

42^e partijcongres van de ChristenUnie

30 januari 2021

Ingediende moties en amendementen op het verkiezingsprogramma,
voorzien van preadviezen van het Landelijk Bestuur

Inhoud

Motie 1 Kerken en geloofsgemeenschappen	9
Motie 2 Ondersteun interne democratie	9
Motie 3 De overheid als bondgenoot.....	10
Amendement 1 Belastingontwijking in de EU	11
Amendement 2 Betere ondersteuning Kamerleden	12
Amendement 3 Celstraf met perspectief	12
Amendement 4 Doorpakken tegen racisme	13
Amendement 5 Een gendersensitieve IND.....	14
Amendement 6 Expertise bekeerlingen	15
Amendement 7 Gekozen formateur	15
Amendement 8 Het recht van de vluchteling	16
Amendement 9 Humaan gevangenisbeleid	17
Amendement 10 In gemeentelijk beleid aandacht voor jongens/mannenprostitutie	18
Amendement 11 In ieder geval 5000	18
Amendement 12 Investeren in vertrouwen bij overheidsinstanties	19
Amendement 13 Invoering generatietoets.....	20
Amendement 14 Mensenhandel.....	21
Amendement 15 Menswaardige opvang aan de grens.....	22
Amendement 16 Meteen meedoen	23
Amendement 17 Online mediawijsheid	24
Amendement 18 Ook zonder Europa	25
Amendement 19 Oplossing voor in Nederland geboren ongedocumenteerden	26
Amendement 20 Oplossing voor staatlozen in Nederland	26
Amendement 21 Pooiervod	27
Amendement 22 Ruilprostitutie	28
Amendement 23 Restzetelverdeling en kiesdeler	29
Amendement 24 Tegengaan oorzaken	29
Amendement 25 Van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie	30
Amendement 26 Van nieuwkomers naar medeburgers.....	31
Amendement 27 Veilige opvang ook voor jongens.....	32
Amendement 28 Verbod 24/7 openstelling casino's	32
Amendement 29 Versterk jongerenparticipatie	33
Amendement 30 Vertrouwensregel	34
Amendement 31 Voorkomen discriminatie door de overheid.....	35
Amendement 32 Voorkomen van recidive bij jongeren.....	36
Amendement 33 Zorg voor veilige digitalisering in publieke sector	36

Amendement 34 Zorgvuldige asielprocedures.....	37
Amendement 35 Aanbestedingsmoratorium	40
Amendement 36 Acute zorg en spoedeisende hulp	40
Amendement 37 Compensatie studenten huidig leenstelsel	41
Amendement 38 Digitalisering in het onderwijs	42
Amendement 39 Duidelijkere stellingname abortus.....	43
Amendement 40 Hospices.....	44
Amendement 41 Integraal gezins PGB	45
Amendement 42 Maatwerk voor studeren in bijzondere omstandigheden.....	46
Amendement 43 Markten.....	47
Amendement 44 Meer geld voor jeugdzorg	48
Amendement 45 Mens geplaatst in context tot zijn omgeving	49
Amendement 46 Naar een eigen werkkapitaal voor onderzoekers.....	50
Amendement 47 Pleegzorg en gezinshuizen	51
Amendement 48 Publiek gefinancierde medicijnen toegankelijk.....	52
Amendement 49 Ruimte om steun te vragen.....	53
Amendement 50 Speel wetenschappen niet tegen elkaar uit	54
Amendement 51 Sport.....	55
Amendement 52 Techniekhavo	56
Amendement 53 Vaccinatie moet altijd vrije keus zijn	56
Amendement 54 Vergoed passende anticonceptie	57
Amendement 55 Verminderen uithuisplaatsingen in de Jeugdzorg	59
Amendement 56 Zorgreservisten	60
Motie 4 De overheid als bondgenoot.....	62
Amendement 57 Aansturing Ruimtelijke Ordening	63
Amendement 58 Behoud giftenaftrek.....	63
Amendement 59 Bescherm de vrije tijd.....	64
Amendement 60 Bijstand naar minimumloon	65
Amendement 61 Fair share belastingen bedrijfsleven.....	66
Amendement 62 Geen dubbele btw op circulaire producten	67
Amendement 63 Gelijk speelveld voor de Nederlandse detailhandel.....	69
Amendement 64 Gelijke beloning vrouwen en mannen	70
Amendement 65 Inperking ruimte box 2 i.r.t. wetsvoorstel Wet excessief lenen bij eigen vennootschap	72
Amendement 66 Instrument regiodeal.....	72
Amendement 67 Makkelijker woning delen voor vrienden	73
Amendement 68 Meer appartementen en studio's	74

Amendement 69 Ministerie van Ruimtelijke Ordening.....	75
Amendement 70 Multinational investeert lokaal	76
Amendement 71 Sparen voor binnenstedelijk bouwen	76
Amendement 72 Start-ups en scale-ups.....	77
Amendement 73 Topsalarissen.....	78
Amendement 74 Wegingsfactor bij hypotheek gebaseerd op actuele studieschuld	79
Amendement 75 Werken voor iedereen, van bijstand naar basisbaan	80
Amendement 76 Wet doorstroming huurmarkt.....	80
Amendement 77 Zorgverlof.....	81
Motie 5 Kringlooplandbouw	84
Amendement 78 Aanbesteding Hoofdrailnet.....	85
Amendement 79 Aandachtscontouren om natuurgebieden	87
Amendement 80 Beheer en onderhoud infrastructuur	88
Amendement 81 Bomen en struiken langs infrastructuur	89
Amendement 82 Brede duurzaamheid op school	89
Amendement 83 Dubbel spoor is dubbele capaciteit	91
Amendement 84 Duurzaam mainport beleid geconcretiseerd	91
Amendement 85 Ecocide in het strafrecht	92
Amendement 86 Geen hogere maximumsnelheid voor emissieloze voertuigen	94
Amendement 87 Geen plastic stickers op fruit	94
Amendement 88 Grondwaterpeil verhogen.....	95
Amendement 89 Importregels biologische producten.....	96
Amendement 90 Innovatie luchtvaart	97
Amendement 91 Internationaal reizen met de trein	98
Amendement 92 Koop bij de boer	99
Amendement 93 Meer aandacht voor de jonge boer	99
Amendement 94 Meer bomen in stedelijk gebied.....	100
Amendement 95 Meer wind- en zonne-energie.....	101
Amendement 96 Milieu-ambitie niet tegengesteld aan ecologische rechtvaardigheid	102
Amendement 97 Nachttreinen in de EU	103
Amendement 98 Regiocheck voor overheidsbeleid.....	104
Amendement 99 Regionaal OV en Basisvoorzieningen OV	105
Amendement 100 Ruimte voor bouwen rond Schiphol	106
Amendement 101 Sociale bedrijfstak op boerenbedrijf.....	107
Amendement 102 Stille autobanden vanaf 2023	108
Amendement 103 Stoken zonder overlast	110
Amendement 104 Verbieden wensballonnen	111

Amendement 105 Wegwerpplastic verbieden vanaf 2025	111
Amendement 106 Wij zijn de laatste generatie die de schade van de klimaatcrisis kan beperken.....	112
Motie 6 Sterk Nederland in een krachtig Europa	115
Amendement 107 Aandacht voor coöperaties en vrijwilligerswerk Caribisch Nederland	116
Amendement 108 Armeens+	117
Amendement 109 Caribisch Nederland.....	118
Amendement 110 Correctie China-paragraaf	118
Amendement 111 Eerlijke belastingen	119
Amendement 112 Extra aandacht voor veiligheid gezinnen Caribisch deel van het Koninkrijk	120
Amendement 113 Gekwalificeerde meerderheid in de Tweede Kamer	120
Amendement 114 Klimaat en Ontwikkelingssamenwerking	121
Amendement 115 Maatschappelijk middenveld.....	122
Amendement 116 Onrust Zuid-Azië	123
Amendement 117 SDG's	124
Amendement 118 Sport en mensenrechtenschendingen	124
Amendement 119 Taakspecialisatie	125
Amendement 120 Third Optional Protocol	126
Amendement 121 Versterking democratische legitimatie Europa	127
Amendement 122 VN-vredesmissies	128
Amendement 123 Zorgplichtwet.....	129
Motie 7 Écht kiezen wanneer het telt	131
Motie 8 Gesprek over correctief bindend referendum	133
Motie 9 Geen regeerakkoord bij status quo vluchtelingenbeleid	134
Amendement 124 De Bijbel als uitgangspunt	135
Amendement 125 Taalgebruik.....	137
Amendement 126 Aandacht voor links- en rechtsextremisme	137
Amendement 127 Aandacht voor mensenhandel bij asielverzoeken	138
Amendement 128 Adoptie.....	139
Amendement 129 Afgepakte crimineel geld naar gemeenten	140
Amendement 130 Beëindigen overheidsbelangen Holland Casino en Nederlandse Loterij	141
Amendement 131 Co-creatie.....	142
Amendement 132 Draagvlak voor standpunt referendum.....	143
Amendement 133 Extra aandacht voor slachtoffers ritueel misbruik.....	144
Amendement 134 Geen preambule op de grondwet	145
Amendement 135 Gratie voor levenslang gestraften	146
Amendement 136 Landelijk vuurwerkverbod	147
Amendement 137 Leve de constitutionele monarchie.....	148

Amendement 138 Moreel heimwee	148
Amendement 139 Onderzoek naar risico's van online differentiatie	149
Amendement 140 Opvang naar vermogen	150
Amendement 141 Rechtvaardige gastvrijheid	151
Amendement 142 Referendum als noodrem ook voor AmvB	152
Amendement 143 Burgerberaad voor het klimaat mogelijk maken	152
Amendement 144 Schrap verbod op gezichtsbedekkende kleding	154
Amendement 145 Uitdaagrecht niet alleen op gemeentelijk niveau	155
Amendement 146 Wijziging uitkomstdrempel referendum	155
Amendement 147 Weerbaarheid tegen extremisme en terreur	156
Motie 10 Alternatieven voor het toekomstige Corona beleid	159
Motie 11 Wijziging Wajong tarief	160
Amendement 148 Bijstand en jongeren 18-21 jaar	161
Amendement 149 Buitenschools mentorschap	162
Amendement 150 Burn-out in het basispakket	163
Amendement 151 Gezonde lunch	164
Amendement 152 Integraal en domeinoverstijgend werken	165
Amendement 153 Multiculturaliteit op school	166
Amendement 154 Ratificatie van het facultatief protocol van het VN verdrag handicap	167
Amendement 155 Schrap de aparte behandeling van huurders onder de 23 jaar (wordt ingetrokken)	168
Amendement 156 Structurele investeringen in wetenschap (wordt ingetrokken).....	168
Amendement 157 Voldoende evaluatie bij stelselwijziging	170
Amendement 158 BTW-tarief	172
Amendement 159 Faillissementswetgeving	173
Amendement 160 Financiële educatie op middelbare scholen	174
Amendement 161 Hypotheekrenteaf trek	174
Amendement 162 nul-op-de-meter	175
Amendement 163 Vervallen verhoging erf- en schenkbelasting	177
Amendement 164 Aantal vliegbewegingen Schiphol begrenzen	180
Amendement 165 Eerlijk speelveld luchtvaart.....	181
Amendement 166 Herinrichten watersysteem voor genoeg water	182
Amendement 167 Investeren in elektriciteitsnetwerken en netbedrijven	183
Amendement 168 Kernenergie	184
Amendement 169 Klimaatakkoord in onderwijsprogramma's	185
Amendement 170 Lelystad Airport.....	186
Amendement 171 Lelystad Airport-2.....	187

Amendement 172 Minimumafstand vliegvluchten op Europees vasteland.....	188
Amendement 173 Omvorming ProRail.....	189
Amendement 174 Originele salderingsregeling zonnepanelen herstellen.....	190
Amendement 175 Stimulering energiecoöperaties en lokale initiatieven (wordt ingetrokken)	191
Amendement 176 Stop framing luchtvaart	192
Amendement 177 Veilig en vlot de nacht door	194
Amendement 178 Verbod op fossiele reclame	195
Amendement 179 Wijziging afstand extra vliegtax	196
Motie 12 Debat over de koers van het defensiebeleid	199
Amendement 180 Ambassade Israël	199
Amendement 181 Defensie-uitgaven naar NAVO norm van 2%	200
Amendement 182 Een duidelijk Europees mandaat.....	201
Amendement 183 Erkenning Israël	202
Amendement 184 Europees Defensiefonds	203
Amendement 185 EU met EMU	204
Amendement 186 Focus op de NAVO-norm.....	205
Amendement 187 Gekwalificeerde meerderheid Europa (wordt ingetrokken)	206
Amendement 188 Gekwalificeerde meerderheid Europa-2.....	207
Amendement 189 Grondwettelijke taak.....	208
Amendement 190 Kernwapens	209
Amendement 191 Mensenrechten Israël en Palestijnse Autoriteit.....	210
Amendement 192 Openhouden van de optie tot Eurobonds	211
Amendement 193 Positiever over de euro	212
Amendement 194 Rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten	213

Algemeen en Hoofdstuk 1 – Land van gedeelde waarden Moties en amendementen met preadvies 'overnemen'.

Motie 1 Kerken en geloofsgemeenschappen

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

- A. gelezen:
- Verkiezingsprogramma 'Kiezen voor wat écht telt', waarin gesproken wordt over 'kerken';
- B. constaterende dat:
- Dat wanneer er in het programma gesproken wordt over kerken, gerefereerd wordt aan het maatschappelijk belang daarvan als basis voor gemeenschappen, bronnen van verbinding en verandering;
- C. overwegende dat:
- gemeenschappen van andere geloven en levensbeschouwelijke organisaties, zoals islamitische, hindoeïstisch, joodse, boeddhistische organisaties, eveneens maatschappelijk bijdragen (zie o.a. het recente rapport Tel je Zegeningen 2020) en het voor een inclusief programma en het streven naar een inclusieve samenleving goed is om deze gemeenschappen als zodanig te noemen in het programma;
- D. spreekt uit dat:
- waar in het verkiezingsprogramma kerken worden genoemd, éénmaal in het begin van het programma uitgelegd wordt dat hier alle religieuze en levensbeschouwelijke organisaties mee worden bedoeld en niet alleen de christelijke kerken.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Op veel plaatsen in het verkiezingsprogramma worden kerken al genoemd in een breder verband van (geloofs-)gemeenschappen, verenigingen en maatschappelijke organisaties. Vanuit onze traditie en overtuiging benoemen we in dit programma expliciet de kerken. Het Landelijk Bestuur ziet echter geen bezwaar nog te benadrukken dat niet alleen christelijke kerken, maar levensbeschouwelijke organisaties in het algemeen een maatschappelijke, zingevende en verbindende rol vervullen.

Het Landelijk Bestuur adviseert deze motie over te nemen.

Motie 2 Ondersteun interne democratie

Ingediend door de leden Van der Does de Bye, Fountain, Westerveld, Kranenburg, Kramer, De Reus, Bloem, Rustenburg, Visser, Van Buren, Terlouw, Droog, Kolkman

Motie behoort bij agendapunt 3 'Behandeling ingekomen moties'

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

- A. constaterende dat:
- Het overzicht snel ver weg is in WhatsApp, Google Drive of andere online software
  - Recent de ChristenUnie een mooie eigen app heeft gelanceerd
- C. overwegende dat:
- Leden in deze digitale tijden ook steeds meer digitaal overleggen en digitaal aantekeningen maken op moties en amendementen
  - Moties en amendementen een wezenlijk onderdeel zijn van de interne partijdemocratie
- D. verzoekt het Landelijk Bestuur:
- om de interne partijdemocratie beter te ondersteunen door leden te faciliteren in het afstemmen over moties/amendementen voor congressen en verkiezingsprogramma's en het vinden van steun voor die moties/amendementen

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het landelijk bestuur is blij met de vele acties die zijn ondernomen om amendementen op het verkiezingsprogramma te dienen. Wij willen graag het interne partijdebat faciliteren en stimuleren. Er is inderdaad een veelheid aan mogelijkheden om contact met elkaar te zoeken, dat blijkt ook wel uit het aantal indieners van sommige moties en amendementen. Men weet elkaar te vinden. Toch wil het landelijk bestuur graag onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om onderlinge afstemming te verbeteren. Hoe dat eventueel kan zal dan de komende periode moeten blijken.

Met deze kanttekening adviseert het bestuur deze motie over te nemen.

Motie 3 De overheid als bondgenoot

Ingediend door de leden Grakist, Baas, Hoolsema, Westendorp, Baas, Kamminga, ChristenUnie Noordenveld

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

- A. gelezen:
- het verkiezingsprogramma;
- B. constaterende dat:
- De conclusies van de onderzoekscommissie kinderopvangtoeslag ons nog vers in het geheugen liggen. Dat geldt ook de commotie rond een bijstandsgerechtigde, die een deel van de uitkering, inclusief boete aan de gemeente mogelijk moet terugbetalen. Beide zaken zijn illustratief voor de wijze waarop in Nederland wordt omgegaan met kwetsbare groepen in de samenleving.
  - de participatiewet voor velen met een arbeidshandicap desastreuus heeft uitgepakt en dat burgers met een schuldenproblematiek worden geconfronteerd met bureaucratische eisen waaraan ze in veel gevallen niet of nauwelijks kunnen voldoen.;
- C. overwegende dat:

- dat de huidige beleidsprincipes, zoals zelfredzaamheid, institutioneel wantrouwen en een bureaucratische lastendruk, waarmee deze kwetsbare groepen worden geconfronteerd plaats moeten maken voor waarden als compassie, humaniteit, respect en rechtvaardigheid;

D. spreekt uit dat:

- dat de ChristenUnie zich in de komende kabinetsperiode met kracht en volhardend in moet zetten voor waarden als; compassie, humaniteit, respect en rechtvaardigheid;

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur onderschrijft van harte de gedachten van deze motie. Het bestuur is zich er tegelijkertijd ook van bewust dat misbruik en fraude moet worden aangepakt. Dan is het soms balanceren tussen strenge handhaving en compassie. We willen niet toe naar een maatschappij waar straffeloosheid gewoon is. Maar met de roep om de in het dictum genoemde waarden maatgevend te laten zijn, is het bestuur het volledig eens.

Het Landelijk Bestuur adviseert deze motie over te nemen.

Amendement 1 Belastingontwijking in de EU

Ingediend door de leden Fountain, van Kralingen-Paul, Hooijenga, Oosterom, Bloem, Bruinius, de Bonte, Palm, Westerveld, Droog, Lassche, Hofsink, Monrooij, Sluiter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"19. We willen meer samenwerking in Europa rond migratie, klimaat en buitenlands beleid. We willen een Europa dat zich aan gemaakte afspraken houdt, maar ook meer nationale zeggenschap over Europese besluiten."

(No 19 van de 20 hoopvolle keuzes)

aan te vullen met:

*"19. We willen meer samenwerking in Europa rond migratie, klimaat, **belastingontwijking**, en buitenlands beleid. We willen een Europa dat zich aan gemaakte afspraken houdt, maar ook meer nationale zeggenschap over Europese besluiten."*

Toelichting:

Gezien de vermelding hiervan op pagina 77 onder de belastingenparagraaf is dit een belangrijke aanvulling voor meer Europese samenwerking.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het is in lijn met het verkiezingsprogramma dat ook het onderwerp belastingontwijking samenwerking op Europees niveau vereist.

Daarom adviseert het LB dit amendement over te nemen.

Amendement 2 Betere ondersteuning Kamerleden

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan het hoofdstuk 'Gezonde democratie en meer zeggenschap' op p.16 van het concept-verkiezingsprogramma, onder regel 38 de volgende bullet toe te voegen

*"**Betere ondersteuning Kamerleden.** Voor een gezonde representatieve democratie is het essentieel dat parlementariërs in staat zijn de overheid scherp op de inhoud te controleren. Daarvoor moeten zij over voldoende medewerkers kunnen beschikken. De recent beschikbaar gestelde gelden worden daarom gecontinueerd, ook wat betreft de bijdrage voor politieke partijen."*

Toelichting:

Kamerleden beschikten ten opzichte van de overheid over buitengewoon geringe ondersteuning. De extra financiële ondersteuning voor politieke partijen die is ingestemd in 2019, ook wel bekend als de 'Jettengelden', moest partijen in staat te stellen meer medewerkers voor Kamerleden aan te trekken. Wanneer deze gelden worden omgezet in structurele financiering, kunnen partijen hun organisatie op peil houden. Zo kunnen we in onze democratie vast blijven houden aan een gemiddelde van drie medewerkers per Kamerlid, wat onder meer werd nagestreefd in een burgerpetitie uit 2017, en in lijn is met eerdere aanbevelingen van het Montesquieu Instituut en de Staatscommissie Parlementair Stelsel.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het bestuur deelt de analyse dat onze Kamerfracties voldoende gekwalificeerde medewerkers moeten hebben voor de uitvoering van hun werk.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 3 Celstraf met perspectief

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pagina 29, regel 21-23

Celstraf met perspectief. Celstraffen zijn naast een straf ook een leermoment. Dit vraagt een goede invulling van de straf. Daarom steun voor reclassering op maat en vrijwilligersorganisaties zoals stichting Exodus en Gevangenzorg Nederland die (ex-)gedetineerden begeleiden.

te wijzigen in

Celstraf met perspectief. Celstraffen zijn naast een straf ook een leermoment. Dit vraagt een goede invulling van de straf. Vanwege de positieve effecten op gedrag en de beperking van de kans op recidive, krijgen gedetineerden waar mogelijk tijdens hun gevangenschap meer verantwoordelijkheid. We steunen reclassering op maat en vrijwilligersorganisaties zoals stichting Exodus en Gevangenzorg Nederland die (ex-)gedetineerden begeleiden.

Toelichting:

Wetenschappelijk is aangetoond dat er een positief verband is tussen meer eigen verantwoordelijkheid tijdens de gevangenschap en positief gedrag, tijdens én na de detentie. Een concrete manier om dat te bereiken is gedetineerden zelf te laten koken. In enkele PI's zijn daar al positieve ervaringen mee opgedaan. Dit en andere vormen van meer eigen verantwoordelijkheid tijdens detentie verdienen navolging.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 4 Doorpakken tegen racisme

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Racisme bannen we alleen samen uit. Er komt een coalitie tegen racisme, met vertegenwoordigers uit verschillende gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en politieke partijen. Zo kan van onderop een plan worden gemaakt om racisme tegen te gaan op de arbeidsmarkt, rond wonen, onderwijs of het optreden van de overheid. Want het mag voor je mogelijkheden niet uitmaken wat je afkomst is. (p. 15, regels 26-30)

te wijzigen in

Racisme bannen we alleen samen uit. Er komt een coalitie tegen racisme, met vertegenwoordigers uit verschillende gemeenschappen, maatschappelijke organisaties en politieke partijen. Dat moet leiden tot een breed gedragen krachtige aanpak om racisme tegen te gaan op de arbeidsmarkt, rond wonen, onderwijs, zorg, sport of het optreden van de overheid. Met meer expertise binnen de politie, integere sollicitatieprocedures, uitbanning van discriminerende algoritmesystemen en strikte handhaving.

Toelichting:

De huidige tekst geeft nog te weinig de reeds bestaande kennis weer van regelgeving en beleidsinzet die het probleem kan verhelpen. Zeker gezien het feit dat dit de enige bullet is die de aanpak van racisme specifiek noemt, moeten we juist hier al blijk geven van ons bewustzijn van wat er moet gebeuren, en van onze drang om direct door te pakken. Ook 'van onderop' is op een aantal punten al heel lang duidelijk wat men verlangt, maar wacht men tot de politiek voorbij de mondelinge steun ook echt acteert.

Dit amendement beoogt concreter aan te sturen op noodzakelijke oplossingen en de invulling van het grootschalige plan. Ook vormt het een poging meer uit te stralen dat we nu echt dingen gaan doen, in plaats van enkel te denken.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het amendement bevat een waardevolle verduidelijking van het programma.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 5 Een gendersensitieve IND

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om na de passage

Meer expertise bekeerlingen. *Er komen meer gespecialiseerde hoor- en beslismedewerkers bij de IND om de geloofwaardigheid van een bekeringsverhaal goed te kunnen beoordelen. Zo wordt het mogelijk om het asielrelaas van bijvoorbeeld christelijke bekeerlingen beter te beoordelen.*

op blz. 22, onder "recht doen aan vluchtelingen" van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

toe te voegen:

Een meer gendersensitieve benadering van de IND bij beoordeling of vrouwen en meisjes terug kunnen keren naar regio's waar veel onderdrukking van vrouwen plaatsvindt of waar vrouwen en meisjes het risico lopen slachtoffer te worden van genitale verminking.

Toelichting:

De voorgestelde passage stond in het vorige verkiezingsprogramma. Evenals dat geldt voor de beoordeling van het asielrelaas van christelijke bekeerlingen, is ook de sensitiviteit voor gendergerelateerde vervolging van vrouwen nog niet zodanig verbeterd dat dit geen bijzondere aandacht van de ChristenUnie meer verdient, zoals blijkt uit recente aanbevelingen van GREVIO aan Nederland.¹

---

¹ GREVIO is de Groep van deskundigen inzake actie tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, ingesteld door het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul Conventie).

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een nuttige toevoeging. We weten dat vrouwen en meisjes in sommige landen extra kwetsbaar kunnen zijn, bijvoorbeeld voor genitale verminking. Dit onderstreept dat de IND daar zorgvuldig mee moet omgaan.

Het bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 6 Expertise bekeerlingen

Ingediend door de leden Fountain, Droog, de Lange, Bloem, Westerveld, de Graaf, de Boer, Slaa, van der Linden, Otter, Asma, Kaper, van der Does de Bye, de Boer, Oosterom, Visser, Brands, Bruinius, van Buren, de Waard, Roor, Hotting, Treuren, Wolsheimer, Palland, Alblas, Bijleveld, Groen, Kramer

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Meer expertise bekeerlingen. Er komen meer gespecialiseerde hoor- en beslismedewerkers bij de IND om de geloofwaardigheid van een bekeringsverhaal goed te kunnen beoordelen. Zo wordt het mogelijk om het asielrelaas van bijvoorbeeld christelijke bekeerlingen beter te beoordelen."

(veertiende bullet onder het kopje "Recht doen aan vreemdelingen")

te wijzigen in.

*"Meer expertise bekeerlingen **en LHBTI-ers**. Er komen meer gespecialiseerde hoor- en beslismedewerkers bij de IND om de geloofwaardigheid van een bekeringsverhaal **en/of geaardheid** goed te kunnen beoordelen. Zo wordt het mogelijk om het asielrelaas van bijvoorbeeld christelijke bekeerlingen **en/of LHBTI-ers** beter te beoordelen."*

Toelichting:

Niet alleen voor bekeerlingen is dit een gebied waar expertise nodig is.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een zinnige toevoeging. Hoewel beide onderwerpen om een eigen expertise vragen, is voor beide onderwerpen nodig dat gespecialiseerde medewerkers dergelijke situaties beoordelen.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 7 Gekozen formateur

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Geen gekozen premier. Niet personen, maar ideeën moeten leidend zijn bij een formatie. Er komt geen gekozen formateur en dus geen gekozen premier. Het democratische primaat moet bij de Tweede Kamer blijven liggen. We blijven ook tegen een gekozen burgemeester. (bulletpoint, p. 16, r. 36-38)

te wijzigen in

Geen gekozen premier. Niet personen, maar ideeën moeten leidend zijn bij een formatie. Er komt geen gekozen formateur en geen gekozen premier. Het democratische primaat moet bij de Tweede Kamer blijven liggen. We blijven ook tegen een gekozen burgemeester. (bulletpoint, p. 16, r. 36-38)

Toelichting:

Het idee van een gekozen formateur is voornamelijk op tafel gekomen door de Staatscommissie Parlementair Stelsel. Zij geven in hun overwegingen over dit instrument expliciet aan dat een gekozen formateur niet gelijk staat aan een gekozen premier. Het klinkt alsnog mogelijk dat een formateur premier wordt, maar die mogelijkheid is vooral gebaseerd op gewoonte. Om verwarring te voorkomen lijkt het volgens de indieners wijs om in het verkiezingsprogramma het woordje "dus" te schrappen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het is inderdaad geen vanzelfsprekendheid dat een formateur premier wordt, al is het wel gebruikelijk.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 8 Het recht van de vluchteling

Ingediend door de leden: Bloem, Visser, Westerveld, Droog, Kaper, Werkman, de Lange, Dekker, Fountain, Otter, Roor, Ceder, de Graaf, Baars, de Boer, de Haan, Treurniet, Slaa, Hart, van de Kamp, Niesink, van der Linden, Asma, van der Does de Bye, van Arnhem, Dekker, Hooijenga, Oosterom, de Boer, Kerklaan, Sluiter, Visser, Brands, van Holten, Bruinius, van Buren, van Kralingen-Paul, Meiling, de Waard, van der Duijn Schouten, Hofsink, van der Steeg, Hotting, Palland, Treuren, Wolsheimer, Alblas, Kennedy, Groen, Kamstra

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Procedures worden niet verder versoerd", onder het kopje Zorgvuldige asielpcedures van hoofdstuk 1.2 Rechtvaardige gastvrijheid, p.21 van het concept verkiezingsprogramma

te wijzigen in:

De versoering van asielpcedures, zoals het afschaffen van het recht op een advocaat bij het eerste verhoor, wordt teruggedraaid.

Toelichting:

De huidige tekst 'niet verder versoberen' wijst er al op dat de procedure de afgelopen jaren herhaaldelijk is versoberd. Zo is het aantal uren dat asieladvocaten beschikbaar hebben om hun cliënten bij te staan al sinds 2013 fors uitgekleed², worden eerste en tweede verhoor door de hoge werkdruk bij de IND steeds korter afgehandeld³ en is sinds de Moriadeal het recht op asieladvocaat bij het eerste verhoor er helemaal 'uitgesloopt'⁴.

Vermoedelijk dateert het opstellen van deze tekst in het concept verkiezingsprogramma nog van vóór deze deal.

Hoewel de indieners zich realiseren dat de kans dat we dit allemaal kunnen terugdraaien wellicht klein is, geldt dit ook voor andere punten uit ons verkiezingsprogramma. Zo heeft de politieke verhoudingen in ons land de opstellers van het conceptprogramma er niet van weerhouden ook op andere punten uit ditzelfde hoofdstuk te spreken van 'terugdraaien'.

Zie bijvoorbeeld het voorstel om de discretionaire bevoegdheid weer in te voeren en het stopzetten (terugdraaien) van migratiedeals waarbij mensenrechten in het gedrang komen (beiden te vinden op p.22 van het concept verkiezingsprogramma).

Om die reden stellen de indieners voor ook de versobering van het asielrecht (zoveel mogelijk) terug te draaien.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een goede wijziging, in de geest van de huidige passage en andere teksten in het programma.

Het bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 9 Humaan gevangenisbeleid

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de volgende bullets toe te voegen op pagina 29, na regel 23:

Definitief af van meerpersoonsgebruik. *Gevangenispersonnel ervaart meer onveiligheid wanneer er meer gevangenen op één cel zitten. Gevangenen ervaren meer spanning en een totaal gebrek aan privacy. Met de grote leegstand in gevangenissen is het niet verantwoord om deze vorm van detentie in stand te houden.*

Onderzoek naar kwaliteit en omvang van gevangenissen. *Grote gevangenissen creëren onveiligheid en een sfeer die afleidt van verbetertrajecten. Daarom onderzoeken of voor groepen van bijvoorbeeld jonge gevangenen, kleinschaliger gevangenissen dichterbij de maatschappij mogelijk zijn, en hoe handhaving en gedragsbeoordeling op een voldoende kwaliteitsniveau geborgd kunnen worden.*

---

² Zie Inlia, 14 november 2013, [Staat betaalt eigen advocaten ruim drie keer zo veel](#) en Sargasso, 9 december 2013, [Landsadvocaat in hoger beroep krijgt 17x meer betaald dan advocaat vreemdeling](#).

³ Algemeen Dagblad, 19 november 2015, [Vluchteling veel korter verhoord dan voorheen](#).

⁴ Nu.nl, 12 september 2020, [Asielzoeker moet na Moria-deal zonder advocaat vertellen over vluchtmotief](#).

Toelichting:

Gerechtigheid gaat hand in hand met genade. Tegen een achtergrond van dalende criminaliteitscijfers zijn de (beschikbare) strafeisen de afgelopen jaren gestegen. Daarnaast lukt het niet om de recidivecijfers noemenswaardig te doen dalen. Bijna de helft van de ex-gedetineerden begaat binnen twee jaar na vrijlating een nieuw strafbaar feit. Hervormingen in ons strafstelsel zijn dan ook op hun plek.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het bestuur vindt dat dit amendement waardevol is in de huidige vorm en adviseert deze over te nemen. Kleinere gevangnissen nastreven vraagt ook om veel extra middelen, daarom is een onderzoek naar de mogelijkheden een goede stap.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 10 In gemeentelijk beleid aandacht voor jongens/mannenprostitutie

Ingediend door de leden van Buren, Niesink, van Buren, Asma, Sluiter, Kolkman, de Lange, de Reus, Bouwman, Romeijn, Drenth, Visser, Keizer, Sulman, Wielinga, Kaper, van 't Foort, Vreugdenhil, Otter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op pagina 32, na regel 22 aan te vullen met een extra punt:

Gemeentes nemen in hun gemeentelijk prostitutiebeleid een alinea op over mannen/jongensprostitutie.

Toelichting:

Jongensprostitutie heeft een ander voorkomen dan prostitutie van vrouwen, beleid focust meer op legale prostitutie, waar jongens en mannen zelden werken. Het vormt een vaak kwetsbare groep.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Indieners maken vanuit de praktijk een waardevolle aanvulling.

Daarom adviseert het Landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 11 In ieder geval 5000

Ingediend door de leden Fountain, Droog, de Lange, Bloem, Westerveld, Dekker, de Boer, Treurniet, Slaa, van der Linden, Asma, Kaper, van der Does de Bye, Dekker, de Boer, Oosterom, Visser, Brands, Sluiter, van Buren, van der Duijn Schouten, Treuren, Werkman, Wolsheimer, Alblas, Groen

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Ruimhartig uitnodigingsbeleid voor kwetsbare vluchtelingen. Nederland introduceert een ruimhartiger uitnodigingsbeleid voor vluchtelingen, zodat we jaarlijks 5000 van de meest kwetsbare vluchtelingen zelf uitnodigen in Nederland. Het gaat dan bijvoorbeeld om mensen uit vluchtelingenkampen die door de UNHCR zijn aangemerkt voor hervestiging. Er is daarbij bijzondere aandacht voor specifieke groepen, zoals religieuze minderheden of LHBT'ers."

(twaalfde bullet onder het kopje "Recht doen aan vreemdelingen")

aan te vullen tot:

*"Ruimhartig uitnodigingsbeleid voor kwetsbare vluchtelingen. Nederland introduceert een ruimhartiger uitnodigingsbeleid voor vluchtelingen, zodat we jaarlijks **in ieder geval** 5000 van de meest kwetsbare vluchtelingen zelf uitnodigen in Nederland. Het gaat dan bijvoorbeeld om mensen uit vluchtelingenkampen die door de UNHCR zijn aangemerkt voor hervestiging. Er is daarbij bijzondere aandacht voor specifieke groepen, zoals religieuze minderheden of LHBT'ers."*

Toelichting:

Het zou niet wenselijk zijn om dit bedrag als een maximum neer te zetten. Het is een streefgetal voor een minimum.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een waardevolle toevoeging en sluit aan bij de bedoeling van de tekst. Het programma richt zich op meer grip op arbeidsmigratie, daarmee bestaat ook ruimte om voor vluchtelingen ruimhartig te zijn.

Daarom adviseert het Landelijk Bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 12 Investeren in vertrouwen bij overheidsinstanties

Ingediend door de leden de Boer, van Holten, Baars, Sluiter, Kolkman, Rustenburg, Otter, Visser, Bloem, Mulder, van der Does de Bye, ten Cate

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

(pagina 18 'bewaak de publieke zaak):

"Investeren in toezichts- en uitvoeringsorganisaties. Mensen merken het meest van de overheid via het werk van uitvoeringsorganisaties, zoals de belastingdienst, het UWV, de IND, de nationale politie en defensie, van toezichthouders en inspecties. Voor herstel van vertrouwen in de overheid is het nodig om te investeren in de kwaliteit van deze organisaties en om de kennis en kunde die bij deze organisaties aanwezig is, te benutten bij beleidsvorming."

aan te vullen met

"Elke uitvoeringsorganisaties krijgt een gebruikersraad om zicht te hebben op effecten van hun dienstverlening en onbedoelde effecten sneller kunnen repareren."

en

"Burgers (met name laaggeletterden, sommige ouderen, nieuwe Nederlanders en statushouders) moeten weer fysiek contact kunnen hebben met een ambtenaar die bevoegd is om wijzigingen door te voeren."

Toelichting:

Gegeven de herhaalde berichtgeving over negatieve interacties tussen burgers en uitvoeringsorganisaties zoals het UWV en de belastingdienst en het feit dat sommige burgers in kwetsbare posities hierop zijn aangewezen, en het feit dat er voor overheidsorganisaties wel een dwingende macht maar geen concurrentie bestaat moet de overheid goed naar zichzelf kunnen kijken en de verschillende manieren van toegang en terugkoppeling goed waarborgen. Daarom doet dit amendement een tweetal voorstellen. Ten eerste, de gebruikersraad waar zoals bij verschillende participatiemogelijkheden zoals in bedrijven en in de zorg hier een gestructureerde mogelijkheid is om mee te praten over de uitvoeringstechnische zaken. Rond de toeslagen affaire zagen wij bijvoorbeeld dat het heel lang duurde voordat twee parlementariërs de fijnste details van diep in de belastingdienst naar boven brachten, en dat er bij ministeries, Raad van State en diensten veel mis ging en te weinig aandacht was voor het perspectief van de ouders. De indieners willen zeggenschap beter organiseren. Ook kent de ChristenUnie de problemen van zelfredzaamheid in burgers rond tal van problemen met laaggeletterdheid (of functionele laaggeletterdheid), het begrijpen van moeilijke overheidsbrieven, het omgaan met complexe formulieren en systemen. Om dit wat makkelijker te doorbreken moet de optie van het loket en de ambtenaar vaker voor sommige groepen een optie zijn. Zodat er meer ruimte is voor de menselijke maat en betere laagdrempelige communicatie. De indieners letten op het WRR rapport "weten is nog geen doen" 1 dat het menselijke gedrag met overheidsinstanties beschrijft en pleit voor uitvoering van beleid dat persoonlijker en proportioneler is, minder snel zomaar straft, door bv. toeslagen intrekken, status toch ontzeggen, of andere sancties van het UWV op basis van te weinig of verkeerde informatie, en meer differentieert tussen kunnen en willen. Praktisch betekent dit dat er betere feedback moet komen en meer maatwerk en directer makkelijk gesprek met de ambtenaar moet komen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit zijn goede aanvullingen.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

[Amendement 13 Invoering generatietoets](#)

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Gezonde democratie en meer zeggenschap' te vinden op pp. 15-17 van het concept-verkiezingsprogramma, onder regel 27

de volgende bullet toe te voegen:

'Invoering generatietoets. We voeren een generatietoets in waarmee bij overheidsbeleid steevast wordt onderzocht hoe dit uitpakt voor verschillende generaties. Zo waarborgen we generatiebestendig beleid.'

Toelichting:

Dit voorstel maakt onderdeel uit van het Coalitie-Y manifest, dat zowel de ChristenUnie als Perspectief hebben ondertekend. Als partij hebben we de generatietoets stelselmatig omarmt. In de uitwerking en de invoer van de generatietoets is het zaak dat deze niet beperkt wordt tot één beleidsterrein, maar dat de volle breedte van het overheidsbeleid generatiebestendig is.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Goede toevoeging vanuit Coalitie Y.

Het bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 14 Mensenhandel

Ingediend door de leden Kumar, Portier, de Graaf, Noordzij, Barendrecht, Drenth, Terlouw, Bloem, Droog, Fountain, Sluiter, de Reus, Rustenburg, Visser, Kia, Monrooij, Nijzink, Schaapman, Werkman, van der Woerd, Heng, van de Ridder, Jeninga, Hart

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 32 vanaf regel 24:

"Bescherming van minderjarige slachtoffers. Minderjarigen zijn de grootste, maar meest onzichtbare groep slachtoffers van mensenhandel. Zij worden beter beschermd. Klanten die seks kopen van minderjarigen maken zich strafbaar aan een zedendelict. Er komt voldoende capaciteit voor opsporing en daadwerkelijke berechting. De wettelijke instrumenten om minderjarigen tegen seksueel misbruik te beschermen, worden verruimd. Er komt speciale aandacht voor uitbuiting en mensenhandel van jongens."

te wijzigen in:

*"Bescherming van minderjarige slachtoffers. Minderjarigen zijn de grootste, maar meest onzichtbare groep slachtoffers van mensenhandel. Zij worden beter beschermd. Klanten die seks kopen van minderjarigen maken zich strafbaar aan een zedendelict. Er komt voldoende capaciteit voor opsporing en daadwerkelijke berechting. De wettelijke instrumenten om minderjarigen tegen seksueel misbruik te beschermen, worden verruimd. Er komt speciale aandacht voor uitbuiting en mensenhandel van jongens. **Daarbij is inzet nodig op voorlichting en preventie onder jongeren.**"*

Toelichting:

De twintigers van nu zijn de leiders van morgen. Juist onder deze generatie mag de strijd tegen mensenhandel niet afzakken. De informatie over mensenhandel en hoe dit te signaleren, is nog veel te versnipperd. Via scholen is er daarom in de volle breedte een voorlichting en preventieaanpak nodig. Niet alleen om te voorkomen slachtoffer te worden van mensenhandelaren, maar ook om signalen te herkennen en mensenhandel terug te dringen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het bestuur vindt het een nuttige toevoeging om een algemene zin op te nemen over het belang van inzetten op voorlichting en preventie onder jongeren. De indieners wijzen terecht op de noodzaak daartoe.

Daarom adviseert het Landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 15 Menswaardige opvang aan de grens

Ingediend door de leden Fountain, Bloem, Droog, de Lange, Westerveld, Dekker, de Graaf, de Boer, Slaa, van de Kamp, van der Linden, Asma, Kaper, van der Does de Bye, Kumar, Dekker, van Veen, Hooijenga, de Boer, Oosterom, Visser, Brands, Bruinius, van Buren, Visser, de Waard, Roor, van der Duijn Schouten, Hotting, Treuren, Werkman, Wolsheimer, Palland, Alblas, Kennedy, Groen, Kamstra

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"We willen vooruitgeschoven Europese aanmeldcentra langs de randen van de Europese buitengrenzen, zodat vluchtelingen zich veilig kunnen melden met hun asiolverzoek en het minder aantrekkelijk wordt om een gevaarlijke oversteek te maken naar Europees grondgebied"

(onder het kopje Veilige Europese Aanmeldcentra van hoofdstuk 1.2 Rechtvaardige gastvrijheid, p.20 van het concept verkiezingsprogramma)

aan te vullen met:

Aanmeldcentra moeten te allen tijde voldoen aan strenge criteria van menswaardige opvang: droog, warm, en voor iedereen veilig. Elke opvang in aanmeldcentra die niet aan deze criteria voldoet is onacceptabel.

Toelichting:

Het plaatsen van vooruitgeschoven aanmeldcentra langs de Europese Grenzen biedt in de ogen van de indieners onvoldoende garantie dat dit ook menswaardig gebeurt. Door deze toevoeging maken we meteen aan de voorkant duidelijk aan welke criteria deze aanmeldcentra moeten voldoen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het spreekt vanzelf dat aanmeldcentra aan strenge criteria moeten voldoen op gebied van humaniteit.

Het bestuur adviseert dit amendement over te nemen.

Amendement 16 Meteen meedoen

Ingediend door de leden:

Bloem, Otter, Westerveld, Droog, Kaper, Werkman, de Lange, Roor, Fountain, Visser, Dekker, de Graaf, Baars, de Boer, Treurniet, Slaa, Hart, van de Kamp, Kumar, Niesink, van der Linden, Asma, van der Does de Bye, Dekker, van Arnhem, van Veen, Hooijenga, de Boer, Oosterom, Sluiter, van Buren, Visser, de Waard, van der Duijn Schouten, Hotting, Treuren, Wolsheimer, Alblas, Palland, Kennedy, Groen, Kamstra, Rustenburg

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Mensen die hier naartoe komen moeten zoveel mogelijk vanaf de eerste dag taallessen gaan volgen. Dat geldt voor alle asielzoekers (met uitzondering van asielzoekers uit veilige landen die snel terug kunnen) en voor alle (arbeids)migranten. Arbeidsmigranten worden na zes maanden verblijf, of dat nu aaneengesloten is of niet, verplicht deze taallessen te volgen. In Europa worden afspraken gemaakt die hier ruimte voor bieden. Bij korter verblijf zijn de taallessen vrijwillig, maar worden werkgevers wel verplicht deze te vergoeden."

(onder het kopje Van nieuwkomers naar medeburgers, Taalles meteen vanaf het begin van hoofdstuk 1.2 Rechtvaardige gastvrijheid, p.26 van het concept verkiezingsprogramma)

aan te vullen met:

Samen met asielzoekers met een reële kans op een verblijfsvergunning wordt vanaf de eerste dag gezocht naar een plek waar zij zich actief kunnen inzetten in onze samenleving (denk aan vrijwilligerswerk buiten het asielzoekerscentrum). Dit is bevorderlijk voor het geestelijk welzijn en de integratie van nieuwkomers, zoals het sneller leren van de Nederlandse taal en cultuur en het opbouwen van een netwerk. Ook krijgen vrijwilligersorganisaties ruim baan om activiteiten met nieuwkomers te ontploien.

Toelichting:

Taalles is belangrijk, maar integratie is breder. Veel asielzoekers zitten hele lange tijd op een AZC, zonder veel activiteiten te kunnen (of mogen!) ontploien in de gemeente die hen opvangt. Dit is funest voor integratie en geestelijke gezondheid (of zoals het spreekwoord luidt: ledigheid is des duivels oorkussen). Het direct kunnen participeren door nieuwkomers zorgt voor een snellere, betere integratie en verhoogt de kans op een betaalde baan zodra de verblijfsvergunning is toegekend. Bovendien geldt ook voor de taal dat wanneer mensen participeren, zij de taal sneller en beter leren beheersen.

NB: Dit moet niet gezien worden als een verplichting, het is denkbaar dat vluchtelingen vanwege oorlog/vluchttrauma in eerste instantie baat hebben bij rust. Maar wanneer zij dat wensen en het in hun vermogen ligt zijn indieners van mening dat hen die mogelijkheid actief geboden moet worden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een waardevolle aanvulling in lijn met de gedachte van de paragraaf.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 17 Online mediawijsheid

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 35 regel 2

Digitale technieken zijn verweven met ons moderne leven, maar vragen (zoals alle techniek) ook om controle en afwegingen. Er is meer aandacht nodig voor wetgeving rond digitale technieken, de bescherming van grondrechten en het borgen van het publieke belang.

te wijzigen in

*Digitale technieken zijn verweven met ons moderne leven, maar vragen (zoals alle techniek) ook om controle en afwegingen. Er is meer aandacht nodig voor wetgeving rond digitale technieken, de bescherming van grondrechten, **bewustwording** en het borgen van het publieke belang.*

Onze vrijheid komt in het gedrang als we niet meer grip krijgen op grote techbedrijven die grote hoeveelheden data over ons verzamelen. Persoonlijke keuzes worden ongemerkt beïnvloed door gratis diensten, mensen worden fabeltjesfuiken ingelokt en de publieke ruimte van het internet wordt meer en meer ingenomen en gestempeld door techbedrijven met een commercieel oogmerk. De overheid moet een grotere rol nemen bij de regulering van big tech spelers, het internet als publieke ruimte en via voorlichting en andere bewustwordingsmaatregelen pal gaan staan voor vrijheid.

Toelichting:

De jeugd raakt steeds meer onder invloed van Big Tech. Jongeren groeien op in een maatschappij waarin de grote digitale platformen met ongekende marktmacht (o.a. Facebook, YouTube, Amazon, Google, Twitter) dwang produceren om te kunnen inspelen op voorspelbaar gedrag o.a door verspreiding van fakenews. Deze platformen houden bezoekers zo lang mogelijk in hun greep om data te vergaren en tegelijkertijd metadata te produceren en algoritmen toe te passen die het gedrag sturen. Gebruikers van het internet ervaren maximale keuze, oneindige informatie, super dienstverlening en persoonlijke aandacht. Niets is minder waar. Verontrustende studies laten zien dat bij jongeren de persoonlijkheidsvorming wordt verstoord. Ze worden steeds angstiger, afhankelijker en leiden meer aan depressies.

Ook volwassenen ontkomen niet aan de greep van Big Tech. Dit leidt tot 'wereldverzaking' (steeds meer mensen verblijven in hun eigen bubbel en worden niet gecorrigeerd door de realiteit) en 'zelfvervreemding' (mens als handelswaar). Door het afkalven van een gedeelde wereld kunnen we steeds minder overeenstemming vinden met anderen en uiteindelijk ook met onszelf. Juridisch worden in de VS en EU serieuze stappen genomen om platformen te reguleren. Op nationaal niveau moeten maatregelen genomen worden om online media wijsheid te bevorderen. Denk aan scholing en het inrichten van datalabs in wijken waar jong en oud kunnen experimenteren met computers, programma's, algoritmen ed. om zo te kunnen begrijpen wat er aan de hand is.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een waardevolle aanvulling, in lijn met de rest van het programma.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 18 Ook zonder Europa

Ingediend door de leden Bloem, Droog, Westerveld, Kaper, de Lange, Fountain, Otter, Dekker, de Graaf, de Boer, Slaa, van de Kamp, Kumar, van der Linden, Asma, van der Does de Bye, van Arnhem, van Veen, de Boer, Oosterom, Visser, Brands, Sluiter, Bruinius, van Buren, Visser, de Waard, Hotting, Treuren, Wolsheimer, Alblas, Kennedy, Groen

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"We willen duidelijke afspraken om asielaanvragen over Europa te herverdelen. Alle asielzoekers worden Europees herverdeeld, ongeacht de lidstaat waarin ze een asielaanvraag doen. Dat helpt om gevaarlijke doorreizen te verminderen en neemt de druk weg bij lidstaten aan de grenzen van Europa."

(onder het kopje Europese herverdeling van hoofdstuk 1.2 Rechtvaardige gastvrijheid, p.20 van het concept verkiezingsprogramma)

aan te vullen met:

Waar deze herverdeling onvoldoende tot zijn recht komt neemt Nederland zijn verantwoordelijkheid en vangen wij een ruimhartig en eerlijk deel op.

Toelichting:

Migratie dient inderdaad op Europees niveau te worden opgepakt. De ervaring leert echter dat ook op dit thema de samenwerking soms ver te zoeken is, heel traag verloopt en er altijd individuele lidstaten zijn die dwars liggen of zich überhaupt niet houden aan op Europees niveau gemaakte afspraken. Met dit amendement willen we voorkomen dat wij ons verschuilen achter Europa en ook als Nederland zelfstandig verantwoordelijkheid nemen als dat nodig is.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een waardevolle aanvulling, in lijn met teksten op andere plekken in het programma over de verantwoordelijkheid die Nederland heeft om een ruimhartig en eerlijk deel van de vluchtelingen op te vangen.

Amendement 19 Oplossing voor in Nederland geboren ongedocumenteerden

Ingediend door de leden Ceder, van den Heuvel, da Costa, Bloem, Nede, Kumar, Rijssel-Omusuo, Hart, Westland, Hoffman, Wimmenhove, Kuiper, Sijpestein, Heng, Verwijs, Alberts, Moll, Van Eerde, Visser, Romeijn, Roor, Fountain, van Buren, Sluiter, Visser, Kennedy, de Vries, Roest, Kramer, van der Does de Bye, Zoutewelle

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder de volgende tekst (pag 22, regel 26-27):

Geen strafbaarstelling van illegaliteit. Het vraagstuk van mensen die zonder verblijfsrecht in Nederland blijven is een sociaal-maatschappelijke kwestie en mag niet in het strafrecht getrokken worden.

De volgende nieuwe tekst toe te voegen:

Oplossing voor in Nederland geboren ongedocumenteerden. Er komt een regeling om in Nederland legaal verblijf aan te vragen voor ongedocumenteerde kinderen en volwassenen die hier geboren zijn, onderwijs hebben genoten en opgegroeid zijn.

Toelichting:

Er is een grote groep ongedocumenteerden (met name de grote steden) die in Nederland geboren en getogen zijn en geen andere plaats als hun thuis kennen dan Nederland. Ze zijn hier opgegroeid, hebben hier onderwijs genoten en een leven opgebouwd. Maar zij verliezen na hun 18e de meeste rechten en leiden vervolgens een spookbestaan zonder uitzicht op naturalisatie. Dit creëert een kwetsbare parallelle samenleving van een groep mensen zonder rechten die stelselmatig op meerdere manieren worden uitgebuit. Het is om meerdere redenen goed om in navolging van andere landen ons migratieproces zodanig aan te passen dat ook deze groep in Nederland onder voorwaarden na verloop van tijd legaal verblijf en Nederlanderschap kan aanvragen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

De ChristenUnie heeft een traditie van inzet voor ongedocumenteerden. Dit is een goede toevoeging aan het programma.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 20 Oplossing voor staatlozen in Nederland

Ingediend door de leden Ceder, van de Heuvel, Bloem, Brandsema, Vonk, Nede, Kumar, Rijssel-Omusuo, Hart, da Costa, Westland, Wimmenhove, Kuiper, Sijpestein, Verwijs, Moll, van Eerde, Visser, Romeijn, Roor, Fountain, van Buren, Sluiter, Visser, Kennedy, de Vries, Roest, Kramer, van der Does de Bye, Zoutewelle

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor boven de volgende tekst:

Geen strafbaarstelling van illegaliteit. *Het vraagstuk van mensen die zonder verblijfsrecht in Nederland blijven is een sociaal-maatschappelijke kwestie en mag niet in het strafrecht getrokken worden.*

de volgende nieuwe tekst toe te voegen:

Oplossing voor staatlozen in Nederland. *Nederland neemt haar verantwoordelijkheid voor staatlozen en implementeert op korte termijn een vaststellingsprocedure. Daarnaast krijgen gemeenten meer bevoegdheden om staatlozen te helpen met bewijs verzamelen, de casus van staatlozen zelfstandig te kunnen beoordelen en om van de registratie 'nationaliteit onbekend' af te kunnen wijken.*

Toelichting:

De toegezegde vaststellingsprocedure laat al jaren op zich wachten, met alle gevolgen van dien. De groep staatlozen zit vast en dit heeft tot forse internationale kritiek van onder andere het VN-mensenrechtencomité geleid. Het is belangrijk dat de wet er komt maar dat ook gemeenten meer ruimte krijgen om van de registratie 'nationaliteit onbekend' af te wijken, zodat staatlozen meer mogelijkheden krijgen om een bestaan op te bouwen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een goede toevoeging aan het programma.

Het bestuur adviseert dit amendement over te nemen.

Amendement 21 Pooierverbod

Ingediend door de leden van Buren, Niesink, van Buren, Asma, Sluiter, Kolkman, de Lange, de Reus, Bouwman, Romeijn, Drenth, Visser, Keizer, Sulman, Wielinga, Kaper, van 't Foort, Vreugdenhil, Otter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op pagina 32 regelnummer 13-16

Invoering 'Nordic model'. *Zonder klanten zou mensenhandel niet bestaan, daarom wordt het kopen van seks strafbaar voor de klant, niet voor de prostituee. Dit naar voorbeeld van Zweden, Noorwegen en Frankrijk en in navolging van het burgerinitiatief 'Ik ben onbetaalbaar'. Invoering van het 'Nordic model' moet samengaan met goede hulpverlening en uitstapprogramma's. Er komt daarnaast een pooierverbod.*

te wijzigen in

- **Invoering 'Nordic model'.** *Zonder klanten zou mensenhandel niet bestaan, daarom wordt het kopen van seks strafbaar voor de klant, niet voor de prostituee. Dit naar voorbeeld van Zweden, Noorwegen en Frankrijk en in navolging van het burgerinitiatief 'Ik ben onbetaalbaar'. Invoering van het 'Nordic model' moet samengaan met goede hulpverlening en uitstapprogramma's.*
- **Er komt een pooierverbod.**

Toelichting:

Het Nordic Model lijkt niet erg haalbaar momenteel (zie de weerstand tegen de WRS), ook als het Nordic Model er niet komt is het pooierverbod essentieel in de aanpak mensenhandel. Dit moet niet gekoppeld zijn aan Nordic Model.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het bestuur deelt de inschatting van de indieners dat het nog een lange weg is naar een Nordic Model. Deze paragraaf laat zien wat de ChristenUnie wil, geen prostitutie en in elk geval een beleid met zo min mogelijk slachtoffers. In de tekst wordt met het woord "daarnaast" al aangegeven dat een pooierverbod niet is gekoppeld aan het Nordic Model, maar het bestuur heeft er geen bezwaar tegen om dat voor de duidelijkheid in een aparte bullet te plaatsen.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 22 Ruilprostitutie

Ingediend door de leden van Buren, Niesink, van Buren, Asma, Sluiter, Kolkman, de Lange, de Reus, Bouwman, Kumar, Ceder, Romeijn, Drenth, Visser, Keizer, Sulman, Wielinga, Kaper, van 't Foort, Vreugdenhil, Otter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op pagina 33 regelnummer 9-11

Er komt een verbod op prostitutie in ruil voor goederen of diensten. Dit is nodig om (jonge) mensen die seks bieden in ruil voor onderdak, spullen of drugs, te beschermen tegen misbruik en uitbuiting.

te wijzigen in

Er komt een verbod op prostitutie in ruil voor goederen of (commerciële) diensten. Dit is nodig om (jonge) mensen die seks bieden in ruil voor onderdak, spullen, of drugs, te beschermen tegen misbruik en uitbuiting. Ook willen we stoppen dat bedrijven seks accepteren als betaalmiddel.

Toelichting:

<https://www.hartvannederland.nl/nieuws/2020/rijles-voor-beurt-legaal/>

BOVAG heeft in 2020 nog verklaard dat zij het betalen van rijles met seks niet kunnen verbieden. Dit vinden wij zeer onwenselijk en vallen onder het kopje ruilseks.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

De intentie van de indieners wordt gedeeld, de tekst wordt aangevuld zodat absoluut helder is dat ook commerciële diensten zoals het voorbeeld van de rijlessen, hieronder vallen.

De aanvulling is in overleg tussen indiener en landelijk bestuur tot stand gekomen.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 23 Restzetelverdeling en kiesdeler

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 16 regel 28

Vernieuwing van het kiesstelsel is niet noodzakelijk en mag nooit de evenredige vertegenwoordiging aantasten. Om die evenredige vertegenwoordiging verder te versterken gaat de restzetelverdeling via de grootste overschotten van stemmen.

te wijzigen in

*Vernieuwing van het kiesstelsel is niet noodzakelijk en mag nooit de evenredige vertegenwoordiging aantasten. Om die evenredige vertegenwoordiging verder te versterken gaat de restzetelverdeling via de grootste overschotten van stemmen. **Daarbij handhaven wij het principe dat een partij pas in aanmerking komt voor een restzetel wanneer deze de kiesdeler reeds heeft behaald.***

Toelichting:

Wanneer wordt gepleit voor restzetelverdeling via de grootste overschotten van stemmen, leidt dat tot de vraag of een partij die niet de kiesdeler haalt, maar wel een groot "overschot" van stemmen heeft, dan ook 1 zetel zou moeten krijgen. Vandaar dat dit punt hier wordt geëxpliciteerd.

De Kiesraad meldt op haar website: "Nederland kent formeel geen kiesdrempel. Wel komt een partij bij de Tweede Kamerverkiezing pas in aanmerking voor een zetel als het de kiesdeler heeft behaald." (<https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/tweede-kamer/uitslagen/kiesdrempel-kiesdeler-en-voorkeurdrempel>)

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een nuttige toevoeging en de bedoeling was ook niet hierin verandering aan te brengen.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 24 Tegengaan oorzaken

Ingediend door de leden Fountain, Westerveld, Asma, Kaper, de Lange, van der Does de Bye, Dekker, Oosterom, Visser, Sluiter, de Waard, van der Duijn Schouten, Wolsheimer, van der Steeg, Rustenburg

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Helpen tegengaan van oorzaken. Nederland neemt internationale verantwoordelijkheid en investeert onder andere via ontwikkelingssamenwerking ook in het helpen tegengaan van oorzaken van vluchtelingenbewegingen."

(derde bullet onder het kopje "Recht doen aan vreemdelingen")

te schrappen.

Toelichting:

Vrijwel elke migratiewetenschapper is het er over eens dat het oplossen van extreme armoede niet helpt om oorzaken van migratie tegen te gaan. Pas bij enige ontwikkeling is er voldoende welvaart voor mensen om naar Europa te komen, de zogenaamde Migratieparadox⁵. Alhoewel wij een groot voorstander zijn van ontwikkelingssamenwerking, is het een onjuiste argumentatie dat zij in eerste instantie zou helpen in het terugdringen van vluchtelingenstromen naar Europa.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

De hulp aan vluchtelingen houdt niet op bij de grenzen van Nederland of Europa. De bullet drukt uit dat Nederland ook internationaal verantwoordelijkheid wil nemen voor het lot van mensen. Bijvoorbeeld door bij te dragen aan het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering in landen en zo droogte, honger en uitzichtloosheid te voorkomen. Dit kan dan ook helpen om te voorkomen dat klimaatvluchtelingen ontstaan. De insteek van dit soort hulp is steeds humanitair, zoals ook blijkt uit de paragraaf over ontwikkelingssamenwerking. Het amendement benadrukt deze humanitaire insteek.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement in deze vorm over te nemen.

Amendement 25 Van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Het gaat erom dat mensen echt betrokken raken op de democratie, door ruimte te bieden voor hun inbreng en inzet voor de samenleving.

op blz. 15, introductie van hoofdstuk 1 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

toe te voegen

"Dit vraagt om een geheel andere houding en rol van de overheid. Het gaat om wederkerigheid en het is niet alleen de burger die participeert. Het gaat erom dat de overheid naast het ruimte geven aan initiatieven ook faciliteert, verbindt en participeert."

op blz. 16, als eerste bullet

---

⁵ https://heindehaas.files.wordpress.com/2015/05/artikel_geografie_hein_de_haas_12_16.pdf

De participerende overheid. De ChristenUnie wil een cultuuromslag in de overheid zodat niet de burger participeert bij overheidsprocessen, maar de overheid bij initiatieven in de samenleving. Juist dan participeert de overheid bij wat echt telt.

Toelichting:

Een gezonde moderne democratie vraagt om een responsieve, meelevende overheid. Dit vraagt niet alleen om concrete keuzes zoals burgerschapsverlof, uitdaagrecht en recht op overname, maar veel meer ook om een cultuuromslag in de overheid. Deze cultuuromslag is nodig om het vertrouwen in de democratie te laten toenemen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het bestuur steunt de gedachte achter dit amendement omtrent een cultuuromslag. Het amendement geeft goed weer waar deze uit zou moeten bestaan.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 26 Van nieuwkomers naar medeburgers

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor de volgende passage

Van nieuwkomers naar medeburgers. "...Daar moet ons integratiebeleid op gericht zijn, met begeleiding die is toegespitst op de gaven en talenten van iedere inburgeraar."

op blz. 24, hoofdstuk 1 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

te wijzigen in

"... Daar moet ons integratiebeleid op gericht zijn, met begeleiding die is toegespitst op de gaven en talenten van iedere inburgeraar. Hierbij worden ook de later nareizende partner en gezinsleden op dezelfde manier onder regie van de gemeente begeleid bij hun inburgering".

Toelichting:

In de oorspronkelijke passage wordt de focus gelegd op inburgeraars, terwijl het belangrijk is zijn of haar later nareizende partner en gezin ook te begeleiden. Van gezinsmigranten wordt onder de nieuwe wet Inburgering nog steeds verwacht dat zijn zelf hun inburgering regelen met behulp van een DUO-lening. Hierdoor zijn zij vaak buiten beeld van de gemeente en krijgen te weinig passende begeleiding. Gemeenten dienen direct inzicht te krijgen in wie deze gezinsmigranten zijn en ook voor hen voor de begeleiding en inburgering de benodigde middelen te ontvangen via de nieuwe Wet Inburgering.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een nuttig en terechte toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 27 Veilige opvang ook voor jongens

Ingediend door de leden Niesink, van Buren, van Buren, Asma, Sluiter, Kolkman, de Lange, de Reus, Bouwman, Kumar, Romeijn, Drenth, Visser, Keizer, Sulman, Wielinga, Kaper, van 't Foort, Vreugdenhil, Otter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op pagina 32 regelnummer 30-34

***Veilige opvang voor slachtoffers van loverboys, pooiers en mensenhandelaren.** Vooral jonge meisjes die weglopen uit zorginstellingen vallen nu nog te vaak in de handen van daders. Maar ook op of rondom sommige scholen met kwetsbare kinderen wordt geronseld. Kinderen moeten veilig zijn, thuis, in een instelling en ook op school. Dit vraagt betere samenwerking tussen zorginstellingen en opsporing, en meer bewustwording bij scholen.*

te wijzigen in

***Veilige opvang voor slachtoffers van loverboys, pooiers en mensenhandelaren.** Jonge meisjes en jongens die weglopen uit zorginstellingen vallen nu nog te vaak in de handen van daders. Maar ook op of rondom sommige scholen met kwetsbare kinderen wordt geronseld. Kinderen moeten veilig zijn, thuis, in een instelling en ook op school. Dit vraagt betere samenwerking tussen zorginstellingen en opsporing, en meer bewustwording bij scholen.*

Toelichting:

In bepaalde regio's in het land spelen momenteel juist problemen rondom jongens die weglopen uit zorginstellingen en in de handen van daders vallen. Door ons alleen op de problematiek rondom de meisjes te richten, doen we geen recht aan deze jongens die ook onze aandacht en bescherming verdienen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een terechte wijziging en aanvulling van het programma.

Het bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 28 Verbod 24/7 openstelling casino's

Ingediend door de leden van den Heuvel, van Dalfsen, Ceder, Hart, Kuiper, Westland, Wimmenhove, Schroevers, de Haan, van Arnhem, Janssen, da Costa, Grauss, Verwijs, Moll, Romeijn, Visser, Roor, Fountain, Werkman, Visser, Kennedy, de Vries, Roest, Kramer, Hoffman.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder de volgende tekst (pag 33, regel 41-43):

Verbod op meest verslavingsgevoelige kansspelen. De verslavingsrisico's van kansspelautomaten en krasloten zijn hoog en de drempel om een gokje te wagen is laag. Daarom worden deze kansspelen verboden.

de volgende nieuwe tekst toe te voegen:

Openingstijden van casino's worden bij wet beperkt. Er komt in ieder geval een verbod op 24/7 openstelling. Ook krijgen gemeenten ruimte om verdere grenzen aan openingstijden van casino's te stellen. Onbeperkte openingstijden zorgen voor een extra risico op verslaving, een toename van probleemgokkers en gokschulden.

Toelichting:

In Nederland zijn er verschillende locaties van Holland Casino die 24/7 open zijn. Overige locaties zijn vaak dagelijks tot 03:00 uur of 01:30 uur geopend. Daar waar een gemeente regels kan stellen aan de openingstijden van bijvoorbeeld horeca is dit vreemd genoeg bij casino's niet het geval. Het is onwenselijk dat casino's onbeperkte openingstijden hebben aangezien dit in de hand werkt dat mensen lange tijd achter elkaar door kunnen gokken met alle gevolgen van dien. De gemeente Amsterdam heeft middels een rechtszaak geprobeerd de openingstijden van het casino en de bijbehorende horeca in Amsterdam Sloterdijk te beperken maar is hier niet in geslaagd omdat hiervoor onvoldoende wettelijke grondslag is. Het lijkt de indieners goed wanneer de wetgever paal en perk stelt aan de openingstijden van casino's en zo ook lokale overheden in staat stelt om hier beleid op te voeren.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een goede toevoeging aan het programma.

Het bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 29 Versterk jongerenparticipatie

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Gezonde democratie en meer zeggenschap' te vinden op pp. 15-17 van het concept-verkiezingsprogramma, de volgende bullet toe te voegen:

'Versterk jongerenparticipatie. Jongeren dienen aan de voorkant van beleidsprocessen plaats te hebben aan tafel en moeten de weg naar maatschappelijke participatie makkelijk kunnen vinden. We nemen daarom drempels voor jongerenparticipatie weg. We maken geld vrij voor maatschappelijke jongereninitiatieven op lokaal niveau, stimuleren toegankelijke gemeenteloketten waar jongeren verder geholpen kunnen worden met ideeën voor maatschappelijk initiatief, verbeteren de financiering voor jongerenorganisaties en zoeken naar nieuwe manieren om jongeren op een niet-stemgerechtigde leeftijd toch actief deel te laten nemen aan onze democratie.'

Toelichting:

De benarde positie waar jongeren zich momenteel in bevinden had voorkomen kunnen worden wanneer hun belangen sneller waren opgemerkt door- en beter waren vertegenwoordigd onder

politici, bestuurders en ambtenaren. De maatschappelijke en politiek positie van jongeren moet daarom richting de toekomst versterkt worden. Jongeren bezitten wel de ideeën, maar missen regelmatig de ervaring en contacten om met eigen initiatief bij te dragen aan een betere samenleving. Daarom moet er ook vanuit de overheid proactief gehandeld worden om de positie en vertegenwoordiging van jongeren structureel beter te waarborgen.

<https://www.movisie.nl/artikel/zo-betrek-je-jongeren-beleid>

(Rapport flitspeiling jongereninspraak BZK) <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/06/17/definitief-rapport-flitspeiling-jongereninspraak-bzk>

(Staatscommissie parlementair stelsel) <https://www.staatscommissieparlementairstelsel.nl/>

(EenVandaag peiling onder jongeren) <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/helpt-jongeren-voelt-zich-niet-gehoord-over-corona-aanpak-oudere-generaties-nemen-de-besluiten-wi/>

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Goede toevoeging.

Het landelijk bestuur adviseert dit amendement over te nemen.

Amendement 30 Vertrouwensregel

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Visser, de Vries, Kramer, Rustenburg, van der Beek, Slik, van Huit, van Buren, Kolkman, de Boer en Linder.

Partijcongres 30 januari 2021, digitale partijcongres

Amendement behoort bij agendapunt 2, amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor de tekst op blz. 16 regel 4 t/m 6

***De vertrouwensregel.** Voor organisaties en instellingen die door de overheid worden gereguleerd zou de vertrouwensregel moeten gelden: een minder streng regime van regels en voorschriften voor organisaties die goed presteren, bijvoorbeeld bij het aanvragen van een subsidie.*

Te wijzigen in

De vertrouwensregel. Voor organisaties en instellingen die door de overheid worden gereguleerd zou de vertrouwensregel moeten gelden: een minder streng regime van regels en voorschriften bijvoorbeeld bij het aanvragen of verantwoorden van een subsidie, als een organisatie of instelling heeft bewezen goed te presteren, zich aan de afspraken te houden en integer en professioneel te handelen bij het uitvoeren van taken.

Toelichting:

Niet alleen het goed presteren is van belang, maar vooral ook een integere en professionele bedrijfsvoering hetgeen onder meer betekent dat de organisatie of instelling in het verleden heeft bewezen zich aan afspraken te houden en zorg te dragen dat geen belangenverstremgeling optreedt en dat zorgvuldig wordt omgaan met de belangen van iedereen die te maken heeft met de betreffende organisatie of instelling.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit is een waardevolle concretisering.

Daarom adviseert het landelijk bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 31 Voorkomen discriminatie door de overheid

Ingediend door de leden Westland, Ceder, Wimmenhove, van den Heuvel, da Costa, Kuiper, Sijpestein, Kumar, Heng, Verwijs, Alberts, Moll, Hart, van Eerde, Visser, Romeijn, Roor, Fountain, van Buren, Sluiter, Visser, van der Does de Bye, Nede

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder de volgende tekst (pag 15, regel 26-30):

Coalitie tegen racisme...

De volgende nieuwe tekst toe te voegen:

Discriminatie door de overheid voorkomen. De overheid en haar uitvoeringsdiensten doen inspanningen om discriminatie op grond van afkomst en institutioneel racisme te voorkomen. Er komt een monitor, een protocol en tevens opleiding voor medewerkers. Bestaande wetgeving wordt onderzocht op discriminerende effecten en aangepast, nieuwe wetgeving wordt getoetst.

Toelichting:

De uitkomsten van het onderzoek naar de toeslagenaffaire zijn duidelijk over de rol van de overheid. Dit verkiezingsprogramma is geschreven voor de presentatie van het rapport. Wij vinden dat er meer inspanningen gedaan moeten worden om discriminatie op grond van afkomst te voorkomen. De democratische rechtsstaat is in het geding als de overheid zelf haar burgers ongelijk behandelt. Ook hier geldt dat vertrouwen het uitgangspunt moet zijn. Met deze toevoeging willen we waarborgen dat er echt actie ondernomen wordt. Een vrijwillige maatschappelijke coalitie heeft te weinig slagkracht. Het is aan de overheid zelf om haar burgers gelijk te behandelen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Dit is een goede toevoeging aan het programma.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 32 Voorkomen van recidive bij jongeren

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de volgende bullet toe te voegen op pagina 29, na regel 23, maar voor regel 24:

***Intensieve begeleiding voor jonge overtreeders.** Tijdens en na de gevangenisstraf worden (ex-)gedetineerde jongeren intensief begeleid en geholpen bij een succesvolle terugkeer in de samenleving.*

Toelichting:

Er gaat veel mis bij de re-integratie van gedetineerde jongeren. De recidive is hoog. De Raad voor Strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) heeft vijf basisvoorwaarden opgesteld, waaraan ten minste voldaan zou moeten worden voor een succesvolle re-integratie: het hebben van een geldig ID, een inkomen, huisvesting, ondersteuning en zorg, en schuldhulp). Bij het op orde krijgen van deze voorwaarden, belanden gedetineerden echter in een web van organisaties. De ILO'er kan de spin zijn in dit web. Het is één ondersteuner, die een gedetineerde al tijdens de detentie persoonlijk ondersteunt. De ILO'er schrijft, samen met de gedetineerde, een trajectplan. De ILO'er ondersteunt bij de uitvoering hiervan. Deze integrale aanpak levert grote maatschappelijke baten op.]

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het bestuur vindt het amendement waardevol.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 33 Zorg voor veilige digitalisering in publieke sector

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor aan de paragraaf 'Meer digitale ethiek' (p. 35, regel 01-24) de volgende bullet toe te voegen:

***"Veilige digitalisering in publieke sector.** Goede bescherming van data bij publieke instanties is cruciaal. Daarom wil de ChristenUnie dat er heldere richtlijnen worden gehanteerd voor de bescherming van publieke data bij alle overheden."*

Toelichting:

Langetermijnbeleid binnen het digitale domein is cruciaal om als overheid grip te houden op digitale veiligheid en ethiek. Om de toenemende complexiteit van digitale kennis en regelgeving goed te kunnen bijbenen, is het belangrijk om maatregelen te nemen die organisaties in publieke sectoren in

staat stellen zelfstandig en veilig met data om te gaan. Daarbij verdienen digitalisering en de inzet van data bijzondere aandacht.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het amendement is een waardevolle toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 34 Zorgvuldige asielprocedures

Ingediend door de leden Fountain, Bloem, Droog, de Lange, Westerveld, Dekker, de Graaf, de Boer, Slaa, van de Kamp, van der Linden, Asma, Kaper, van der Does de Bye, Kumar, Dekker, van Veen, Hooijenga, de Boer, Oosterom, Visser, Brands, Bruinius, van Buren, Visser, de Waard, Roor, van der Duijn Schouten, Hotting, Treuren, Werkman, Wolsheimer, Palland, Alblas, Kennedy, Groen, Kamstra

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Zorgvuldige asielprocedures. Voor een goed nationaal asielbeleid is het van groot belang dat snel duidelijk wordt wie vluchteling is en wie om andere redenen naar Nederland is gekomen en dus terug moet keren. De Nederlandse procedures zijn op papier al snel, maar de chaos bij de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) zorgt toch voor onrechtvaardig lange wachttijden. Die chaos is niet te wijten aan de loyale medewerkers van de IND, maar het gevolg van politiek wanbeheer. Er wordt daarom weer geïnvesteerd in de IND en haar medewerkers, zodat asielverzoeken snel, deskundig, onafhankelijk en met voldoende zorg in behandeling genomen kunnen worden. Procedures worden niet verder versoberd. In lijn met de aanbevelingen van de ACVZ stelt de IND een expertpanel in om landeninformatie beter te beoordelen."

(veertiende bullet onder het kopje "Recht doen aan vreemdelingen")

te wijzigen in

*"Zorgvuldige asielprocedures. Voor een goed nationaal asielbeleid is het van groot belang dat snel duidelijk wordt wie vluchteling is en wie om andere redenen naar Nederland is gekomen en dus terug moet keren. De Nederlandse procedures zijn op papier al snel, maar de chaos bij de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) zorgt toch voor onrechtvaardig lange wachttijden. Die chaos is niet te wijten aan de loyale medewerkers van de IND, **noch aan asielzoekers**, maar het gevolg van politiek wanbeheer. Er wordt daarom weer geïnvesteerd in de IND en haar medewerkers, zodat asielverzoeken snel, deskundig, onafhankelijk en met voldoende zorg in behandeling genomen kunnen worden. Procedures worden niet verder versoberd. In lijn met de aanbevelingen van de ACVZ stelt de IND een expertpanel in om landeninformatie beter te beoordelen."*

Toelichting:

De chaos bij de IND is niet te wijten aan asielzoekers, maar aan het beleid. Er moet geborgd worden dat dat in de toekomst niet weer kan gebeuren.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het bestuur steunt de strekking van dit amendement.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Hoofdstuk 2 – Zorgzame samenleving

Moties en amendementen met preadvies 'overnemen'.

Amendement 35 Aanbestedingsmoratorium

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor de passage

Aanbestedingsmoratorium

"...Wij willen af van de Europese verplichting om via aanbesteding de economisch meest voordelige inschrijving te kiezen....".

op blz. 42, introductie van hoofdstuk 1 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

Te wijzigen in

"Wij willen dat bij aanbestedingen niet meer de "laagste prijs" als selectiecriteria wordt gehanteerd maar de "beste prijs-kwaliteitsverhouding" waarbij de beoordeling van kwaliteit, duurzaamheid en andere waarden meewegen in de beoordeling.

Toelichting:

In de oorspronkelijke passage wordt ten onrechte het beeld geschetst dat het een Europese aanbestedingen een verplichting is om de economisch meest voordelige inschrijving te kiezen, dus op laagste prijs. De overheid kan bij Europese aanbestedingen op drie manieren bepalen hoe zij de beste inschrijving bepaalt. Dat kan op "beste prijs-kwaliteitsverhouding, de laagste prijs, of de laagste kosten:". Door de beste prijs-kwaliteitsverhouding te hanteren zijn we in staat om ook andere aspecten zwaarder te wegen bij een beoordeling waardoor een betere balans ontstaat. Dit amendement betreft een technische wijziging.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk bestuur vindt dit een goede verduidelijking van de programmatekst.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 36 Acute zorg en spoedeisende hulp

Ingediend door de leden van Wageningen, Kok, Schraa, Volmer, Messelink, van Gaalen, Brouwer, van Riel, Bijleveld, Brouwer, Hofstra, Visser, van Roon, Kooistra

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Op blz. 51 de volgende bullet toe te voegen

- Er wordt gekeken naar de bereikbaarheid van de acute zorg per regio en het wordt mogelijk om gradaties in spoedeisende hulp en acute zorg aan te brengen zodat een groot deel van de SEH en acute zorg in alle regio's voldoende beschikbaar is. Mocht bepaalde hulp niet gegeven

kunnen worden, b.v. acute geboortezorg, dan moet aan de randvoorwaarden voldaan worden om die benodigde zorg zo snel en goed mogelijk bereikbaar te maken. Dit wordt besproken en vastgesteld bij het opstellen van de regiovisie.

Toelichting:

De ervaring bij het faillissement van het Zuiderzeeziekenhuis in Lelystad heeft geleerd dat de spoedeisende hulp en acute (geboorte)zorg moeilijk is te waarborgen in de regio. Dit heeft mede te maken met de hoge kwaliteitseisen die voor de SEH en acute zorg is opgesteld. Hierdoor kan er geen verschil worden gemaakt tussen zeer specialistische acute zorg en gewone of veelvoorkomende acute zorg. Als er per regio gekeken wordt of er een verdeling gemaakt kan worden tussen diverse gradaties van spoedeisende hulp en acute zorg zal veelvoorkomende acute zorg en spoedeisende hulp beschikbaar kunnen blijven op een redelijke afstand van elke inwoner. Dit kan veel uitmaken op het herstel van de patiënt en op de kwaliteit van leven na opname bij b.v. een hart- of herseninfarct of bij de levenskwaliteit van moeder en kind bij een problematische geboorte. Mocht acute (geboorte)zorg echt onmogelijk zijn dan wordt er altijd gekeken naar de randvoorwaarden zodat ook mensen in de periferie zo snel en goed mogelijk worden geholpen en veilig kunnen bevallen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB stelt voor om de tekst gewijzigd over te nemen:

"Bij het opstellen van de regiovisie wordt voldoende bereikbaarheid en beschikbaarheid van spoedeisende hulp en acute zorg per regio nadrukkelijk opgenomen, waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen verschillende typen acute zorg."

Het landelijk bestuur steunt de gedachte achter dit document namelijk dat in de regio een basisniveau van SEH en acute zorg beschikbaar en bereikbaar is. De gewijzigde tekst is bedoeld om de formulering compacter te maken. Ook wordt het woord 'randvoorwaarden' vermeden, omdat niet duidelijk is naar welke randvoorwaarden wordt verwezen.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 37 Compensatie studenten huidig leenstelsel

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan pagina 64, regels 01-03,

Basisbeurs terug. Het sociaal leenstelsel wordt afgeschaft. Uitwonende studenten ontvangen een basisbeurs van € 550 per maand. De investeringen in het hoger onderwijs die voortkwamen uit de introductie van het leenstelsel blijven overeind.

het volgende toe te voegen:

Er komt compensatie voor studenten in het huidige leenstelsel.

Toelichting:

In het begeleidende persbericht van het verkiezingsprogramma werd een compensatie vermeld voor de generatie studenten die de afgelopen periode te maken kreeg met het leenstelsel. Het voorstel voor de compensatie wordt op dit moment doorgerekend door het CPB. Het is daarom van belang dat deze compensatie ook wordt opgenomen in het verkiezingsprogramma.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling die in lijn is met de voorstellen die de verkiezingsprogramma commissie heeft gedaan en de inzet van de Tweede Kamerfractie op dit punt. Ook maakt het expliciet wat in de inbreng van de ChristenUnie voor de financiële doorrekening door het CPB al een plek heeft gekregen.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 38 Digitalisering in het onderwijs

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan:

'Digitalisering biedt kansen voor verbetering van het onderwijs. Tegelijkertijd vraagt dit dat het onderwijs wordt ingericht op het goede gebruik van ict. Leraren en leerlingen moeten digitaal geletterd zijn, de infrastructuur moet op orde zijn en de juiste leermiddelen beschikbaar zijn. Vanuit de investeringsagenda wordt geld beschikbaar gesteld voor de digitaliseringsagenda in het primair en voortgezet onderwijs.' (p.65. Regels 17-21)

het volgende toe te voegen:

Belangrijk is daarbij dat digitalisering enkel wordt ingezet ter versterking en niet ter vervanging van fysiek onderwijs.

Toelichting:

Digitalisering in het onderwijs moet verstandig worden ingezet. In de plannen van andere partijen komt dikwijls naar voren dat het ook goed zou zijn wanneer gedigitaliseerd onderwijs, fysiek onderwijs voor een deel gaat vervangen. Dat zou ten koste gaan van de kwaliteit van onderwijs, aandacht voor leerlingen, sociale interactie tussen leerlingen en het zou de verschillen in leerresultaten tussen leerlingen vergroten. Het is daarom goed om expliciet te noemen dat digitaal onderwijs geen vervanging mag vormen van fysiek onderwijs.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur onderschrijft de strekking van dit amendement. Het uitgangspunt zou moeten zijn dat digitalisering enkel wordt ingezet ter versterking en niet ter vervanging van fysiek onderwijs. Tegelijk kan digitaal onderwijs wel een oplossing zijn voor gevallen waar anders geen les gevolgd kan worden, bijvoorbeeld voor kinderen die thuis zitten. Als indieners bereid zijn om het amendement zo

aan te passen dat de volgende zin wordt toegevoegd: 'Belangrijk uitgangspunt is daarbij dat digitalisering enkel wordt ingezet ter versterking en niet ter vervanging van fysiek onderwijs', wil het Landelijk bestuur het amendement overnemen.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 39 Duidelijkere stellingname abortus

Ingediend door de leden van Arnhem, Vreugdenhil, Chirino, Heuvelink, van der Mooren, Bosman, Schonewille-Janssen, den Breejen, Fokker, Swinkels, Kia, Dijkstra

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen de volgende wijzigingen voor op pagina 48:

1. In regel 9 wordt voor "Ongeboren leven kan" de volgende zin ingevoegd:

Ieder mens is door God geschapen en is vanaf het meest prille begin van het leven door Hem geliefd en bemind.

2. In de regels 9 en 10 komt de zin die begint met "Daarom heeft" als volgt te luiden:

Daarom heeft de ChristenUnie zich altijd verzet tegen de Nederlandse abortuspraktijk, die indruist tegen een van onze meest elementaire waarden: de absolute beschermwaardigheid van het menselijk leven.

3. In de regels 11 en 12 komt de zin die begint met "Dat percentage" als volgt te luiden:

De inzet van de ChristenUnie is erop gericht om met de meest effectieve maatregelen het abortuscijfer in Nederland – met uitzondering van levensbedreigende complicaties tijdens de zwangerschap - naar 0 terug te brengen.

Toelichting:

Dit amendement strekt tot een stevigere stellingname in de 'abortusparagraaf' van het conceptverkiezingsprogramma. Als christenen vinden wij dat ongeboren kinderen veel meer zijn dan de enkele biologische samensmelting van een ei- en zaadcel. Ieder nieuw mensenleven is geschapen, gewild en geliefd door God zelf. Hij is degene die ten diepste aan de oorsprong staat van elke nieuwe mens. Ieder ongeboren leven is daardoor een ontzagwekkend Godswonder dat – hoe kwetsbaar ook – vanaf het meest prille begin volledig beschermwaardig is. Uit deze absolute beschermwaardigheid vloeit de opdracht voor de overheid voort om zich maximaal in te zetten voor de bescherming van het ongeboren leven. Daartoe behoort tevens het begeleiden van moeder (primair) en vader (secundair), zodat eventuele financiële, sociale en/of psychologische (externe) factoren het beslissingsproces bij een onbedoelde zwangerschap niet negatief kunnen beïnvloeden.

Tegelijkertijd is het geen geheim dat de beschermwaardigheid van het ongeboren leven vanaf de conceptie staat in schril contrast met de huidige dominante maatschappelijke en politieke opvattingen over abortus. Gelet hierop achten de indieners het begrijpelijk dat zowel in het

verkiezingsprogramma als in het onlangs gepubliceerde manifest 'Betere hulp voor onbedoeld zwangere vrouwen' wordt gezocht naar verbinding met andersdenkenden op dit onderwerp. Tegelijkertijd moet ervoor worden gewaakt dat we hier niet in doorschieten. De inzet van de ChristenUnie zou er altijd op gericht moeten zijn het aantal abortussen in Nederland – met uitzondering van levensbedreigende complicaties tijdens de zwangerschap - naar 0 terug te brengen (vgl. pagina 12 van de Beginselverklaring). Naar de mening van de indieners komt dit in de concepttekst van de 'abortusparagraaf' onvoldoende tot uitdrukking. Met het oog op mogelijke coalitieonderhandelingen is het begrijpelijk dat wordt gezocht naar compromissen en 'zachte' maatregelen, maar in een verkiezingsprogramma behoort duidelijk naar voren te komen wat de inzet van de ChristenUnie is. Gelet hierop is een aantal tekstvoorstellen gedaan.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

In overleg tussen indiener en landelijk bestuur is onderstaande gewijzigde tekst tot stand gekomen.

Ieder mens is door God geschapen en is vanaf het meest prille begin van het leven door Hem geliefd en bemind. Ongeboren leven kan niet voor zichzelf spreken, dat moeten wij doen. Daarom heeft de ChristenUnie zich altijd verzet tegen de Nederlandse abortuspraktijk, die indruist tegen een van onze meest elementaire waarden: de beschermwaardigheid van het menselijk leven. Het is hartverscheurend dat er nog altijd 30.000 abortussen per jaar plaatsvinden. Dat is zo'n 15% van het totale aantal verwekte kinderen per jaar in Nederland. De ChristenUnie streeft naar een abortusvrije samenleving. Een laagdrempeliger abortuspraktijk is onwenselijk, een besluit tot afbreking van een zwangerschap is geen normale medische handeling.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement op deze manier over te nemen.

Amendement 40 Hospices

Ingediend door de leden Kumar, Portier, de Graaf, Noordzij, Wilschut, Wagenaar, Barendrecht, Drenth, Terlouw, van Kralingen-Paul, van den Berg, Droog, Sluiter, Fountain, Sluiter, de Reus, Kennedy, van der Does de Bye, Kramer, Visser, Visser, Nijzink, Schaapman, Roest, Werkman, van der Woerd, van de Ridder, Slaa, Bos, Kerklaan, Jeninga, Driest-Wijnholds, Hart, Gooijer, Zoutewelle, de Vries, Reinders

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 49 vanaf regel 28:

"Palliatieve zorg. Palliatieve zorg wordt breder beschikbaar, op de plek waar iemand wil sterven – dus ook thuis. Niet alleen in de somatiek, maar ook in de psychiatrie, want we zien dat het aantal gevallen van euthanasie bij ondraaglijk psychisch lijden gestaag toeneemt."

Te wijzigen in:

"Palliatieve zorg. Palliatieve zorg wordt breder beschikbaar, op de plek waar iemand wil sterven – dus ook thuis. Niet alleen in de somatiek, maar ook in de psychiatrie, want we zien dat het aantal gevallen van euthanasie bij ondraaglijk psychisch lijden gestaag toeneemt. **Zorg in hospices blijft (financieel) voor iedereen goed toegankelijk.**"

Toelichting:

Dankzij de ChristenUnie is het in de afgelopen kabinetsperiode beter gegaan met de hospices in Nederland. Verschillende koepelorganisaties melden dat ook. Daarmee verdween wellicht onbedoeld de letterlijke aandacht voor hospices ook uit ons verkiezingsprogramma. Dit amendement borgt dat de toegang tot hospices ook zo goed blijft.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het landelijk bestuur deelt de overweging van de indieners.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 41 Integraal gezins PGB

Ingediend door de leden de Boer, Bloem, Driest-Wijnholds, Sluiter, Visser, Witteveen, Mulder, Rustenburg, van den Heuvel, Raap, Elshof-Rook

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst (pagina 41, hoofdstuk 2.1)

'Dat kan door verantwoording en financiering die niet gericht is op 'wat mag volgens de gegeven beschikking' maar op 'wat is nodig voor de persoon in kwestie'

Aan te vullen met:

Voor gezinnen waar meerdere gezinsleden hulp of ondersteuning tegelijkertijd nodig hebben wordt het mogelijk gemaakt om budgetten vanuit een pgb te ontschotten zodat een integraal plan op alle levensterreinen waar hulpvragen in het gezin aanwezig is kan worden uitgevoerd.

Toelichting:

De huidige wetgeving laat niet toe dat budgetten op gezinsniveau ontschot worden. Terwijl de problematiek van het ene kind inwerkt op het andere kind. Er is meer ruimte nodig in gezinnen waar meerdere hulpvragen spelen om flexibel om te kunnen gaan met het beschikbare budget.

Enkele gemeenten hebben middels een AMvB de ruimte gekregen om hier al mee te experimenteren (<https://www.pgb.nl/regering-verruimt-mogelijkheden-integraal-pgb/>) . De AMvB is echter eindig. Het is voornamelijk onduidelijk hoe dit daarna voor de toekomst geborgd blijft, en bovendien voor vele andere gemeenten op dit moment niet mogelijk. Wat de indieners betreft is dit een goed instrument en zou dit zo snel mogelijk in de wet verankerd moeten worden zodat dit ook voor alle gemeenten binnen Wmo en Jeugdwet mogelijk wordt.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk bestuur steunt de gedachte achter dit amendement, en stelt voor om het voorstel te 'promoveren' tot een bullet onder de inleidende tekst in iets gewijzigde vorm:

"Flexibel budget voor gezinsondersteuning Voor gezinnen waar meerdere gezinsleden zorg, hulp of ondersteuning nodig hebben wordt het mogelijk gemaakt om budgetten vanuit meerdere zorgwetten, **ook indien het gaat om meerdere gezinsleden**, flexibel te besteden via een integraal persoonsgebonden budget. Dit wordt in de wet verankerd."

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 42 Maatwerk voor studeren in bijzondere omstandigheden

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst:

"Minder uitval. We willen een warme overgang tussen het voortgezet en hoger onderwijs door een studiekeuzecheck en startgesprekken met decaan of studiebegeleider. Daarbij is meer aandacht nodig voor het welzijn van studenten. Op alle instellingen moet laagdrempelige psychologische hulpverlening beschikbaar zijn. Het profileringsfonds moet beter worden ingezet voor ondersteuning van studenten die door bijzondere omstandigheden studievertraging oplopen." (p. 68, regel 38-42)

te wijzigen in:

"Minder uitval. We willen een warme overgang tussen het voortgezet en hoger onderwijs door een studiekeuzecheck en startgesprekken met decaan of studiebegeleider. Daarbij is meer aandacht nodig voor het welzijn van studenten. Op alle instellingen moet laagdrempelige psychologische hulpverlening beschikbaar zijn. Het profileringsfonds moet beter worden ingezet voor ondersteuning van studenten die door bijzondere omstandigheden studievertraging oplopen. Daarnaast stimuleren we onderwijsinstellingen om deze studenten, die hun studie bijvoorbeeld moeten combineren met een zwangerschap, mantelzorg, handicap, beperking of chronische ziekte, meer maatwerk te bieden bij zaken als aanwezigheidsplicht en deadlines."

Toelichting:

Op onderwijsinstellingen is er vaak te weinig maatwerk voor studenten die zwanger zijn, een beperking hebben, een handicap hebben, een chronische ziekte hebben, hun studie met mantelzorg moeten combineren, of te maken hebben met andere bijzondere omstandigheden. Ze komen in de problemen door aanwezigheidsplicht bij colleges of de deadlines voor papers kunnen niet worden verschoven. Doorgaans zijn het personen met veel veerkracht en een groot uithoudingsvermogen, maar ze hebben last van de knellende maatstaven van het onderwijs. Voor hen zou er, net zoals voor studerende topsporters, meer maatwerk moeten zijn.

Dopmeijer, J. M., Gubbels, N., Kappe, R., Bovens, R., de Jonge, J., van der Heijde, C., Vonk, P., & Wiers, R. W. (2018). Actieplan studentenwelzijn.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 43 Markten

Ingediend door de leden Kumar, Wilschut, van den Berg, Bloem, Sluiter, Kennedy, van der Does de Bye, Kramer, Visser, Nijzink, van der Woerd, Reinders

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 69 onder regel 38:

“Monumenten blijven aanwijzen. De jongste geschiedenis krijgt eveneens een plek in het erfgoedbeleid, bijvoorbeeld door het aanwijzen van naoorlogse monumenten.”

Toe te voegen:

“De warenmarkt als erfgoed. De bekende warenmarkten zijn niet meer weg te denken uit het Nederlands straatbeeld. Juist in coronatijd zijn de boodschappen op de markt en het bijbehorend contact van grote waarde. De crisis heeft zo blootgelegd hoe onmisbaar deze warenmarkten zijn. Daarom worden zij toegevoegd aan ons immaterieel cultureel erfgoed.”

Toelichting:

De ventende marktkooplui, de mix van oer-Hollandse en exotische producten en vaak op een iconische plek: ze zijn allemaal verbonden met de warenmarkt. Zoals het amendement al stelt, zijn deze warenmarkten als oer-Hollandse traditie, met vaak nog overdracht van ouder op kind, niet meer weg te denken uit ons straatbeeld. We hebben zelfs de grootste onoverdekte warenmarkt van Europa in Den Haag staan. Helaas staan de markten onder druk. Juist in corona is er erkenning nodig voor deze belangrijke ondernemersgroep. De benoeming van immaterieel erfgoed is een, weliswaar symbolische, geste, maar laat zien wat het onmiskenbaar belang van deze markten en hun ondernemers zijn voor ons.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het landelijk bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 44 Meer geld voor jeugdzorg

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passages

“Meer geld voor jeugdzorg. De gemeentelijke uitgaven aan jeugdzorg stijgen en zijn slechts tijdelijk gecompenseerd. De ChristenUnie wil structureel meer middelen voor de jeugdzorg, zodat gemeenten goede zorg kunnen blijven bieden en intussen kunnen transformeren.”

op blz. 60, laatste “bolletje” van het Verkiezingsprogramma “Kiezen voor wat écht telt”

&

“Gemeenten verdienen beter. De in 2015 gedecentraliseerde taken op het gebied van jeugd, maatschappelijke ondersteuning en zorg hebben een gat geslagen in de gemeentelijke begrotingen. Het Rijk is de afgelopen jaren vooral met incidentele steun bijgesprongen. Deze bijdrage wordt structureel. De bijdragen vanuit het Gemeentefonds voor gemeenten moeten stabiel en voorspelbaar groeien, dus geen bezuinigingen. De opschalingskorting wordt geschrapt.”

op blz. 75, voorlaatste “bolletje” van het Verkiezingsprogramma “Kiezen voor wat écht telt”

te wijzigen in

“Meer geld voor jeugdzorg. De gemeentelijke uitgaven aan jeugdzorg stijgen. Deze stijging is slechts gedeeltelijk gecompenseerd en daarnaast van tijdelijke aard. De ChristenUnie wil structureel méér middelen voor de jeugdzorg, zodat gemeenten goede zorg kunnen blijven bieden en intussen kunnen transformeren.”

&

Gemeenten verdienen beter. De in 2015 gedecentraliseerde taken op het gebied van jeugd, maatschappelijke ondersteuning en zorg hebben een gat geslagen in de gemeentelijke begrotingen. Vooral de uitgaven voor jeugdzorg zijn sterk gestegen. Het Rijk heeft de afgelopen jaren vooral met incidentele steun een deel van deze stijging gecompenseerd. Deze bijdrage wordt verhoogd en structureel. De bijdragen vanuit het Gemeentefonds voor gemeenten moeten stabiel en voorspelbaar groeien, dus geen bezuinigingen. De opschalingskorting wordt geschrapt.

Toelichting:

1. Het amendement onderschrijft de boodschap van het verkiezingsprogramma, dat er meer geld nodig is voor jeugdzorg. De amendementen beogen de argumentatie hierbij te versterken.
2. De bestaande tekst komt erop neer, dat er nu sprake is van incidentele compensatie die structureel moet worden gemaakt. Er is echter meer aan de hand: De tot dusver verstrekte (incidentele) incidentele compensatie is volstrekt ontoereikend in het licht van het totale tekort waar gemeenten zich voor geplaatst zien: De incidentele compensatie bedraagt voor 2019 € 420 miljoen en voor 2020 t/m 2022 jaarlijks € 300 miljoen. Het gemeentelijke tekort over 2019 bedroeg ruim € 1,5 miljard (rapport AEF, december 2020).
3. De voorgestelde amendering voegt dit belangrijke element toe. Het gaat om grote tekorten waardoor de gemeentefinanciën uit het lood raken en waardoor goede jeugdzorg én ook andere waardevolle gemeentelijke voorzieningen in het gedrang komen.

4. Dit punt komt op twee plekken in het verkiezingsprogramma naar voren. Het amendement wijzigt beide passages, zodat deze consistent blijven.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk bestuur deelt de inzet van de indieners dat de bijdrage aan gemeenten structureel dient te worden verhoogd.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 45 Mens geplaatst in context tot zijn omgeving

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

*Onze samenleving heeft het hard nodig dat we omzien naar elkaar. Mensen zijn geschapen om lief te hebben, om samen te leven. Dan bloeien we op en komen tot ons recht. Daarom staan we aan de kant van al die mensen die vrijwilligerswerk doen, af en toe hun straat vegen en even bij de oude buurvrouw aanbellen. Mensen die verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en dat niet 'uitbesteden' aan professionals of aan de overheid. De ChristenUnie is kritisch op het dominante individualistische mens- en maatschappijbeeld, dat ongemerkt zoveel invloed heeft op politieke besluiten. Het individualisme predikt het tegenovergestelde van wat we willen. Het zet eigen belang, geld en regels voorop. **Dat past helemaal niet bij onze samenleving.** Nederland is nog altijd rijk aan sociaal kapitaal, in gezinnen, kerken, verenigingen, buurten, dorpen en steden. De afgelopen jaren zijn door het hele land nieuwe maatschappelijke initiatieven ontstaan. Mensen richten bijvoorbeeld een coöperatie op om zorg, welzijnswerk, onderwijs of jongerenwerk voor hun dorp te behouden. We willen dat de overheid meer op de veerkracht van de samenleving vertrouwt en die beter benut. Wij willen een andere **visie op de samenleving en op de mens:** een zorgzame samenleving waarin mensen omzien naar elkaar.*

op blz. 37, introductie van hoofdstuk 2 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

te wijzigen in

*Dikgedrukte wijzigen in: **Dat komt onze samenleving niet ten goede. Gelukkig is***

*Na 'visie op de samenleving en op de mens' toevoegen: **'de mens die niet alleen als individu op zichzelf staat, maar als onderdeel van de gemeenschap. Op deze manier bevorderen we'***

Toelichting:

Het zinnetje 'Dat past helemaal niet bij onze samenleving.' heb ik eruit gehaald.

Het is belangrijk in te zien dat het individualisme ons hier heeft gebracht, een samenleving waar je je rechten moet claimen, waar je vooral op jezelf bent aangewezen en die vraagverlegenheid in de hand werkt. We ondervinden nu de gevolgen van deze visie en dat deze niet gezond is en dat deze eenzaamheid bevordert. Er moet een nieuwe visie komen, die de mens in relatie tot zijn context plaatst.

Vandaar deze kleine toevoegingen, die wel heel essentieel is.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het landelijk bestuur vindt de oorspronkelijk tekst voldoende, maar heeft geen bezwaar tegen het amendement.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 46 Naar een eigen werkkapitaal voor onderzoekers

Ingediend door de leden Ros, De Graaf, Paul, Van den Brink, Wallet, Oosterkamp, Foppen, Werkman, te Velde, Naaktgeboren, Perspectief, ChristenUnie afdeling Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om:

Pagina 68. Regelnummer 29

Bekostiging koppelen aan onderzoek. De ChristenUnie wil minder massastudies en massacolleges. We willen de financiering aantrekkelijker maken voor universitair onderwijs dat sterk is verweven met onderzoek. Onderwijs is geen bijzaak, maar een kerntaak. We willen meer rust en voorspelbaarheid in de bekostiging: studentenaantallen worden minder belangrijk, de vaste voet groter, de variabele voet kleiner. Praktijkgericht onderzoek aan hbo's krijgt de ruimte om zich verder te profileren en zijn meerwaarde voor het beroepenveld te bewijzen.

te wijzigen in:

Bekostiging koppelen aan onderzoek. De ChristenUnie wil minder massastudies en massacolleges. We willen de financiering aantrekkelijker maken voor universitair onderwijs dat sterk is verweven met onderzoek. Onderwijs is geen bijzaak, maar een kerntaak. We willen meer rust en voorspelbaarheid in de bekostiging: studentenaantallen worden minder belangrijk, de vaste voet groter, de variabele voet kleiner en we onderzoeken de mogelijkheid van een eigen werkkapitaal voor jonge onderzoekers en hoogleraren. Praktijkgericht onderzoek aan hbo's krijgt de ruimte om zich verder te profileren en zijn meerwaarde voor het beroepenveld te bewijzen.

Toelichting:

Competitie in het wetenschappelijk bedrijf is doorgeslagen, zo luidt een inmiddels breed gedragen consensus. De aanvraagdruk en 'projectificering' van onderzoek zorgt voor slechte wetenschap, een hoge werkdruk en een systeem van perverse prikkels.

Een vast werkbudget voor onderzoekers zou deze competitie tegengaan en perspectief bieden voor wetenschappers. Dit plan voor 'rolling grants', zoals uitgewerkt door de KNAW ⁶ is inmiddels door zowel de Kamer als de Minister positief ontvangen. Om meer vrijheid, onafhankelijkheid en wetenschappelijke kwaliteit te garanderen zou dit systeem een belangrijke stap voorwaarts zijn en het wetenschappelijk bedrijf fundamenteel ten goede veranderen. Het zou daarom lonen om een dergelijke stelselwijziging verder te onderzoeken, en deze ambitie expliciet op te nemen in het programma.

---

⁶ <https://knaw.nl/nl/actueel/publicaties/het-rolling-grantfonds-kloppend-hart-voor-ongebonden-onderzoek>

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling die in lijn is met de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 47 Pleegzorg en gezinshuizen

Ingediend door de leden Kumar, de Reus, Droog, van der Does de Bye, Kramer, Visser, Nijzink, Kia, Eilander, Heng, van de Ridder, Slaa, Bos, Kamstra, Hart, Gooijer, Reinders

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 61 onder regel 19:

“Praktijkondersteuners jeugd en gezin. In de (huisartsen)praktijk kan de inzet van praktijkondersteuners bij jeugd- en gezinsproblematiek onnodige doorverwijzing naar duurdere zorg helpen voorkomen. Ouders en jeugd worden dichtbij, snel en in een vertrouwde omgeving geholpen.”

Toe te voegen:

“**Pleegzorg en Gezinshuizen.** Waar kinderen niet binnen de eigen familie(netwerken) kunnen opgroeien, worden ze geplaatst in pleeggezinnen, gezinshuizen of opvanginstellingen. We streven ernaar dat elk kind in een gezinssituatie kan opgroeien, zo mogelijk in pleeggezinnen en anders in gezinshuizen. De pleegzorgvergoeding bestaat uitsluitend uit een onkostenvergoeding en zal worden verhoogd met een vrijwilligersvergoeding voor de tijd die pleegouders moeten besteden aan overleg met hulpverleners en instanties. Kinderen die uit huis zijn geplaatst hebben recht op zak- en kleedgeld, ook als hun eigen ouders dat niet zelf betalen.”

Toelichting:

Er worden door gemeenten verschillende tarieven gehanteerd voor gezinshuizen en pleegzorgaanbieders. In een willekeurige gemeente is het tarief 42 euro per etmaal voor pleegzorg en 155 euro per etmaal voor het wonen in een gezinshuis. Dit zijn de kosten voor de gemeente. Pleegouders en gezinshuizen krijgen daarvan een deel. De hoogte van de pleegvergoeding en eventuele toeslagen die pleegouders ontvangen is wettelijk vastgelegd.⁷ Deze vergoeding bestaat uitsluitend uit een belastingvrije onkostenvergoeding. Pleegouders ontvangen geen salaris of vrijwilligersvergoeding en kunnen ook geen extra zorg inkopen. Omdat de vergoeding zo laag is, zijn een aantal pleegouders gestopt met pleegzorg en hebben een gezinshuis opgericht.

Pleegouders openen hun huis voor kinderen met problemen, die een grote belasting (en verrijking) kunnen vormen voor hun eigen gezin. Op verzoek van hulpverleners en om goed voor hun pleegkind te kunnen zorgen moeten zij vele uren per week besteden aan overleg, verslagen en e-mails. Hiervoor krijgen ze geen vrijwilligersvergoeding. Daarom stellen we voor om de pleegzorgvergoeding te verhogen met een belastingvrije vrijwilligersvergoeding. Hierdoor zal deze goedkopere en kleinschalige opvang in familiesetting beter beschikbaar blijven.

---

⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2018-67326.html>

Daarnaast blijkt dat veel pleegkinderen geen zak- of kleedgeld ontvangen, omdat de hulpverlenende instanties dit een taak vinden van de ouders. Maar veel ouders kunnen niet betalen, omdat de kinderbijslag is stopgezet en zij een te laag besteedbaar inkomen hebben. Soms willen ze niet betalen omdat ze zich verzetten tegen de uithuisplaatsing en weigeren te doen wat de instanties hen opdragen. De kinderen zijn hiervan slachtoffer als zij geen nieuwe kleding of zakgeld krijgen, waardoor zij soms ook niet eens beltegoed hebben om contact op te nemen met een steunend netwerk. Zie het rapport dat de Kinderombudsman hierover heeft geschreven.⁸

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het landelijk bestuur vindt dit voorstel passen in het ChristenUnie profiel.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 48 Publiek gefinancierde medicijnen toegankelijk

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

De ChristenUnie maakt zich zorgen over de prijzen die farmaceuten vragen voor nieuwe medicijnen, vaak voor heel specifieke doelgroepen. Farmaceuten bespelen soms bewust het publiek, nog voordat er goede afspraken zijn over leveringsvoorwaarden. Het is onwenselijk dat het lot van een kleine groep patiënten wordt uitgespeeld tegen de vraag hoe we de zorg betaalbaar en toegankelijk houden. (p.52, regel 3 tot 6)

te wijzigen in

De ChristenUnie maakt zich zorgen over de prijzen die farmaceuten vragen voor nieuwe medicijnen. Jaarlijks besteden we bijna tien procent van onze collectieve zorguitgaven aan geneesmiddelen en de geneesmiddelenkosten stijgen dusdanig snel dat andere zorg verdrongen dreigt te worden. Geneesmiddelen worden vaak ontwikkeld met publieke financiering. Door voorwaarden te stellen aan deze investeringen kan sturing gegeven worden aan de ontwikkeling, grip gehouden worden op de prijzen en de toegankelijkheid van geneesmiddelen voor patiënten gewaarborgd worden. en om aan de paragraaf 'Betalen voor wat echt telt in de zorg' (pp. 51-52)

de volgende bullet toe te voegen

Verantwoord geneesmiddelenonderzoek. Publiek geld geïnvesteerd in geneesmiddelenonderzoek moet maatschappelijk verantwoord worden besteed. Dit doen we door voorwaarden te verbinden aan deze investeringen. Voorwaarden met betrekking tot transparantie over kostenopbouw en een verantwoorde prijsstelling moeten ervoor zorgen dat medicijnen die met publiek geld ontwikkeld zijn toegankelijk en betaalbaar zijn voor iedereen en andere zorg niet verdringen.

Toelichting:

---

⁸ <https://www.dekinderombudsman.nl/nieuws/krijg-ij-al-zakgeld-stappen-gezet-maar-problemen-rond-zak-en-kleedgeld-nog-niet-opgelost>

Ongeveer 25% van de nieuwe medicijnen in Europa wordt ontdekt door door overheidsgeld gefinancierde instellingen, zoals universiteiten [1]. Veel van deze medicijnen zijn innovatiever en zijn effectiever dan de medicijnen die in de particuliere sector zijn ontdekt [2].

Door voorwaarden aan publieke financiering te verbinden, worden gezondere publiek-private partnerschappen gestimuleerd, waarbij zowel toegang tot de resulterende producten als innovatie wordt gegarandeerd. Een systeem waarin alle patiënten toegang hebben tot medicijnen en vaccins moet mogelijk zijn terwijl farmaceutische bedrijven een redelijke winst kunnen maken. Het verbinden van voorwaarden aan publieke financiering van geneesmiddelenonderzoek kan helpen om een dergelijk systeem tot stand te brengen en kan uiteindelijk levens redden van patiënten die behandeling nodig hebben.

[1] Kneller R. The importance of new companies for drug discovery: origins of a decade of new drugs. Nat Rev Drug Discov. 2010

[2] Stevens AJ, Jensen JJ, Wyller K, Kilgore PC, Chatterjee S, Rohrbach ML. The Role of Public-Sector Research in the Discovery of Drugs and Vaccines. N Engl J Med. 2011.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur vindt dit een verbetering van en goede aanvulling op de programmatekst.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 49 Ruimte om steun te vragen

Nieuwenhuis, van der Graaf, Kollenstaart, van der Spoel, Visser, Dekker, de Jonge, Couprie, Couprie-van Hall, Harink, de Jong, van der Duijn Schouten, Voordewind, van Dijk, Donker – van der Vinne, van der Steeg, Sollie, Waagmeester, Waagmeester, Ariese.

Partijcongres 30 januari 2021, digitaal partijcongres

Amendement behoort bij agendapunt 2

De indiener stelt voor om

in hoofdstuk 2, Zorgzame samenleving, onder 2.1 op pagina 38, ná regel 35 (als nieuw bullet-point) toevoegen:

Ruimte om steun te vragen. Kerken, goede doelen en fondsen moeten hun communicatiekanalen goed in kunnen zetten om hun maatschappelijke doelen te kunnen verwezenlijken. Daarom willen wij in de Telecommunicatiewet een apart regime voor maatschappelijke organisaties. Ook willen wij borgen dat zij toegang behouden tot andere kanalen om steun te vragen, zoals reclamezendtijd, post en het gesprek aan de deur en op straat.

Toelichting:

In het programma worden terecht warme woorden gewijd aan het initiatief en de inzet van mensen zelf. De CU staat voor een samenleving van burgers die verantwoordelijkheid nemen voor een ander. Daarvoor moet de overheid wel ruimte laten en geven. In dat kader is het van belang dat mensen gevraagd kunnen worden zich in te zetten of steun te geven. Goede doelen, fondsen en kerken, hebben communicatiekanalen nodig om een beroep te doen op de steun van vrijwilligers, donateurs en leden. De ruimte hiervoor is in de afgelopen jaren afgenomen. Het gebruik van die communicatiekanalen wordt door de overheid terecht aan banden gelegd om de consument en zijn/haar privacy te beschermen tegen commerciële partijen. Echter, de overheid dient bij wet- en regelgeving wel onderscheid te maken tussen commerciële organisaties enerzijds, en charitatieve en ideële organisaties anderzijds.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

LB vindt het tekstvoorstel niet helder. Het is niet duidelijk wat wordt bedoeld. De kern lijkt gelet op de toelichting te zitten in aanpassing van de wet- en regelgeving inzake het kunnen benaderen van mensen via telefoon en anderszins, maar uit het tekstvoorstel wordt niet helder wat er dient te gebeuren/welke maatregel hieruit voortvloeit. Meedenken over knelpunten en mogelijke oplossingen.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het gewijzigde amendement over te nemen.

Amendement 50 Speel wetenschappen niet tegen elkaar uit

Ingediend door de leden Ros, De Graaf, Paul, Van den Brink, Wallet, Oosterkamp, Foppen, Werkman, te Velde, Naaktgeboren, Perspectief, ChristenUnie afdeling Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om:

Pagina 69. Regelnummer 8

Aandacht voor kleine bèta- en techniekopleidingen. Door de versterking van de onderzoekinfrastructuur in het hoger onderwijs en de uitbreiding van de capaciteit van exacte en technische studies komt er meer aandacht voor met name kleinere bètastudies.

te wijzigen in:

Aandacht voor kleine bèta- en techniekopleidingen. Door de versterking van de onderzoekinfrastructuur in het hoger onderwijs en de uitbreiding van de capaciteit van exacte en technische studies komt er meer aandacht voor met name kleinere bètastudies. **Om te voorkomen dat wetenschappen tegen elkaar uitgespeeld worden zorgen we dat dit niet ten koste gaat van de financiering van kwetsbare medische, sociale en geesteswetenschappen.**

Toelichting:

In de afgelopen jaren hebben stelselwijzigingen en veranderingen in de onderzoek financiering voor onrust in de wetenschap gezorgd. De uitvoering van de adviezen van de Commissie van Rijn leidt volgens velen in de sector tot de reallocatie van middelen van de al kwetsbare medische, sociale en geesteswetenschappen naar bèta technische disciplines.

De ChristenUnie speelt wetenschappen niet tegen elkaar uit. In november 2019 werd door het CU-congres een motie aangenomen die de negatieve herverdelingseffecten afkeurde en de Minister oproep om naar andere oplossingen te kijken. Daarnaast heeft de ChristenUnie zich altijd ingezet voor kwetsbare disciplines in de medische, sociale en geesteswetenschappen, disciplines wier relevantie tijdens de coronacrisis wederom duidelijk is gebleken.

Om een stabiele financiering voor alle disciplines te waarborgen is het noodzakelijk om ons uit te spreken tegen eenzijdige financiering. Bèta technische disciplines verdienen investeringen om ons land innovatief en welvarend te houden, maar deze investeringen mogen niet bestaan uit de financiering van andere disciplines.

N.B.: dit amendement is er niet een die pleit tegen investeringen in bèta en techniek. Investeer in bèta en techniek, maar met geld van buiten.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het maakt expliciet wat altijd de inzet van de ChristenUnie is geweest.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 51 Sport

Ingediend door de leden Kumar, Portier, Noordzij, Wilschut, Barendrecht, Terlouw, van den Berg, Bloem, Droog, Fountain, Sluiter, de Reus, Visser, Monrooij, Nijzink, Roest, Kamstra, van der Woerd, van de Ridder, Jeninga, Hart, Gooijer, Zoutewelle, de Vries, Reinders

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 45 onder regel 14:

"Sportfaciliteiten. Er komen extra middelen voor gemeenten voor het inrichten van openbare beweegplekken en sportaccommodaties."

Toe te voegen:

"Sportnorm. Bij grootschalige herontwikkelingen ten behoeve van woningbouw komt er een adviesnorm voor het aantal m2 sportgebied, zowel binnen als buiten.

Discriminatie en racisme in sport. Slechts recent is de strijd geopend tegen racisme en discriminatie in de sportwereld. We zetten de strijd voort met alle sportbonden, trainers en sporters. Daarbij zetten we in op preventie en op een goede toegang tot hulp bij incidenten.

Breedtesport. Bij sporten staat plezier voorop. Daarom kiest de ChristenUnie voor een toegankelijke sportwereld waarin iedereen kan meedoen. Daarom stimuleren we gemeenten breedtesport meer op de kaart te zetten. Jong, oud, mindervalide, arm of gewoon gezellig met elkaar; voor iedereen moet sport beschikbaar zijn.

Topsport. De ChristenUnie wil recht doen aan talent. In het onderwijs borgen we flexibiliteit voor talentvolle jongeren die studie en topsport willen combineren."

Toelichting:

Sport is een onderbelicht onderwerp binnen de ChristenUnie. Dit amendement moet een eerste stap zijn om daar meer aandacht voor te vragen. Juist in sport zijn twee kernelementen uit onze partij van toepassing: ruimte om jezelf te zijn en recht doen aan talent. In het verkiezingsprogramma komt het onderwerp er helaas bekaaid vanaf. Een ambitie voor een gezond Nederland en een verkiezingsprogramma met volop aandacht voor zorg en preventie rijmt niet met de huidige sportparagraaf.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk bestuur deelt de overweging van de indieners.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 52 Techniekhavo

Ingediend door de leden van Veelen, van Dorp, Tax, Vermin, Tijhof, Plomp, Nieuwenhuis, Kolkman, van der Slik, van Veen, van der Woerd, Huibers

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om paragraaf 2.5 op p. 69, r. 11, aan te vullen met de volgende tekst:

Techniekhavo. Naast de bestaande havo-opleiding komt er een volwaardig bekostigde techniekopleiding op havoniveau. Deze opleiding geeft een startkwalificatie voor het hbo. De overheid werkt samen met het (technische) bedrijfsleven om dit type opleiding verspreid over het land te realiseren.

Toelichting:

Het verkiezingsprogramma geeft een goede aanzet voor het verbeteren van het onderwijs voor leerlingen met cognitieve en praktische vaardigheden. In de maatschappij is een toenemende behoefte aan goed opgeleide mensen met cognitieve en praktische vaardigheden op alle niveaus.

Nederland wil bepaalde industrieën en technologieën in Nederland en Europa behouden. Ook om die reden is het goed om jongeren al vroeg te stimuleren en hen de mogelijkheden te bieden om techniekonderwijs op een bij hen passend niveau te kunnen volgen. Voor havo- en vwo-leerlingen is deze mogelijkheid nu onvoldoende voorhanden.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

De ChristenUnie heeft zich bij monden van Eppo Bruins ingezet voor versterking van het vakonderwijs en meer in het bijzonder het techniekonderwijs. Daarbij werd steeds ingezet op de aansluiting met het bedrijfsleven en de aansluiting tussen opleidingen. Het landelijk bestuur vindt dit amendement een waardevolle aanvulling op die inzet.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 53 Vaccinatie moet altijd vrije keus zijn

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Visser, van der Beek, Rots, Palland, de Reus, Vader, van der Beek, Slik, Kooyman Van Guldener, Keilman, Jentink, Kolkman, Bloem, de Boer en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op blz. 47 regel 14 en 15 de passage:

“Informer en stimuleren zijn de kernwoorden bij vaccinatiebeleid, de ChristenUnie is tegen elke vorm van vaccinatiedwang.”

Te wijzigen in:

“Informereren en stimuleren zijn de kernwoorden bij vaccinatiebeleid. De ChristenUnie is tegen elke vorm van vaccinatiedwang of drang, ook bij de vaccinatie tegen het coronavirus. Er komen geen exclusieve privileges voor mensen die gevaccineerd zijn. Het recht op toegang tot sociale en economische activiteiten en tot het verkeer is voor iedereen gelijk.”

Toelichting:

Dit amendement verduidelijkt dat er niet alleen geen sprake mag zijn van vaccinatiedwang maar ook niet van vaccinatiedrang, ook bij de vaccinatie tegen het coronavirus. Het amendement zorgt dat in het verkiezingsprogramma expliciet komt te staan dat er geen sprake mag zijn van exclusieve privileges gekoppeld aan het gevaccineerd zijn. Hiermee spreekt het amendement na wat door Gertjan Segers is geschreven in zijn blog op 31 december 2020: Vaccinatie moet altijd een vrije keus zijn.⁹

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

De indieners waarschuwen terecht voor het onterecht inperken van grondrechten. Het verkiezingsprogramma stelt dan ook heel helder: de ChristenUnie is tegen elke vorm van vaccinatiedwang. Maar vaccineren en testen zijn wat betreft het Landelijk Bestuur twee wezenlijk verschillende zaken. In het amendement gooien de indieners die op één hoop. Met betrekking tot vaccineren is het verkiezingsprogramma al heel duidelijk, elke vorm van dwang is uitgesloten. Dat is ook in de Kamer uitgesproken met een door de ChristenUnie gesteunde motie, waarin een meerderheid van de Kamer heeft uitgesproken dat er slechts sprake kan zijn van vrijwillige vaccinatie, dus dat een directe of indirecte vaccinatieplicht uitgesloten is, evenals dwang- of drangmaatregelen. Aanscherping acht het bestuur ten aanzien van vaccineren dan ook niet nodig. Testen kan echter niet in één adem worden genoemd met vaccineren. Met betrekking tot testen moet een eigen afweging worden gemaakt. Daar gaat ook de adviesaanvraag van het kabinet over. Het amendement waarschuwt terecht voor het onterecht inperken van grondrechten, maar gaat voorbij aan nu reeds geldende vergaande en grootschalige beperkingen van de grondrechten om de verspreiding van het virus te bestrijden (lockdownmaatregelen). Als een bewijs van een negatieve coronatestuitslag fysieke deelname aan sociale evenementen of bijvoorbeeld het middelbaar, hoger en wetenschappelijk onderwijs weer mogelijk zou maken, betekent dit dus juist het opheffen van deze beperking van grondrechten. Tegelijk zal moeten worden gewaarborgd dat mensen die weigeren te laten testen op een andere wijze kunnen deelnemen aan sociale en economische activiteiten, zeker waar het essentiële voorzieningen, diensten of activiteiten betreft.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement over te nemen.

Amendement 54 Vergoed passende anticonceptie

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

---

⁹ <https://www.christenunie.nl/blog/2020/12/31/Vaccinatie-moet-altijd-een-vrije-keus-zijn>

De indiener stelt voor om

“Anticonceptiepil vergoeden. Eén van de meest effectieve maatregelen om het aantal abortussen omlaag te brengen, is de financiële drempel weg te nemen voor de anticonceptiepil. Daarom wordt deze opgenomen in het basispakket.” (pagina 48, regel 24-26)

Te wijzigen in

“Anticonceptie vergoeden. Eén van de meest effectieve maatregelen om het aantal abortussen omlaag te brengen en ongewenste zwangerschappen te voorkomen, is de financiële drempel weg te nemen voor anticonceptie. Daarom worden alle vormen van anticonceptie die bijdragen aan een afname van ongewenste zwangerschappen en abortussen opgenomen in het basispakket.”

Toelichting:

Anticonceptie moet aangeboden worden in het basispakket, voor jongeren tot 30 jaar. Als partij doen we er alles aan om het aantal abortussen te minimaliseren. Dit is een van de meest effectieve maatregelen om daartoe te komen. Door alleen de pil beschikbaar te maken in het basispakket, leveren we niet de volledige inzet om het aantal abortussen te verlagen, en geven we vrouwen ook niet voldoende vrijheid om de keuzes te maken die bij hun lichaam passen. Zo is de anticonceptiepil alleen werkzaam als deze elke dag op hetzelfde moment wordt ingenomen, waarmee dit niet voor elke vrouw een geschikte keuze is. Ook voor bijvoorbeeld vrouwen met borstkanker in de familie, is hormonale anticonceptie niet altijd een geschikte keuze. In de huidige maatschappelijke context moeten we dus bereid zijn om de kosten van alle vormen van anticonceptie te dragen die het aantal ongewenste zwangerschappen en abortussen omlaag kunnen brengen, zonder ons daarbij te beperken tot één vorm.

Belangrijk is wel te waarborgen dat er geen vormen van anticonceptie in het basispakket worden opgenomen die ná het moment van conceptie de zwangerschap afbreken. We houden het moment van conceptie dus aan als grens.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk bestuur deelt de opvatting van de indieners dat de anticonceptiepil niet het enige en niet in alle gevallen het meest effectieve middel is om onbedoelde zwangerschappen te voorkomen en abortussen tegen te gaan. Daarom steunt het bestuur de intentie van de indieners om meer passende vormen van anticonceptie te vergoeden die beogen het abortuscijfer terug te dringen. Daarbij vindt het landelijk bestuur van belang dat niet zomaar alle andere anticonceptiemiddelen voor vergoeding in aanmerking komen, maar uitsluitend degene die op recept verkrijgbaar zijn. Daarnaast acht het LB de laatste overweging van de indieners van groot belang, namelijk dat er geen vormen van anticonceptie in het basispakket worden opgenomen die ná het moment van conceptie de zwangerschap afbreken. Daarom stelt het LB een alternatieve tekst voor:

Anticonceptie vergoeden. Eén van de meest effectieve maatregelen om het aantal abortussen omlaag te brengen, is de financiële drempel weg te nemen voor anticonceptie. Daarom wordt anticonceptie welke op recept verkrijgbaar is opgenomen in het basispakket, uitgezonderd vormen van anticonceptie die de zwangerschap afbreken.”

In overleg tussen indiener en landelijk bestuur is onderstaande gewijzigde tekst tot stand gekomen.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 55 Verminderen uithuisplaatsingen in de Jeugdzorg

Ingediend door de leden Westland, Ceder, Wimmenhove, van den Heuvel, da Costa, Kuiper, Sijpestein, Verwijs, Alberts, Romeijn, Hart, Roor, Visser, van Eerde, Fountain, van Buren, Sluiter, Visser, Kennedy, Zoutewelle

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder de volgende tekst:

Familienetwerkberaad vaker inzetten . Om het netwerk van jongeren te activeren in de zoektocht naar een oplossing willen we vaker vormen van familienetwerkberaad inzetten.

De volgende nieuwe tekst toe te voegen:

Verminderen aantal uithuisplaatsingen van kinderen en jongeren

Binnen de Jeugdzorg wordt ingezet op het verminderen van het aantal uithuisplaatsingen door sterker in te zetten op alternatieven. Samen met de jeugdige en ouders optrekken om de veiligheid binnen het gezin te herstellen heeft voorkeur boven uithuisplaatsing. Inzet op steun vanuit steungezinnen en buurtnetwerken zijn daar voorbeelden van.

Toelichting:

Nederland is in Europa aanvoerder als het gaat om het aantal uithuisplaatsingen van kinderen en jongeren. Meer dan 40.000 per jaar en ondanks de ambitie van de nieuwe Jeugdzorgwet in 2015 om dit aantal de laten dalen groeit dat aantal nog steeds. Aansluitend aan het vorige punt in dit verkiezingsprogramma nl, inzetten op familienetwerkberaden willen wij dat er binnen de Jeugdzorg actief wordt ingezet op alternatieve oplossingen. In veel gezinnen is wel liefde, maar geen veiligheid. We pleiten er in dit amendement voor om eerst in te zetten op andere maatregelen om de veiligheid te herstellen. In het land zijn verschillende voorbeelden hoe dit werkt. Jeugdzorg en gezinnen trekken op deze manier meer samen op, dan dat zij tegenover elkaar staan. Ook binnen het gedwongen kader van Jeugdbescherming zijn hiervoor mogelijkheden. Uithuisplaatsing van kinderen en jongeren heeft vaak ook negatieve effecten en leidt niet zelden tot regelmatige verplaatsing van deze doelgroep naar een andere plek.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB is het eens met de inzet op minder uithuisplaatsingen. Het aantal uithuisplaatsingen daalt overigens wel in de tijd, en vaak is er al van alles in een gezin geprobeerd om de veiligheid te herstellen. Het LB is het met indieners eens dat er nog veel meer op alternatieven ingezet kan worden, zoals tijdelijk hulpverleners 24 uur per dag in het gezin in zetten zoals op sommige plaatsen in Nederland met goede resultaten gebeurt. Wel wijst het LB erop dat als er een mogelijke uithuisplaatsing dreigt, de problematiek inmiddels van dien aard is, dat professionele begeleiding van het gezin nodig is en niet overgelaten kan worden aan slechts de vrijwillige inzet van steun- en buurtgezinnen. De veiligheid van het kind moet ten allen tijde leidend zijn in de aanpak. Tekst aanpassen naar: *Binnen de Jeugdzorg wordt ingezet op het verminderen van het aantal uithuisplaatsingen door sterker in te zetten op alternatieven. Samen met de jeugdige en ouders optrekken om de veiligheid binnen het gezin te herstellen heeft voorkeur boven uithuisplaatsing. Daarvoor dient professionele intensieve ambulante gezinsondersteuning ingezet te worden naast mogelijk vrijwillige inzet van steungezinnen en buurtnetwerken. De veiligheid van de kinderen moet gedurende dit proces gewaarborgd zijn.*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 56 Zorgreservisten

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Rustenburg, Sluiter, de Reus, Kramer, Vader, van der Beek, Slik, van Holten, Kolkman en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Blz. 51, regels 30-32:

- **Noodcapaciteit.** In de coronatijd hebben we geleerd dat we op alles voorbereid moeten zijn. Daarom wordt het nieuwe capaciteitsorgaan tevens verantwoordelijk voor het plannen van voldoende noodcapaciteit van intensive cares, laboratoria en hulpmiddelen.

te wijzigen in:

- **Noodcapaciteit.** In de coronatijd hebben we geleerd dat we op alles voorbereid moeten zijn. Daarom wordt het nieuwe capaciteitsorgaan tevens verantwoordelijk voor het plannen van voldoende noodcapaciteit van intensive cares, laboratoria en hulpmiddelen. Om voldoende noodcapaciteit achter de hand te hebben wordt een corps van 25.000 zorgreservisten opgeleid voor het verrichten van (ondersteunende) gezondheidstaken in een noodsituatie. Deze reservisten worden regelmatig bijgeschoold.

Toelichting:

In Nederland zijn ca. 177.000 verpleegkundigen in ziekenhuizen werkzaam en ca. 247.000 in de Ouderenzorg (CBS, ActiZ). 25.000 reservisten is ca. 5% van genoemde aantallen. De wijziging is een goede aanvulling op de bestaande tekst. Reservisten zijn de extra handjes in noodsituaties. In de bestaande zorg is niet alles inplanbaar.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk bestuur vindt dit een waardevolle aanvulling op de programmatekst, maar stelt voor iets meer ruimte te laten in het aantal, bijvoorbeeld "20.000".

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Hoofdstuk 3 – Een economie waarin mensen kunnen bloeien

Moties en amendementen met preadvies 'overnemen'.

Motie 4 De overheid als bondgenoot

Ingediend door de leden Grakist, Baas, Hoolsema, Westendorp, Baas, Kamminga, ChristenUnie Noordenveld

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

- A. gelezen:
- het verkiezingsprogram;
- B. constaterende dat:
- De conclusies van de onderzoekscommissie kinderopvangtoeslag ons nog vers in het geheugen liggen. Dat geldt ook de commotie rond een bijstandsgerechtigde, die een deel van de uitkering, inclusief boete aan de gemeente mogelijk moet terugbetalen. Beide zaken zijn illustratief voor de wijze waarop in Nederland wordt omgegaan met kwetsbare groepen in de samenleving.
  - de participatiewet voor velen met een arbeidshandicap desastreus heeft uitgepakt en dat burgers met een schuldenproblematiek worden geconfronteerd met bureaucratische eisen waaraan ze in veel gevallen niet of nauwelijks kunnen voldoen.;
- C. overwegende dat:
- dat de huidige beleidsprincipes, zoals zelfredzaamheid, institutioneel wantrouwen en een bureaucratische lastendruk, waarmee deze kwetsbare groepen worden geconfronteerd plaats moeten maken voor waarden als compassie, humaniteit, respect en rechtvaardigheid;
- D. spreekt uit dat:
- dat de ChristenUnie zich in de komende kabinetsperiode met kracht en volhardend in moet zetten voor waarden als; compassie, humaniteit, respect en rechtvaardigheid;

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur onderschrijft van harte de gedachten van deze motie. Het bestuur is zich er tegelijkertijd ook van bewust dat misbruik en fraude moet worden aangepakt. Dan is het soms balanceren tussen strenge handhaving en compassie. We willen niet toe naar een maatschappij waar straffeloosheid gewoon is. Maar met de roep om de in het dictum genoemde waarden maatgevend te laten zijn, is het bestuur het volledig eens.

Het Landelijk Bestuur adviseert deze motie over te nemen.

Amendement 57 Aansturing Ruimtelijke Ordening

Ingediend door de leden Kramer, Rustenburg, van der Does de Bye, Timmer, Sluiter, van den Brink, Droog, Vreugdenhil, Bloem, Fountain, Kaper

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Gemeenten worden aangespoord niet alleen goedkope woningen in goedkope wijken te bouwen en dure woningen in dure wijken, maar om ook duurdere woningen te bouwen in goedkope wijken en goedkopere woningen in dure wijken. Ook kan het niet zo zijn dat de ene gemeente veel sociale huurwoningen bouwt, terwijl een buurgemeente het laat afweten. Provincies krijgen meer (aanwijzings)mogelijkheden om hierop te sturen. Denk aan het handhaven van een norm van 30% sociale nieuwbouw of een aanwijzing voor huisvesting voor arbeidsmigranten, woningen voor kwetsbare doelgroepen en voor ouderen." (p98)

Te wijzigen in

"Gemeenten worden aangespoord niet alleen goedkope woningen in goedkope wijken te bouwen en dure woningen in dure wijken, maar om ook duurdere woningen te bouwen in goedkope wijken en goedkopere woningen in dure wijken. Ook kan het niet zo zijn dat de ene gemeente veel sociale huurwoningen bouwt, terwijl een buurgemeente het laat afweten. Provincies krijgen meer (aanwijzings)mogelijkheden om hierop te sturen **en worden daarbij ondersteund door het Ministerie van Ruimtelijke Ordening. Denk aan het handhaven van een norm van 30% sociale nieuwbouw, woningen voor kwetsbare doelgroepen en ouderen en eventueel een aanwijzing voor huisvesting voor arbeidsmigranten.**"

Toelichting:

Sturing van provincies berust beter op een landelijke visie dan individuele opvattingen. Provincies krijgen wel de vrijheid om zelf ruimtelijk beleid te waarborgen, maar voor het goed functioneren van de ruimtelijke ordening van Nederland in het groot is enige sturing van hogerhand wenselijk.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 58 Behoud giftenaftrek

Ingediend door van der Graaf, Kollenstaart, van der Spoel, Visser, Dekker, de Jonge, Couprie, Couprie-van Hall, Harink, de Jong, van der Duijn Schouten, Voordewind, van Kralingen-Paul, van Dijk, Donker – van der Vinne, Suithoff, Sollie, Waagmeester, Waagmeester, Nieuwenhuis

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

in hoofdstuk 3, Economie waarin mensen kunnen bloeien, onder 3.1 met voorstellen voor een nieuw belastingstelsel op pagina 78, ná regel 36, een voorstel over de giftenaftrek toe te voegen:

Behoud en waar mogelijk verruiming van de giftenaftrek. De giftenaftrek is een fiscale stimulans om als burger bij te dragen aan een betere samenleving. Zij moet daarom behouden blijven en waar mogelijk verruimd, opdat de burger via kerk, goede doelen of andere algemeen nut beogende instellingen, gehonoreerd wordt voor zijn of haar steun aan de kwaliteit van onze samenleving.

Toelichting:

In het programma wordt gepleit voor een belastingstelsel dat bijdraagt aan de samenleving. Ook wordt aangegeven dat aftrekposten moeten worden beperkt of afgebouwd. De giftenaftrek moet daarvan worden uitgezonderd aangezien deze regeling bij uitstek bijdraagt aan de samenleving.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

In de belastingplannen van de ChristenUnie staat de giftenaftrek niet ter discussie en wordt deze behouden. Dat verankeren in het verkiezingsprogramma acht het LB prima. Uitbreiding van de giftenaftrek acht het LB echter niet opportuun. De drempel in de giftenaftrek verlagen is niet effectief, het plafond verhogen is niet nodig en een multiplier compliceert het instrument giftenaftrek alleen maar. Een gezonde fiscale stimulans, zoals nu bestaat, lijkt ons precies goed. Daarom stelt het LB voor dit amendement met de volgende tekst gewijzigd over te nemen:

*"**Koester de giftenaftrek.** De giftenaftrek is een fiscale stimulans voor mensen om bij te dragen aan een betere samenleving. Zij moet daarom behouden **en verbeterd worden**, opdat burgers via kerk, goede doelen of andere algemeen nut beogende instellingen, gehonoreerd worden voor hun steun aan de kwaliteit van ons samenleven."*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 59 Bescherm de vrije tijd

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan

"Steeds meer werknemers en studenten krijgen te maken met burnouts en overspannenheid. We starten samen met overheid, werkgevers, werknemers en ondernemingsraden een offensief om deze zorgelijke trend om te buigen, door middel van voorlichting en toezicht." (p.85, regel 20-22)

toe te voegen

Daarbij stimuleren we een arbeidscultuur waarin binnen elk bedrijf heldere afspraken bestaan over de verdeling tussen werk en vrije tijd, en waarin werknemers en studenten beschermd worden tegen een te grote hoeveelheid werk gerelateerde digitale prikkels buiten hun arbeidsuren."

Toelichting:

Een van de grootste verschillen tussen het werk van nu en van een aantal decennia geleden, is dat iedereen via technologische middelen continu bereikbaar is en prikkels kan blijven ontvangen vanuit het bedrijf of de studie. De huidige trend wijst uit dat werknemers zichzelf daar te slecht tegen in bescherming kunnen nemen (Launspach, 2018: in 2002 checkte 1 op de 10 werknemers werkberichten buiten de arbeidsuren, in 2018 1 op de 2 werknemers). Mede doordat via de nieuwe technologie iedereen 24/7 'aan' kan of moet staan, slagen steeds minder mensen erin in hun vrije tijd daadwerkelijk te ontspannen, hetgeen stress en op termijn burnouts kan opleveren. Daarom is er inderdaad een breder offensief nodig om onder andere dit probleem te tackelen. Het specifiek benoemen van het probleem helpt de uitdaging helder te schetsen, en geeft bovendien richting aan het offensief.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een mooie toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 60 Bijstand naar minimumloon

Ingediend door de leden Kennedy, Droog, de Reus, Sluiter, Fountain, Hunink, Eilander, Dijksterhuis, Roest, Bloem, de Ridder, Bos

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder de paragraaf 'hoger minimumloon' op p. 81, regel 36, toe te voegen:

"Het minimumloon voor een fulltime baan wordt hoger en losgekoppeld van de bijstand, zodanig dat mensen die vanuit de bijstand een baan krijgen met minimumloon er financieel netto meer op vooruit zullen gaan. Mensen met een bijstandsuitkering die parttime werken mogen een percentage van hun loon uit werk houden zodanig dat ook parttime werken voor hen lonend is en zij geen armoedeval ervaren als zij de uitkering verlaten."

Toelichting:

Werken moet lonen. Mensen met een uitkering zouden ook in financiële zin moeten merken dat het loont om betaalde arbeid te verrichten

Op dit moment is de marginale druk voor mensen met een Participatiewet (bijstand) uitkering 100%, omdat zij elke euro die ze verdienen met betaalde arbeid weer moeten inleveren bij de gemeente. Zodra je zou toestaan dat uitkeringsgerechtigden een deel van hun inkomen uit betaalde arbeid mogen houden, zullen zij een armoedeval ervaren bij het uitstromen uit de uitkering. Daarom staan gemeenten momenteel alleen toe dat uitkeringsgerechtigden maximaal zes maanden 25% van hun verdiende loon uit parttime arbeid mogen houden (de vrijlatingsregeling). Als dit langer zou duren, gaan ze er namelijk financieel op achteruit als ze een baan met minimumloon aanvaarden. Dit kan niet veranderd worden, tenzij de koppeling tussen het bijstandsniveau en het minimumloonniveau - die nu wettelijk is verankerd - wordt losgelaten. Alleen als het minimumloon hoger is dan de bijstandsuitkering, kan deze armoedeval worden voorkomen en kunnen mensen die naast hun

uitkering parttime werken er financieel op vooruit gaan en gestimuleerd worden om hun betaalde arbeidsuren uit te breiden (waardoor de gemeente minder bijstandsuitkering hoeft te betalen).

Ook ervaren mensen die uitstromen uit de PW-uitkering weinig financiële vooruitgang (tenzij ze alleenstaand zijn), omdat een uitkering voor een gezin door deze wettelijke koppeling momenteel even hoog is als het minimumloon voor een kostwinner die fulltime werkt. Alleen de arbeidskorting zorgt voor een kleine stimulans, die bij loonsverhoging al snel weer teniet kan worden gedaan door de afbouw van gemeentelijke minimaregelingen, landelijke toeslagen en fiscale kortingen. De armoedeval die kan ontstaan door loonsverhoging zal voorkomen worden met de huidige voorstellen in het ChristenUnie verkiezingsprogramma over de basiskorting.

Als het minimumloon bijvoorbeeld 120% is van het bijstandsniveau, kunnen bijstandsgerechtigden 20% houden van het inkomen uit parttime arbeid. Bij urenuitbreiding mogen zij een gelijkmatige toename van inkomen ervaren en uitstromen uit de bijstand op 120% van het bijstandsinkomen. Dan ervaren zij een minder hoge marginale druk en kunnen zij uitstromen zonder armoedeval.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB heeft sympathie voor het doel dat de indieners hebben. Inderdaad, werken moet lonen. En door de stapeling van alle regelingen die er zijn, is dat niet altijd zo. De voorstellen van de ChristenUnie dragen er aan bij dat werken loont. Doordat wordt voorgesteld om als eerste een minimumuurloon in te voeren op basis van een 36-urige werkweek, gaat het minimumloon voor veel mensen al stevig omhoog. En dat vervolgens de generieke verhoging van 10% zich ook vertaalt in een 10% hogere bijstand, betekent weliswaar dat het relatieve verschil tussen het WML en de bijstand gelijk blijft (bijstand ligt op 70% van het netto minimumloon), maar het absolute verschil wordt groter, wat de armoedeval enigszins verkleint, terwijl tegelijkertijd de bodem in het inkomensgebouw hoger komt te liggen. Bovendien worden in de belastingvoorstellen van de ChristenUnie de extremen in de marginale druk een stuk kleiner, zeker voor kostwinners. De huidige extreme verschillen in belastingdruk tussen kostwinners en anderen verdwijnen. En generiek wordt de marginale druk minder voor de lage (midden)inkomens. Daarnaast acht het LB ontkoppeling van het minimumloon en bijstand geen verstandig en sociaal voorstel. Het landelijk bestuur stelt de volgende wijziging voor: verplaatsing naar pag 96 paragraaf 3.4. eerste bullit: ' Geen werkende armen meer. We leggen flexwerk aan banden en verhogen het wettelijk minimumloon om te voorkomen dat mensen die werken niet rond kunnen komen. De bijstand, **de Wajong** en de AOW stijgen met deze verhoging mee. **Mensen met een bijstandsuitkering die parttime werken mogen een percentage van hun loon uit werk houden, zodanig dat ook parttime werken voor hen lonend is en zij geen armoedeval ervaren als zij de uitkering verlaten.**

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 61 Fair share belastingen bedrijfsleven

Ingediend door de leden Oosterom, Fountain, van der Does de Bye, de Lange, Droog, van Kralingen-Paul, Sluiter, de Reus, Alblas, Wolsheimer, van der Duijn Schouten, Hofsink, Kennedy-Doornbos

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om

"Belastingontwijking wordt aangepakt via minimumtarieven, Europese afspraken over belastinggrondslagen en een assertief mededingingsbeleid. Het huidige minimumtarief van 9% moet naar 15%, nationaal en internationaal. Ook platformbedrijven gaan fiscaal bijdragen." [p. 78 regels 23-26]

te wijzigen in

"Belastingontwijking wordt aangepakt via minimumtarieven, Europese afspraken over belastinggrondslagen (**inclusief een financial services tax en een generieke anti-misbruikbepaling in de deelnemingsvrijstelling**) en een assertief mededingingsbeleid. Het huidige minimumtarief van 9% moet naar 15%, nationaal en internationaal. **Belastingkortingen worden zoveel mogelijk afgeschaft.** Ook platformbedrijven gaan **fair** fiscaal bijdragen."

Toelichting:

De belastingdruk is afgelopen decennia structureel verschoven van het bedrijfsleven naar huishoudens, waarbij internationale bedrijven door ontwijking relatief nog veel minder belasting betalen dan het MKB. Terwijl die bedrijven wel volop profiteren van onze samenleving, rechtsstaat, onderwijs, infrastructuur, enzovoort. De oorspronkelijke tekst hier en de voorstellen op pagina 92 zouden alsnog teveel ruimte laten voor parasitair gedrag door het (internationale) bedrijfsleven. Belastingontwijking en speculatie dienen stevig teruggedrongen te worden. Nederland kan en mag ook niet langer als belastingparadijs te boek staan. Op nationaal, Europees en mondiaal niveau moeten we streven naar een gelijk spelveld. Zolang financiële transacties niet belast zijn, kan veelvuldig gebruik leiden tot speculatie en onverantwoorde risico's. Bovendien willen we meer transacties openbaar maken en wordt misbruik tegengegaan als ze belast worden. Net als de al voorgestelde digitaks kan een financial services tax waarschijnlijk het beste in EU-verband geregeld worden.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 62 Geen dubbele btw op circulaire producten

Ingediend door de leden van der Duijn Schouten, van der Steeg, Dekker, Fountain, van Kralingen-Paul, Waagmeester, de Vries, Bloem, Rustenburg, Sluiter, Kranenburg, de Reus, Kumar, Verwijs, Liefhebber, Menkveld, Menkveld, van den Hee, Nieuwenhuis, Waagmeester, Ariese, Voordewind

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"**Zoveel mogelijk naar één btw-tarief.** Alleen voor gezonde voeding, OV en reparaties geldt een laag tarief. De huidige btw-tarieven verschillen fors - 21% tegenover 9% - terwijl daar vaak geen goede reden voor is. Een bekend voorbeeld is de btw op konijnenvoer: 9%, en de btw op caviavoer: 21%. We willen zoveel mogelijk naar één tarief, dat lager is dan het huidige hoge tarief. Voor enkele specifieke productcategorieën willen we het laagst mogelijke tarief: het in de EU laagst toegestane tarief is 5%. Dit gaat om groente of fruit, ter bevordering van een gezond eetpatroon, reizen met het

openbaar vervoer, reparaties en aankopen bij kringloopwinkels ter stimulering van een meer circulaire economie.” (pagina 78, regel 27)

te wijzigen in

"Zoveel mogelijk naar één btw-tarief. Alleen voor gezonde voeding, OV en reparaties geldt een laag tarief. De huidige btw-tarieven verschillen fors - 21% tegenover 9% - terwijl daar vaak geen goede reden voor is. Een bekend voorbeeld is de btw op konijnenvoer: 9%, en de btw op caviavoer: 21%. We willen zoveel mogelijk naar één tarief, dat lager is dan het huidige hoge tarief. Voor enkele specifieke productcategorieën willen we het laagst mogelijke tarief: het in de EU laagst toegestane tarief is 5%. Dit gaat om groente of fruit, ter bevordering van een gezond eetpatroon, reizen met het openbaar vervoer en reparaties ter stimulering van een meer circulaire economie.

Geen dubbele belasting op circulaire producten. Om deze dubbele belasting in de toekomst te voorkomen, streven we ernaar Europese wetgeving op btw-tarieven zo te wijzigen dat over circulaire producten niet of nauwelijks btw betaald hoeft te worden. Kringloopwinkels zijn immers een cruciale schakel in een meer circulaire economie, niet in de laatste plaats omdat ze ook mensen met een smalle portemonnee een goede mogelijkheid bieden om duurzamer te gaan leven.”

Toelichting:

Wat de verkopen door kringloopwinkels betreft, daar ligt een fundamenteel probleem. Een tarief onderscheid kan niet in de huidige systematiek, nog los van het feit dat dit überhaupt een aanpassing van de EU btw-richtlijn vereist. Uit onderzoek blijkt dat dezelfde producten niet in verschillende btw tarieven mogen vallen. Dus een spijkerbroek wordt belast met 21% btw, dan moet een gebruikte spijkerbroek ook belast worden met 21% btw.

Wanneer je bijv. een aankoop doet bij een kringloopwinkel betaal je opnieuw btw over de aankoop. Dit is dubbel omdat over kringloopproducten is al een keer btw betaald, namelijk toen ze voor het eerst in de winkel kwamen te liggen en gekocht werden. Uit consultatie bij experts op btw-wetgeving is gebleken dat Europese wetgeving momenteel verhindert dat circulaire (kringloop) artikelen in een lager btw-tarief ondergebracht worden. Daarom verbreedt dit amendement de focus voor wat betreft de btw op circulaire (kringloop) artikelen naar het wijzigen van Europese wetgeving. Daarnaast versterkt het amendement de onderbouwing van het voorstel om de btw op kringloopartikelen omlaag te brengen, door het sociale aspect van de rol van kringloopwinkels in de transitie naar duurzamer kopen beter voor het voetlicht te brengen. Het is namelijk tamelijk absurd dat btw wordt geheven op producten die evident reeds aan btw onderworpen zijn geweest en die voor de eigenaren in kwestie het einde van de economische levensduur hebben bereikt en om niet zijn afgegeven teneinde anderen (minder bedeelden of minder materieel behoeftigen...) de gelegenheid te geven die te kopen en waarbij met de opbrengst ook nog eens nuttige dingen gebeuren. Win, win, win.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 63 Gelijk speelveld voor de Nederlandse detailhandel

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 90 regel 16

Gelijk speelveld voor de Nederlandse industrie. We willen dat de Europese Unie strenger optreedt tegen oneerlijke concurrentie en staatssteun en zich inzet voor de bescherming van onze maakindustrie tegen dumping. En tegelijkertijd dat de EU zich inspant om dumping door EU-lidstaten zelf, bijvoorbeeld in West- Afrika, te voorkomen. We willen internationale samenwerking binnen de klimaatconventie van de Verenigde Naties om koolstoflekage te voorkomen, bijvoorbeeld door het verder verkennen van een grensheffing op CO2 in Europa, om zo een gelijk speelveld te waarborgen.

te wijzigen in

Gelijk speelveld voor de Nederlandse industrie en detailhandel. Alle Europese regelingen op het gebied van milieu, veiligheid, staatssteun en arbeid ed. verdienen bescherming omdat het uitdrukkingen zijn van onze gedeelde waarden. We willen dat de Europese Unie strenger optreedt tegen oneerlijke concurrentie en staatssteun en zich inzet voor de bescherming van onze maakindustrie tegen dumping. En tegelijkertijd dat de EU zich inspant om dumping door EU-lidstaten zelf, bijvoorbeeld in West- Afrika, te voorkomen. We willen internationale samenwerking binnen de klimaatconventie van de Verenigde Naties om koolstoflekage te voorkomen, bijvoorbeeld door het verder verkennen van een grensheffing op CO2 in Europa, om zo een gelijk speelveld te waarborgen. **Ander belangrijk punt is de opkomst van de platformeconomie. De enorme marktmacht waarmee grote Big Tech spelers uit de VS en China als monopolisten en poortwachters het Europese speelveld betreden bedreigt onze economie, democratie en maatschappij. De Covid pandemie heeft de wending naar online versneld. De grote marktplatformen maken gigantische winsten en veel fysieke winkels draaien verlies. Ook vitale bedrijven moeten ondersteund worden zich aan te passen. Experimenten hoe hierop te reageren, profit en non-profit, zijn nodig.**

Toelichting:

De opkomst van grote marktplatformen op het gebied van handel (Amazon), sociale media (Facebook) en zoekfuncties (Google) ondermijnt het gelijke speelveld. Hun al maar groeiende marktmacht en uitbreiding van werkgebied - Amazon is ook een vervoerder met eigen vliegtuigen, de grootste cloud leverancier en biedt zorgverzekeringen en leningen aan - is zeer schadelijk voor onze welvaart en ons welzijn. Voor de consumenten lijken de lagere prijzen en grotere keuze voordelig maar dat zijn tijdelijke voordelen. Uiteindelijk neemt de keuze af en gaan de prijzen stijgen. Grote marktplatformen gebruiken de data van alle leveranciers en klanten om prijzen te drukken, eenzijdig de spelregels te bepalen en de meest succesvolle producten zelf aan te bieden. Als ze in bepaald productsegment de enige aanbieder zijn geworden, worden aanbiedingen minder gunstig.

Europa streeft naar een 'single digital market' en bedrijven worden aangespoord om een digitale strategie te ontwikkelen. Dat vraagt om doordacht pionieren. Een aantal richtingen worden wel duidelijk. Meer samenwerken in de keten en delen van informatie is een belangrijke en ook het investeren in kennis en experimenteren met digitale oplossingen is nodig. Zeker voor kleinere bedrijven is dit een lastige opgave. Europa heeft serieuze wetgeving in gang gezet (Digital Service Act

en Digital Market Act) om Big Tech aan banden te leggen maar onze nationale overheid is aan zet om met name kleinere bedrijven te steunen met investeringsmogelijkheden voor digitalisering. Wellicht is voor digitalisering een extra investeringsaftrek mogelijk. Niet alleen start-ups en doorbraaktechnologie verdienen steun maar ook de bedrijven die al decennia werkgelegenheid bieden, belasting betalen en in veel opzichten grote maatschappelijke bijdragen leveren. Krimp is onvermijdelijk maar kaalslag is schadelijk voor maatschappij en economie.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 64 Gelijke beloning vrouwen en mannen

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Gelijk loon voor vrouwen en mannen. De gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen moet ook tot uiting komen in een gelijkwaardige beloning. Het is onacceptabel dat dat nog steeds niet het geval is. We willen dat overheid en sociale partners zich inzetten voor het structureel slechten van de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Bedrijven krijgen ondersteuning bij het meten van de loonkloof en bij het wegwerken daarvan. Het is belangrijk dat zowel de publieke sector als de marktsector transparant zijn over loonverschillen. Sectoren als de zorg en het onderwijs, waar relatief veel vrouwen werken, verdienen betere arbeidsvoorwaarden. (p.83)

te wijzigen in

Gelijke beloning vrouwen en mannen. De gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen komt ook tot uiting in een gelijkwaardige beloning. Het is onacceptabel dat dit nog niet het geval is. We willen dat overheid en sociale partners deze loonkloof structureel slechten, te beginnen met transparantie bij hun eigen organisaties. Bedrijven krijgen ondersteuning bij het meten van loonverschillen en worden verwacht hierover transparant te zijn. Levensgebeurtenissen als de geboorte van een kind mogen niet leiden tot discriminatie. Helaas vindt zwangerschapsdiscriminatie vaak plaats, niet alleen bij sollicitatie maar ook bij promotie en contractverlening. Er komt handhaving op deze discriminatie. Sectoren als de zorg en het onderwijs, waar relatief veel vrouwen werken, verdienen betere arbeidsvoorwaarden.

Toelichting:

- Gelijke beloning dekt beter de lading van de paragraaf dan gelijk loon.
- Naast de reeds genoemde aspecten speelt ook zwangerschapsdiscriminatie een (soms niet erkende) rol bij ongelijke beloning. Het is belangrijk dit te erkennen en op te handhaven. Een levensgebeurtenis als het krijgen van een kind kan niet een reden zijn dat een vrouw wordt achtergesteld op de arbeidsmarkt.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een terechte toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 65 Inperking ruimte box 2 i.r.t. wetsvoorstel Wet excessief lenen bij eigen vennootschap

Ingediend door de leden van Veelen, van Dorp, Tax, Vermin, Tjihof, Plomp, Nieuwenhuis, Kolkman, Slik, van Veen, van der Woerd, Huibers

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"De ruimte in box 2 voor aanmerkelijkbelanghouders om hun inkomen te drukken en om te lenen van het bedrijf, wordt ingeperkt." (p. 78, regel 20-21)

te wijzigen in

"De ruimte in box 2 voor aanmerkelijkbelanghouders, om hun inkomen te drukken en om te lenen van het bedrijf, wordt ingeperkt conform het wetsvoorstel Wet excessief lenen bij eigen vennootschap."

en een wijziging van gelijke strekking door te voeren in regel 19-20 op p. 89.

Toelichting:

In de beoogde beperking van de ruimte voor aanmerkelijkbelanghouders in box 2 wordt reeds voorzien door het wetsvoorstel Wet excessief lenen bij eigen vennootschap, dat momenteel ter behandeling voorligt in de Tweede Kamer. Met toevoeging van de verwijzing naar dit wetsvoorstel, sluit het verkiezingsprogramma aan op de stappen die – met steun van de ChristenUnie – reeds zijn gezet om onevenwichtigheden in box 2 aan te pakken en wordt een eventuele ongewenste overkill vermeden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur vindt dit een redelijk voorstel.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 66 Instrument regiodeal

Ingediend door de leden van Veelen, van Dorp, Tax, Vermin, Tjihof, Plomp, Nieuwenhuis, Kolkman, Slik, van Veen, van der Woerd, Huibers

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

De paragraaf 3.3 'Bloeiende bedrijven die maatschappelijk bijdragen' (p. 88 e.v.)

aan te vullen met

"In de afgelopen jaren is de Regiodeal als instrument aantoonbaar effectief geweest in het aanjagen van regionale samenwerking tussen onderwijs en onderzoek, ondernemers en overheid en in het bevorderen van de brede welvaart in alle regio's. Ook heeft de Regiodeal bijgedragen aan een sterkere verbindingen tussen de Haagse departementen en de regio's. Alle regio's kunnen van de Regiodeal gebruikmaken. Deze werkwijze wordt in de komende jaren gecontinueerd en zo breed mogelijk toegepast."

Toelichting:

Samenwerking tussen de 3 O's is nodig om de brede welvaart in alle regio's te verhogen. Daarbij geldt dat maatwerk en lokale verankering sleutelwoorden zijn. De Regiodeal-aanpak die mede door CU-minister Carola Schouten is uitgerold, heeft geresulteerd in een groot aantal initiatieven in diverse regio's.

In het verkiezingsprogramma worden enkele specifieke regio's benoemd. Het is goed dat daar extra aandacht voor is. Echter door het instrument Regiodeal als zodanig benoemen in dit programma doet recht aan inzet van de ChristenUnie voor alle regio's.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 67 Makkelijker woning delen voor vrienden

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor pagina 100, regels 19-21:

Bouwsparen voor starters. We vergroten de kansen voor starters, niet alleen door hen betere toegang te geven tot sociale huurwoningen en door duizenden woningen voor hen te bouwen, maar ook door vergelijkbaar met de spaarloonregeling van weleer fiscaal gunstig bouwsparen mogelijk te maken.

Aan te vullen met:

Ook wordt het makkelijker gemaakt om een woning te delen zonder een registratie als (fiscale) partners maar geregistreerd als goede vrienden. Verhuurders worden verplicht ook te verhuren aan woningdelers zonder het ophokken van woningen. Daarnaast wordt tegengegaan dat verhuurders misbruik maken van de mogelijkheid tot het ophokken van woningen.

Toelichting:

Dit zal mogelijk vertalen in een minder grote noodzaak voor geliefden om zich te registreren als partners of te trouwen. Dit weegt echter niet op tegen de vreemde bochten waarin goede vrienden zich moeten wringen om een woning te delen. Ook zal het de fraude die ermee gepaard gaat, het illegaal ophokken en delen van woningen en het zonder vastgelegde voorwaarde op deze manier niet meer nodig zijn.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 68 Meer appartementen en studio's

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor pagina's 97-98, regels 41-2:

Ruim baan voor woningcorporaties. Naast betaalbare koopwoningen, zijn er vooral meer sociale en middeldure huurwoningen nodig. Woningcorporaties krijgen de ruimte om te investeren in middeldure huurwoningen en leefbare wijken. De zogenoemde markttoets wordt afgeschaft. Dit bevordert een gemengd woningaanbod.

te wijzigen in

Ruim baan voor woningcorporaties. Naast betaalbare koopwoningen, zijn er vooral meer sociale huurwoningen, appartementen en studio's voor starters en gescheiden gezinnen nodig. Woningcorporaties krijgen de ruimte om naast de sociale huurwoningen te investeren in appartementen, studio's en andere woonvormen in leefbare wijken die uitkomen onder de liberalisatiegrens. De zogenoemde markttoets wordt afgeschaft. Dit bevordert een gemengd woningaanbod.

Toelichting:

Er is voor afgestudeerden, starters en gescheiden gezinnen op de arbeidsmarkt onvoldoende aanbod. Om deze reden willen we ook specifiek appartementen en studio's omschrijven. Deze dienen onder de liberalisatiegrens te vallen zodat deze ook bereikbaar zijn voor de betreffende doelgroepen. Ook wordt de doorstroom van een sociale huurwoning een gemakkelijker stap. Deze regeling mag nooit de bouw van sociale huurwoningen in de weg zitten.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB kan hier prima mee uit de voeten.

Daarom adviseert het landelijk bestuur het amendement over te nemen.

Amendement 69 Ministerie van Ruimtelijke Ordening

Ingediend door de leden Kramer, Rustenburg, Timmer, Sluiter, Koelewijn, de Groot, Krösschell, Kievit, van den Brink, Kranenburg, Droog, Vreugdenhil, Kaper

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Er komt een Minister van Ruimtelijke Ordening met volkshuisvesting in portefeuille, die onvermoeibaar duwt, trekt en sleurt aan woningbouw op basis van een gedeelde ontwikkel- en investeringsagenda." (p97, r30-35)

Te wijzigen in

"Er komt een Ministerie van Ruimtelijke Ordening met volkshuisvesting als specialisatie, waar onvermoeibaar wordt geduwd, getrokken en gesleurd aan de woningbouw op basis van een gedeelde ontwikkel- en investeringsagenda. **Hierbij wordt ook innovatie binnen het wonen verder aangewakkerd, door bijvoorbeeld in te zetten op experimentatie met innovatieve woonvormen en vernieuwende architectuur**"

Toelichting:

Deze verwoording is duidelijker in lijn met de intenties van p.104, waar ook wordt gepleit voor een Ministerie van Ruimtelijke Ordening. Verder is het van belang om hierbij ook architectonische/stedenbouwkundige kwaliteit en vernieuwing te waarborgen met experimentatie en innovatie als oogpunt, om saaie massabouw te voorkomen. Speelt ook in op de wensen voor bijvoorbeeld meer knarrenhofjes, zoals genoemd op p43, r8-19.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

De indieners wijzen er terecht op dat er consistentie moet zijn tussen de tekst rond dit ministerie in hoofdstuk 3 en 4 van het programma. Het LB vindt de toevoeging rond woonvormen en vernieuwende architectuur overbodig, omdat het erg specifiek is terwijl het doel van het ministerie nu juist is om de samenhang tussen de verschillende ruimtelijke orderingsvraagstukken te adresseren. Het belang van slimme woonvormen wordt bovendien verderop in de woonparagraaf al benoemd. Het is wel goed toe te voegen dat woningbouw in dit ministerie een belangrijk thema is. Het LB stelt daarom voor het amendement in gewijzigde vorm over te nemen door de volgende tekst op te nemen: *"Er komt een Ministerie van Ruimtelijke Ordening waar de ruimtelijke vragen rond wonen, natuur, water, landbouw, mobiliteit en energie in onderlinge samenhang en afstemming worden opgepakt (zie par. 4.1). Binnen dit ministerie wordt onvermoeibaar gesleurd aan woningbouw op basis van een gedeelde ontwikkel- en investeringsagenda in samenhang met de andere ruimtelijke opgaven."*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 70 Multinational investeert lokaal

Ingediend door de leden Kumar, Portier, Noordzij, Wagenaar, Drenth, Terlouw, van den Berg, Bloem, Droog, Fountain, Sluiter, de Reus, van der Does de Bye, Rustenburg, Visser, Verwoest, de Vries, Nijzink, Yuen, Heng, van de Ridder, Bos, Hart

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 92 onder regel 36:

"Afschrikwekkend fiscaal toezicht. Er komt veel beter fiscaal toezicht. Onder meer door het koppelen van bestanden, ook in EU-verband, waardoor actieve uitwisseling van informatie tussen landen mogelijk wordt. We investeren Europa-breed in de opsporingscapaciteit van belastingdiensten en geven grote boetes bij ontduiking. Het aandragen van datasets met informatie die tot het vaststellen van ontduiking leidt, wordt beloofd. Ook kunnen datasets worden aangekocht. Er komen tiplijnen, ook voor anonieme meldingen."

Toe te voegen:

"Multinational investeert lokaal. Gevestigde en eventuele toekomstige multinationals in Nederland dienen in de regio van vestiging lokaal te investeren in maatschappelijke en sociale projecten."

Toelichting:

Er is veel aandacht voor de belastingvoordelen die multinationals hier genieten, al dan niet door verplichtingen te ontwijken. Minder aandacht is er voor de belasting van de regio. Een vestiging van een multinational op corporate niveau trekt het nodige verkeer aan, belast het milieu vaak extra en de regio van vestiging ziet er vaak weinig voor terug. Daarom dient er bij vestiging van corporate multinationals sprake te zijn van een social return on investment. Bovendien bevordert dit de lokale betrokkenheid van de bedrijven bij hun regio van vestiging.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB vindt dat de indieners de vinger bij een terecht punt leggen en dat de verdeling van lusten en lasten aandacht behoeft. Wel denkt het LB dat de voorgestelde tekst zorgvuldiger moet en daarom adviseert het bestuur het amendement gewijzigd over te nemen. Als volgt:

"Multinational investeert lokaal. *In de intentieovereenkomsten met multinationals die zich in Nederland willen vestigen, komt aandacht voor het lokaal investeren in maatschappelijke en sociale projecten in de vestigingsregio."*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het Landelijk Bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 71 Sparen voor binnenstedelijk bouwen

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam, ChristenUnie Den Haag, ChristenUnie Amsterdam, ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 98, na regel 14-20 'Solidariteit tussen wijken en gemeenten.' toe te voegen :

Sparen voor binnenstedelijk bouwen – Gemeente besteden de waardevermindering van woningen als gevolg van investeringen in hun gemeente aan realisatie van nieuwe binnenstedelijke woningen of dragen dit af aan een te vormen nationaal fonds voor binnenstedelijk bouwen.

Toelichting:

Er is instrumentarium nodig voor de dure, maar maatschappelijk wenselijke binnenstedelijke bouwopgave. Nu worden gemeenten nog gekort op het gemeentefonds naar rato van de stijging van de WOZ. Deze korting kunnen gemeenten via dit voorstel direct besteden aan de realisatie van binnenstedelijke bouwen of storten de gemeenten in een nationaal fonds voor de binnenstedelijke bouwopgave (een soort nieuw ISV – Investeringsfonds Stedelijke Vernieuwing). Hieruit kan dan de onrendabele top van dure binnenstedelijke opgaven gefinancierd worden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB onderkent dat binnenstedelijk bouwen veelal duurder is. Mede daarom wordt in het verkiezingsprogramma voorgesteld de verhuurderheffing te schrappen in combinatie met een te sluiten woonakkoord met daarin ook afspraken en middelen voor binnenstedelijk bouwen. Ook wordt in het programma geld uitgetrokken om bij te dragen in de onrendabele top bij het bouwen van betaalbare woningen/woonvormen voor ouderen. Om binnenstedelijk bouwen verder te bevorderen zou, zoals de indieners voorstellen, inderdaad kunnen worden ingezet op het voorkomen dat stijging van de WOZ-waarde van huizen helemaal wordt afgeroomd via het Gemeentefonds. Het LB vindt het huidige tekstvoorstel echter niet zorgvuldig genoeg en acht een nationaal fonds voor binnenstedelijk bouwen niet nodig. Daarom stelt het de volgende gewijzigde tekst voor:

***"Stimuleer binnenstedelijk bouwen.** Voortaan wordt de waardevermindering van huizen die ontstaat door gemeentelijke investeringen niet meer afgeroomd via het Gemeentefonds, maar beschikbaar gehouden voor gemeenten om te investeren in nieuwe binnenstedelijke woningen. Deze investeringen in hoogwaardige verdichting maken onderdeel uit van het woonakkoord dat het Rijk met onder andere gemeenten sluit."*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 72 Start-ups en scale-ups

Ingediend door de leden Kumar, Wagenaar, Terlouw, Bloem, Sluiter, Fountain, de Reus, Kramer, Visser, Visser, Monrooij, Nijzink, Roest, Heng, van de Ridder, Jeninga, Hart

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 32 onder pagina 90:

"Goed opgeleide vakmensen op alle niveaus. De beschikbaarheid van goed opgeleide medewerkers en vakmensen op alle niveaus is bepalend voor de omzetgroei van een onderneming. De overheid draagt eraan bij dat onderwijs en arbeidsmarkt elkaar op alle niveaus vinden, bijvoorbeeld bij de uitvoering van de routekaart voor 'menselijk kapitaal' die door de gezamenlijke topsectoren is opgesteld."

Toe te voegen:

"Start-ups en scale-ups. Om in de toekomst talentvolle ondernemers in Nederland te houden, slaan ondernemers, financiers en de overheid de handen ineen. Er komt meer investeringskapitaal vrij als opvolger van het SEED-fonds. Nederland zet actief in op op startups die met hun innovatie de wereld beter maken en mensenrechten verdedigen. Nederland opent daarom een apart Impact Economy Patent Register voor unieke innovaties die hieraan bijdragen."

Daaronder toe te voegen:

"Ons onderwijs wordt ondernemender. Opleidingen krijgen een ondernemerskeurmerk en stages mogen ingevuld worden met een eigen bedrijf."

Toelichting:

Niet eerder stond ons verkiezingsprogramma zo vol met aandacht voor alles wat innovatie en digitalisering te maken dat had. Dat is een welkome toevoeging. Juist de aanjagers van deze innovatie en digitalisering, start-ups en scale-ups, blijven onderbelicht in dit programma. De indieners beogen daarnaast ook te borgen dat hier niet zomaar, vergelijkbaar met corporate multinationals, elke start-up ruim baan krijgt. Juist start-ups die met hun innovatie een betere wereld voor hebben, krijgen de ruimte in ons land.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 73 Topsalarissen

Ingediend door de leden van Veelen, van Dorp, Tax, Vermin, Tijhof, Plomp, Nieuwenhuis, Kolkman, Slik, van Veen, van der Woerd, Huibers

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"Geen belastinggeld naar topsalarissen. Topsalarissen, bonussen en overige verdiensten, voor zover hoger dan het salaris van de minister-president, mogen niet langer als kostenpost in mindering worden gebracht op de winst van een onderneming. Dit voorkomt dat de belastingbetaler indirect meebetaalt aan topsalarissen. Hopelijk wordt daarmee ook de trend gekeerd dat topsalarissen sneller groeien dan salarissen voor mensen op de werkvloer." (p. 83, regel 25-29)

te schrappen.

Toelichting:

Wij stellen voor deze passage te schrappen, omdat:

- 1) de bevoegdheid en vrijheid van aandeelhouders en/of een Raad van Commissarissen om zelf vast te stellen welk salaris marktconform is, met dit voorstel ernstig wordt beperkt;

- 2) dit voorstel conflicteert met de passage op p. 89, regel 20-21, waar staat: "De Belastingdienst gaat er beter op toezien dat er een marktconform salaris wordt uitgekeerd aan de directeur-grootaandeelhouder" – wat wij overigens ondersteunen;
- 3) het evenwicht tussen de heffing in de IB en de heffing in de Vpb daarmee onder druk komt te staan, en daarmee het gelijkheidsbeginsel;
- 4) er dan sprake is van een dubbele heffing op loon, namelijk in de IB en in de Vpb, door het vervallen van de mogelijkheid om loonkosten boven de genoemde norm af te trekken van de winst;
- 5) Nederland met dit voorstel minder aantrekkelijk wordt voor internationaal toptalent en voor nieuwe vestiging van buitenlandse bedrijven;
- 6) de reeds complexe belastingwetgeving en uitvoering met dit voorstel verder worden gecompliceerd;

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB begrijpt de moeite van de indieners met dit voorstel, dat overigens ook in het vorige verkiezingsprogramma was opgenomen. Het LB kan zich voorstellen dat het complexe fiscale voorstel verdwijnt uit de tekst, maar de notie dat de kloof tussen de salarissen aan de top en die op de werkvloer kleiner moet willen we graag in het programma behouden. We stellen daarom voor het amendement gewijzigd over te nemen, als volgt: "**Matig topsalarissen.** De trend dat de salarissen aan de top sneller groeien dan salarissen op de werkvloer moet worden gekeerd. De ChristenUnie wil dat in CAO's daar expliciet aandacht aan wordt besteed, zeker in die sectoren waar de loonkloof tussen top en werkvloer groot is."

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 74 Wegingsfactor bij hypotheek gebaseerd op actuele studieschuld

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Betaalbare woningen' te vinden op pp. 99-100 van het conceptverkiezingsprogramma,

de volgende bullet toe te voegen:

'Wegingsfactor bij hypotheek gebaseerd op actuele studieschuld. De wegingsfactor van studieschuld bij het aangaan van een hypotheek moet worden bepaald op basis van de actuele studieschuld.'

Toelichting:

Op dit moment wordt de originele studieschuld als wegingsfactor meegenomen. Zelfs als er een minimaal bedrag aan schuld over is, wordt je originele schuld meegewogen. Dat leidt tot een lagere hypotheek die je kunt afsluiten, terwijl de schuld al grotendeels verdwenen kan zijn. Dat is in onze ogen een oneerlijke beperking voor jonge starters, die het al erg moeilijk hebben op de woningmarkt.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een terechte toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 75 Werken voor iedereen, van bijstand naar basisbaan

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor de passage

Werken voor iedereen, Van bijstand naar basisbaan

“De basisbaan wordt het nieuwe sluitstuk van de sociale zekerheid. Mensen met een uitkering en weinig kansen op de arbeidsmarkt krijgen een basisbaan aangeboden. Werken is immers beter dan thuis zitten en belangrijk voor het welzijn, zelfrespect en sociale verbinding...”.

op blz. 84, hoofdstuk 3 van het Verkiezingsprogramma “Kiezen voor wat écht telt”

Te wijzigen in

“De basisbaan wordt het nieuwe sluitstuk van de sociale zekerheid. Mensen met een uitkering en weinig kansen op de arbeidsmarkt krijgen een basisbaan aangeboden passend bij hun talenten en mogelijkheden. Werken is beter dan thuiszitten en belangrijk voor welzijn, zelfrespect en sociale verbinding...”.

Toelichting:

In de oorspronkelijke passage wordt de toewijzing van basisbanen enkel gekoppeld aan de persoonlijke situatie van mensen, terwijl het cruciaal is dat ieder mens kan werken om de eigen talenten in te zetten. Het amendement is zorgt voor toevoeging hiervan.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een terechte toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 76 Wet doorstroming huurmarkt

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam en ChristenUnie Amsterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 99, regel 23-31:

Bescherm huurders en particuliere kopers beter. De ChristenUnie wil dat het Rijk gemeenten aanmoedigt een verhuurvergunning in te voeren, zoals de gemeente Groningen heeft gedaan. Hiermee kunnen huisjesmelkers, malafide verhuurders en bemiddelingsbureaus effectief worden bestreden en vooral studenten en arbeidsmigranten beter worden beschermd tegen wanpraktijken. Daarnaast wordt de opkoopbescherming van bestaande betaalbare koopwoningen snel ingevoerd, ter bescherming tegen buy-to-let. De koper wordt verplicht te gaan wonen in de woning die hij koopt, niet alleen bij nieuwbouw, maar ook in de bestaande bouw. Daarmee wordt meteen ook de toeristische verhuur beter gereguleerd. We stimuleren gemeenten om huurteams in te stellen, waar huurders terecht kunnen met vragen en vermoedens dat ze te veel huur betalen.

Te wijzigen in:

Bescherm huurders en particuliere kopers beter. De ChristenUnie wil dat het Rijk gemeenten aanmoedigt een verhuurvergunning in te voeren, zoals de gemeente Groningen heeft gedaan. Hiermee kunnen huisjesmelkers, malafide verhuurders en bemiddelingsbureaus effectief worden bestreden en vooral studenten en arbeidsmigranten beter worden beschermd tegen wanpraktijken. Daarnaast wordt de opkoopbescherming van bestaande betaalbare koopwoningen snel ingevoerd, ter bescherming tegen buy-to-let. De koper wordt verplicht te gaan wonen in de woning die hij koopt, niet alleen bij nieuwbouw, maar ook in de bestaande bouw. Daarmee wordt meteen ook de toeristische verhuur beter gereguleerd. We stimuleren gemeenten om huurteams in te stellen, waar huurders terecht kunnen met vragen en vermoedens dat ze te veel huur betalen. ***De 'Wet doorstroming huurmarkt' heeft ongewenste effecten. Vanwege de onbeperkte mogelijkheid om tijdelijke huurcontracten te verstrekken, zijn steeds meer huurders vogelvrij en stijgen de prijzen excessief. Daarom schrappen we deze mogelijkheid uit de wet.***

Toelichting:

Sinds 2016 is de Wet doorstroming huurmarkt van kracht. Deze wet biedt de mogelijkheid voor tijdelijke huurcontracten. Dit speelt de vele puur commercieel gedreven vastgoedeigenaren in de kaart: zij kunnen huurders er weer vlot uit kunnen zetten, de prijzen kunnen verhogen en er weer nieuwe huurders inzetten. Gevolg is dat intussen meer dan de helft van de huurcontracten die in de particuliere huur worden afgesloten, tijdelijke contracten zijn.

Zie o.a. <https://www.rijnmond.nl/nieuws/202075/Onderzoek-Vers-Beton-bijna-helft-particuliere-huurwoningen-Rotterdam-wordt-tijdelijk-verhuurd>.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 77 Zorgverlof

Ingediend door de leden van Veelen, van Dorp, Tax, Vermin, Tijhof, Plomp, Nieuwenhuis, Kolkman, Slik, van Veen, van der Woerd, Huibers

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor de tekst op p. 86, r. 6-11,

"Meer en aantrekkelijker verlofmogelijkheden. We trekken geld uit om mantelzorgers in staat te stellen werk en zorg langdurig te combineren. Er komt een langer durend betaald zorgverlof en een wettelijk recht op scholingsverlof. Het ouderschapsverlof breiden we uit tot de leeftijd van 12 jaar. De overheid gaat er samen met sociale partners voor zorgen dat verlofregelingen beter bekend zijn bij werknemers. Veel werknemers kennen hun rechten niet en lopen daardoor het risico op overbelasting en uitval van werk, terwijl er wettelijk en in cao's vaak goede mogelijkheden zijn voor bijvoorbeeld ouderschapsverlof."

aan te vullen met de tekst

"Bij betaald mantelzorgverlof is de maximale uitkering 70% van het loon. De kosten daarvan komen voor rekening van het rijk. Ondernemers worden aangemoedigd om dit percentage aan te vullen."

Toelichting:

Het verkiezingsprogramma geeft een goede aanzet voor een betere regeling voor zorgverlof, waaronder mantelzorgverlof. Werkgevers zien ook dat mantelzorg vaak tegen zijn grenzen oploopt. Het verlof dat hierbij wordt opgenomen, brengt voor de onderneming, met name bij het MKB, veel indirecte kosten mee voor vervanging, een andere taakverdeling, enzovoort. Wij vinden het reëel dat de kosten voor deze maatschappelijke oplossing door de maatschappij worden gedragen, waarbij ondernemers wel worden aangemoedigd om genoemde 70% aan te vullen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Hoofdstuk 4 – Leven op een groene en schone aarde

Moties en amendementen met preadvies 'overnemen'.

Motie 5 Kringlooplandbouw

Ingediend door lokale afdeling Renswoude

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

- A. gelezen:
- het concept verkiezingsprogramma 2021-2025 'Kiezen voor wat écht telt', in het bijzonder hoofdstuk 4.4 'Naar een kringlooplandbouw';
- B. constaterende dat:
- In dit hoofdstuk de voorkeur wordt uitgesproken voor een extensieve landbouwsector met een kleinere veestapel en minder veevoer van ver;
  - Het verkiezingsprogramma inzet op kringlooplandbouw – ook op Europees niveau;
- C. overwegende dat:
- Kringlooplandbouw een oplossing kan zijn voor het verduurzamen van sommige sectoren, zoals melkveehouderijen;
  - De ChristenUnie in haar achterban ook vele andere niet-grondgebonden agrariërs heeft met gezinsbedrijven, waaronder varkens en pluimvee, waarvoor het zeer lastig is om op perceelniveau hun kringlopen te sluiten door mestoverschotten;
  - Er op nationaal en Europees politiek niveau al jaren gesproken wordt over het vervangen van kunstmest door organische mest, maar tot zover zonder succes. Ook het verkiezingsprogramma geeft deze richting aan mede omdat de productie van kunstmest zeer energie-intensief is;
  - Reststromen die niet geschikt zijn voor menselijke productie, toch nuttig ingezet worden door niet-grondgebonden bedrijven door deze reststromen op te waarderen als voeding voor vee, waardoor ook niet-grondgebonden bedrijven een zinvolle bijdrage kunnen leveren aan het sluiten van kringlopen met daarbij hoogwaardige producten;
- D. spreekt uit dat:
- Kringlooplandbouw kan helpen om de landbouwsector toekomstbestendig te maken;
  - Dat de ChristenUnie daarbij ook aandacht schenkt aan agrariërs die niet of moeilijk zelfstandig de kringlopen kunnen sluiten en ook voor en samen met hen meewerkt aan een duurzame oplossing;
  - De ChristenUnie zich inspant om actief werk te maken van de vervanging van kunstmest door organische mest omdat dit een belangrijke bijdrage oplevert aan gesloten kringlopen.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het circulair maken van de landbouw is een proces dat veel aspecten heeft. Het gaat om concrete stappen die we moeten nemen om vanuit de bestaande landbouw over te gaan naar een circulaire landbouw. Aandacht voor hoe de niet grondgebouwen landbouw een bijdrage aan levert en kan leveren past daar goed bij. Het beter benutten van mest die kunstmest kan vervangen is daarbij een goede vorm. Actieve aandacht om die omvorming een stap verder te brengen is een goede suggestie.

Het Landelijk Bestuur adviseert deze motie over te nemen.

Amendement 78 Aanbesteding Hoofdrailnet

Ingediend door de leden van der Goot, Bogaard, van Dorth, Golverdingen, van Herwaarden, van Kuyeren, van der Goot-Buurma, Gooijer-Medema, Pijnacker Hordijk, Pijnacker Hordijk, Schrier, Schut, Sluiter, Trommel, van der Woerd

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om (*onderdeel 4.3, "Veel beter openbaar vervoer", blz. 117, regel 15 t/m 18*)

Continuïteit op hoofdrailnet, geen verdere privatisering. Vanuit het oogpunt van continuïteit steunen we de nieuwe concessie aan de NS voor het hoofdrailnet. We zijn tegen verdere decentralisering en privatisering van het regionale spoornet, zeker nu de reizigersprognoses het in de nasleep van corona voor private partijen minder aantrekkelijk maken om te investeren.

te wijzigen in

Continuïteit op hoofdrailnet. De staatssecretaris van Infrastructuur & Waterstaat heeft het voornemen bekend gemaakt, de exploitatie van het hoofdrailnet in Nederland voor de periode 2025-2035 opnieuw aan NS te gunnen. Dit besluit lijkt echter op juridische bezwaren te stuiten en zal waarschijnlijk op Europees niveau nader worden getoetst. Als dit leidt tot een nieuwe aanbestedingsprocedure, zouden andere vervoerders dan NS het hoofdrailnet of delen daarvan kunnen gaan bedienen. Wij willen echter continuïteit en zijn tegen verdere versnippering van het landelijke spoorwegennet. De samenhang van het gehele net en ook die met het overig openbaar vervoer zijn essentieel. Ook moeten mogelijkheden tot uitstel van eventuele aanbestedingen worden benut, zolang de reizigersprognoses, in de nasleep van corona, investeren voor de in aanmerking komende partijen minder aantrekkelijk maken.

Toelichting:

De aanleidingen voor de voorgestelde tekstwijzigingen zijn als volgt:

1. Er zijn geen doorslaggevende aanwijzingen dat de treinreiziger slechter af is op spoortrajecten die in de afgelopen decennia zijn overgedragen van NS naar de zogenaamde private vervoerders. Eerder voor het tegendeel! Zie hiervoor o.a. <https://www.treinreiziger.nl/spoor-aanbesteden-of-gunnen-aan-ns-11-vooroordelen-over-marktwerking/>. Ook het door de Tweede Kamer geïnitieerde onderzoek rondom de HogeSnelheidsLijn leverde geen aanwijzingen op dat de gunning aan NS voordelig heeft uitgepakt ten opzichte van andere opties. Overigens gedraagt NS zich, alhoewel eigendom van de Nederlandse staat, de facto als een private partij. Onder de naam Abellio heeft NS ook delen van de buitenlandse spoormarkt verworven.
2. Tegen het gunningsvoornemen van de staatssecretaris inzake de nieuwe concessie zijn bezwaren ingediend, die waarschijnlijk nog op Europees niveau zullen worden behandeld. Mogelijkerwijs zal dit noodzaken tot intrekking van het gunningsvoornemen. Het kan zelfs betekenen dat op bepaalde (rendabele) trajecten zonder meer andere vervoerders moeten worden toegelaten. Zie hiervoor o.a. <https://www.ovpro.nl/special/2020/12/01/rechter-doet-geen-uitspraak-over-aanbesteding-hoofdrailnet-na-2024/>
3. Het heeft dan ook weinig zin of nut, een standpunt tegen "verdere privatisering" van het (regionale) spoorwegvervoer in te nemen. En wat het tegengaan van "decentralisering" betreft, is het niet zozeer van belang dat alles in handen van een en dezelfde vervoerder blijft of terugkeert, als wel dat bij de concessieverlening eisen worden gesteld die de samenhang van het totale net waarborgen middels verplichte onderlinge afstemming qua (met name) dienstregeling (aansluitingen c.q.

doorgaande rytuigen), tariefsysteem (incl. eenmalige in- en uitcheck) en informatieverstrekking. Dit geldt echter niet specifiek voor het spoorwegnet, maar voor het gehele openbaar-vervoernet, dus zowel trein als bus, tram, metro en overige voorzieningen van openbaar vervoer.

4. De op dit moment nog niet te overziene gevolgen van de coronacrisis voor het openbaar-vervoergebruik vormen inderdaad wellicht een gelegitimeerde aanleiding om de eerstkomende aanbesteding uit te stellen. Dit is inmiddels al gebeurd voor een aantal regionale OV-aanbestedingen binnen ons land voor zowel bus- als treinvervoer.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB adviseert dit amendement gewijzigd over te nemen. Onderhands gunnen aan NS is volgens de huidige Europese regels mogelijk onder strikte voorwaarden en we willen niet op een juridische toetsing vooruitlopen. Het hoofdrailnet is druk bereden, kent veel onderlinge afhankelijkheden binnen het netwerk en heeft ook grote capaciteitsknelpunten. Een dergelijk groot en complex netwerk aanbesteden vraagt jarenlange voorbereiding en is risicovol want nog versterkt wordt door de coronacrisis. De goede prestaties van NS geven geen aanleiding tot aanbesteding. De situatie is hier dus anders dan op het regionale netwerk. Het klopt dat NS ook op de buitenlandse spoormarkt actief is. Andersom geldt echter ook dat Arriva en Transdev 100% dochters zijn van buitenlandse staatsbedrijven. Als we het hoofdrailnet zouden aanbesteden dan verzwakken we de positie van NS ten opzichte van de andere Europese staatsspoorbedrijven omdat in andere landen ook nog niet is gekozen voor aanbesteding van het hoofdrailnet.

Het klopt dat volgens Europese regels Nederland sinds kort ook andere vervoerders moet toelaten tot het netwerk. Dit geldt echter zowel in de situatie van een concessie via onderhandse gunning als in de situatie dat de concessie is aanbesteed. Dat is dus geen onderscheidend argument. Bij de concessieverlening moeten scherpe eisen worden gesteld aan de samenhang van het totale netwerk. In het verkiezingsprogramma is het punt van eenmalige in- en uitcheck per reis om deze reden ook als actiepoint opgenomen.

Om meer in het algemeen het belang van scherpe eisen t.a.v. samenhang te verduidelijken stellen wij voor te benadrukken dat er logistieke redenen kunnen zijn om aan de randen van het hoofdrailnet wel lijnen te decentraliseren maar alleen als dit aantoonbaar leidt tot een beter product voor de reiziger. Op dit punt geven wij de indieners gelijk want er zijn situaties waar dit daadwerkelijk het geval is. Omgekeerd kan het overigens ook in het belang zijn van de reiziger om reeds gedecentraliseerde verbindingen weer toe te voegen aan het hoofdrailnet, bijvoorbeeld om nieuwe landelijke intercityverbindingen te introduceren. Voor ons staat voorop dat de reiziger een goed product moet krijgen en dat de infrastructuur optimaal wordt benut.

Wij delen de visie van de indieners op de gevolgen van de coronacrisis voor de OV aanbestedingen. Bij nader inzien lijkt het ons verstandiger om hierover een apart actiepoint te maken die zoveel mogelijk aansluit bij het tekstvoorstel van de indieners. Provincies, Vervoerregio's en het Rijk kunnen nu al noodconcessies uitgeven maar nu de coronacrisis langer duurt zijn deze mogelijkheden wellicht te beperkt. Wij bepleiten daarom meer ruimte voor maatwerk. Samenvattend stellen wij voor het amendement gewijzigd over te nemen waarbij i.p.v. de oorspronkelijke paragraaf de volgende twee bullets worden opgenomen:

Continuïteit op hoofdrailnet. Vanuit het oogpunt van continuïteit en gezien de focus die nodig is op het oplossen van de grote capaciteitsknelpunten op het spoor steunen we de onderhandse gunning van de nieuwe hoofdrailnetconcessie aan de NS voor de periode 2025-2035. In de nieuwe hoofdrailnetconcessie komen strikte eisen over afstemming van dienstregeling, tariefsysteem en informatieverstrekking tussen het hoofdrailnet en het overige openbaar vervoer. We zijn kritisch tegen verdere decentralisering van verbindingen omdat dit ten koste kan gaan van de samenhang van het

hoofdrailnet. Verbindingen kunnen daarom alleen worden gedecentraliseerd als dit aantoonbaar in het belang is van de reiziger (kortere reistijden, hogere frequenties en/of minder overstappen).

Noodconcessies. Aanbesteden van nieuwe OV-concessies is door de coronacrisis en de onzekere reizigersprognoses op de korte termijn risicovol en voor vervoerders minder aantrekkelijk. Zo nodig worden mogelijkheden tot uitstel van aanbestedingen van OV-concessies verruimd. Voor de tussenliggende periode wordt gewerkt met noodconcessies.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 79 Aandachtscontouren om natuurgebieden

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

pagina 106, regel 24

Voltooiën van Nationaal Natuurnetwerk.

De Natura2000 gebieden, het Nationaal Natuurnetwerk en de ecologische verbindingen ertussen zijn cruciaal voor een robuuste natuur in Nederland en moeten voor 2030 gerealiseerd worden. Zo helpen we de biodiversiteit te beschermen.

te wijzigen in

Voltooiën van Nationaal Natuurnetwerk.

De Natura2000 gebieden, het Nationaal Natuurnetwerk en de ecologische verbindingen ertussen zijn cruciaal voor een robuuste natuur in Nederland en moeten voor 2030 gerealiseerd worden. ***Daarbij stellen wij voor aandachtscontouren om de natuurgebieden vast te stellen, die dankzij bijbehorende onderzoeksplicht, bij nieuwe ontwikkelingen en/of besluiten helpen om deze gebieden te beschermen. Zo helpen we de biodiversiteit te beschermen en te ontwikkelen.***

Toelichting:

Jaren lang gold in Nederland een systeem van bescherming van natuurgebieden in onze nationale wetgeving, die zich vooral richtten op het gebied zelf en niet zo zeer de effecten van ontwikkelingen om het gebied heen. De externe werking van Vogel- en Habitat-Richtlijn hebben daar verandering in gebracht en inmiddels is dit ook in de nationale wetgeving geankerd. Echter in de praktijk van alle dag is het nog niet altijd gebruikelijk om op die manier naar de gebieden te kijken bij nieuwe ontwikkelingen en besluiten in de omgeving. Voorbeeld daarvan is uiteraard o.a. de stikstofproblematiek; zo konden in de buurt van de Natura2000-gebieden bijvoorbeeld uitbreiding van intensieve landbouw plaatsvinden. Het opnemen van een aandachtscontour met extra onderzoek kan helpen om bij het overwegen van nieuwe ontwikkelingen direct bewust te zijn dat een zeer gedegen

onderzoek, naar water (verdroging of vernatting), stikstof, maar ook bijvoorbeeld lawaai noodzakelijk is. Zo worden negatieve ontwikkelingen voorkomen, juist in die gevallen dat er geen MER (milieueffectrapportage) hoeft te worden opgesteld.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Dit betreft invulling van beleid voor bufferzones zonder status. Het LB vindt dit een goede toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 80 Beheer en onderhoud infrastructuur

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

- *Investeren in onderhoud, vervanging en renovatie. **Er mag geen achterstallig onderhoud aan (vaar) wegen zijn. Het aantal storingen aan wegen, bruggen en sluizen moet omlaag.** De komende jaren wordt daarom flink geïnvesteerd in het wegwerken en voorkomen van achterstallig onderhoud en het vervangen en rooveren van de infrastructuur die aan het einde van haar levensduur komt. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan slim onderhoud met behulp van sensoren. De begroting voor het onderhoud van de rijksinfrastructuur moet structureel sluitend zijn.*

Op blz. 118, 'Weginfrastructuur beter benutten en goed onderhouden, niet uitbreiden' van hoofdstuk 4.3 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

Dikgedrukte passage wijzigen in:

Grote delen van ons (vaar) wegennet zijn al meer dan vijftig jaar in gebruik. Door veroudering en intensiever gebruik komt het steeds vaker voor dat bruggen, viaducten en sluizen het einde van hun technische levensduur bereiken. Dit maakt onze infrastructuur onbetrouwbaar door toename van storingen en zorgt voor onveilige situaties.

Toelichting:

De Vervanging & Renovatie opgave mag wel iets dikker worden aangezet. Het gaat niet slechts om het oplossen van wat toegenomen storingen, maar levert hier en daar ook echt onveilige bruggen, tunnels en wegen op. Nederland beschikt over zeer hoogwaardige infrastructuur. Om dit de komende jaren zo te houden moet fors worden geïnvesteerd.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB snapt en ondersteunt de intentie van de indieners om de problematiek beter te schetsen.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 81 Bomen en struiken langs infrastructuur

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Rustenburg, Palland, Sluiter, de Reus, de Vries, Droog, Kramer, Vader, van der Beek, Slik, van Buren, van Buren en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Blz. 107, regels 01-02:

- **Bossenstrategie: minimaal 10% meer bos.** We zetten in op herstel van houtwallen, singels en hagen (met vergoeding voor de boer), en voor meer bomen op bedrijventerreinen.

te wijzigen in:

- **Bossenstrategie: minimaal 10% meer bos.** We zetten in op herstel van houtwallen, singels en hagen (met vergoeding voor de boer), en voor structureel meer bomen en/of struiken op/rond bedrijventerreinen en luchthavens en langs de Provinciale en Rijksinfrastructuur.

Toelichting:

De voorgestelde wijziging sluit aan bij het doel te komen tot meer biodiversiteit en afvang van o.a. CO₂, NO_x, en fijnstof. Miljoenen bomen en struiken kunnen worden geplant op gronden die niet economisch benut worden. Deze gronden krijgen hierdoor een meerwaarde krijgen uit oogpunt van het milieu.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB vindt dit een goede toevoeging. Het LB stelt voor om dit amendement als volgt gewijzigd over te nemen:

Bossenstrategie: minimaal 10% meer bos. We zetten in op herstel van houtwallen, singels en hagen (met vergoeding voor de boer), en voor structureel meer bomen en/of struiken op/rond bedrijventerreinen en luchthavens en langs de gemeentelijke-, provinciale, en rijksinfrastructuur.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 82 Brede duurzaamheid op school

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Verbinding tussen school en boerenerf. Elke basisschoolklas krijgt de gelegenheid om een boerderij te bezoeken of een schooltuin aan te leggen. Zo leren kinderen niet alleen wat gezond voedsel is, maar ook hoe dat wordt geproduceerd en wat voor impact voedsel heeft. Een mooi voorbeeld hiervan is de

natuur- en duurzaamheidseducatie in Groningen, en in tal van andere gemeenten. (p. 127, regels 33-36)

te wijzigen in

Verbinding tussen school en natuur. Elke basisschoolklas krijgt de gelegenheid om een (circulaire) boerderij te bezoeken, een schooltuin aan te leggen of een excursie naar een natuurgebied te maken. Zo leren kinderen wat gezond voedsel is, hoe dat duurzaam kan worden geproduceerd en wat voor impact voedsel heeft. Bovendien helpt dit bij het onderwijs over duurzaamheid en klimaatverandering in het algemeen en specifieke onderwerpen als vegetarisme en recycling. Een mooi voorbeeld van deze vorm van onderwijs is de natuur- en duurzaamheidseducatie in Groningen, en in tal van andere gemeenten.

Toelichting:

Dit amendement regelt dat er meer aandacht wordt gegeven aan lessen over natuur, duurzaamheid en klimaatverandering als breed onderwerp. De onderwerpen worden geïntegreerd in alle vakken zodat leerlingen kunnen zien hoeveel impact de klimaatcrisis heeft op de wereld en hoe een duurzame levensstijl bij kan dragen aan een oplossing voor de klimaatcrisis. Dit zorgt ervoor dat latere generaties meer kennis en interesse hebben in duurzaamheid.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur kan zich vinden in de voorgestelde wijziging van de tekst, maar heeft moeite met de toelichting van de indieners. In de formulering van het conceptverkiezingsprogramma is heel bewust is gekozen om basisscholen de gelegenheid te bieden, niet om het op te leggen. Het is aan basisscholen of ze hier gebruik van willen maken. Het verkiezingsprogramma is terughoudend met het van bovenaf opleggen van nieuwe oplossingen voor diverse maatschappelijke problemen aan docenten en onderwijspersoneel. Het programma stelt om die reden ook voor om eens in de 5 jaar te kijken of herijking van het curriculum nodig is. Zo wordt voorkomen dat de leraar in de klas de oplossing wordt voor elk maatschappelijk probleem. De onderwijsparagraaf gaat daarbij uit van vertrouwen in de onderwijsprofessionals die vanuit hun professionaliteit in hun eigen omgeving invulling geven aan het onderwijs en dus ook aan onderwijs over klimaat, voedsel en natuur. Daar kan dit een hulpmiddel bij zijn. De toelichting van het amendement deelt het bestuur dan ook niet. Dit amendement regelt niet dat er meer aandacht wordt gegeven aan lessen over natuur, duurzaamheid en klimaatverandering als breed onderwerp, of dat onderwerpen worden geïntegreerd in alle vakken zodat leerlingen kunnen zien hoeveel impact de klimaatcrisis heeft op de wereld en hoe een duurzame levensstijl bij kan dragen aan een oplossing voor de klimaatcrisis. Het amendement en verkiezingsprogramma zorgen voor een hulpmiddel waar basisscholen voor kunnen kiezen bij het vormgeven van hun onderwijs. Als indieners het amendement zo wijzigen kan het bestuur het overnemen, anders moet het Landelijk Bestuur het ontraden. De voorgestelde tekst zou dan worden:

Verbinding tussen school, voedsel en natuur. Elke basisschoolklas krijgt de gelegenheid om een (circulaire) boerderij te bezoeken, een schooltuin aan te leggen of een excursie naar een natuurgebied te maken. Zo kunnen leren kinderen wat gezond voedsel is, hoe dat duurzaam kan worden geproduceerd en wat voor impact voedsel heeft. Bovendien kan dit behulpzaam zijn bij het onderwijs over duurzaamheid en klimaatverandering in het algemeen en specifieke onderwerpen als vegetarisme en recycling. Een mooi voorbeeld van deze vorm van onderwijs is de natuur- en duurzaamheidseducatie in Groningen, en in tal van andere gemeenten.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 83 Dubbel spoor is dubbele capaciteit

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam, ChristenUnie Den Haag, ChristenUnie Vlaardingen-Schiedam, ChristenUnie Delft, ChristenUnie Amsterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 117, regel 23 – 25:

“ofwel van 2 naar 4 sporen, waaronder Utrecht-Driebergen, Breda-Tilburg, Almere Poort-Almere Oostvaarders, Haarlem-Amsterdam en Arnhem-Nijmegen.”

te wijzigen in:

“ofwel van 2 naar 4 sporen, waaronder Utrecht-Driebergen, Den-Haag-Rotterdam, Breda-Tilburg, Almere Poort-Almere Oostvaarders, Haarlem-Amsterdam en Arnhem-Nijmegen.”

Toelichting:

De as Den Haag-Rotterdam ontbeert nog viersporigheid tussen Delft en Schiedam. Deze plek is de flessenhals in het spoornetwerk van de zuidelijke Randstad. Het spoortracé tussen Den Haag en Rotterdam, dat voor een groot deel al viersporig is, zit hierdoor toch aan z'n maximale capaciteit.

Het afmaken van de verdubbeling van het spoor op de as Den Haag-Rotterdam biedt de ruimte om hoogfrequente lightrail te realiseren op het traject Dordrecht – Rotterdam - Den Haag - Leiden. Dit maakt het mogelijk om rond de stations heel veel woningen te bouwen, zonder dat het wegennet vastloopt. Excellent OV vormt immers het alternatief voor de auto.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB ondersteunt deze aanvulling op basis van de gegeven toelichting en adviseert dit amendement gewijzigd over te nemen, namelijk door niet “Den-Haag – Rotterdam” toe te voegen maar “Delft – Schiedam”. Dit is specifiek en daarmee duidelijker.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 84 Duurzaam mainport beleid geconcretiseerd

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

• *Duurzaam mainportbeleid. De toegevoegde waarde van internationale knooppunten als Schiphol en Rotterdam is en blijft groot, maar de negatieve impact op lokaal niveau is ook enorm en neemt toe. Het (economisch) herstel na de coronacrisis vraagt duidelijke, geborgde normen rond hinder en*

*milieu. Verdere groei van Schiphol past daar niet in. **In plaats van in te zetten op verdere groei van intercontinentale logistiek met alsmaar meer containers, wordt de Rotterdamse haven een logistiek knooppunt van een meer op Europese schaal vormgegeven circulaire economie en duurzame maakindustrie.***

Op blz. 105, 'Beter ruimtelijk beleid' van hoofdstuk 4.1 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

Toevoeging na: '*meer containers*'.

...en CO2 intensieve bedrijfstakken zoals de olie en gas.

Toevoeging na: '*...circulaire economie en duurzame maakindustrie*'.

'Daarnaast kan de Rotterdamse haven een belangrijke rol spelen in opslag en transport van waterstof. Hiermee kan de Rotterdamse haven een koploperpositie pakken in de transitie naar een duurzaam energiesysteem.

Toelichting:

De Rotterdamse haven is niet alleen een plek van container overslag, maar draait voor een groot deel ook rondom de olie- en gas industrie. De haven wordt hard geraakt door de Corona pandemie en realiseert zich terdege dat haar toekomst anders zal worden als de vraag naar fossiele brandstoffen afneemt. Het lijkt me goed om daarvan gebruik te maken en perspectief te bieden voor een duurzame economie in die regio door sterk in te zetten op waterstof.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB kan deze concretisering onderschrijven, maar stelt voor specifiek de olieraffinage te benoemen als belangrijke huidige sector in de have en anderzijds de frase rond waterstof te verbreden naar andere duurzame energiedragers. Voorstel is het amendement als volgt gewijzigd over te nemen.

Duurzaam mainportbeleid. De toegevoegde waarde van internationale knooppunten als Schiphol en Rotterdam is en blijft groot, maar de negatieve impact op lokaal niveau is ook enorm en neemt toe. Het (economisch) herstel na de coronacrisis vraagt duidelijke, geborgde normen rond hinder en milieu. Verdere groei van Schiphol past daar niet in. In plaats van in te zetten op verdere groei van intercontinentale logistiek met alsmaar meer containers en op CO₂ intensieve sectoren als olieraffinage, wordt de Rotterdamse haven een logistiek knooppunt van een meer op Europese schaal vormgegeven circulaire economie en duurzame maakindustrie. Daarnaast kan de Rotterdamse haven een belangrijke rol spelen in opslag en transport van waterstof en van andere duurzame energiedragers. Hiermee kan de Rotterdamse haven een koploperpositie pakken in de transitie naar een duurzaam energiesysteem.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 85 Ecocide in het strafrecht

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Investeren in natuur' te vinden op pp. 106-107 van het concept-verkiezingsprogramma,

de volgende bullet toe te voegen:

'Ecocide in het strafrecht. De mensheid is in haar bestaan direct afhankelijk van de natuur. In Nederland en wereldwijd staat deze echter onder druk. Actieve en adequate bescherming van onze natuur is daarom van het grootste belang, niet enkel voor plant en dier, maar ook voor de mens zelf. Daarom wordt ecocide, het ernstig beschadigen of vernietigen van een ecosysteem, in het Nederlands recht opgenomen als misdrijf.'

Toelichting:

Te vaak heeft de natuur in onze geschiedenis moeten wijken voor economische en infrastructurele belangen. We mogen geen stevige maatregelen schuwen om de natuur die we bezitten te verdedigen. Dat kan door de bescherming van de natuur ook in het strafrecht te verankeren. Daarmee hebben we een scherp instrument in handen om beschadigers van de natuur echt verantwoordelijk te houden en zorg voor de natuur daadwerkelijk af te dwingen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB ziet het belang van bescherming van natuur in het strafrecht en er zijn ook verschillende strafbaarstellingen op het terrein van natuur. Bij echt grootschalige verwoesting van natuur zal er altijd sprake zijn van gezondheidsklachten tot zwaar lichamelijk letsel. Dan volgt een zwaardere tenlastelegging. Dit amendement stelt voor ecocide in het Nederlands recht op te nemen. Het ernstig beschadigen of vernietigen van een ecosysteem is nog te ongedefinieerd en het is niet helder wanneer iemand hier schuldig aan is en ook is de vraag het niet beter is hier het internationaal recht voor te gebruiken.

Momenteel buigt een panel van vooraanstaande internationale juristen zich over een concretere juridische definitie van ecocide. Wanneer deze definitie aan de verwachtingen voldoet, kunnen we het panel volgen in haar begrip van ecocide, en kan deze in die vorm worden toegevoegd aan het Statuut van Rome. Het LB adviseert daarom het amendement in gewijzigde vorm over te nemen waarbij de definitie van ecocide is opgenomen zoals die in 2010 door Polly Higgins werd ingediend bij de wetscommissie van de VN.

Ecocide in het internationaal strafrecht. *De mensheid is in haar bestaan direct afhankelijk van de natuur. In Nederland en wereldwijd staat deze echter onder druk. Actieve en adequate bescherming van onze natuur is daarom van het grootste belang. We streven er op internationaal toneel naar ecocide (het ernstig beschadigen of vernietigen van een ecosysteem in zodanige mate dat het vreedzaam gebruik van dit gebied door de inwoners ernstig verminderd is of zal worden) op te nemen in het internationaal strafrecht door het als vijfde pijler toe te voegen aan het Statuut van Rome.*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 86 Geen hogere maximumsnelheid voor emissieloze voertuigen

Ingediend door PerspectieF

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Pagina 117. Regelnummer 1-3:

“We onderzoeken of een differentiatie mogelijk is naar voertuigtype. Zo kan bijvoorbeeld voor emissieloze voertuigen in de nacht een hogere maximumsnelheid gelden. We wegen daarbij mee welke impact dat heeft op de verkeersveiligheid”

te schrappen.

Toelichting:

Differentiatie naar voertuigtype als het gaat om de maximumsnelheid is onwenselijk en geeft een verkeerd signaal af naar weggebruikers.

De passage stelt de verkeersveiligheid mee te nemen in de overweging, maar de verkeersveiligheid zal altijd afnemen bij snelheidsdifferentiatie naar voertuigtype.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB onderschrijft dat met deze zinssnede niet het juiste signaal wordt afgegeven en stelt daarom voor dit amendement over te nemen en de gewraakte zinssnede te schrappen.

Het landelijk bestuur adviseert dit amendement over te nemen.

Amendement 87 Geen plastic stickers op fruit

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Rustenburg, Mulder, Sluiter, de Reus, Kramer, Vader, van der Beek, Slik, van Buren en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Blz. 127, regels 24-25:

- **Vermelding herkomst voedsel.** Op alle voedsel wordt vermeld waar het vandaan komt, zodat de consument kan kiezen voor lokaal voedsel en de boer een eerlijke prijs ontvangt.

te wijzigen in:

- **Vermelding herkomst voedsel.** Op alle voedsel wordt vermeld waar het vandaan komt, zodat de consument kan kiezen voor lokaal voedsel en de boer een eerlijke prijs ontvangt. Om

plastic afval tegen te gaan wordt het gebruik van plastic stickers op elk stuk groente of fruit verboden.

Toelichting:

Plastic stickers op elk stuk fruit heeft geen nut bij de vermelding waar het vandaan komt, blijft te lang in het milieu achter en is derhalve milieuvervuilend. Plastic stickers op bijvoorbeeld appels kunnen ook nog eens doorgeslikt worden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB ondersteunt de inhoud van het voorgestelde amendement, maar is van mening dat het amendement beter tot zijn recht komt als onderdeel van het elders opgenomen verbod op wegwerpplastic. Voorstel is dit amendement op die plek (pp. 111) als volgt gewijzigd over te nemen (NB. dit voorstel bevat ook het amendement rond verdere concretisering van het punt over wegwerpplastic).

Verbod op wegwerpplastic

...

We werken toe naar een volledige uitfasering van wegwerpplastic voor eenmalig gebruik zoals het gebruik van plastic stickers op elk stuk groente en fruit en eenmalig gebruikte plastic verpakkingen in de supermarkt. We willen deze uitfaseringen zoveel mogelijk in 2025 bereikt hebben. Uitzonderingen zijn mogelijk voor noodzakelijke toepassingen waarvoor geen alternatieven voorhanden zijn.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 88 Grondwaterpeil verhogen

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Rustenburg, de Vries, Vader, van der Beek, Slik, van Buren, Linder, Drenth-Bosman en Visser.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Blz. 107; regels 33-39:

- **Natuurlijke klimaatbuffers.** We investeren in onderzoek naar het gebruik van natuurlijke klimaatbuffers, zoals het minder diep en meanderend maken van beken, zodat water niet direct wordt afgevoerd, maar in de bodem kan zakken.
- **Herinrichten watersysteem voor genoeg water.** Het watersysteem Oost- en Zuid-Nederland (hoge zandgronden) wordt opnieuw ingericht en klimaatbestendig gemaakt door het water in de winter vast te houden. Door drinkwaterwinningen te verplaatsen naar locaties met een wateroverschot in plaats van een watertekort, gaan we slim met water om.

te wijzigen in:

- **Natuurlijke klimaatbuffers.** We investeren in onderzoek naar het gebruik van natuurlijke klimaatbuffers, zoals het minder diep en meanderend maken van beken, aanleggen van natuurlijke waterreservoirs, alsmede het ondersteunen van agrariërs voor het aanleggen van

waterbassins voor beregening, zodat minder water direct wordt afgevoerd, maar in de bodem kan zakken ten gunste van een hoger grondwaterpeil.

- **Herinrichten watersysteem voor genoeg water.** Het watersysteem Oost- en Zuid-Nederland (hoge zandgronden), wordt opnieuw ingericht en klimaatbestendig gemaakt door het water in de winter vast te houden en het grondwaterpeil waar mogelijk te verhogen. Door drinkwaterwinningen te verplaatsen naar locaties met een wateroverschot in plaats van een watertekort, gaan we slim met water om.

Toelichting:

De wijziging is een logische aanvulling op de bestaande tekst. Agrariërs onttrekken veel water uit watergangen en grondwater. Met waterbassins worden twee vlieden in één klap gevangen: wateropvang bij overvloed aan regenwater en minder onttrekking in droge perioden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB vindt dit prima toevoegingen.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 89 Importregels biologische producten

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

de zin op pagina 127, regel 29-31

‘In handelsverdragen wordt vastgelegd dat biologisch voedsel dat geïmporteerd wordt van buiten de EU, op afkomst wordt gecheckt en bij een groen vinkje het (Europees) biologisch keurmerk krijgt.’

te schrappen.

Toelichting:

Wat in de zin beschreven staat geeft geen blijk van kennis van de biologische wetgeving. De voorgestelde check op afkomst voor te importeren biologische producten bestaat namelijk al. De regels voor biologische wetgeving zijn op EU niveau vastgesteld, waarin via allerlei importregels wordt geborgd dat biologische producten uit derde landen daadwerkelijk biologisch zijn en de afkomst bekend en herleidbaar is. Dit werkt via equivalentie verdragen of, als deze er niet zijn, onafhankelijke controle instanties in die derde landen. Daarnaast moeten ondernemers in de EU die biologische producten importeren dit doen via een elektronisch trackingsysteem. Zie voor meer informatie <https://www.skal.nl/certificeren/import>

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

De tekst in verkiezingsprogramma is overbodig.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 90 Innovatie luchtvaart

Ingediend door de leden Kers, Kers-Bril, Kers, Kers-Veltkamp, Bril, van den Berg, van der Worp, van der Worp, van Wageningen, Messelink, Brouwer, van Galen, Volmer, Hofstra, van den Berg, Hildebrand, Meesters, Kers, Brouwer, Kers, Schenk, Kroese, Verbruggen, Wouda, Tol, Tuk

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"Innovatie stimuleren. *Technologische ontwikkelingen in de luchtvaart, zoals elektrisch vliegen en synthetische kerosine, worden gestimuleerd. De milieu- en overlastbesparingen van dergelijke onzekere, toekomstige ontwikkelingen mogen niet nu al ingeboekt worden om groei van het vliegverkeer mogelijk te maken."* (pagina 121, regels 1-4)

te wijzigen in

"Innovatie stimuleren. *Technologische ontwikkelingen in de luchtvaart, zoals elektrisch taxiën, elektrisch vliegen en synthetische kerosine, worden gestimuleerd. Opbrengsten van mondiaal dan wel Europees in te voeren milieuheffingen zullen dan ook rechtstreeks ingezet worden om verdere stimulering van luchtvaartverduurzaming te bekostigen en te bespoedigen."*

Toelichting:

Op dit moment is het reeds technisch mogelijk synthetisch of bio kerosine te maken. Echter zal hier schaalvergroting moeten plaatsenvinden om deze productie betaalbaarder te maken.

Oliemaatschappijen zullen hierin niet vooroplopen en de marges op vliegtickets zijn te klein voor luchtvaartmaatschappijen om dit uit eigen middelen te bekostigen. Hierin is een rol voor de overheid weggelegd. Zeker omdat er geen realistisch alternatief voor handen is voor het vliegtuig op de middellange en lange afstanden.

Daarbij zitten de huidige generatie vliegtuigen (Boeing 737 Next Generation, Airbus 320ceo), waarmee de meeste (ca. 2/3 van alle) vluchten nu nog wordt gevlogen vanaf de Nederlandse vliegvelden, tegen het einde van hun levensduur. De opvolgers van deze vliegtuigen (B737MAX, A320neo) zijn circa 20% zuiniger (= 20% minder CO2 uitstoot) en maken circa 50% minder geluid. Om ook omwonenden van Nederlandse vliegvelden vooral van dit laatste te laten profiteren dienen de Nederlandse maatschappijen voldoende concurrerend vermogen te behouden om forse investeringen in vlootverduurzaming te kunnen waarmaken.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB ontraadt het voorstel van de om het stuk over het niet nu al inboeken van milieuwinst te schrappen. Ook ontraadt het LB het maken van een rechtstreekse en volledige link tussen de opbrengsten van milieuheffingen en het stimuleren van innovatie, het betreft immers deels ook de internaliseren van milieuschade. Wel vraag indiener terecht aandacht voor de noodzaak de sector te ondersteunen in het verduurzamen en het eventueel gebruiken van de opbrengsten van milieuheffingen hiervoor. Ook vindt het LB de toevoeging van het elektrisch taxiën een goede.

Het LB adviseert daarom het amendement als volgt gewijzigd over te nemen.

Innovatie stimuleren. *Technologische ontwikkelingen in de luchtvaart, zoals elektrisch taxiën, elektrisch vliegen en synthetische kerosine, worden gestimuleerd. De milieu- en overlastbesparingen van dergelijke onzekere, toekomstige ontwikkelingen mogen niet nu al ingeboekt worden om groei van het vliegverkeer mogelijk te maken. Wel kunnen opbrengsten van (inter)nationale milieuheffingen deels worden gebruikt voor het stimuleren van de noodzakelijke verduurzaming van de sector.*

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 91 Internationaal reizen met de trein

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

de tekst: 'Europa met de trein. Wat betreft bereikbaarheid en betaalbaarheid moet het reizen per trein naar Europese hoofdsteden concurrerend worden met het vliegtuig.' (pagina 120; regelnummer 18/19)

te wijzigen in

'Europa met de trein. Wat betreft bereikbaarheid en betaalbaarheid moet het reizen per trein binnen Europa een concurrerend alternatief worden voor het vliegvervoer tot minstens 1000 kilometer. Om dit te bereiken moeten Europese fondsen zoals het TEN-T programma gebruikt worden voor het verbeteren van grensoverschrijdende treinverbindingen.'

Toelichting:

De zin die nu is opgenomen over Europese treinverbindingen is erg vrijblijvend. Door de afstand van 1000 kilometer te benoemen in het verkiezingsprogramma, wordt het doel concreter. Het vereist bilaterale of multilaterale samenwerking om grensoverschrijdende treinverbindingen te verbeteren, zodat reizen per trein daadwerkelijk een aantrekkelijk alternatief voor het vliegtuig wordt. Het opnemen van het tweede deel van de toevoeging, aangaande de Europese fondsen, zou de eventuele financiële drempel verlagen, dan wel doen laten verdwijnen. Daarnaast moet de bewustwording van fondsen, zoals het TEN-T programma, worden vergroot. Beide delen van het amendement sluiten aan bij het verkiezingsprogramma van de CU en SGP voor het Europees Parlement (2019-2024). Daar wordt gesproken van een reisafstand van 700 kilometer, die later omhoog gebracht is tot 1000 kilometer. Ook de Europese fondsen worden benadrukt. Ons inziens kunnen beide punten ook in dit verkiezingsprogramma niet achterwege gelaten worden.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB vindt de toevoegingen in dit amendement goede concretisering.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 92 Koop bij de boer

Ingediend door de leden van der Does de Bye, de Lange, Terlouw, van Buren, Star, Both, Kramer, Rustenburg, Droog, Sluiter, Bloem, van Dorp, Meinen, Fountain

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om in de tekst op pagina 126 na het programmaonderdeel "Werkelijke prijzen in het schap" een extra programmadeel toe te voegen:

- Er komt een landelijke campagne, gericht op alle consumenten, waarin het kopen van agrarische producten op het erf van de boer wordt gepromoot. Hierdoor krijgen boeren een betere prijs voor producten, waardoor de noodzaak tot schaalvergroting minder wordt, wat de reductie van stikstof ten goede komt.

Toelichting:

Grosso modo kost een fles melk, die bij de boer gevuld wordt, ongeveer net zoveel als of een fractie meer dan een pak melk in de supermarkt. Echter, als de consument rechtstreeks bij de boer zijn zuivelproducten koopt, krijgt de boer het volle pond voor zijn waar. Dit is niet het geval als de boer via allerlei tussenleveranciers tegen een veel lager bedrag zijn producten levert aan de supermarkt.

Veel boeren moeten noodgedwongen uitbreiden tot grote bedrijven om het hoofd boven water te houden, omdat kleine veestapels niet rendabel zijn. Een gevolg van de schaalvergroting is het stikstofprobleem. Door bij de boer zelf te kopen, ontstaan de volgende voordelen:

1. De boer krijgt rechtstreeks geld voor zijn waar van de consument.
2. De boer hoeft hierdoor niet steeds verder op te schalen om zijn bedrijf in stand te houden.
3. Hierdoor kan het stikstofprobleem worden aangepakt zonder dat de boer het kind van de rekening is.

Bijkomende voordelen zijn onder andere dat consumenten en boeren meer met elkaar in contact komen, waardoor onbegrip en onbehagen kunnen worden verminderd. Daarnaast worden andere ongemakken, zoals steeds groter wordende landbouwmachines (dit komt de kwaliteit van de wegen ten goede), megastallen en andere problemen op een voor iedereen voordelige wijze worden gereduceerd.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB is het eens met de strekking van het amendement, maar stelt voor het gewijzigd over te nemen:

- Er komt een landelijke campagne, gericht op alle consumenten, waarin het kopen van lokaal voedsel en korte ketens wordt gepromoot.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 93 Meer aandacht voor de jonge boer

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 126, regel 10-13

Financiële arrangementen bedrijfsovername. Goede financiële arrangementen voor jonge boeren die een bedrijf overnemen, blijven hard nodig. Boeren die een bedrijf willen overnemen krijgen een tegemoetkoming in de kosten als ze vergroeningsmaatregelen nemen, in de vorm van een startpremie (percentage van de overnamekosten) en een garantieregeling voor een voordelige lening.

te wijzigen in

Meer aandacht voor de jonge boer. In de omslag naar kringlooplandbouw komt de jonge agrarische ondernemer voor veel nieuwe uitdagingen te staan. De overheid ondersteunt jonge boeren door zowel praktische als mentale begeleiding bij bedrijfsovername te vergoeden. Dit geldt ook voor coaching bij verandertrajecten op bedrijf, zoals het starten van een nieuwe bedrijfstak of omschakelen naar biologische productie. Daarnaast blijven goede financiële arrangementen voor jonge boeren die een bedrijf overnemen hard nodig. Boeren die een bedrijf willen overnemen krijgen een tegemoetkoming in de kosten als ze vergroeningsmaatregelen nemen, in de vorm van een startpremie (percentage van de overnamekosten) en een garantieregeling voor een voordelige lening.

Toelichting:

Dit amendement regelt dat jonge boeren mentale en praktische ondersteuning kunnen krijgen bij grote veranderingen, zoals bij het overnemen van het bedrijf of verduurzamingstrajecten. Naast de financiële kant van dit soort ingrijpende veranderingen bedrijfsovername komt er op mentaal en praktisch vlak veel op hen af.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB vindt dit een belangrijke toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 94 Meer bomen in stedelijk gebied

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Rustenburg, Visser, Van Kralingen-Paul, Palland, Mulder, Sluiter, de Reus, de Vries, Kramer, Vader, van der Beek, Slik, Kumar, Kolkman van Buren en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Blz. 106, regels 34-38:

- **Vergroening stedelijk gebied.** Natuur is goed voor de mens. Elke Nederlander zou vanuit huis makkelijk in de natuur moeten kunnen komen. Daarom streven wij naar een groen en waterrijk netwerk door het hele land. We vergroenen steden via parken en groenstroken in stadscentra. Verdichting en vergroening moeten hand in hand gaan om hitte stress te verminderen, biodiversiteit in de stad te vergroten en bij te dragen aan schonere lucht en betere leefbaarheid. We ondersteunen particulieren initiatieven die daaraan bijdragen.

te wijzigen in:

- **Vergroening stedelijk gebied.** Natuur is goed voor de mens. Elke Nederlander zou vanuit huis makkelijk in de natuur moeten kunnen komen. Daarom streven wij naar een groen en waterrijk netwerk door het hele land. We vergroenen steden via parken en groenstroken in stadscentra en komen met een eenmalige subsidie van 50% voor gemeenten om het aantal bomen en/of struiken langs wegen in stedelijk gebied uit te breiden en bestrating te vervangen door groenstroken (actie Steenbreek). Verdichting en vergroening moeten hand in hand gaan om hittestress te verminderen, biodiversiteit in de stad te vergroten en bij te dragen aan schonere lucht en betere leefbaarheid. We ondersteunen particuliere initiatieven die daaraan bijdragen.

Toelichting:

Bomen zijn de longen van de stad. Dit amendement maakt concreter hoe we vergroening van stedelijk gebied hopen te bereiken. Indieners stellen voor een eenmalige subsidiepot beschikbaar te stellen voor gemeenten om een impuls te geven aan de aanplant van bomen in verstedelijkt gebied. Tevens corrigeert dit amendement een spelfout in het verkiezingsprogramma.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB ondersteunt de strekking van dit amendement, maar vindt het wel belangrijk nog duidelijker te benadrukken dat het om een eenmalige, maar ook begrensde subsidiepot gaat. Het LB stelt voor het amendement in gewijzigde vorm als volgt over te nemen:

- **Vergroening stedelijk gebied.** Natuur is goed voor de mens. Elke Nederlander zou vanuit huis makkelijk in de natuur moeten kunnen komen. Daarom streven wij naar een groen en waterrijk netwerk door het hele land. We vergroenen steden via parken en groenstroken in stadscentra en komen met een eenmalige subsidie van 50% voor gemeenten ten behoeve van de aanplant van 100.000 nieuwe bomen langs wegen in stedelijk gebied en het vervangen van bestrating door groenstroken (actie Steenbreek). Verdichting en vergroening moeten hand in hand gaan om hittestress te verminderen, biodiversiteit in de stad te vergroten en bij te dragen aan schonere lucht en betere leefbaarheid. We ondersteunen particuliere initiatieven die daaraan bijdragen.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 95 Meer wind- en zonne-energie

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Via de regionale energiestrategieën (RES) wordt ingezet op 35 TWh productie aan windenergie en zonne-energie op land. De Gedragscode zon op land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan. Omdat in de praktijk niet alle projecten worden gerealiseerd, is er een voldoende grote veiligheidsmarge nodig, bijvoorbeeld door parallel grootschalige opwek op Rijksareaal voor te

bereiden. Bij te weinig voortgang stuurt de Rijksoverheid bij met een concrete taakstelling. (p. 112, r. 30-34)

te wijzigen in

Via de regionale energiestrategieën (RES) wordt ingezet op 35 TWh productie aan windenergie en zonne-energie op land. De Gedragscode zon op land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan. In het geval dat niet alle projecten worden gerealiseerd, is er een voldoende grote veiligheidsmarge, bijvoorbeeld door parallel grootschalige opwek op Rijksareaal voor te bereiden. Bij te weinig voortgang stuurt de Rijksoverheid bij met een concrete taakstelling.

Toelichting:

Dit amendement neemt de verwarring weg dat een groot deel van de zon- en windenergieprojecten in de RES nooit van de grond zullen gaan komen. De huidige tekst is daarmee ook niet persé fout maar impliceert dat een groot deel van de geplande projecten nooit gerealiseerd zullen worden. Terwijl dit zeker niet de bedoeling is. De regio's hebben allemaal een bod gedaan en er wordt naar gestreefd dat bod te realiseren. De bestaande tekst laat dit onvoldoende zien. Vandaar dat dit amendement de nuance aanbrengt om het niet te doen laten lijken, dat een groot deel van de projecten nooit van de grond zullen komen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB onderschrijft dat de gebruikte tekst een verkeerd signaal kan geven. Omdat de ruimere marge niet iets is wat pas kan worden vormgegeven op het moment dat projecten niet blijken door te gaan stelt het LB voor dit amendement over te nemen waarbij "in het geval dat" vervangen wordt door "voor het geval dat". De tekst leest dan als volgt:

Via de regionale energiestrategieën (RES) wordt ingezet op 35 TWh productie aan windenergie en zonne-energie op land. De Gedragscode zon op land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan. Voor het geval dat niet alle projecten worden gerealiseerd, is er een voldoende grote veiligheidsmarge, bijvoorbeeld door parallel grootschalige opwek op Rijksareaal voor te bereiden. Bij te weinig voortgang stuurt de Rijksoverheid bij met een concrete taakstelling.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 96 Milieu-ambitie niet tegengesteld aan ecologische rechtvaardigheid

Ingediend door de leden Alblas, Wolsheimer, Droog, van Luijk, van der Steeg, van Zanten, Tolboom, Hofsink, de Vries, Roest, de Ruig, Teune, Bauw, Fountain, Boers, van Luijk, ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"We zijn hierin ambitieus, maar wel op een manier waarop iedereen de verandering mee kan maken en een duurzame levensstijl voor iedereen toegankelijk is. Ook dat is ecologische rechtvaardigheid.:" (pagina 103, regel 28-30)

te wijzigen in

“We zijn hierin ambitieus, en zijn dat op een manier waarop iedereen de verandering mee kan maken en een duurzame levensstijl voor iedereen toegankelijk is. Ook dat is ecologische rechtvaardigheid.”

Toelichting:

Maar duidt op een tegenstelling, ambitieus zijn is echter niet tegengesteld aan rechtvaardig zijn, dat kan heel goed naast elkaar gaan.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB ondersteunt dit voorstel tot wijziging op basis van de gegeven toelichting.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 97 Nachttreinen in de EU

Ingediend door de leden Fountain, Hooijenga, Oosterom, Bloem, Brands, Bruinius, De Bonte, Palm, Westerveld, Droog, Stam, De Lange, Lassche, Hofsink, Hofsink, Van Kralingen-Paul, Monrooij, Sluiter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Sneller reizen over de grens. De verbindingen Groningen-Bremen-Hamburg, Eindhoven-Düsseldorf, Heerlen-Aken en Roosendaal-Antwerpen worden versneld. De Intercity Amsterdam-Brussel wordt versneld door Breda over te slaan, en gaat twee keer zo vaak rijden. Daarnaast komt er een intercitytraject Antwerpen-Breda-Eindhoven-Düsseldorf."

(onder het kopje "Veel beter openbaar vervoer")

te wijzigen in:

*"Sneller reizen over de grens. De verbindingen Groningen-Bremen-Hamburg, Eindhoven-Düsseldorf, Heerlen-Aken en Roosendaal-Antwerpen worden versneld. De Intercity Amsterdam-Brussel wordt versneld door Breda over te slaan, en gaat twee keer zo vaak rijden. Daarnaast komt er een intercitytraject Antwerpen-Breda-Eindhoven-Düsseldorf. **Ook wordt Nederland weer aangesloten op het Europese nachttreinennetwerk, zowel in oostelijke als zuidelijke richting.**"*

Toelichting:

Het is zonde dat de Nederlandse aansluiting op het Europese nachtnet een aantal jaar terug is afgesloten. Nachttreinen zijn een belangrijke vervangen van korte en middellange Europese vluchten. Vanuit duurzaamheidsperspectief is dit een essentiële schakel. Dit is in aanvulling op de passages over Europese treinverbindingen op pagina 120, echter die lemmeten specificeren de nachttreinen niet.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het herstel van de nachttreinverbindingen is inderdaad een goede aanvulling op de passages rond het stimuleren van Europees vervoer per trein.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 98 Regiocheck voor overheidsbeleid

Ingediend door de leden Geijtenbeek, Donker- van der Vinne, Verburg, van 't Hoog, Treurniet, Veldsema, Sterenborg, van Beek, Tamsma, Geertsema, van der Heide, van der Born, Steenbergen

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

In hoofdstuk 4.1 Onder de kop: "Beter ruimtelijk beleid" op pagina 105 na regel 15

De volgende bullet toe te voegen:

Regiocheck voor overheidsbeleid. Er wordt een regiocheck ingevoerd die de impact van beleid op krimp- en grens regio's inzichtelijk maakt. De woningmarkt, de arbeidsmarkt, onderwijs, zorg en mobiliteit zijn de thema's waar veel beleid wordt gemaakt dat nadelig kan uitpakken in de krimpregio's. Om dit te voorkomen is er regionaal maatwerk nodig. De ChristenUnie wil dat effecten van beleid op de krimp- en grensregio's vooraf in beeld zijn.

Toelichting:

Door deze regiocheck in te voeren, wordt het inzichtelijk welk effect het beoogde beleid zal hebben op desbetreffende regio's en kan daarop worden geanticipeerd. We zien keer op keer dat er niet vooraf gekeken wordt hoe dat uitpakt. Voorbeelden van nadelige gevolgen voor de regio's zijn de verhoging van de btw en het reizen naar de Waddeneilanden; de opheffingsnorm voor kleine scholen; fiscale en sociale zekerheidsmaatregelen voor mensen die in Nederland wonen en in Duitsland of België werken en beleid dat raakt aan woningcorporaties.

In oktober 2018 is er een motie van de ChristenUnie en CDA aangenomen waarin de regering verzocht wordt om de regiocheck uit te werken, tot op heden is dit nog niet gebeurd.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Op basis van de gegeven toelichting incl. de nog niet uitgevoerde mede door de CU ingediende en aangenomen motie adviseert het LB dit amendement over te nemen.

Het landelijk bestuur adviseert dit amendement over te nemen.

Amendement 99 Regionaal OV en Basisvoorzieningen OV

Ingediend door de leden van der Goot, Bogaard, van Dorth, Golverdingen, van Kuyeren, van der Goot-Buurma, Gooijer-Medema, Pijnacker Hordijk, Pijnacker Hordijk, Schrier, Schut, Sluiter, Trommel, van der Woerd

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om (*onderdeel 4.3, "Veel beter openbaar vervoer", blz. 118, regel 05 t/m 11*)

Investeren in lightrail en busbanen. Het Rijk gaat bijdragen aan grote regionale OV-projecten met een nationaal belang, zoals het doortrekken van de Noord/Zuidmetrolijn naar Schiphol en Hoofddorp, het afmaken van de metroring Amsterdam, het doorrijden van de Uithoftram naar Amersfoort, de realisatie van de metro tussen Schiedam, Rotterdam-Zuid en Kralingse Zoom, de lightrail tussen Gouda en Scheveningen en tussen Haarlem en Amsterdam Bijlmer en meer vrije busbanen in en rond de steden. Een netwerk van snelwegbussen biedt voor veel reizigers kortere reistijden. Overal in Nederland mag de bus over de vluchtstrook om voorbij files te rijden.

te wijzigen in

Investeren in regionaal hoogwaardig openbaar vervoer en basisvoorzieningenniveau. Het Rijk gaat bijdragen aan grote regionale OV-projecten met een bovenregionaal belang, zoals het doortrekken van de Noord/Zuidmetrolijn naar Schiphol. Actuele regionale studies moeten uitwijzen welke vorm per project de beste is. Naast nieuwe (light)railverbindingen kunnen "Bus Rapid Transit"-systemen en snelwegbussen hiervoor in aanmerking komen. Vrije busbanen c.q. gebruiksmogelijkheden van vluchtstroken zullen, waar nodig, de snelheid en betrouwbaarheid van busvervoer ondersteunen. Vanuit een oogpunt van participatiemogelijkheden voor autolozers ("transport justice") en tegengaan van auto-afhankelijkheid in het algemeen blijft de bereikbaarheid van dorpen en wijken per openbaar vervoer te allen tijde op een aanvaardbaar niveau. In het uiterste geval met behulp van buurtbussen of oproepgestuurde diensten met gelijk tariefniveau.

Toelichting:

1. Logische wens dat het Rijk OV-projecten met een bovenregionaal (behoeft niet per se "nationaal" te zijn) belang ondersteunt. Daarbij past echter enige terughoudendheid ten aanzien van concrete voorbeelden omdat de te verwachten vervoersontwikkeling, gezien de nog onzekere effecten van corona, nader zal moeten worden bepaald (een enkel voorbeeld, zoals de doortrekking van de Amsterdamse Noord/Zuid-lijn, is wellicht goed om een idee te geven van wat wordt bedoeld). Ook om deze reden – en tevens met de forse overschrijdingen van geplande kosten en realisatietermijn bij meerdere recente regionale railprojecten in gedachten – is veelal nog te bezien of een nieuwe railverbinding dan wel een nieuwe/verbeterde OV-verbinding over de weg de voorkeur moet krijgen.
2. De mogelijkheden om de bus een betere doorstroming te geven zijn wat breder geformuleerd. Om verkeerstechnische redenen zal het niet altijd mogelijk zijn, bussen over de vluchtstrook toe te laten. Uiteindelijk gaat het erom dat zodanige verkeers(doserings)maatregelen worden getroffen dat bussen nagenoeg geen hinder ondervinden van reguliere files die door personenautoverkeer worden veroorzaakt.
3. Alle tot nu toe geschreven tekst lijkt gericht op snelle hoofdverbindingen per openbaar vervoer. Dit leidt tot een ernstig gemis in het verkiezingsprogramma. Te veel focus op dit soort hoofdverbindingen blijkt er namelijk in de praktijk toe te leiden dat het belang van de kleinere vervoersstromen steeds minder meeweegt. Uit sociaal-maatschappelijk oogpunt is dit niet wenselijk omdat het de

participatiemogelijkheden voor mensen zonder auto ernstig kan aantasten. Maar ook heeft het strategische waarde als (nagenoeg) alle plekken alwaar menselijke activiteiten plaatsvinden, redelijkerwijs bereikbaar zijn per openbaar vervoer. Gebeurt dit niet, dan zullen mensen die de mogelijkheid hebben om een eigen auto aan te schaffen, zich veelal daartoe ook genoodzaakt voelen; en als ze die auto eenmaal hebben, gaan zij deze ook gebruiken voor vrijwel alle verplaatsingen die zij wél per openbaar vervoer hadden kunnen maken. Daarom is het een nationaal, sociaal-strategisch belang dat ook de kleinere dorpen en woonwijken een OV-verbinding van redelijk niveau behouden. Als alternatief voor busritten die vanwege de vereiste verbinding veelal leeg zouden rijden, zijn oproepgestuurde alternatieven met gelijk tariefniveau zoals belbus en "vlinder" inzetbaar.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB is van mening dat bij een aantal van de lange lijst van genoemde voorbeelden in de Randstad lightrail niet per definitie te prefereren is al kan lightrail er in bepaalde gevallen zeker toe bijdragen het hoofdrailnet te ontlasten. Ook onderschrijft het LB dat de rol die bussen zouden kunnen spelen in de huidige tekst wat onderbelicht blijft. Rond het laatste punt ondersteunt het LB het belang van toegankelijkheid tot het OV. Wel vindt het LB dit een apart punt. .

Het LB adviseert daarom het amendement in gewijzigde vorm over te nemen waarbij de oorspronkelijke paragraaf wordt vervangen door de volgende twee paragrafen:

Investeren in lightrail en busvervoer. Het Rijk gaat bijdragen aan grote regionale OV-projecten met een nationaal belang, zoals het doortrekken van de Noord/Zuidmetrolijn naar Schiphol en Hoofddorp. Naast nieuwe (light)rail verbindingen kunnen "Bus Rapid Transit"- systemen en snelwegbussen hiervoor in aanmerking komen, afhankelijk van welke vorm voor welk project het beste is. Vrije busbanen en het gebruik van vluchtstroken zullen, waar nodig, de snelheid en betrouwbaarheid van busvervoer ondersteunen.

Auto-afhankelijkheid tegengaan. Wij willen een goed basisvoorzieningsniveau in het OV vanuit een oogpunt van participatiemogelijkheden voor autolozers en tegengaan van auto-afhankelijkheid in het algemeen. Wij streven naar een goede bereikbaarheid van dorpen en wijken per openbaar vervoer. Als een gewone lijnbus niet mogelijk is dan streven wij naar goede alternatieven met behulp van buurtbussen of laagdrempelige vraaggestuurde diensten met gelijk tariefniveau.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 100 Ruimte voor bouwen rond Schiphol

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Visser, Van der Beek, de Vries, Cornet, Droog, Kramer, Vader, Rustenburg, de Kogel, Kroon, Slik, van Buren, Bloem en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op blz. 105 na regel 09 (passage over slim ruimtegebruik) het volgende actiepunt toe te volgen:

- **Meer ruimte voor bouwen rond Schiphol.** Het luchthavenindelingsbesluit wordt aangepast zodat er meer ruimte komt voor de bouw van woningen en windmolens in Zuid-

Kennemerland, IJmond, Haarlemmermeer de Zaanstreek en rond Amsterdam. Uiteraard staat de veiligheid wel voorop.

Toelichting:

De woningbehoefte in de noordflank van de Randstad is hoog. Door de nabijheid van Schiphol zijn er echter veel bouwbeperkingen. Dit is bedoeld om overlast voor toekomstige bewoners te beperken en de veiligheid te waarborgen. Deze regels zijn echter te streng. Zelfs binnen bestaand stedelijk gebied wordt bouwen van woningen door deze regels beperkt.

Aan de rand van Haarlem staan op een industrieterrein vier windmolens al jaren stil omdat ze kapot zijn. Deze kunnen vervangen worden door nieuwe exemplaren maar om dit project rendabel te maken moeten ze wel hoger worden (125 tot 150 meter). Dan leveren de molens namelijk veel meer energie op. Het luchthavenindelingsbesluit houdt deze gewenste windmolens tegen terwijl deze kunnen voorzien in 10 tot 15% van de elektriciteitsbehoefte van de stad. En dat terwijl in de nabije omgeving een KPN-zendtoeren staat van 150 meter hoog, zelfs nog dichterbij Schiphol. Recent zijn over deze kwestie schriftelijke vragen gesteld door de Tweede Kamerfractie.

Nu de ChristenUnie inzet op het beperken van de luchtvaart stellen wij voor de regels in het luchthavenindelingsbesluit die de ruimte bepalen voor woningbouw en de realisatie van windmolens te versoepelen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB snapt de argumentatie van de indieners en herkent de problematiek. Wel stelt het LB voor de argumentatie ook te laten terugkomen in de tekst van het amendement en het amendement op deze wijze gewijzigd over te nemen:

- **Meer ruimte voor bouwen rond Schiphol.** Het luchthavenindelingsbesluit wordt aangepast zodat er meer ruimte komt voor de bouw van woningen en windmolens in Zuid-Kennemerland, IJmond, Haarlemmermeer de Zaanstreek en rond Amsterdam. Deze extra ruimte is mogelijk omdat de huidige regels met name aan de rand van de beperkingenzone rond Schiphol te streng zijn en omdat we inzetten op beperken van de luchtvaart(hinder). Uiteraard staat de veiligheid wel voorop.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 101 Sociale bedrijfstak op boerenbedrijf

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 124, regels 22-26

'Boer als beheerder groene ruimte. In veenweidegebieden en andere specifieke agrarische cultuurlandschappen hebben we boeren nodig als beheerder van de groene ruimte. Deze gronden vormen vaak een bufferzone rond kwetsbare natuurgebieden. Een gediversifieerde bedrijfsvoering, die ook ruimte biedt voor recreatie en andere dubbelfuncties, kan bijdragen aan een gezond

businessmodel. De overheid draagt via een beheervergoeding bij aan een redelijk inkomen voor deze ondernemers.'

te wijzigen in

'Boer als beheerder groene ruimte. In veenweidegebieden en andere specifieke agrarische cultuurlandschappen hebben we boeren nodig als beheerder van de groene ruimte. Deze gronden vormen vaak een bufferzone rond kwetsbare natuurgebieden. De overheid draagt via een beheervergoeding bij aan een redelijk inkomen voor deze ondernemers. Een gediversifieerde bedrijfsvoering, die ook ruimte biedt voor recreatie en andere dubbelfuncties, kan bijdragen aan een gezond businessmodel. De mogelijkheid voor een sociale functie zoals een zorgboerderij, kinderopvang of een dagbesteding wordt gestimuleerd door de overheid door cursussen voor het starten van een extra tak op het agrarisch bedrijf te vergoeden.'

Toelichting:

Dit amendement regelt dat boeren die een extra sociale bedrijfstak willen starten een cursus daarvoor vergoed kunnen krijgen. Hoewel het prachtige multifunctionele bedrijf van IJsbrand Snoeij duidelijk voorbij komt in het verkiezingsprogramma, worden er geen maatregelen genoemd om bedrijven zoals het zijne te stimuleren.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Deze toevoeging is geheel in lijn met de boodschap van het verkiezingsprogramma.

Het landelijk bestuur adviseert dit amendement over te nemen.

Amendement 102 Stille autobanden vanaf 2023

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Rustenburg, Visser, Mulder, Sluiter, de Reus, Kramer, Vader, van der Beek, van Buren en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om Blz. 116 regel 25-28:

- **Schoon op de weg.** We maken serieus werk van de doelstelling om vanaf 2030 alleen zero-emissie personenvoertuigen in de showroom toe te staan. Vanaf 2025 mogen alleen elektrische bromfietsen worden verkocht. Er komen meer milieu en zero-emissie zones. Zuinige autobanden (Label A) worden vanaf 2023 verplicht. Er komen strengere regels voor het recyclen van accu's.

te wijzigen in:

- **Schoon en stil op de weg.** We maken serieus werk van de doelstelling om vanaf 2030 alleen zero-emissie personenvoertuigen in de showroom toe te staan. Vanaf 2025 mogen alleen elektrische bromfietsen worden verkocht. Er komen meer milieu en zero-emissie zones. Zuinige autobanden (Label A van het bandenlabel) worden vanaf 2023 verplicht. Autobanden (personenauto's) mogen vanaf deze datum niet meer geluid produceren dan 68 dB(A). Er komen strengere regels voor het recyclen van accu's.

Toelichting:

Het lawaai door bredere autobanden neemt toe. De stillere autobanden zijn al ruimschoots voorhanden. De wijziging vult de bestaande tekst goed aan, waardoor het geheel geheel completer en waardevoller wordt.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het LB ondersteunt deze aanvulling op basis van de gegeven toelichting.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 103 Stoken zonder overlast

Ingediend door ChristenUnie Veenendaal en de leden Mulder, Droog, Visser, Bette, Bero, van den Helder, Sluiter, de Vries, Vader, Rustenburg, Haagsma, van der Beek, Timmerman, Juffer, van Braak, van den Heuvel, van Esseveld, Riepma, de Boer en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om na blz. 105 regel 33-36 over het Schone Lucht Akkoord het volgende actiepunt toe te voegen:

- **Filteren van rookgassen.** Voor het stoken van hout in nieuwbouw worden alleen ecodesign kachels met rookgasfiltering toegestaan. Wij zetten er op in dat binnen de bebouwde kom bestaande openhaarden en houtkachels worden voorzien van rookgasreiniging. Particulieren kunnen hiervoor een beroep doen op een subsidie of duurzaamheidslening.

Toelichting:

Veel inwoners vinden het stoken van een kachel van grote waarde voor sfeer en comfort in huis. De uitdaging is om deze waarden te behouden en de schadelijke effecten weg te nemen.

Het verkiezingsprogramma stelt op pagina 111 r 10-12 : "Het direct verbranden van biomassa, anders dan reststromen, is geen hoogwaardig gebruik van biomassa en wordt daarom niet meer gestimuleerd en op den duur verboden." Stookhout voor haarden en kachels is ook biomassa.

Op 8 juli 2020 is er een SER advies "Biomassa in Balans" uitgebracht. De SER adviseert het gebruik van open haarden en oudere conventionele kachels te ontmoedigen.

Uit onderzoek van Motivaction¹⁰, uitgevoerd onder een groot aantal Nederlanders in opdracht van MilieuCentraal, blijkt dat in totaal iets minder dan de helft van de ondervraagde Nederlanders op zijn minst enige mate van overlast ervaart. Circa tien procent van de ondervraagden geeft aan dat dit in grote of zeer grote mate zo is. Inmiddels zijn er voldoende richtlijnen, zoals de tips van Milieu Centraal¹¹ of het RIVM stookalert¹², maar deze hebben niet geleid tot een afname van overlast of reductie in uitstoot.

---

¹⁰ Houtstoken: lust of last, Motivaction 2015

¹¹ <https://www.milieucentraal.nl/energie-besparen/verwarmen-op-gas-of-hout/houtkachel-of-open-haard/>

¹² <https://www.rivm.nl/stookalert>

Grote zorgen voor de volksgezondheid liggen op het gebied de luchtkwaliteit binnen de bebouwde kom. Houtrook draagt voor circa 10% bij aan de vervuiling van de lucht.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB kan zich vinden in de voorgestelde toevoeging.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 104 Verbieden wensballonnen

Ingediend door de leden Droog, Bloem, van der Does de Bye, Westerveld, Visser, Otter, Weststrate, Kooij, Haga, Fountain, Barendrecht, de Reus, Werkman

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

***Wensballonnen worden verboden.** De verkoop en het gebruik van wensballonnen wordt verboden. Het risico op natuurbranden en het verstrikt raken van dieren wordt hiermee teruggedrongen.*

toe te voegen aan de lijst met natuurmaatregelen op pagina 106 of 107 van het concept verkiezingsprogramma

Toelichting:

De brandweer zegt zelf al: 'Het is bijna niet mogelijk een wensballon veilig op te laten'¹³. Het risico op natuurbrand (maar ook woningbrand in stedelijke omgeving) en het verstrikt raken van dieren¹⁴ in de wensballonnen is een goede reden om de verkoop en het oplaten van deze wensballonnen te verbieden. Tegelijkertijd ziet het Nvwa in haar onderzoek dat het gebruik van wensballonnen toeneemt¹⁵. Daarnaast veroorzaken wensballonnen zwerfafval; deze vervuiling is met deze maatregel te voorkomen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB vindt dit een goede concrete aanvulling op het verkiezingsprogramma.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 105 Wegwerpplastic verbieden vanaf 2025

Ingediend door de leden Wolsheimer, Alblas, van Luijk, Hofsink, de Vries, Roest, de Ruig, Teune, Baauw, Fountain, Boers, van Luijk, Droog

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

¹³ <https://www.brandweer.nl/brandveiligheid/wensballonnen>

¹⁴ <https://www.facebook.com/DierenambuMaasland/posts/1771309583032543>

¹⁵ <https://www.nvwa.nl/binaries/nvwa/documenten/consument/consumentenartikelen/non-food/wensballonnen/wensballonnen-onderzoek-naar-de-veiligheid-factsheet/Wensballonnen+onderzoek+naar+de+veiligheid+factsheet.pdf>

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

We werken toe naar een volledig verbod op het gebruik van wegwerpplastic wanneer er voor het gebruik alternatieven voorhanden zijn. (Pagina 111, regels 33-34)

te wijzigen in

We werken toe naar het zo veel en snel mogelijk uitfaseren van plastic verpakkingen en producten bedoeld voor eenmalig gebruik. We willen dit volledig uitfaseren uiterlijk in 2025 bereikt hebben. Een belangrijke uitzondering geldt voor mensen die vanwege een beperking of ziekte niet anders kunnen dan materialen gebruiken die van wegwerpplastic zijn gemaakt. Zij mogen niet de dupe worden van dit beleid.

Toelichting:

Als er geen tijdpad wordt vastgelegd, is de verandering te vrijblijvend. Daarnaast is het belangrijk vanwege een eerlijk en rechtvaardig beleid uitzonderingsgroepen expliciet te benoemen. Ook geeft 'wanneer er voor het gebruik alternatieven voorhanden zijn' te veel speelruimte om dingen te laten zoals ze nu zijn.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB ondersteunt het om met het noemen van het jaartal 2025 deze maatregel concreter te maken. Het noemen van één specifieke uitzonderingscategorie wordt niet ondersteunt, omdat er ook andere uitzonderingsgevallen te benoemen zijn.

Voorstel is daarom het amendement gewijzigd in de volgende vorm over te nemen, waarbij ook een amendement rond het noemen van één of een aantal concrete voorbeelden is verwerkt.

Verbod op wegwerpplastic

We werken toe naar een volledige uitfasering van wegwerpplastic voor eenmalig gebruik zoals het gebruik van plastic stickers op elk stuk groente en fruit en eenmalig gebruikte plastic verpakkingen in de supermarkt. We willen deze uitfaseringen zoveel mogelijk in 2025 bereikt hebben. Uitzonderingen zijn mogelijk voor noodzakelijke toepassingen waarvoor geen alternatieven voorhanden zijn.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 106 Wij zijn de laatste generatie die de schade van de klimaatcrisis kan beperken

Ingediend door de leden Alblas, Wolsheimer, Droog, de Waard, van Luijk, van der Steeg, van Zanten, Tolboom, de Vries, Roest, de Ruig, Baauw, Fountain, Boers, ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"In onze huidige manier van consumeren en produceren is rechtvaardigheid helaas ver te zoeken. Wij zijn zo ongeveer de eerste generatie die de gevolgen van klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit kan zien en misschien wel de laatste die er nog iets aan kan doen om de schade te beperken." (pagina 103, regel 12-14)

te wijzigen in

"In onze huidige manier van consumeren en produceren is rechtvaardigheid helaas ver te zoeken. Wij zijn zo ongeveer de eerste generatie die de gevolgen van klimaatverandering en het verlies aan biodiversiteit kan zien en de laatste die er nog iets aan kan doen om de schade te beperken."

Toelichting:

We zijn niet *misschien* de laatste generatie, we zijn de laatste generatie die de schade nog enigszins kan beperken. Op pagina 111 onder 'Permanente campagne rond Klimaatakkoord' staat dat 'Mensen worden meegenomen in het eerlijke verhaal dat over klimaat verteld moet worden', daar hoort ook bij dat je in het verkiezingsprogramma het eerlijke verhaal neerzet. Wij zijn de laatste generatie.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het LB adviseert dit amendement over te nemen, het maakt het signaal dat we met deze zin willen geven nog krachtiger.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Hoofdstuk 5 – Internationale vrede en gerechtigheid

Moties en amendementen met preadvies 'overnemen'.

Motie 6 Sterk Nederland in een krachtig Europa

Ingediend door de leden Grakist, Baas, Hoolsema, Westendorp, Baas, Kamminga, ChristenUnie Noordenveld

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

- A. gelezen:
- het verkiezingsprogramma;
- B. constaterende dat:
- De wereld om ons heen verandert. De USA zijn niet meer de gegarandeerde hoeder van onze veiligheid is, de Russische Federatie verholen en onverholen pogingen doet het verlies aan macht en invloed te herwinnen en de Volksrepubliek China bezig is om, zowel militair als economisch zijn macht en invloed uit te breiden. Hier in het verkiezingsprogramma op diverse plaatsen gewag van wordt gemaakt
  - De milieu- en klimaattransitie ons de komende decennia voor grote opgaven plaatsen;
- C. overwegende dat:
- De agressieve wijze waarop met name China opereert, met negatie van essentiële waarden zoals o.a. de mensenrechten en de territoriale integriteit van buurlanden om een krachtig antwoord vraagt en dat het niet zo kan zijn dat handelsbelangen daarbij altijd het primaat hebben.
  - Nederland dat onmogelijk alleen kan. Een evenwichtige relatie met zowel Rusland als China alleen gerealiseerd kan worden als binnen de EU de krachten worden gebundeld. De EU – naast de USA – de enige politieke en economische grootmacht is die op basis van gelijkwaardigheid het overleg kan voeren en –indien nodig – de confrontatie met Rusland en met name China kan aangaan.
  - Een sterke EU, daarnaast ook de sleutel in handen heeft voor een realistische transitie naar een duurzamer wereld (rentmeesterschap). Dat kan namelijk alleen als iedereen meedoet. Daar hebben we als Nederland (dat voor een groot onder de zeespiegel ligt) heel veel baat bij;
- D. spreekt uit dat:
- de CU zich sterk moet maken voor een krachtige en slagvaardige EU, die in staat is om de belangen van de lidstaten op zowel politiek, economisch als duurzaamheidsterrein veilig te stellen.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over deze motie. Hij is in lijn met het verkiezingsprogramma. De geopolitieke ontwikkelingen vereisen een sterker Europees leiderschap en meer Europese samenwerking op de grote, grensoverschrijdende uitdagingen van onze tijd: klimaatverandering, migratiebeleid, een eerlijke (digitale) economie en geopolitiek beleid.

Het Landelijk Bestuur adviseert deze motie over te nemen.

Amendement 107 Aandacht voor coöperaties en vrijwilligerswerk Caribisch Nederland

Ingediend door de leden Ceder, Wimmenhove, Van den Heuvel, Sluiter, Kramer, Kuiper, Hart, Fountain, Rijssel-Oumusuo, Nede, Hoffman

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder de volgende tekst:

Investeren in onderwijs.

Investeren in onderwijs is onverminderd nodig om kinderen een toekomstperspectief

te bieden en de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken. Het onderwijs moet zo worden ingericht dat de jongeren zijn toegerust om de overstap te maken naar universiteiten in de omliggende landen, zoals de VS of Nederland.

De volgende tekst in toe te voegen:

Investeren in coöperaties en vrijwilligerswerk.

We stimuleren de mogelijkheden rond coöperaties en gaan extra inzetten op ondersteuning van inwoners die zich willen inzetten op het gebied van duurzaamheid, het opzetten van vrijwilligerswerk organisaties en ondersteunen van mantelzorgers.

Toelichting:

Het is belangrijk dat alle inwoners in Caribisch Nederland kunnen meedoen. Vaak hebben inwoners met goede ideeën ondersteuning nodig om hun ideeën uit te werken. Dit varieert van bijvoorbeeld buurtprojecten op het gebied van duurzaamheid, het opzetten van vrijwilligersorganisaties of het ondersteunen van informele zorgverleners.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogramma commissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 108 Armeens+

Ingediend door de leden Kumar, Sluiter, de Graaf, Sies, Bloem, Noordzij, Droog, Nijzink, Portier, Ceder, Zoutewelle, van de Ridder, Rustenburg, van der Wel, Reinders

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 133 vanaf regel 7:

"Erkenning Armeense genocide. De ChristenUnie wil dat het nieuwe kabinet de Armeense genocide erkent en dringt er, in EU-verband, ook bij Turkije op aan om de Armeense genocide te erkennen, als begin van de verzoening tussen de Armeense en Turkse volken. Turkije dient zich te onthouden van inmenging in Nagorno-Karabach."

te wijzigen in:

"Erkenning Armeense genocide. De ChristenUnie wil dat het nieuwe kabinet de Armeense genocide erkent **(voor de volledigheid gaat het hier ook over de Assyriërs/Arameeërs en de Pontische Grieken die eveneens het slachtoffer zijn geworden van deze genocide)** en dringt er, in EU-verband, ook bij Turkije op aan om de Armeense genocide te erkennen, als begin van de verzoening tussen de Armeense en Turkse volken. Turkije dient zich te onthouden van inmenging in Nagorno-Karabach. **Nederland steunt Armeense hulpprojecten ten behoeve van oorlogsslachtoffers en -nabestaanden, waarbij die van de Armeense diaspora in Nederland in het bijzonder.**"

Toelichting:

De eerste wijziging tussen haakjes is er niet zomaar één pro forma. Conform motie Voordewind c.s. 34775-V-56 wordt aangeduid dat de Armeense genocide er één was op onze christelijke broeders en zusters in het algemeen. Assyriërs/Arameeërs en Pontische Grieken waren evenzeer slachtoffer. De term 'Sayfo' wordt hier vaker gebruikt.

De tweede wijziging is aangepast met de kennis van nu. De laatste oorlog in Nagorno-Karabakh betekende een Armeense nederlaag. Welke militaire of andere interventies nodig geweest zouden zijn, dan wel in de toekomst nodig geacht worden, laten de indieners aan de volgende fractie(s), maar indieners benadrukken wel dat er nu op grote schaal behoefte is aan steun aan de Armeense bevolking die gevlucht is naar o.a. Armenië. Nederland moet zich inzetten om deze slachtoffers, nabestaanden en de verdere Armeense bevolking te helpen. Bovendien liet deze oorlog zien hoe hulp vooral vanuit de Armeense diaspora kwam. Ook die in Nederland. Juist zij verdienen steun.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het zijn waardevolle aanvullingen die in lijn zijn met de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan en de aangenomen motie van de Tweede Kamerfractie waarmee de Tweede Kamer de Armeense genocide heeft erkend. Wel stelt het Landelijk Bestuur een lichte wijziging voor, om de stijl van de passage in lijn te brengen met de rest van het programma. In plaats van de toevoeging '**(voor de volledigheid gaat het hier ook over de Assyriërs/Arameeërs en de Pontische Grieken die eveneens het slachtoffer zijn geworden van deze genocide)**' wordt er na '...en Turkse volken.' De passage ingevoegd: '**Bij erkenning van de Armeense genocide gaat het ook over de Assyriërs/ Arameeërs en de Pontische Grieken die het slachtoffer zijn geworden van deze genocide.**'

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 109 Caribisch Nederland

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor

het gestelde over het Caribisch deel van het Koninkrijk (Aruba, Curaçao en Sint Maarten) en Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) dat onderdeel uitmaakt van hoofdstuk 5.1 Internationaal werken aan vrede, gerechtigheid en menselijke waardigheid

te plaatsen in

een nieuw hoofdstuk 5.2 Het Caribisch deel van het Koninkrijk

Toelichting:

Door de plaatsing in het hoofdstuk 5 Internationale vrede en gerechtigheid wordt ten onrechte het beeld geschetst dat het Caribisch deel van het Koninkrijk niet volwaardig deel uitmaakt van onze samenleving terwijl Bonaire, Sint Eustatius en Saba de status hebben van bijzondere gemeenten. Voorgesteld wordt om de passages die gaan over het Caribisch deel van het Koninkrijk onder te brengen in een afzonderlijk deel van het verkiezingsprogramma.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over de strekking van dit amendement. Het doet recht aan de bijzondere positie van het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 110 Correctie China-paragraaf

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

“In China worden Oeigoeren systematisch opgesloten in ‘heropvoedingskampen’. Er komen berichten naar buiten over martelingen, sterilisaties en andere gruwelijkheden. Nederland blijft aandacht vragen voor het hartverscheurende lot van minderheden in China. Dat geldt ook voor de discriminatie en onderdrukking in andere Chinese regio’s waar veel etnische minderheden wonen, zoals Tibet en Xinjiang.” (P. 133, regels 11-15)

te wijzigen in

“In China worden Oeigoeren systematisch opgesloten in ‘heropvoedingskampen’. Er komen berichten naar buiten over martelingen, sterilisaties en andere gruwelijkheden. Nederland blijft aandacht vragen voor het hartverscheurende lot van minderheden in China. Dat geldt ook voor de discriminatie en onderdrukking in andere Chinese regio’s waar veel etnische minderheden wonen, zoals Tibet.”

Toelichting:

In deze paragraaf wordt terecht aandacht gevraagd voor het lot van de Oeigoeren in Xinjiang of, zoals ze het zelf liever noemen, het Oeigoerse gebied. In het tweede deel van de paragraaf wordt de aandacht - terecht - verbreed naar andere minderheden. Omdat het Oeigoers gebied al is geïmpliceerd in het eerste deel, is het dubbelop om dit gebied onder de naam Xinjiang nogmaals te noemen onder de noemer ‘andere Chinese regio’s’. Daarom stelt het amendement voor om in de slotzin ‘en Xinjiang’ te schrappen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het maakt de tekst beter.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 111 Eerlijke belastingen

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan

Eerlijke belastingen. Belastingontwijking leidt tot sociale onrechtvaardigheid. Belasting hoort te worden betaald waar winst en inkomen worden verkregen. De ChristenUnie wil dat Nederland meer doet om belastingontwijking tegen te gaan, ook in eigen land. Bedrijven moeten openbaar maken waar zij belasting betalen. (p.138, regel 14-17)
het volgende toe te voegen

Dit geldt ook voor buitenlandse bedrijven die in Europa opereren, met de nadruk op multinationals.

Toelichting:

Eerlijke belastingen zijn belangrijk, maar dat is een “two-way street”. Het is belangrijk dat Nederland geen plek meer biedt voor belastingontduiking, maar multinationals zoals bijv. Facebook of Google zouden ook geen misbruik mogen maken van de Europese belastingregels. Of dat nou nationaal of Europees geregeld wordt, de Facebooks en Googles van deze wereld moeten hoe dan ook hun deel betalen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling die in lijn is met de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 112 Extra aandacht voor veiligheid gezinnen Caribisch deel van het Koninkrijk

Ingediend door de leden Ceder, Wimmenhove, Van den Heuvel, Van Buren, Sluiter, Kuiper, Hart, Van der Does de Bye, Fountain, Huisman, Hoffman

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om bij de volgende tekst:

- **Ruimhartige ondersteuning landen.**

Aruba, Curaçao en Sint Maarten krijgen tijdens de coronacrisis

onvoorwaardelijke voedselhulp en medische ondersteuning. Daarnaast wordt met een lange termijn agenda gewerkt aan herstel van de werkgelegenheid, de economie en een duurzame financiële overheidshuishouding.

De volgende tekst in toe te voegen:

Daarnaast wordt er extra aandacht besteed en expertise gedeeld met betrekking tot kwetsbare gezinssituaties, waarbij mogelijk sprake is van huiselijk geweld, (seksueel) misbruik en andere bedreigingen voor de ontwikkeling van kinderen.

Toelichting:

De verslechterde economie en armoede heeft ook een grote impact op de thuissituaties. Kinderen en vrouwen komen hierdoor in kwetsbare situaties terecht en Nederland kan zich inzetten om expertise te delen op het gebied van jeugdzorg, kinderbescherming, huiselijk geweld, opvang en hoe in het algemeen om te gaan met veiligheid binnen het gezin.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Daarom adviseert het landelijk bestuur dit amendement over te nemen.

Amendement 113 Gekwalificeerde meerderheid in de Tweede Kamer

Ingediend door de leden Wierenga, Stam, Palm, Fountain, Dekker, van Kralingen-Paul, de Bonte, Westerveld, van der Does de Bye, van Haften, Sluiter, Stam, Verbruggen, Kroese, van Vliet, Oudes, Niemeijer-Schaap, Meinen, Valk.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

'Gekwalificeerde meerderheid bij machtsoverdracht. *Besluiten waarbij sprake is van een structurele overdracht van nationale soevereiniteit aan Europa neemt ons nationale parlement met een twee derde meerderheid.'*

te vinden op p. 135 van het concept-verkiezingsprogramma

te wijzigen in

'Twee derde meerderheid bij Verdragswijziging. **Bij wijziging van het verdrag betreffende de Europese Unie besluit** ons nationale parlement met twee derde meerderheid.'

Toelichting:

1. Het is niet helder wanneer er sprake is van 'structurele overdracht van de nationale soevereiniteit'. Het is belangrijk om dit in het verkiezingsprogramma nader te definiëren.
2. Structurele overdracht van nationale soevereiniteit aan Europa is alleen mogelijk middels een verdragswijziging. In het verdrag betreffende de Europese Unie zijn afspraken gemaakt over de verdeling van bevoegdheden tussen de lidstaten en de Europese Unie.
3. Daarnaast is gebruik van de term gekwalificeerde meerderheid in dit verband verwarrend. Het betekent in EU-verband een meerderheid van 65% van de EU-bevolking en 55% van de lidstaten. Een twee derde meerderheid is een correcte vertaling naar de Nederlandse context.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk bestuur is positief over dit amendement. Deze wijziging is een verbetering. Het is hypothetisch denkbaar dat ook buiten een verdragswijziging om sprake is van machtsoverdracht waarbij brede parlementaire betrokkenheid wenselijk is, maar de tekstwijziging sluit niet uit dat ook dan een tweederde meerderheid gaat gelden. Daarom kan het bestuur dit amendement overnemen. Het bestuur geeft de indieners nog wel in overweging om expliciet de reden toe te voegen dat een verdragswijziging met tweederde meerderheid moet worden aangenomen. Bijvoorbeeld door het kopje zo te formuleren: "Tweederde meerderheid bij wijzigingen in de verdeling van bevoegdheden", met behoud van de voorgestelde wijziging die daarna volgt.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 114 Klimaat en Ontwikkelingssamenwerking

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om aan de paragraaf 'Investeren in noodhulp en ontwikkelingssamenwerking', op pagina 139 onder regel 24, de volgende bullet toe te voegen:

'Klimaatverandering en adaptatie. Er komt een eerlijke verdeling van internationale klimaatfinanciering. Er is naast focus op de mitigatie van klimaatverandering ook aandacht voor adaptatie, de weerbaarheid van mensen en land om met veranderende klimaatomstandigheden om te

gaan. Ontbossing, milieuvuiling en mensenrechtenschendingen van bijvoorbeeld milieuactivisten en natuurbeschermers worden tegengegaan. Milieuactivisten en natuurbeschermers moeten veilig hun werk kunnen doen. Daarom zet Nederland zich speciaal in voor *conservation* en behoud van natuur en de inheemse en lokale bevolking.”

Toelichting:

De gevolgen van klimaatverandering hebben enorme impact op ontwikkelingslanden. In een eerder hoofdstuk werd al uitgebreid ingegaan om het Nederlandse beleid en veranderingen die daar nodig zijn om klimaatverandering aan te pakken. Tegelijkertijd is de realiteit dat er in veel landen nu al aanpassingen gedaan moeten worden omdat er dagelijks gevolgen zichtbaar zijn van klimaatverandering. De indieners stellen daarom voor om ook binnen het internationale hoofdstuk prioriteit te geven aan klimaatverandering, conservation en de bescherming van inheemse volken/natuurbeschermers.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Daarom adviseert het Landelijk Bestuur om dit amendement over te nemen.

Amendement 115 Maatschappelijk middenveld

Ingediend door de leden van der Duijn Schouten, van der Steeg, Dekker, Fountain, Werkman, Kumar, van Kralingen-Paul, Agterhof, Sluiter, Droog, Bloem, Voordewind, Nieuwenhuis, de Waard, Kodde, Ester, Zoutewelle, van der Graaf, Bal, Waagmeester, Kranenburg, Ariese

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

Toe te voegen bij paragraaf Investeren in noodhulp en ontwikkelingssamenwerking:

Sterke Rechtsstaat en democratie – Nederland zet zich, met gelijkgezinde landen, wereldwijd in voor het bevorderen van democratie en rechtsstaat. Nederland blijft zich inzetten voor de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, het tegengaan van wet- en regelgeving die deze ruimte inperkt, het ondersteunen van onafhankelijke media en pers, en het beschermen van mensenrechtenverdedigers.

Toelichting:

Voor een goed functionerende democratische rechtsstaat zijn het maatschappelijk middenveld in den brede en vrije en onafhankelijke pers essentieel. In veel landen hebben het maatschappelijk middenveld en de media geen ruimte om op te komen voor belangen, onderzoek te doen, hun controlerende rol te spelen of de stem van de burger te vertegenwoordigen. Volgens Civicus leeft maar liefst 43,4 procent van de wereldbevolking in landen waar burgerlijke vrijheden ernstig ingeperkt zijn. Nederland staat bekend om vrijheid van meningsuiting, vrije pers en een sterk maatschappelijk middenveld. Daarom moet Nederland deze zaken ook blijvend internationaal aankaarten en ondersteuning bieden waar mogelijk.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 116 Onrust Zuid-Azië

Ingediend door de leden Kumar, Sluiter, Sies, Paul-van Kralingen, Bloem, Schaaapman, Noordzij, Droog, de Graaf, Nijzink, van de Ridder, Zoutewelle, Rustenburg, van der Wel, Reinders

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om onder:

“Steun aan de oppositie in Wit-Rusland. Nederland steunt de oppositie in Wit-Rusland, die een einde probeert te maken aan de laatste dictatuur van Europa. Europese sancties worden voortgezet zolang er geen verandering in de situatie komt.”

Toe te voegen op pagina 133 onder regel 28:

“Aandacht voor Zuid-Azië. De ChristenUnie wil dat het volgende kabinet zich uitspreekt over, en inzet tegen, het onrecht dat minderheden in Zuid-Azië wordt aangedaan. Bovendien is deze regio het hartland van arbeidsuitbuiting en moderne slavernij in brede zin.

Toelichting:

De economische grootmacht India en buurland Pakistan kennen als het gaat om racisme, discriminatie, terrorisme en moderne slavernij vele brandhaarden. Dusdanig veel onrecht samen verdient een aparte notie in het verkiezingsprogramma. Het gaat hier om structureel geweld en aanslagen op christelijke minderheden, de Hazara's in Pakistan, maar ook de gedwongen (kind)huwelijken, discriminatie van de laagste kasten en de onacceptabele arbeidsuitbuiting in torenhoge fabrieken van voornoemde landen, alsmede Bangladesh.

Het verkiezingsprogramma wordt qua lijstje zo weer een stukje langer. In de wetenschap dat Oeigoeren, Wit-Rusland, Papoea's, Molukkers en Suriname vaker in het nieuws komen, voelt dit amendement mogelijk arbitrair. De duizelingwekkende aantallen slachtoffers van slavernij, de standaard hoge rankings bij Open Doors-publicaties bewijzen het tegendeel.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 117 SDG's

Ingediend door PerspectieF

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om p.132, regels 04-09

'Er is meer samenhang nodig in het buitenlandbeleid. Belangrijk is dat doelstellingen, maatregelen en instrumenten elkaar niet beconcurreren of afzwakken, maar op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Dus: investeren in zowel defensie als ontwikkelingssamenwerking. Investeren in humane opvang van migranten én in het wegnemen van de oorzaken van migratie. Geen handel- of migratiedeals die een loopje nemen met de mensenrechten. Geen belastingdeals die ontwikkelingslanden inkomsten kosten waar geen ontwikkelingssamenwerking ooit tegenop kan.'

Te wijzigen in

'Er is meer samenhang nodig in het buitenlandbeleid. Belangrijk is dat doelstellingen, maatregelen en instrumenten elkaar niet beconcurreren of afzwakken, maar op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Dus: investeren in zowel defensie als ontwikkelingssamenwerking. Investeren in humane opvang van migranten én in het wegnemen van de oorzaken van migratie. Geen handel- of migratiedeals die een loopje nemen met de mensenrechten. Geen belastingdeals die ontwikkelingslanden inkomsten kosten waar geen ontwikkelingssamenwerking ooit tegenop kan. Het buitenlandbeleid draagt bij aan het behalen van de Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's).'

Toelichting:

Op dit moment missen de Duurzame ontwikkelingsdoelen in de het vijfde hoofdstuk van het verkiezingsprogramma. De duurzame ontwikkelingsdoelen zijn de internationale agenda voor ontwikkeling naar 2030. Naast dat het een concreet gemeenschappelijk doel geeft laat het ook zien dat de visie van de ChristenUnie is gewaarborgd in de internationale normen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling die in lijn is met de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 118 Sport en mensenrechtenschendingen

Ingediend door PerspectieF

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 132 na regel 32 het volgende toe te voegen:

Diplomatieke afvaardiging. Nederland stuurt geen afvaardiging op hoog diplomatiek niveau naar grote sportevenementen in landen waar grove mensenrechtenschendingen plaatsvinden. Ook

sportbonden worden opgeroepen om een rol van betekenis te vervullen, bijvoorbeeld door sporters af te laten zien van deelname.

Toelichting:

De aangenomen motie sport en mensenrechtenschendingen (nummer 11) op het partijcongres van 21 november 2020 heeft de Tweede Kamerfractie opgeroepen om zich in te zetten voor het voorkomen van officiële Nederlandse afvaardigingen naar grote sportevenementen in landen waar grove mensenrechtenschendingen plaatsvinden en de regering op te roepen om het gesprek aan te gaan met sportbonden over hun deelname aan deze sportevenementen. Met het oog op het aankomende wereldkampioenschap voetbal in Qatar en de olympische winterspelen in China, die beide plaatsvinden in 2022, zou Perspectief de genoemde motie ook graag terug zien in het verkiezingsprogramma 2021-2025 van de ChristenUnie.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur stond volledig achter de motie en dus ook achter dit amendement. De Tweede Kamerfractie heeft eerder opgeroepen tot het niet afvaardigen van een politieke delegatie naar de Olympische spelen in China. Maar kreeg toen geen steun. Ook met betrekking tot Qatar is de fractie zeer kritisch en heeft hier kritische vragen over gesteld.

Het tweede deel van het amendement ligt genuanceerder. De Tweede Kamer gaat over de politieke afvaardiging en niet over de afvaardiging van sporters. Daar moet en in eerste instantie het NOC*NSF en de sporters zelf een moreel oordeel over vellen. Onze acties hebben zich dus altijd op een politieke vertegenwoordiging gericht en niet op de sporters zelf. Nu is het wel zo dat door de overheid veel subsidie wordt gegeven aan sportbonden en via die bonden aan individuele sporters. Dat geeft wel ruimte om aan de regering te vragen met sportbonden in gesprek te gaan over deelname of anderszins in landen waar de mensenrechten flagrant worden geschonden.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 119 Taakspecialisatie

Ingediend door de leden Valk, Meinen, Miedema, Nieuman, Kodde, de Reus, de Gier, Uitenbroek, Zijlstra, Dijkstra, van Harten, van Holten, Ceuleers, de Graaf, Bloem, Visser

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Op p. 140 in regels 37-41 het onderwerp "taakspecialisatie" te schrappen en te vervangen door

"Herstellen veelzijdige inzetbaarheid. Ruim twintig jaar bezuinigingen hebben hun tol geëist. De Nederlandse krijgsmacht is zoals gezegd niet tot het uitvoeren van haar grondwettelijke taken in staat. Nederland zal door slim te investeren weer een capabele veelzijdig inzetbare krijgsmacht moeten inrichten. Internationale voorbeelden zoals Zweden, Denemarken, Finland en Singapore laten zien dat dit ook voor kleine landen mogelijk is. Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht creëert voor de regering soevereine handelingsvrijheid. Vanzelfsprekend is deze krijgsmacht volledig in staat om binnen coalitieverband op te treden."

Toelichting:

Taakspecialisatie werkt als er een centrale aansturing van verschillende taakgespecialiseerde Europese legers zou zijn. Het is een stap in de richting van een Europees leger. De regeerperiode-Trump en de opstelling van Turkije binnen de NAVO hebben laten zien dat de militaire samenwerking met Europese bondgenoten zullen moeten intensiveren. Echter, de staat van de Europese Unie is niet zodanig dat we nu al zouden moeten voorsorteren op een Europees leger. Een veelzijdig inzetbare krijgsmacht kan aan de grondwettelijke opdracht voldoen en maakt Nederland tegelijk een geloofwaardige bondgenoot en coalitiepartner binnen zowel de NAVO en de EU.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het conceptverkiezingsprogramma stelt helder waar de ChristenUnie voor staat: 'een krijgsmacht die kan beschermen, stabiliseren en interveniëren'. Het is evident onjuist dat wordt voorgesorteerd op een Europees Leger. Het uitgangspunt is versterking van de samenwerking in Europa. Dat is ook nadrukkelijk benoemd in het programma. Het amendement stelt dat 20 jaar bezuinigen zijn tol heeft geëist. Het Landelijk Bestuur herkent dat onder kabinetten zonder de ChristenUnie, Defensie te lijden heeft gehad onder bezuinigingen de afgelopen decennia. Maar de kabinetten waar de ChristenUnie deel van uitmaakte hebben geïnvesteerd in Defensie. Er is nu werk aan de winkel om de basis op orde te krijgen. Daarnaast moeten nieuwe investeringen worden ingezet om te bouwen aan een veelzijdige krijgsmacht die overal ter wereld snel inzetbaar is en over unieke schaarse capaciteiten beschikt die het verschil maken bij bondgenootschappelijk optreden. Dat is een bestendige ChristenUnie-lijn, die ook te vinden is in het vorige programma. Het Landelijk Bestuur moet het amendement in deze vorm ontraden, hiermee wordt een andere weg ingeslagen.

Wel zou het Landelijk bestuur het amendement kunnen overnemen, indien dit als volgt gewijzigd wordt:

Investeren in basisgereedheid en unieke taken. De afgelopen kabinetsperiode is er eindelijk weer geïnvesteerd in Defensie. Maar er is nog steeds werk aan de winkel om de basisgereedheid van onze krijgsmacht weer op orde te krijgen. Daarnaast zet Nederland bij verdere investeringen in op schaarse en hoogtechnologische capaciteiten, om op te kunnen treden tegen dreigingen vanuit het cyberdomein en hybride dreigingen. Daarmee beschikt de krijgsmacht over unieke schaarse capaciteiten die het verschil maken bij bondgenootschappelijk optreden. Deze specialisatie mag niet ten koste gaan van **de grondwettelijke hoofdtaken** en van het vermogen tot nationale bijstand, om op te treden bij crises, aanslagen en calamiteiten.

Na overleg tussen het LB en de indiener gaat indiener akkoord met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur adviseert het amendement met deze wijziging over te nemen.

Amendement 120 Third Optional Protocol

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"Kinderrechten versterken. Nederland onderschrijft het 'Third Optional Protocol', dat kinderen het recht geeft om naar het Kinderrechtencomité te stappen." (P. 132, regels 31-32)

te verplaatsen naar p.27 na het punt 'Recht dicht bij huis' (regel 40).

Toelichting:

Het is goed en belangrijk dat de ChristenUnie aandacht vraagt voor kinderrechten, ver weg en dichtbij.

Het specifieke voorstel om het 'Third Optional Protocol' te onderschrijven staat nu in het buitenlandhoofdstuk. Dit voorstel heeft echter vooral implicaties voor (de rechtsgang in) Nederland zelf, en zou daarom beter passen in een van de binnenlandhoofdstukken van het verkiezingsprogramma. Daarom stelt dit amendement voor om deze passage op een passendere plek in het programma te plaatsen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Terecht wordt gesteld dat deze maatregel vooral een binnenlands effect heeft.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 121 Versterking democratische legitimatie Europa

Ingediend door de leden Wierenga, Palm, Fountain, Dekker, van Kralingen-Paul, de Bonte, Droog, van der Does de Bye, Stam, Lassche, van Haeften, Stam, Kunst, te Velde, de Waard, Verbruggen, Kroese, de Graaf, Westerveld, Oudes, Niemeijer-Schaap, Meinen, Valk.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

***Decentrale democratische hervorming.** De democratische legitimatie van Europese besluitvorming is onvoldoende. Dit tast het draagvlak voor het hele Europese project aan. De ChristenUnie wil daarom een democratische hervorming van de Europese Unie. Het uitgangspunt is dat Europa een samenwerking is van nationale lidstaten. Het democratische primaat ligt bij de nationale parlementen en de regeringsleiders, niet bij de Europese Commissie en het Europees Parlement.*

op blz. 135, halverwege, vijfde "bolletje" van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt" te wijzigen in

Versterking democratische legitimatie, Europees en nationaal. De democratische legitimatie van Europese besluitvorming **moet beter. Dit is voorwaarde voor voldoende draagvlak voor de Europese Unie.** De ChristenUnie wil daarom een **versterking van de democratische legitimatie** van Europese regelgeving, zowel decentraal, nationaal als Europees. Het uitgangspunt is dat Europa een samenwerking is van nationale lidstaten. Hierbij geldt **het subsidiariteitsbeginsel: overheidstaken worden op het laagste niveau uitgevoerd waar dit goed en efficiënt mogelijk is. Deze vorm van subsidiariteit vereist dat democratische vertegenwoordiging op alle niveaus afdoende geborgd moet zijn.**

Toelichting:

1. De alinea "Dienstbaar in Europa" op blz. 134 direct boven het eerste "bolletje" sluit als volgt af: "De transparantie en democratische legitimatie van de Europese Unie moeten beter. De ChristenUnie wil een einde maken aan besluitvorming waarbij zowel het Europees Parlement als nationale parlementen het nakijken hebben." Deze tekst spreekt expliciet en evenwichtig over zowel de nationale als de Europese democratische legitimatie, die beide versterking behoeven.
2. Dit belangrijke evenwicht is verloren gegaan in de tekst onder het hiermee corresponderende vijfde "bolletje" op blz. 135. Met dit amendement blijft dit belangrijke evenwicht gehandhaafd. Dit komt ook de consistentie van het verkiezingsprogramma ten goede.
3. Met de formulering "Versterken democratische legitimatie" beoogt dit amendement meer houvast en richting mee te geven dan de nu opgenomen formulering "Decentrale democratische hervorming". Niet duidelijk is, welke (uiteenlopende) verwachtingen met laatstgenoemde frase worden gewekt. En onduidelijke verwachtingen zijn niet goed voor het draagvlak.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het amendement verwoordt op een meer positieve manier het kernpunt van deze passage, namelijk het belang van het versterken van democratische legitimatie op zowel Europees als nationaal niveau. Hiermee komt voor het LB ook voldoende tot uitdrukking het belang dat nationale parlementen hun rol pakken ten aanzien van totstandkoming van regelgeving.

Het landelijk bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Amendement 122 VN-vredesmissies

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Defensie', pp. 140-141, de volgende bullet toe te voegen:

VN-Vredesmissies. De ChristenUnie ziet meerwaarde in VN-vredesmissies. Het bewaken van vredesprocessen draagt bij aan vrede en veiligheid wereldwijd. Te vaak wordt dit werk echter belemmerd door onvoldoende training en gebrekkig materieel voor de deelnemende militairen. Nederland zet zich daarom in VN-verband in voor het vergroten van de effectiviteit van VN-vredesmissies.

Toelichting:

VN-vredesmissies, mits effectief, zijn een belangrijk middel voor het bijdragen aan vrede en veiligheid wereldwijd. Het overgrote deel van de deelnemende troepen is afkomstig uit opkomende landen met vaak minder goed getrainde en uitgeruste militairen, terwijl het mandaat van de missies steeds ambitieuzer is geworden. Een gebrek aan goed getraind militair personeel en materieel heeft dan ook een verlamme werking op de in het mandaat gestelde taken van de missies, waaronder ook de bescherming van burgers. Nederland zou er daarom goed aan doen om te zoeken naar mogelijkheden om de effectiviteit van VN vredesmissies te versterken.

Preadvies Landelijk Bestuur – Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling op de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Daarom adviseert het Landelijk Bestuur om dit amendement over te nemen.

Amendement 123 Zorgplichtwet

Ingediend door de leden Fountain, Hooijenga, Oosterom, van der Does de Bye, de Lange, Hofsink, van Kralingen-Paul, Sluiter, Alblas, Wolsheimer, van der Duijn Schouten

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Maatschappelijk verantwoord ondernemen. Er dient wetgeving te komen op het gebied van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) om uitbuiting en slavernij tegen te gaan in de productieketens. Nederland implementeert de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, waarbij gepaste zorgvuldigheid (due diligence) het uitgangspunt is. Het Nationaal Contactpunt toeziet op de naleving."

te wijzigen in

*"Maatschappelijk verantwoord ondernemen. Er dient wetgeving te komen op het gebied van Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) om uitbuiting, slavernij **en milieuschade** tegen te gaan in de productieketens. **Verplichtende** gepaste zorgvuldigheid (**mandatory human rights and environmental due diligence**) is hierbij het uitgangspunt, waarbij de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de **UN Guiding Principles on Business and Human Rights** leidend zijn. **Deze verplichtende wetgeving komt er op nationaal en op EU niveau.**"*

Toelichting:

Met deze (technische) aanpassingen komt de tekst meer in lijn met het denken zoals vastgelegd in de conceptnota waar de ChristenUnie momenteel aan werkt, en met het bredere denken rond verplichte zorgplichtwetgeving zoals dat momenteel ontwikkeld wordt.

Preadvies Landelijk Bestuur - Overnemen

Het Landelijk Bestuur is positief over dit amendement. Het is een waardevolle aanvulling die in lijn is met de voorstellen die de verkiezingsprogrammacommissie heeft gedaan.

Het Landelijk Bestuur adviseert dan ook om dit amendement over te nemen.

Algemeen en Hoofdstuk 1 – Land van gedeelde waarden Moties en amendementen met preadvies ‘oordeel congres’ en ‘ontraden’.

Motie 7 Écht kiezen wanneer het telt

Ingediend door de leden de Vries, Fountain, Kolkman, Heger, van der Woerd, Oosterom, Werkman, Brandes, Kramer, Wolsheimer, Dekker, Chirino

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

A. gelezen:

Voorafgaand

1. **"Hoopvol Realistisch"** Verkiezingsprogramma 2017-2021. ¹⁶

Inmiddels

2. **"177 waardevolle resultaten"** van ons werk als coalitiepartij. ¹⁷

Tegelijkertijd

3. Eindverslag commissie kinderopvangtoeslag: **"Ongekend Onrecht"**. ¹⁸
4. Centraal Economisch Plan 2020 CPB: **"Ongelijke kansen zijn gemiste kansen"**. ¹⁹
5. Hoge Raad inzake 'Urgenda': "gevoerd en voorgenomen **beleid is evident niet in overeenstemming met plicht tot bescherming van het recht op (gezins)leven"**. ²⁰
6. Autoriteiten zijn **"verrast door toenemende schademeldingen"** in Groningen. ²¹
7. Het CBS meldt dat in 2017 **"ruim 15% minder ziekenhuisbedden dan in 2009 en sinds 2015 ook 9% minder ic-bedden"** beschikbaar waren in Nederland. ²²
8. Kamerbrief na 'Moria-deal' over **"herplaatsing van slachtoffers van de ramp"** maar dit is tenhemelschreiend genoeg helaas nog stééds niet gerealiseerd. ²³

Vooruitblikkend

9. **"Kiezen voor wat écht telt"** Concept Verkiezingsprogramma 2021-2025. ²⁴
10. vraag de ChristenUnie **"een hogere prijs voor regeringsdeelname"**... ²⁵

B. constaterende dat:

1. Het vorige Verkiezingsprogramma 2017-2021 de destijds gekozen fractie op 3 hoofdlijnen richting heeft gegeven voor:
  - o een toekomst voor onze kinderen,
  - o waarin iedereen meetelt en meedoet,
  - o en we vrede en vrijheid blijven zoeken.
2. De fractie en bewindspersonen in de afgelopen kabinetsperiode gemiddeld wekelijks concrete resultaten boekten, waarmee een stem op de ChristenUnie de meest effectieve en geloofwaardige stem in Nederland is gebleken, waarvoor hulde.

¹⁶ [Verkiezingsprogramma 2017-2021 Samenvatting.pdf](#)

¹⁷ <https://resultaten.christenunie.nl/>, bijgewerkt tot en met 23 -11-2020

¹⁸ [Ongekend onrecht](#)

¹⁹ [Centraal Economisch Plan \(CEP\) 2020](#)

²⁰ [ECLI:NL:HR:2019:2006, Hoge Raad, 19/00135](#)

²¹ [Rijksoverheid - schade door gaswinning in Groningen](#) en [IMG-voorzitter blikt vooruit op 2021](#)

²² [Volksgezondheidszorg.info - ziekenhuiszorg cijfers - trend aantal ziekenhuisbedden](#)

²³ [Kamerbrief situatie brand vluchtelingenkamp Lesbos](#) en [Eerste 25 vluchtelingen uit Griekenland in Nederland](#)

²⁴ [Download Verkiezingsprogramma 2021-2025.pdf](#)

²⁵ [Artikel Parool - Segers: Prijs voor Regeringsdeelname wordt hoger](#)

3. Er op de 3 hoofdlijnen tegelijkertijd ernstige, teleurstellende en zorgwekkende tekortkomingen van onze overheid en beleid aan het licht zijn gekomen, te weten:
    - o Een toekomst voor onze kinderen? Deze moest bevochten worden, tégen het gevoerde en voorgenomen beleid in, tot aan de Hoge Raad,
    - o Niet iedereen telt mee en doet mee. Gezien 'ongekend onrecht' bij de uitvoering van kerntaken en verder groeiende sociale ongelijkheid.
    - o Vrede en vrijheid zijn vaak verdrietig ver te zoeken, voor Groningers, (acute) zorgbehoevenden en onze naasten en medemensen op de vlucht.
  4. Het nieuwe Verkiezingsprogramma 5 hoofdlijnen schetst, waarin we als partij de nieuwe en hopelijk grotere fractie de komende jaren vernieuwde richting geven voor:
    - o een "land van gedeelde waarden",
    - o een "zorgzame samenleving",
    - o een "economie waarin mensen kunnen bloeien",
    - o "internationale vrede en gerechtigheid",
    - o "leven op een groene en schone aarde",
- 5 prachtige lijnen die ook (deel)programmapunten zijn van dit Partijcongres.

C. overwegende dat:

1. De huidige fractie met ondersteuning en bewindspersonen erg goed in staat is gebleken het laatste Verkiezingsprogramma te realiseren;
2. Er daarbij desondanks toch een verdrietige hoeveelheid 'meloenen' geslikt is, die de samenleving zoals wij die hoopvol voorstaan heeft geschaad en zal schaden;
3. De nieuwe fractie nodig kan blijken voor een coalitie, waarin zij dan realistisch gezien niet de grootste partij zal zijn en er het risico bestaat dat er wéér de nodige 'meloenen' geslikt zouden moeten worden;
4. Het dus wenselijk is enkele hoopvolle keuzes nú vast te verankeren, zodat onze positie duidelijk is en eventuele onderhandelaars ook met vertrouwen en steun van dit congres in kunnen zetten op een concrete 'hogere prijs voor regeringsdeelname'.

D. spreekt uit dat:

- 1) De nieuwe fractie van de ChristenUnie opnieuw heel geloofwaardig een coalitie kan vormen met andere (grotere) partijen in ons land, mits niet getornd wordt aan 5 **Ankerpunten** op hoofdlijnen van ons Verkiezingsprogramma 2021-2025, te weten:
  - a) *Land van waarden*²⁶: **Transparant herstel van de rechtsstaat**, met aandacht voor de snoeiharde en terechte kritiek in 'Ongekend Onrecht' en ten principale afzweren van de daarin genoemde 'Rutte doctrine'.
  - b) *Zorgzaam samenleven*²⁷: **Pal staan voor beschermwaardigheid van het leven** met aandacht voor preventie - ook van virusuitbraken - en voldoende capaciteit van zorg met oog voor de menselijke maat dichterbij.
  - c) *Economie waarin mensen bloeien*²⁸: **Iedereen over de hele levensloop balans bieden** met aandacht voor leren, (on)betaald werken en zorgen. Dus zónder leenstelsel, schulden en toeslagen, maar mét beter praktijkonderwijs, een hoger minimumloon, een eenvoudige basiskorting en betaalbaar wonen.

²⁶ Zie in het Verkiezingsprogramma 2021-2025 hoopvolle keuzes 1 en 2

²⁷ Zie hoopvolle keuzes 5 en 6

²⁸ Zie hoopvolle keuzes 3, 4, 7, 8, 10, 12 t/m 14

- d) Internationale vrede & recht ²⁹: **Ruimhartig kwetsbare vluchtelingen opvangen**, een einde maken aan inhumane omstandigheden zoals op Lesbos en niet meer gedogen dat nieuwe mensenrechtenschendingen worden gefaciliteerd.
  - e) *Groene & schone aarde* ³⁰: **Nu volop investeren om schade te herstellen en verdere schade te voorkomen** met extra aandacht voor Groningen en structureel slimmer besparen en hergebruiken van energie en grondstoffen.
- 2) Een concrete verantwoording van de nieuwe fractie op deze 5 Ankerpunten aan een volgend Partijcongres hoopvol tegemoet wordt gezien bij een eventueel (concept) coalitieakkoord.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het Landelijk Bestuur snapt de gevoelens van de indieners volledig. Als coalitiepartner kan je mooie dingen bereiken, maar moet je helaas ook af en toe behoorlijk slikken. Daar is de ChristenUnie-fractie ook heel open in geweest. Mocht de ChristenUnie na de verkiezingen weer aan de onderhandelingstafel komen, zullen onze vertegenwoordigers het gehele verkiezingsprogramma meenemen en zoveel mogelijk van onze standpunten in het coalitieakkoord proberen te krijgen. Een puntige samenvatting daarvan staat in de 20 hoopvolle keuzes. Het bestuur vindt het geen goed idee om er daar weer vijf uit te kiezen en te voorzien van een vrij willekeurige inkleuring. Net als na de vorige onderhandelingen verwacht het bestuur dat de ChristenUnie-fractie transparant is over de inzet, over de successen die te vieren zijn en de zaken die (nog) niet bereikt konden worden. Dat gaat over het hele programma. Niet slechts over deze voorgestelde selectie. Het bestuur heeft hier alle vertrouwen in. Gedurende de hele kabinetsperiode is de fractie immers transparant geweest over behaalde successen en geleden verliezen.

Daarnaast gaat het te ver om als partijcongres specifieke punten aan de fractie mee te geven in geval van mogelijke coalitieonderhandelingen. Het hele verkiezingsprogramma zal dan immers ingebracht worden, waarbij we vertrouwen op de inzet en wijsheid van de door ons gekozen vertegenwoordigers.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur deze motie.

Motie 8 Gesprek over correctief bindend referendum

Ingediend door de leden Werkman, Perspectief

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

A. gelezen:

- Het standpunt in het conceptverkiezingsprogramma dat de ChristenUnie voorstander is van een correctief bindend referendum (p.16);
- Het amendement "Draagvlak voor standpunt referendum" ingediend op de ledenvergadering van 30 januari 2021;

B. constaterende dat:

- De meningen over het correctief bindend referendum binnen de partij verdeeld zijn;

---

²⁹ Zie hoopvolle keuzes 9, 19 en 20

³⁰ Zie hoopvolle keuzes 11 en 15 t/m 19

- Het correctief bindend referendum een actueel onderwerp is waarop de partij op korte termijn een standpunt in dient te nemen;
- Het standpunt van de partij op dit onderwerp, omdat het een grondwetswijziging betreft, grote gevolgen kan hebben voor lange tijd;

C. overwegende dat:

- De gevolgen van de invoering van een correctief bindend referendum dermate groot zijn dat draagvlak binnen de partij voor het standpunt hierover gewenst is;
- Dit draagvlak het beste gevonden wordt door met elkaar gesprek te voeren over het standpunt alvorens dit uit te dragen;

verzoekt het Landelijk Bestuur:

- Af te zien van standpuntbepaling op het onderwerp 'correctief bindend referendum' totdat er gesproken is met de leden van de partij en deskundigen over dit onderwerp;
- In dit gesprek dan in ieder geval de volgende onderdelen te betrekken: 1) meerwaarde van het referendum, 2) effectiviteit van het referendum, 3) voorwaarden voor een referendum, 4) alternatieven voor het referendum;
- Te streven zo snel mogelijk, maar ten minste voor het eind van 2021, het standpunt van de partij op dit onderwerp te bepalen aan de hand van de gesprekken met de leden.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het voorstel tot het invoeren van een correctief referendum ligt op het moment van schrijven van het preadvies al bij de Eerste Kamer en naar het zich nu laat aanzien is er al over gestemd voordat het verkiezingscongres van onze partij heeft plaatsgevonden.

Beide Kamerfracties hebben aangegeven dat alleen als noodrem een correctief referendum denkbaar is en dat daartoe de hoogte van de uitkomstdrempel belangrijk is. Daar komt bij dat de bescherming van minderheden een wezenlijk uitgangspunt is in het rechtsstatelijk denken van de ChristenUnie. Een correctief referendum met hoge drempels kan een versterking zijn van de representatieve democratie. De ChristenUnie is tegen referenda die in plaats van die representatieve democratie naar een directe democratie toe bewegen. Omdat het verkiezingsprogramma zich in dezelfde lijn uitsprekt en de politieke realiteit verder is gegaan, ligt een gesprek op dit moment niet voor de hand.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur deze motie.

Motie 9 Geen regeerakkoord bij status quo vluchtelingenbeleid

Ingediend door Perspectief

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

A. gelezen:

- keuze 9 van het conceptverkiezingsprogramma, namelijk: "We willen een rechtvaardiger migratiebeleid, met meer grip. Waarin we ruimhartig kwetsbare vluchtelingen opvangen en een einde maken aan inhumane omstandigheden zoals op Lesbos. Strenger omgaan met arbeidsmigratie en het onrecht dat daarmee samenhangt. En betere integratie door kleinschalige lokale opvang, in plaats van

grote asielzoekerscentra.”

B. constaterende dat:

- Gert-Jan Segers op het vorige partijcongres de volgende uitspraken deed:
  - “Als een toekomstige coalitie onze zetels wil, dan krijgen ze onze idealen, want de waarde van onze idealen is groter dan het aantal van onze zetels”;
  - “De prijs voor onze coalitiedeelname wordt hoger”;
  - “We zullen nooit genoeg nemen met de status quo”;
- tal van Nederlandse gemeenten de deuren open hebben staan voor vluchtelingen;
- het leven van vluchtelingen in vluchtelingenkampen langs de Europese buitengrenzen, zoals die op Lesbos, veelal een hel op aarde is.

C. overwegende dat:

- de gemaakte afspraken in de Moria-deal uiteindelijk per saldo weinig meer gedaan hebben dan het bestendigen van de status quo;
- de status quo op vluchtelingen- en asielbeleid niet genoeg is en dat dit bij uitstek een ideaal van de ChristenUnie is waarvan de prijs hoger moet worden.

D. spreekt uit dat:

- de ChristenUnie bij de komende mogelijke formatieonderhandelingen geen regeerakkoord dient te tekenen als er onder de streep geen humaner, barmhartiger en rechtvaardiger vluchtelingen- en asielbeleid afgesproken wordt.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Hier geldt hetzelfde als bij de motie Écht kiezen voor wat telt. Het Landelijk Bestuur snapt de gevoelens van de indieners volledig. Als coalitiepartner kan je mooie dingen bereiken, maar moet je helaas ook af en toe behoorlijk slikken. Mocht de ChristenUnie na de verkiezingen weer aan de onderhandelingstafel komen, zullen onze vertegenwoordigers het gehele verkiezingsprogramma meenemen en zoveel mogelijk van onze standpunten in het coalitieakkoord proberen te krijgen. Er zijn uiteraard breekpunten. Maar het bestuur vindt het geen goed idee om een congres breekpunten te laten formuleren. Alleen onderhandelingstechnisch is dat al niet verstandig. Het bestuur en ook de volksvertegenwoordigers nemen goed nota van de hartenkreet van deze motie. Maar toch ontraadt het bestuur deze motie, omdat hij ver weg wil blijven van het formuleren door een congres van breekpunten.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur deze motie.

Amendement 124 De Bijbel als uitgangspunt

Ingediend door ChristenUnie Veenendaal

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pagina 8 de tweede alinea te wijzigen in (vet gedrukte tekst is toegevoegd):

Onze samenleving is stilgezet en in die stilte troffen we een prachtig land aan. Van mensen die hun mouwen opstropen en elkaar helpen met een doos boodschappen, visite aan het raam of een kaartje. Maar we realiseerden ons ook hoezeer ons land normaal gesproken speelbal is van wat er niet toe doet. Van de jacht naar groei en winst. Van het dikke ik en de dunne moraal. En we zagen hoe snel dat ons ook weer in z'n greep kreeg. De ChristenUnie gelooft dat onze samenleving anders is bedoeld. We zijn gemaakt voor geloof, hoop en liefde. Geschapen om naar elkaar en Gods schepping om te zien. We willen daarom een samenleving met meer aandacht voor elkaar en voor wat écht telt. **We baseren ons daarbij geheel op de Bijbel.**

Toelichting:

In het gehele verkiezingsprogramma komt het woord Bijbel niet voor. Er wordt slechts 1 keer "bijbelse grondslag" gebruikt (pagina 133 waar het gaat over relatie tot het Joodse volk).

Als ChristenUnie behoren wij in dienst van onze Schepper te staan, en daar mogen wij ook zeker voor uitkomen. Alle goede punten uit het verkiezingsprogramma komen pas echt tot hun recht als we het Woord van God hierop betrekken. Deze basis ontbreekt heel duidelijk in het concept verkiezingsprogramma.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden, maar wel aanpassing tekst

De binding aan de Bijbel als het gezaghebbende Woord van God is duidelijk verankerd in de grondslag en de beginselverklaring van de partij. De opdracht aan de programmacommissie luidde om een programma op te stellen waarin deze uitgangspunten doorklinken. Het programma ademt in de ogen van het landelijk bestuur in stijl, toonzetting en inhoud voluit de uitgangspunten, kernwaarden en beginselen van de ChristenUnie. In afhankelijkheid van onze Here, leven we bij een open Bijbel en bidden om wijsheid en inzicht om te antwoorden op de noden van deze tijd. Het bestuur is het dan ook niet eens met de indieners dat deze basis 'heel duidelijk ontbreekt' in het conceptverkiezingsprogramma.

Dat gezegd hebbende is het geen bezwaar om in de inleiding dat nog eens te bevestigen en expliciet te maken. Ook voor nieuwe lezers van ons programma. Maar het voorgestelde amendement past naar de mening van het bestuur minder in de opbouw van de inleiding en kan te veel de suggestie wekken dat alles wat in dit verkiezingsprogramma staat een-op-een uit de Bijbel komt. Zoals de beginselverklaring stelt wil de ChristenUnie ook vandaag aan de roepstem van Christus gehoor geven en op Zijn boodschap aanspreekbaar zijn. Zo zijn onze politieke principes gebaseerd op het woord van God en zoeken we voor overheid en samenleving naar een goede vertaling en toepassing. Met de indieners is overleg gevoerd over een tekst die dit meer tot uitdrukking brengt, maar dat heeft helaas niet tot aanpassing van het amendement geleid. Het bestuur ontraadt daarom het amendement van de indieners.

Maar gezien het overleg wil het bestuur, los van dit amendement, in ieder geval de volgende passage toevoegen aan de inleiding om expliciet duidelijk te maken dat de politieke principes van de ChristenUnie gebaseerd zijn op de Bijbel, in de laatste passage waar het juist gaat over de opdracht van de christelijke politiek.

Toevoegen in de laatste alinea op p9 : 'Zo zien wij de opdracht van de christelijk-sociale politiek: we plaatsen onze samenleving, economie en de schepping in het licht van het hoopvolle toekomstperspectief van de vrede en het recht van Gods Koninkrijk, **dat wij vinden in de Bijbel.**'

Het landelijk bestuur ontraadt het amendement, maar wijzigd wel de tekst zoals hierboven beschreven.

Amendement 125 Taalgebruik

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om een andere woordkeuze te maken voor onder andere het gezegde "een heilig huisje" en het spreekwoord "Mantra"

Ook wordt elders nog tweemaal het spreekwoord heilige graal gebruikt.

Mogelijk ook nog andere gezegden of spreekwoorden.

Toelichting:

Gods woorden hebben werkelijk kracht. Er zijn daarmee veel gezegden die in potentie aanstoot kunnen geven aan onze broeders en zusters.

Romeinen 14 vers 13 HTB: Houd ermee op elkaar te veroordelen. U kunt beter deze maatstaf aanleggen: doe niets waardoor andere gelovigen in verwarring komen of waaraan zij zich ergeren.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Indieners wijzen terecht op het feit dat we in onze uitingen verstandig met gekozen woorden en gezegden moeten omgaan. Dat doen onze vertegenwoordigers in het parlement en dat doen we ook in een verkiezingsprogramma. Tegelijkertijd leven wij midden in de samenleving en drukken we onze voorstellen en ideeën uit in de taal die inwoners in ons land begrijpen. Het LB ziet in de bewoording van het programma geen aanleiding om woorden en gezegden te aan te passen.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement

Amendement 126 Aandacht voor links- en rechtsextremisme

Ingediend door ChristenUnie Waddinxveen

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

De tekst op pagina 34, regelnr. 33-35:

Antisemitisme, rechts-extremisme en radicalisering via school bestrijden. *Op elke school wordt onderwijs gegeven over de Holocaust, antisemitisme, rechts-extremisme en radicalisering. Waar nodig met goede ondersteuning/ lesmateriaal voor docenten.*

te wijzigen in:

Antisemitisme, links- en rechts-extremisme en radicalisering via school bestrijden. Op elke school wordt onderwijs gegeven over de Holocaust, antisemitisme, links- en rechts-extremisme en radicalisering. Waar nodig met goede ondersteuning/ lesmateriaal.

Toelichting:

Antisemitisme en radicalisering zijn aanwezig bij rechts en links georiënteerden. Er is ook links-extremisme.

De Duitse RAF en Baader Meinhoffgroep zijn daarvan voorbeelden. In Nederland is Pim Fortuyn doodgeschoten door een links-extremist. Ook anti-semitisme komt bij links voor. Een recent voorbeeld daarvan is de Britse Labour-leider Corbyn, die jarenlang het gif heeft kunnen spuien.

(In 2018 was Corbyn op uitnodiging van PvdA in Nederland)

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het bestuur ontraadt dit amendement, omdat het ten onrechte de indruk wekt dat de dreiging vanuit de verschillende extremistische bewegingen momenteel even groot is. Het dreigingsbeeld van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid onderstreept nadrukkelijk de dreiging van jihadisme en rechtsextremisme. In de voorbereiding van het programma zijn antisemitisme, rechts-extremisme en radicalisering ook door diverse experts benoemd als de bedreigingen voor onze samenleving. De tekst van het verkiezingsprogramma ziet daarop en concentreert zich op de versterking die het onderwijs juist in het licht van deze dreiging nodig heeft. Andere vormen van extremisme, zoals links-extremisme, vallen onder de noemer 'radicalisering'.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement

Amendement 127 Aandacht voor mensenhandel bij asielverzoeken

Ingediend door de leden van Buren, Niesink, van Buren, Asma, Sluiter, Kolkman, de Lange, de Reus, Bouwman, Romeijn, Drenthe, Visser, Keizer, Sulman, Wielinga, Kaper, van 't Foort, Vreugdenhil, Otter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op pagina 33 regelnummer 18-22

Aandacht voor mensenhandel bij asielverzoeken. Bij de beoordeling van asielverzoeken is specifieke aandacht nodig voor mensenhandel. Medewerkers van de IND die asielaanvragen beoordelen, moeten in staat zijn signalen te herkennen van mannen, vrouwen en kinderen die vastzitten in een dwanghuwelijk, onder invloed staan van een pooier of zijn geronseld voor dwangarbeid. Een multidisciplinaire commissie gaat in lijn met de succesvolle 'Pilot aannemelijkheid slachtofferschap' vaststellen of iemand slachtoffer is.

te wijzigen in

Aandacht voor mensenhandel bij asielverzoeken. Bij de beoordeling van asielverzoeken is specifieke aandacht nodig voor mensenhandel. Medewerkers van de IND die asielaanvragen beoordelen, moeten in staat zijn signalen te herkennen van mannen, vrouwen en kinderen die vastzitten in een dwanghuwelijk, of (potentieel) slachtoffer zijn van uitbuiting. De uitkomsten van de succesvolle "Pilot aannemelijkheid slachtofferschap" dienen staand beleid te worden waar vanuit Een multidisciplinaire commissie gaat slachtofferschap' vaststellen of iemand slachtoffer is.

Toelichting:

1. Pooierschap is niet verboden, dus onder invloed van een pooier staan ook niet. (Uitgebuit worden door een pooier wel) IND moet bovendien alle vormen van mensenhandel herkennen dus seksuele en arbeids-uitbuiting, maar ook criminele uitbuiting en gedwongen orgaanhandel.
2. We zouden de uitkomsten van de pilot steviger meenemen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Dit amendement is taalkundig onjuist en lijkt nagenoeg dezelfde strekking te hebben als de originele tekst.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 128 Adoptie

Ingediend door de leden Fountain, de Lange, Westerveld, de Graaf, van de Kamp, Asma, Kaper, van der Does de Bye, Oosterom, Visser, Brands, Bruinius, van Buren, van der Duijn Schouten

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"'Adoptie' weegt mee in uitnodiging. Kerken, verenigingen, maatschappelijke organisaties en bedrijven worden in staat gesteld om vluchtelingen die in aanmerking komen voor een uitnodiging te 'adopteren', zodat zij hier een goede start kunnen maken. Hoewel humanitaire criteria leidend zijn, kan ook deze adoptie meewegen in het uitnodigingsbeleid."

(dertiende bullet onder het kopje "Recht doen aan vreemdelingen")

te schrappen.

Toelichting:

Op het eerste gezicht lijkt dit een heel sympathiek voorstel, maar de gevaren van misbruik, vriendjespolitiek en cliëntelisme zijn te groot.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Dit voorstel is ingegeven vanuit gastvrijheid. In de tekst wordt expliciet verduidelijkt dat humanitaire overwegingen altijd leidend zijn in het uitnodigingsbeleid. Er kan dus nooit sprake zijn van misbruik, vriendjespolitiek of cliëntelisme. Het moet ook altijd gaan om vluchtelingen die al staan op de lijst van de UNHCR voor hervestiging, zie voorgaande bullets in het programma. Het doel van het voorstel is ervoor te zorgen dat vluchtelingen die hier arriveren direct een netwerk hebben. Het geeft kerken en maatschappelijke organisaties de mogelijkheid om te zien naar deze nieuwkomers en hen warm en gastvrij te ontvangen in Nederland.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 129 Afgangt crimineel geld naar gemeenten

Ingediend door de leden van Arnhem, Vreugdenhil, Chirino, Heuvelink, van der Mooren, Bosman, Schonewille-Janssen, de Vries, den Breejen, Fokker, Swinkels, Kia, Dijkstra

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om op pagina 31 na regelnummer 40 de volgende tekst in te voegen:

Afgangt crimineel geld naar gemeenten. Van veel gemeenten worden grote inspanningen gevraagd in de strijd tegen ondermijnende (drugs)criminaliteit. Ter compensatie van de gemaakte kosten in de gemeentelijke strijd tegen ondermijnende criminaliteit wordt een deel van het geld dat in strafrechtelijke procedures van criminelen wordt afgepakt, uitgekeerd aan gemeenten.

Toelichting:

Ondermijnende criminaliteit heeft een sterk ontwrichtend effect op de samenleving, zowel op landelijk als op lokaal niveau. Gemeenten doen veel om dergelijke criminaliteit tegen te gaan, zonder dat zij daarvoor wezenlijk financieel worden gecompenseerd. Voorbeelden hiervan zijn het controleren van leegstaande loodsen in het buitengebied, het reinigen van locaties waar drugsafval is gedumpt en het voorlichten van bewoners over hoe zij ondermijning kunnen herkennen. Maar ook het waarborgen van een weerbaar en integer lokaal bestuur is van cruciaal belang voor het voorkomen van ondermijnende criminaliteit. Gemeenten ervaren de meerwaarde van deze (preventieve) maatregelen, maar tegelijkertijd staan deze inspanningen onder druk gelet op de financiële situatie van veel gemeenten. Het gaat immers vaak om taken die binnen de bestaande budgettaire kaders 'erbij' worden gedaan.

In veel strafrechtelijke ondermijningszaken wordt de laatste jaren naast het bestraffen van drugscriminelen ook (of misschien wel: juist) ingezet op het afpakken van het geld dat deze criminelen met hun misdrijven hebben verdiend. Zij worden daarmee geraakt in de kern van hun motivatie om zich met ondermijnende criminaliteit in te laten: het financiële gewin. In 2018 en 2019 kon het Openbaar Ministerie met behulp van partners respectievelijk € 171 mln³¹ en € 269 mln³² aan criminele winsten afpakken. Deze opbrengsten belanden in de schatkist.

Omdat de gemeentelijke inzet onmisbaar is voor het effectief aanpakken (en minstens zo belangrijk: voorkomen) van ondermijning, stellen de indieners voor dat voortaan een gedeelte van het afgepakte crimineel geld rechtstreeks toekomt aan gemeenten die bijdragen aan de bestrijding van ondermijning.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

In het verkiezingsprogramma en straks in de doorrekening geven we aan dat er flink extra geld moet worden uitgetrokken voor het aanpakken van ondermijning en drugscriminaliteit. We vinden het echter principieel onjuist, vanuit rechtsstatelijke overwegingen, om een directe link te leggen tussen inkomsten uit vervolging en financiering van gemeenten. Gemeenten worden vanuit het Gemeentefonds in staat gesteld hun taken uit te voeren, daar nu een aparte geldstroom aan toevoegen waar bij het oprollen van een distributieketen ook nog veel discussie kan ontstaan over de verdeling, vindt het bestuur ongewenst.

Daarom ontraadt het bestuur dit amendement.

³¹ <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2019/01/23/ruim-171-miljoen-euro-van-criminelen-vloeit-in-schatkist-in-2018>

³² <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/01/21/koerswijziging-ingezet-voor-aanpak-criminele-geldstromen-en-ruim-261-miljoen-incasso-voor-2019>

Amendement 130 Beëindigen overheidsbelangen Holland Casino en Nederlandse Loterij

Ingediend door de leden van Arnhem, Vreugdenhil, Chirino, Heuvelink, van der Mooren, Bosman, Schonewille-Janssen, de Vries, den Breejen, Fokker, Swinkels, Kia, Dijkstra, van den Heuvel

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om op pagina 33 na regelnummer 38 de volgende tekst in te voegen:

***Beëindigen belangen in Holland Casino en Nederlandse Loterij.** De overheid is voor 100% aandeelhouder van Holland Casino en voor 99% van Nederlandse Loterij. De overheid heeft daarmee een sterke financiële prikkel om mensen méér te laten gokken, wat ten koste gaat van de inzet op preventie om mensen minder te laten gokken. Het faciliteren van loterijen en casino's is uitdrukkelijk geen overheidsstaak. Daarom moeten de belangen in Holland Casino en Nederlandse Loterij door de overheid worden beëindigd.*

Toelichting:

Het verkiezingsprogramma bevat een goede opsomming van maatregelen om gokverslaving tegen te gaan. Naar de mening van de indieners blijft echter de olifant in de kamer onbenoemd, namelijk het gegeven dat de Nederlandse overheid (vrijwel) alle aandelen van de grootste spelers in de gokindustrie in handen heeft, namelijk Holland Casino en Nederlandse Loterij. Naar eigen zeggen handelt de overheid hiermee in het algemeen belang en dragen deze staatsdeelnemingen bij aan de preventie van gokverslaving. In de praktijk gebeurt echter het tegenovergestelde: het financiële overheidsbelang in Holland Casino en Nederlandse Loterij belemmeren de overheid om daadkrachtig gokverslaving aan te pakken.

Holland Casino en Nederlandse Loterij waren in 2019 samen goed voor ruim 2 miljard euro (!) aan omzet.³³ De winst vloeit voor het grootste deel naar de Nederlandse staat. Beide bedrijven zijn de laatste jaren goed voor tegen de € 150 mln aan inkomsten voor de schatkist: bepaald geen kleingeld dus. Door deze enorme financiële prikkel komt van het preventiebeleid in de praktijk zeer weinig terecht. Integendeel zelfs: de bedrijven halen alles uit de kast om *meer* spelers aan te trekken en deze *langer* te laten spelen. In dit kader kan worden gewezen op de deals die Holland Casino sloot met verschillende Nederlandse voetbalclubs en de recente campagnes van sportwedbedrijf TOTO, waarin bekende Nederlanders in online reclames worden ingezet om jongeren te enthousiasmeren voor sportwedenschappen.

Als we als ChristenUnie willen dat de overheid daadwerkelijk de gokproblematiek aanpakt, is het bevorderlijk dat diezelfde overheid afstand doet van haar financiële belangen in gokactiviteiten. Het faciliteren van loterijen en casino's is uitdrukkelijk *geen* taak van de overheid: het voorkomen van gokverslaving echter des te meer. Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat beëindigen van de overheidsbelangen in Holland Casino en Nederlandse Loterij gepaard moet gaan met een strengere handhaving van gokregelgeving door de Kansspelautoriteit, zoals reeds in het conceptverkiezingsprogramma is opgenomen.

³³ Ministerie van Financiën, Jaarverslag Beheer Staatsdeelnemingen 2019. Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/staatsdeelnemingen/staatsdeelnemingen-in-2019>.

Tot slot: De tegenstrijdigheden in het overheidsbeleid omtrent gokken zijn op een ludieke maar zeer treffende wijze aan de orde gesteld in het tv-programma "Zondag met Lubach", zie:

<https://www.youtube.com/watch?v=2q68kkSNK4Y>

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het bestuur deelt de opvatting van de indieners dat gokken geen overheidstaak is. Bij het beëindigen van het overheidsbelang moet echter gewogen worden wat het gevolg is. Als dat is dat deze branche commercieel wordt dan heeft dat funeste gevolgen voor de samenleving. Er zijn volop voorbeelden van landen te geven waar dit het geval is. Het bestuur deelt de opmerkingen van de indiener dat de overheid zo min mogelijk betrokken moet zijn, maar altijd in de afweging of het aantal verslavingen dan wordt teruggedrongen in plaats van bevorderd.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 131 Co-creatie

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 16 regel 7

Uitdaagrecht. *Er komt een breed en wettelijk geborgd uitdaagrecht van burgers richting de overheid. Bewoners kunnen gemeenten uitdagen door met een alternatief voorstel te komen voor de invulling van bepaalde publieke taken en het bijbehorende budget. De gemeente moet dit voorstel overnemen of beargumenteerd en in overleg met de gemeenteraad verwerpen. Ook wordt onderzocht of binnen zorginstellingen, scholen en andere met overheidsgeld gefinancierde organisaties een dergelijk uitdaagrecht geïntroduceerd kan worden.*

te wijzigen in

Uitdaagrecht, Participatie & Co-creatie. *Invulling en uitvoering van veel publieke taken vragen om vertrouwen en samenwerking tussen overheid, burgers en andere stakeholders. Legitimiteit (steun van betrokkenen) en effectiviteit (kwalitatief resultaat) van gezamenlijk optreden zijn groter wanneer de overheid gebruik maakt van aanwezige kennis, ervaring en uitvoeringskracht in het veld. In principe kan deze manier van werken zeer breed worden toegepast, zeker als het initiatief daartoe vanuit het veld wordt genomen. Daarom komt er een breed en wettelijk geborgd uitdaagrecht en recht op co-creatie voor burgers. Bij het Uitdaagrecht (voor een bestaande taak) moet de gemeenteraad een dergelijk voorstel overnemen of beargumenteerd verwerpen. Bij Co-creatie worden plannen vanaf stap één samen gemaakt. Dit past binnen de participatie zoals voorgesteld in de nieuwe Omgevingswet. Co-creatie is toepasbaar bij allerlei publieke opgaven, met name op wijkniveau, en genereert veel positieve neveneffecten.*

Toelichting:

Het uitdaagrecht zoals dat nu vaak wordt ingericht door gemeenten is weinig substantieel, leidt tot schijnparticipatie van burgers en weerstand bij gemeentelijke diensten. Bovendien wordt het kader

van het uitdaagrecht door de gemeente bepaald en zijn veel onderwerpen uitgesloten. Dit leidt zelden tot vruchtbare resultaten anders dan het spreekwoordelijke onderhoud van plantenbakken door bewoners, al zijn er zeker positieve uitzonderingen. Daarom voegen we er graag Co-creatie aan toe. De werkwijze van co-creatie waarbij overheid en stakeholders elkaar bij invulling van buitenruimte, ruimtelijke ontwikkelingen of andere maatschappelijke opgave elkaar in een vroeg stadium weten te vinden en samen denken en werken aan de opgave, biedt betere en meer duurzame resultaten. Voorbeelden van co-creatie, groot en klein, als Almere Stad, Hart van Zuid Rotterdam, Betondak Arkel en revitalisatie Nieuwe Binnenweg Centrum Rotterdam, laten zien dat de vroegtijdige betrokkenheid van leidende partijen waarna gaandeweg meerderen aansluiten, tot hele mooie resultaten leidt. Zeker in de uitvoering is het vaak niet alleen beter, maar ook goedkoper. Daarbij wordt het vertrouwen tussen overheid en betrokkenen versterkt en neemt de kwaliteit van de bestuurlijk ambtelijke inzet toe.

In de Omgevingswet is participatie een opgave, maar de werkwijze is nog niet geregeld. Het is zeker niet de bedoeling over te reguleren. Daadwerkelijke bestuurlijke vernieuwing en participatie moeten in de praktijk gevonden worden. Vertrouwen en cultuur zijn de belangrijkste voorwaarden. Zoals in vele studies o.a. van de WRR 'Vertrouwen in burgers' (2012) vraagt dit om een faciliterende overheid die zicht heeft op haar eigen beperkingen en meer vertrouwen geeft aan betrokkenen en professionals, ook binnen de eigen organisatie. De wereld wordt steeds complexer en vraagt om meer ruimte voor improvisatie en netwerkdenken (Hans Boutellier). Volgens het model van 'flexibele focusgebieden' kunnen gemeenten experimenten uitvoeren. Het is wel goed om co-creatie aan te moedigen, zodat het terugvallen op oude systemen (eerst plannen maken en dan reactie aan de omgeving en andere stakeholders vragen) wordt voorkomen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Via co-creatie (of liever: nauwe samenwerking met burgers vanaf de start) worden plannen inderdaad vaak beter. De vraag is of dit als wettelijk recht geborgd moet worden. Co-creatie is meer een houding van bestuurders en vraagt van gemeenteraden en wethouders dat de mogelijkheden daarvan benutten. Als bestuurders dit door de wet afgedwongen met lange tanden moeten doen, dan gaat het niet werken. Het bestuur is er daarom niet voor dit als een wettelijk recht te borgen en op te nemen in het verkiezingsprogramma.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 132 Draagvlak voor standpunt referendum

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 16, regel 23-26 van het Verkiezingsprogramma de volgende tekst:

Referendum als noodrem. *Het is goed als kiezers in een uiterst geval aan de noodrem kunnen trekken over wetten die door het parlement zijn aangenomen. Dat komt het vertrouwen in de parlementaire democratie ten goede. Er komt een bindend, correctief referendum met een uitkomstdrempel in lijn met adviezen van de Raad van State: de uitslag is alleen geldig als de*

winnende meerderheid tenminste de helft van de kiesgerechtigden omvat bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen.

te schrappen.

Toelichting:

De meningen over de meerwaarde van het correctief bindend referendum zijn binnen de partij verdeeld. Hoewel er consensus lijkt te zijn over het feit dat vertrouwen in de parlementaire democratie vergroot mag worden, is niet iedereen het eens met het feit dat het referendum er de gepaste oplossing voor zou zijn. Gezien de grote effecten van de uitwerking van dit standpunt, achten de indieners het gepast hier binnen de partij nader gesprek over te voeren. Dit amendement vraagt dan ook om het standpunt op dit thema op te schorten totdat dit gesprek er voldoende is geweest. Een tevens ingediende motie roept op om dit gesprek op korte termijn te voeren.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het bestuur vindt de representatieve democratie zoals Nederland deze kent kostbaar en van groot belang voor minderheden. Het gebruik van een referendum (ook correctief) is een mogelijke versterking mits de opkomstdrempels hoog genoeg zijn. Anders kan bij een referendum door minder kiezers een beslissing genomen worden, dan het aantal kiezers dat achter de Kamermeerderheid stond. Met die voorwaarde kan het referendum een aanvullende noodrem zijn.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 133 Extra aandacht voor slachtoffers ritueel misbruik

Ingediend door de leden Ceder, van den Heuvel, Wimmenhove, van Buren, Sluiter, de Vries, Roest, Kramer, Kuiper, Hart, Visser, Hoffman

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor bij de volgende tekst:

Specialistische (landelijke) zorg. *We willen dat in elke regio voldoende adequate en tijdige zorg beschikbaar is voor alle slachtoffers van uitbuiting. De doorstroming van slachtoffers naar landelijke specialistische zorginstellingen wordt verbeterd.*

de volgende tekst bij toe te voegen:

Daarnaast komt er ook extra aandacht voor ritueel (kinder)misbruik. Er komt o.a. een onafhankelijk onderzoekscommissie waar de slachtoffers vertrouwen in hebben.

Toelichting:

De vele verhalen van slachtoffers en zorgverleners over ritueel misbruik zijn schokkend. Tevens is er nog zo weinig bekend is over het fenomeen ritueel misbruik. Nader onderzoek en ondersteuning aan hulpverleners is daarom nodig. Door een onafhankelijk onderzoekscommissie in te stellen waar slachtoffers echt vertrouwen in hebben kan er meer informatie verkregen worden over het onderwerp en kunnen slachtoffers beter geholpen worden.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het bestuur deelt met de indieners dat de verhalen van slachtoffers over ritueel misbruik zeer schokkend en onthutsend zijn. De Tweede Kamer heeft in oktober 2020 unaniem ingestemd met een motie om onafhankelijk onderzoek te doen naar de aard en omvang. Het is goed dat dit onderzoek er komt. Het amendement is overbodig.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 134 Geen preambule op de grondwet

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de volgende tekst op pagina 14, regelnummers 19-21:

"Onze waarden in de Grondwet. Er komt een preambule bij de Grondwet, waarin in ieder geval de belangrijkste waarden van de Nederlandse samenleving worden vastgelegd. Daarbij wordt ook de vastberadenheid van Nederland omschreven om menselijke waardigheid nationaal en internationaal te bevorderen."

te schrappen uit het verkiezingsprogramma.

Toelichting:

De preambule op de grondwet is bedoeld om de kernwaarden van de Nederlandse samenleving te beschermen. De preambule draagt hier echter weinig aan bij, en dat om een vijftal redenen. Ten eerste kunnen de waarden in een preambule verschillend uitgelegd worden omdat de interpretatie niet vastgelegd kan worden. Dit werkt juist vervreemdend in plaats van verbindend. Ten tweede worden zelfs de kernwaarden van onze democratie niet door iedereen gedeeld. Dit verhelpen gebeurt niet door de waarden af te dwingen maar door maatschappelijke discussie. Ten derde is het van belang dat we niet blijven hangen bij de waarden zelf, maar deze verwerken in standpunten en actiepunten. Dat gebeurt in het verkiezingsprogramma, maar een preambule zou juist de focus weer verleggen op de waarden zelf. Ten vierde kan een preambule gepolitiseerd worden, zeker in verband met de constitutionele toetsing (p.15, r. 3-7) waar de ChristenUnie voorstander van is. Ten slotte is het voorstel van een preambule inconsistent met de wens dat iedereen zich vanuit eigen overtuigingen aan de grondwet bindt (p.14, r. 13-16). De preambule dwingt namelijk juist een gezamenlijke onderbouwing af van de grondwet en de kernwaarden van onze samenleving.

Een preambule op de grondwet is dus ofwel een te algemene lijst die niet aansluit bij de overtuigingen van mensen, ofwel een lijst waarover geen consensus bestaat en dus niet verbindend werkt. Om die redenen stellen de indieners in dit amendement voor deze passage uit het verkiezingsprogramma te schrappen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De ChristenUnie is al lang voorstander van een preambule bij de grondwet, om de constitutionele traditie in Nederland te versterken. Dat past bij de rechtsstatelijke insteek van al onze voorstellen rondom de grondwet. Het is de overtuiging van het bestuur dat we in Nederland moeten blijven

zoeken naar onze gedeelde waarden (zoals hoofdstuk 1 ook genoemd is) en daar past dit voorstel bij uitstek bij. Het zou een breuk met de inzet van de fractie in de Tweede Kamer, maar ook de Eerste Kamer, zijn om dit voorstel te schrappen. Daar is het bestuur geen voorstander van.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 135 Gratie voor levenslang gestraften

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de volgende bullets toe te voegen op pagina 29, na regel 30:

Beoordeling over gratie of voorwaardelijke invrijheidstelling voor levenslanggestraften ligt voortaan bij de rechterlijke macht. We vertrouwen rechters toe om deze strafmaat op te leggen, als ook om te beoordelen of voortzetting van de straf zinvol is.

We zetten de beoordelingscriteria voor gratie op papier. Zo weten levenslanggestraften waar ze naar kunnen streven.

Levenslanggestraften krijgen een volprocedure. We starten een volprocedure op na 18 jaar en zorgen dat deze uiterlijk na 25 jaar verblijf in de gevangenis wordt afgerond. Dit biedt perspectief voor de levenslanggestrafte en geeft een beeld van zijn ontwikkeling. Dat is er op dit moment niet.

Toelichting:

Er moet iets veranderen rondom onze levenslange gevangenisstraf. De straf zoals deze in Nederland wordt uitgevoerd is in de ogen van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens inhumain. Gratie wordt niet meer toegepast sinds de beoordeling hiervoor ligt bij het ministerie van justitie en is daarmee een wassen neus. Ook van de zwaarste overtreders moeten hun mensenrechten worden geborgd.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Levenslang is de zwaarste straf die Nederland kent en wordt alleen opgelegd bij zeer ernstige misdrijven. Het bestuur merkt op dat de ChristenUnie al in 2011 als enige partij heil zag in een vast moment van heroverweging. Het beleid is na de uitspraken van het Europees Hof al aangepast. Sinds 2017 komen levenslanggestraften voortaan in aanmerking voor herbeoordeling als ze 25 jaar gevangen zitten. De herbeoordeling kan al leiden tot verkorting van de straf en (voorwaardelijke) invrijheidstelling.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement

Amendement 136 Landelijk vuurwerkverbod

Ingediend door de leden:

Bloem, Visser, Krins, Otter, de Vries, van der Beek, Kaper, Droog, Westerveld, Fountain, Bruinius, Kooij, van Drongelen, de Boer, de Haan, Dekker, van den Berg, Slaa, van de Kamp, van der Linden, van Arnhem, Kerklaan, de Gier, Sluiter, Van Holten

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

“Er komt een landelijk verbod op consumentenvuurwerk. Vuurwerk met oud en nieuw wordt alleen nog mogelijk middels gemeentelijk georganiseerde vuurwerkshows”.

toe te voegen aan de lijst met veiligheidsstandpunten op pagina 30 van het concept verkiezingsprogramma.

Toelichting:

Ook het legaal (cat. 2) consumentenvuurwerk zorgt jaarlijks voor enorm veel schade en leed voor mensen³⁴, dieren, (vaak publieke) bouwwerken en milieu (vuurwerkafval, luchtvervuiling). Jaarlijks loopt de schade aan auto's en woningen in de vele miljoenen, belanden honderden (veelal jongeren) met letsel aan ogen³⁵ en handen in het ziekenhuis, wordt vuurwerk gebruikt om als wapen in de richting van hulpdiensten te gooien en niet zelden zijn er ook dodelijke slachtoffers te betreuren. Inmiddels is in steeds meer gemeenten de discussie rond consumentenvuurwerk met Ouden Nieuw losgebarsten. Veel gemeenten geven echter aan dat dit buitengewoon ingewikkeld is te handhaven op gemeentelijk niveau en pleiten voor een landelijk vuurwerkverbod. Ook Hubert Bruls, burgemeester van Nijmegen en voorzitter van het Veiligheidsberaad pleitte onlangs nog voor de invoering van een landelijk vuurwerkverbod nadat bij de afgelopen jaarwisseling ook cat. 2 vuurwerk voor consumenten verboden werd³⁶. Middels dit amendement willen de indieners gehoor geven aan deze groeiende roep om een landelijkverbod op consumentenvuurwerk. Door het aan gemeenten over te laten *hoe* de shows worden georganiseerd, wordt ruimtegeboden voor lokaal maatwerk en de maatschappelijke discussie die momenteel ook binnen de vuurwerkbranche zelf wordt gevoerd³⁷.

Preadvies Landelijk Bestuur – Oordeel Congres

Het bestuur geeft dit amendement Oordeel Congres. Vuurwerk is in Nederland al een jarenlange feestelijke traditie tijdens Oud en Nieuw, maar heeft de afgelopen jaren ook tot veel gezondheids- en milieuschade en vernieling geleid. Daarom heeft de Tweede Kamerfractie gepleit voor een verbod op consumentenvuurwerk, met tegelijk wel de ruimte voor Nederlanders om met een groepje of vereniging een vergunning aan te kunnen vragen om siervuurwerk af te steken. Dit amendement gaat een stap verder en dat legt het bestuur graag voor aan de leden.

Daarom geeft het landelijk bestuur dit amendement over aan het oordeel van het congres.

³⁴ Zie ook: [Wederom veel ernstige vuurwerkongevallen tijdens de jaarwisseling](#), VeiligheidNL, kenniscentrum letselpreventie, 4 januari 2020

³⁵ Zie ook: Stentor, 1 januari 2021, [Oogarts Tjeerd de Faber beleeft rustigste nacht in 23 jaar. 'Het bewijs dat vuurwerkverbod werkt, is geleverd'](#)

³⁶ Algemeen Dagblad, 1 januari 2021, [Bruls na 'rustige nacht': 'Kabinet, pak nu door met algeheel vuurwerkverbod'](#).

³⁷ Algemeen Dagblad, 4 januari 2021, [Bond in offensief: plan voor lokale vuurwerkshows in de maak](#).

Amendement 137 Leve de constitutionele monarchie

Ingediend door de leden Fountain, de Vries, Dekker, Oosterom, Bloem, Bruinius, de Bonte, Westerveld, Droog, van Kralingen-Paul

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst onder het kopje "Gezonde democratie en meer zeggenschap":

"Leve de constitutionele monarchie. De constitutionele monarchie is de Nederlandse staatsvorm. Nederland is vanaf zijn ontstaan verbonden met het huis van Oranje. De Koning is ons staatshoofd; symbool van nationale eenheid en continuïteit en draagt daarmee bij aan de stabiliteit van het landsbestuur."

te wijzigen in

"De constitutionele monarchie is de Nederlandse staatsvorm. Nederland is vanaf zijn ontstaan verbonden met het huis van Oranje. De Koning is ons staatshoofd; symbool van nationale eenheid en continuïteit en draagt daarmee bij aan de stabiliteit van het landsbestuur. **We verwachten dat het Koningshuis naar het in hen betoonde vertrouwen handelt.**"

Toelichting:

Vertrouwen eist wederkerigheid, en wij mogen naast onze steun aan het koningshuis ook verwachten dat de koninklijke familie daarnaar handelt.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

We zijn dankbaar voor de manier waarop het Koningshuis ons land dient en vinden de voorgestelde toevoeging onwenselijk. Voor leden van het Koninklijk Huis geldt de ministeriële verantwoordelijkheid. Dit amendement suggereert een extra verantwoordingsplicht die het bestuur niet aan ons bestel wil toevoegen. Daarmee zou het verkiezingsprogramma het Koningshuis onder politieke curatele plaatsen en dat is wat het bestuur betreft niet wenselijk.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 138 Moreel heimwee

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

We leven in een geweldige land en hebben veel om dankbaar voor te zijn. Maar we zien ook dat het soms niet goed gaat met de manier waarop we samenleven. We lijden aan morele heimwee: onze vaste oriëntatie op goed en kwaad is een beetje verloren geraakt. Daardoor is onze

samenleving gevoeliger geworden voor polarisatie en voor het complot-denken van de profeten van het populisme. Maar daar hoeven we het niet bij te laten zitten. De ChristenUnie wil dat liefde, genade en zachtmoedigheid een belangrijke plaats houden in onze samenleving.

op blz. 8, introductie van hoofdstuk 1 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt" te wijzigen in

We hebben in ons land veel om dankbaar voor te zijn, maar we zien ook dat onze samenleving gevoeliger wordt voor polarisatie en voor het complotdenken van de profeten van het populisme. Daar hoeven we het niet bij te laten zitten. De ChristenUnie wil dat liefde, genade en zachtmoedigheid een belangrijke plaats houden in onze samenleving.

Toelichting:

Het centrale punt dat in deze paragraaf wordt gemaakt is de zorg over polarisatie. Deze zorg en de oplossingsrichting van de ChristenUnie herkennen wij. Echter, de zinsnede over "morele heimwee" en een morele oriëntatie die "een beetje verloren [is] geraakt" is niet nodig en doet hier zelfs afbreuk aan. Het roept een nostalgie op over vervlogen tijden die niet strookt met de Bijbelse noties dat het vraagstuk van goed en kwaad van alle tijden is en van een hoopvolle toekomstgerichtheid. Het amendement beoogt de tekst sterker te maken ("korter maar krachtiger").

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het bestuur kan zich vinden in een deel van de strekking van de toelichting bij het amendement. Maar de tekst van de inleiding zet zich (anders dan door de indieners veronderstelt) juist af tegen morele heimwee. Ten diepste is voor ieders leven het antwoord in onze worsteling niet gelegen in onze eigen oriëntatie op goed en kwaad, maar onze oriëntatie op Jezus. Daarom hecht het bestuur toch aan deze formulering.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 139 Onderzoek naar risico's van online differentiatie

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor aan de paragraaf 'Meer digitale ethiek' (p. 35, regel 01-24) de volgende bullet toe te voegen:

"Onafhankelijk onderzoek naar risico's van online differentiatie. *Er dient onderzoek te komen naar de effecten van online differentiatie in verschillende publieke domeinen zoals de gezondheidszorg, onderwijs en verzekeringen door een onafhankelijke organisatie zoals het Rathenau Instituut. Op basis van dit onderzoek kunnen er per domein richtlijnen komen over de toepassingen en daarbij behorende effecten van online differentiatie."*

Toelichting:

De inzet van data en differentiatie sorteert maatschappelijke effecten. Deze effecten kunnen negatief uitpakken en het is momenteel vaak nog onduidelijk hoeveel schade dit kan aanrichten. Zo kan data-inzet in het onderwijs een verkeerd beeld geven van leerlingen en in de zorg schade aanrichten aan

de solidariteitsgedachte. Daarnaast zijn er in beginsel ethische vraagtekens te plaatsen bij de inzet van middelen als differentiatie ten aanzien van bepaalde groepen die vatbaarder zijn voor de risico's. Daarom is het belangrijk dat een onafhankelijk organisatie zoals het Rathenau Instituut de ruimte krijgt om onderzoek te doen naar de risico's van online differentiatie zodat er vanuit de resultaten van dit onderzoek adequaat gehandeld kan worden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het bestuur zou dit amendement willen meegeven aan de TK-fractie, maar vindt inhoud en strekking nu te veel in detail voeren voor het verkiezingsprogramma.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 140 Opvang naar vermogen

Ingediend door de leden Bijleveld, Vreugdenhil, Kramer, van Wageningen, Kumar, Bakker, Sietsma, Hofstra, Simonse, Siepel, Bouwman, Brouwer, de Heer, Tijhof, Oosterveld, Poppe, Schenk, Bos, Berkhoff, Schraa, Bakker, van Schothorst, Groenewegen, Groen, van de Kleut, Bügel, van Keulen, Eilander, Kooistra, de Roon, Volmer, Messelink, Pasterkamp, de Ridder, Koedijk, Bras, van Gaalen, Brouwer, Pikkert, Timmermans, ten Cate, Karem, Buitenhuis, de Haan, Bijleveld, Gijzen, Kers, Groendijk, de Haan, van Riel, van Maaren, de Boer, Hoekstra, de Boer

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 22 regelnummer 33 van het verkiezingsprogramma de tekst:

"Migratie naar SZW. Migratie wordt teveel behandeld als een 'law&order' thema. De hele migratieketen komt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid te vallen. Zo kan ook een betere verbinding gemaakt worden tussen immigratie, integratie en arbeidsmarktbeleid."

aan te vullen met:

"Jaarlijks evalueert het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het immigratie-, integratie- en arbeidsmarktbeleid, en stelt op basis van deze evaluatie het beleid bij ten aanzien van de spreiding tussen gemeenten en de Nederlandse inzet in het Europees herverdelingsbeleid. Dit komt het draagvlak voor opvang en huisvesting ten goede."

Toelichting:

Doordat een toenemende groep Nederlanders de verschillende migratiestromen als onbeheersbaar ervaart, brokkelt de opvangbereidheid voor asielzoekers in Nederland af. Als ChristenUnie is de 'gastvrije voordeur' voor vluchtelingen ons lief. Dat geldt des te meer in tijden van geopolitieke crisis.

Daartoe is het nodig om jaarlijks het immigratie-, integratie- en arbeidsmarktbeleid onder controle te hebben. Reflectief en gepland beleid zal bijdragen aan rechtvaardige en snelle asielprocedures, goede huisvesting, eerlijke startkansen en zo uiteindelijk aan betere integratie. Dit amendement ondersteunt hiermee de in het verkiezingsprogramma gelegde relatie tussen immigratie en integratie. De ChristenUnie wil mensen niet slechts verblijf bieden, maar ook deel maken van de maatschappij.

Tegelijk neemt dit amendement de zorgen uit de samenleving over de ontbrekende grip op migratiestromen serieus door spreiding en integratie te koppelen aan de spankracht van de lokale gemeenschap.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het programma kiest expliciet niet voor een quotum of richtgetal voor vluchtelingen (asiel). Het amendement is terughoudend geformuleerd, maar wijst wel in die richting en het bestuur deelt die richting niet. Wel doet het programma voorstellen om meer grip te krijgen op arbeidsmigratie, via onder andere een planbureau voor migratie en een richtgetal specifiek voor arbeidsmigratie.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 141 Rechtvaardige gastvrijheid

Ingediend door de leden Fountain, Droog, Roor, de Lange, Bloem, Westerveld, van der Linden, Kaper, Asma, van der Does de Bye, Hooijenga, Oosterom, Visser, Brands, Sluiter, Bruinius, Werkman, Wolsheimer, Alblas, Rustenburg

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om de tekst

"Of je nu in een vluchtelingenkamp van de UNHCR in de ogen van een getraumatiseerde vluchteling kijkt, of van arbeidsmigranten hoort die in stapelbedden op een Nederlands industrieterrein wonen, of bij bewoners merkt dat ze zich in de steek gelaten voelen door de segregatie in hun kwetsbare wijk, of van artsen hoort hoe ze mensen uit de Middellandse Zee moesten redden. Met migratie hangt veel schrijnend onrecht samen en we doen er te weinig aan."

(Aan het begin van hoofdstuk 1.2 Rechtvaardige gastvrijheid)

te schrappen.

Toelichting:

Deze tekst zet meteen de toon voor dit hoofdstuk op een manier die ten onrechte arbeidsmigratie, asiel én integratie op een grote hoop gooit. Niet alleen zijn dit verschillende onderwerpen, het frame deze problemen bij elkaar te voegen past niet bij onze partij.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Deze tekst is onderdeel van de inleiding en schetst een aantal onrechtvaardige situaties die samenhangen met migratie. Het bestuur vindt het van belang dit onrecht, en het leed dat vluchtelingen en migranten treft, helder te benoemen. De reden dat arbeidsmigratie, asiel en integratie hier bij elkaar genoemd worden is redactioneel en praktisch: er is nou eenmaal een paragraaf over migratie en dit is de inleiding op die paragraaf. Er wordt in de rest van de paragraaf echter een kristalhelder onderscheid gemaakt tussen asiel, arbeidsmigratie en integratie, via onderscheiden sub-paragrafen.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 142 Referendum als noodrem ook voor AmvB

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Visser, Vader, Rustenburg, van der Beek, Slik, van Buren, Kolkman, Linder, Drenth-Bosman en Eilander.

Partijcongres 30 januari 2021, digitale partijcongres

Amendement behoort bij agendapunt 2, amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op blz. 16, regels 23 en 24

Referendum als noodrem. *Het is goed als kiezers in een uiterst geval aan de noodrem kunnen trekken over wetten die door het parlement zijn aangenomen.*

te wijzigen in .

Referendum als noodrem. *Het is goed als burgers in een uiterst geval aan de noodrem kunnen trekken over wetten en algemene maatregelen van bestuur die door het parlement zijn aangenomen.*

Toelichting:

Het lijkt de indieners juist om het woord "kiezers" te vervangen door "burgers". Steeds meer wetten moeten gekenmerkt worden als raamwetten of kaderwetten, waarbij de uitwerking vastgelegd wordt in algemene maatregelen van bestuur. Daarom zijn de indieners van mening dat het referendum ook over algemene maatregelen van bestuur moet kunnen gaan.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Algemene maatregelen van bestuur zijn bedoeld om de uitvoering te vereenvoudigen en zijn niet geschikt voor referenda. Daardoor kunnen complexe uitvoeringsproblemen ontstaan. Het klopt dat steeds vaker belangrijke inhoud in AmvB's wordt ondergebracht, maar het is aan het parlement te beoordelen of en waar dat mag, en daartegen op te treden.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 143 Burgerberaad voor het klimaat mogelijk maken

Ingediend door de leden Alblas, van der Steeg, de Ruig, Tolboom, Boers, Teune, Baauw, Wolsheimer, Roor, van Zanten

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Referendum als noodrem. *Het is goed als kiezers in een uiterst geval aan de noodrem kunnen trekken over wetten die door het parlement zijn aangenomen. Dat komt het vertrouwen in de parlementaire democratie ten goede. Er komt een bindend, correctief referendum met een uitkomstdrempel in lijn met adviezen van de Raad van State: de uitslag is alleen geldig als de*

winnende meerderheid tenminste de helft van de kiesgerechtigden omvat bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen. (Pagina 16, regels 23-27)

te wijzigen in

Burgerparticipatie bij wetgeving. *Het is goed als kiezers in een uiterst geval aan de noodrem kunnen trekken over wetten die door het parlement zijn aangenomen. Dat komt het vertrouwen in de parlementaire democratie ten goede. Er komt een bindend, correctief referendum met een uitkomstdrempel in lijn met adviezen van de Raad van State: de uitslag is alleen geldig als de winnende meerderheid tenminste de helft van de kiesgerechtigden omvat bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen.*

Daarnaast willen we een burgerberaad voor het klimaat mogelijk maken. Hiermee kan een representatieve groep gelote burgers op verzoek van de volksvertegenwoordiging voorstellen doen over de klimaat- en ecologische crisis na zich uitgebreid geïnformeerd te hebben en daarover beraadslagingen te hebben gevoerd. Burgerberaden zijn daarmee een toevoeging aan het parlementaire stelsel waarbij de volksvertegenwoordiging zich rekenschap geeft van en verantwoording aflegt over wat er met de uitkomsten gebeurt.

Toelichting:

In diverse gemeenten in Nederland en in het buitenland zijn er goede ervaringen opgedaan met zogeheten burgerberaden. Dit is een vorm van dialoog waarbij een representatieve groep gelote burgers zich op verzoek over heikel maatschappelijke onderwerpen buigt. Na het vergaren van objectieve informatie vanuit diverse invalshoeken en het voeren van debat komen deze zogenaamde burgerberaden tot voorstellen die worden ingebracht in het politieke debat waarbij de volksvertegenwoordiging zich rekenschap.

In Frankrijk is met het burgerberaad het klimaatbeleid op een hoger plan getild en in IJsland is men via een burgerberaad gekomen tot een nieuwe Grondwet. Het grote voordeel is dat er los van lobby, partijpolitiek en mediadynamiek gewerkt wordt aan voorstellen op lastig liggende maatschappelijke thema's, zoals de klimaatcrisis, waarbij de uitkomst vaak op groot maatschappelijk en politiek draagvlak kan rekenen. Daarmee is het burgerberaad een waardevolle aanvulling op de representatieve democratie.

We kiezen ervoor om specifiek te vragen om een burgerberaad voor het klimaat, omdat we ons goed kunnen voorstellen dat de ChristenUnie burgerberaden over medisch-ethische kwesties niet ziet zitten.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het klimaatbeleid moet niet tot nieuwe overleggen leiden, maar er moet nu daadkrachtig werk gemaakt worden van de klimaatdoelen. In Nederland is, anders dan bijvoorbeeld in Frankrijk, veel overleg met maatschappelijke partijen, waardoor onze klimaataanpak beter is ingebed in de samenleving. Bovendien ligt in onze representatieve democratie het eindoordeel over klimaatbeleid bij het parlement. Het bestuur ontraadt dit amendement. Verder geeft het bestuur in overweging een aparte bullet te maken van het burgerberaad, met een eigen vetgedrukte kop, mochten de indieners het voorstel toch wensen door te zetten.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 144 Schrap verbod op gezichtsbedekkende kleding

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 14, onder (r. 22-26)

Verdedig onze (geestelijke) vrijheden. *De vrijheid van godsdienst, vereniging, onderwijs en meningsuiting zijn belangrijke pijlers van de manier waarop we samenleven en mogen niet worden aangetast. Deze vrijheden gelden voor iedereen, juist ook voor minderheden. De gedachte dat vrijheid alleen geldt als je dingen doet of zegt die passen bij de seculier-liberale opvattingen van de meerderheid vormt een bedreiging voor de Nederlandse traditie van openheid, vrijheid en tolerantie.*

toe te voegen:

Schrap het verbod op gezichtsbedekkende kleding. *Het verbod op gezichtsbedekkende kleding is een ongerechtvaardigde inperking van de vrijheid van godsdienst. Dit verbod wordt daarom afgeschaft.*

Toelichting:

Net als in vorige verkiezingsprogramma's is er in dit programma veel aandacht voor godsdienstvrijheid als één van de kernwaarden van de Nederlandse samenleving. Specifiek wordt vermeld (p. 14, r. 24-26) dat dit ook het geval is als er wordt afgeweken van de opvattingen van de meerderheid. Het verbod op gezichtsbedekkende kleding perkt drastisch de mogelijkheid in voor moslima's om hun geloof uit te dragen en tegelijkertijd volwaardig deel uit te maken van onze maatschappij. Religieuze overtuigingen zouden geen reden mogen zijn om deelname in de samenleving uit te sluiten.

Het verbod wordt verdedigd op grond van het beschermen van sociale veiligheid in overheidsgebouwen, ziekenhuizen, onderwijsinstellingen en het openbaar vervoer. Dit is echter onvoldoende onderbouwd. Het idee dat bepaalde cultureel-religieuze kleding verband houdt met onveiligheid heeft tot gevolg dat een inbreuk op grondrechten gerechtvaardigd lijkt. In plaats van deze onnodige inbreuk op godsdienstvrijheid te accepteren, moet er gezocht worden naar andere manieren om sociale veiligheid te waarborgen. De indieners stellen daarom voor om het verbod op gezichtsbedekkende kleding af te schaffen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

De wet die dit gedeeltelijk verbod in sommige publieke instellingen en het openbaar vervoer regelt is sinds 1 augustus 2019 van kracht. De TK-fractie van de ChristenUnie heeft voor een beperkt verbod om zo te bevorderen dat kwaliteit en veiligheid gewaarborgd worden in het onderwijs, de zorg en het openbaar vervoer en bij overheidsinstellingen. Daarbij heeft een zorgvuldige grondrechtentoets plaats gevonden.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 145 Uitdaagrecht niet alleen op gemeentelijk niveau

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en de leden Drenth, Sluiter, de Reus, de Vries, van der Beek, van Buren, Kolkman, Rustenburg, Westerveld, de Bonte en Linder.

Partijcongres 30 januari 2021, digitale partijcongres

Amendement behoort bij agendapunt 2, amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op blz. 16, regels 7 t/m 10

Uitdaagrecht. *Er komt een breed en wettelijk geborgd uitdaagrecht van burgers richting de overheid. Bewoners kunnen gemeenten uitdagen door met een alternatief voorstel te komen voor de invulling van bepaalde publieke taken en het bijbehorende budget. De gemeente moet dit voorstel overnemen of beargumenteerd en in overleg met de gemeenteraad, verwerpen.*

te wijzigen in

Uitdaagrecht. *Er komt een breed en wettelijk geborgd uitdaagrecht van burgers richting de overheid. Burgers kunnen overheden uitdagen door met een alternatief voorstel te komen voor de invulling van bepaalde publieke taken en het bijbehorende budget. De overheid moet dit voorstel overnemen of beargumenteerd en in overleg met de gemeenteraad, respectievelijk provinciale staten, algemeen bestuur of parlement, verwerpen.*

Toelichting:

Daar niet aangegeven wordt om welke publieke taken het moet gaan is het zinvol om ook burgers bij andere overheden de kans te geven met alternatieve voorstellen te komen voor de invulling van bepaalde publieke taken.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het uitdaagrecht leent zich niet voor provinciale of nationale taken. Je krijgt dan voorstellen van burgers om de taken van bijvoorbeeld de belastingdienst of het IND over te nemen. Het gaat bij het uitdaagrecht eerder om bijvoorbeeld de exploitatie van een buurthuis, het groenonderhoud van een bepaalde straat of een speeltuin.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 146 Wijziging uitkomstdrempel referendum

Ingediend door de leden Westerveld, Oudman, Van Dalssen, Stam, Krösschell, Van der Does de Bye, Zandberg, Van Brakel, Den Hertog, Van der Mooren, Krabbendam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Er komt een bindend, correctief referendum met een uitkomstdrempel in lijn met adviezen van de Raad van State: de uitslag is alleen geldig als de winnende meerderheid tenminste de helft van de kiesgerechtigden omvat bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen (p. 16, r. 25-27).

te wijzigen in

Er komt een bindend, correctief referendum met een uitkomstdrempel in lijn met adviezen van de staatscommissie Remkes & de Raad van State. De uitslag is alleen geldig als de winnende meerderheid tenminste 30-40% van de totale kiesgerechtigden omvat. Dat biedt zowel de flexibiliteit om te leren (die de Minister, verschillende adviesorganen, en meerdere parlementariërs expliciet onderschrijven) als zekerheid over de principes van haalbaarheid en representativiteit.

Toelichting:

De indieners zijn het er over eens dat een bindend, correctief referendum hoge drempels dient te hebben zodat het niet de representatieve vertegenwoordiging ondermijnt maar ondersteunt. Omdat de uitkomstdrempel een cruciaal onderdeel is voor het functioneren van de wet, is het een risico om een specifieke uitkomstdrempel in de Grondwet vast te stellen. Met de huidige opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen komt die uit op om en nabij 40%.

Het voorstel van de Raad van State wordt door binnenlandse experts sterk afgeraden^{38 39}, wat ook de Eerste Kamerfractie van de ChristenUnie opviel bij het laatste nota-overleg over het referendum⁴⁰. Een minimale uitkomstdrempel van 40% zou bijna consequent leiden tot ongeldige referenda, niet omdat de uitslag onrepresentatief is, maar omdat de uitkomstdrempel praktisch gezien te hoog is om wettelijk te zijn. Dat maakt het tot een ineffectieve Grondwetswijziging, die achteraf ook nog moeilijker is om terug te draaien. Om in de metafoor van de noodrem te spreken: met het voorstel van de Raad van State krijg je niet een noodrem, maar een rem waar geen beweging in te krijgen is. De Staatscommissie Remkes stelde derhalve 33,3% voor⁴¹, waar de indieners ten behoeve van eenvoudigheid als bepaling van de marge voor 30% als ondergrens hebben gekozen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het bestuur vindt de representatieve democratie zoals Nederland heeft van grote meerwaarde. Zo worden de belangen van alle inwoners en ook van minderheden het beste gediend. Het correctief referendum moet een echte noodrem zijn die niet de representatieve democratie kan overrulen, waarbij minder kiezers achter een uitspraak staan dan dat er achter een Kamermeerderheid van 76 zetels staat. De genoemde experts richten zich vooral op de mogelijkheid voor kiezers die zich bij verkiezingen niet laten vertegenwoordigen om alsnog te participeren in de democratie. Het bestuur vindt dat op dit punt er zeker huiswerk is voor alle partijen en ook voor de ChristenUnie, maar ziet het correctief referendum niet als een duurzame oplossing voor de betrokkenheid van deze groep kiezers.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 147 Weerbaarheid tegen extremisme en terreur

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

---

³⁸ <https://stukroodvlees.nl/onrealistisch-hoge-uitkomstdrempel-maakt-van-referendum-een-tantaluskwelling/>

³⁹ https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20201128/de_hoogte_van_de_uitkomstdrempel

⁴⁰ https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20201207/verslag_3

⁴¹ Eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel 'Lage Drempels Hoge Dijken'

"De laatste tijd zijn er steeds meer zorgelijke signalen over radicalisering in onze Nederlandse samenleving. De toename van rechts-extremisme en antisemitisme vragen om een weerbare samenleving en om de juiste expertise bij AIVD en politie. Dit vraagt de komende jaren een actief overheidsbeleid." (pagina 34, regel 8-10)

en

"De toename van rechts-extremisme en antisemitisme wordt aangepakt. De landelijke overheid komt samen met gemeenten tot een gerichte aanpak om de weerbaarheid van gemeenschappen tegen rechts-extremisme en antisemitisme waar nodig te vergroten." (pagina 34, regel 39-41)

te wijzigen in

"De laatste tijd zijn er steeds meer zorgelijke signalen over radicalisering in onze Nederlandse samenleving. De toename van rechts-extremisme, antisemitisme, islamofobie en homofobie vragen om een weerbare samenleving en om de juiste expertise bij AIVD en politie. Dit vraagt de komende jaren een actief overheidsbeleid."

en

"De toename van rechts-extremisme, antisemitisme, islamofobie en homofobie wordt aangepakt. De landelijke overheid komt samen met gemeenten tot een gerichte aanpak om de weerbaarheid van gemeenschappen tegen antisemitisme, islamofobie en homofobie waar nodig te vergroten."

Toelichting:

De huidige tekst is onvolledig in het benoemen van bevolkingsgroepen die vandaag de dag doelwit zijn van extremisme en terreur. Niet alleen joden, maar helaas ook moslims en homoseksuelen krijgen in groeiende mate te maken met vijandige bejegening, bedreiging of zelfs geweld. Het is van belang om al deze groepen te benoemen en niet slechts te focussen op de aanpak van antisemitisme, aangezien we eerder in het programma stellen dat alle mensen het recht hebben om in vrijheid hun geloof en overtuiging te delen (p.15, regel 11) en dat onze (geestelijke) vrijheden gelden voor iedereen, juist ook voor minderheden (p. 14, regel 17-18).

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Er zijn nog meer groepen die te maken hebben met bedreigingen dan in de genoemde aanvulling, dit amendement is dus onvolledig. Bovendien vergt niet iedere bedreiging betrokkenheid van de AIVD, zoals nu in deze tekst genoemd. De tekst was op dit punt specifiek gericht op extremisme in extreem-rechtste en antisemitische kringen. Het bestuur stelt voor dat zo te laten. Op andere plekken in het programma is ook aandacht voor LHBTI en geloofsgemeenschappen in brede zin.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Hoofdstuk 2 – Zorgzame samenleving

Moties en amendementen met preadvies 'oordeel congres' en 'ontraden'.

Motie 10 Alternatieven voor het toekomstige Corona beleid

Ingediend door de leden Ferf Jentink, Keilman, Kooyman, de Pender, Joosse, Kooyman van Guldener, Tromp, Simonse, Holwerda, Ware, Ritsema

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

A) Aanleiding

Na het lezen van enkele citaten uit Groen december 2020 (De Coronacrisis en goed burgerschap: een culturele diagnose) maar ook door vele gesprekken met andere CU leden blijkt ons, dat:

- Er een grote diversiteit aan meningen bestaat over de koers die de CU vaart m.b.t. de Corona-maatregelen.
- Er geen platform is om voor de CU achterban om met elkaar in gesprek te komen
- Verschillende mensen zich niet meer herkennen in de CU en dreigen af te haken, met name omdat er onvoldoende ruimte is binnen de CU om gehoord te worden.

B) constaterende dat:

- Het bestuur op het laatste partijcongres van 21 november 2020 de toezegging heeft gedaan aan indieners van 2 moties voor het organiseren van één of meerdere rondetafelgesprekken met fractieleden van de Tweede Kamerfractie.
- Op 14 december 2020 er met 7 CU leden digitaal één rondetafelgesprek van ruim 1 uur is georganiseerd, waarna werd mede gedeeld, dat deze daarmee waren beëindigd.
- De indieners van de moties na afloop konden constateren, dat er praktisch geen sprake is geweest van een (ook door het partijbureau gewenste) debat over de uitgangspunten van de CU fractie t.a.v. het toekomstige Coronabeleid.

C) overwegende dat:

- Er in de nabije toekomst nog vele beslissingen over het Corona beleid genomen moeten worden.
- Betrokken ChristenUnie-leden in één rondetafelgesprek niet in de gelegenheid werden gesteld om alternatieve maatregelen tegen Corona toe te lichten.
- Er vanuit onze christelijke beginselen binnen de ChristenUnie aandacht en respect zou moeten zijn voor alternatieve, constructieve voorstellen voor het Corona beleid.
- Er thans zelfs binnen de ChristenUnie een steeds verdere polarisatie dreigt, waardoor het open gesprek in deze ernstige crisis steeds moeilijker wordt.

D) verzoekt het Landelijk Bestuur en de Tweede Kamer fractie:

- Om binnen een maand platforms te creëren waardoor binnen de ChristenUnie nog voor de Tweede Kamer verkiezingen een open gesprek over alternatieven in het toekomstig Corona mogelijk wordt.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het Landelijk Bestuur snapt heel goed dat dit een onderwerp is dat elk lid diep raakt en waar elk lid een mening over heeft. Of er daadwerkelijk sprake is van een polarisatie van meningen onder de leden, heeft het bestuur niet waargenomen. Het aanpakken van de COVID-19 pandemie vergt een beleid dat constant moet worden aangepast bij elke ontwikkeling. Het kabinet en ook de Tweede Kamer laten zich daarover zeer regelmatig adviseren door experts op dit gebied. Daarnaast heeft de TK fractie veel contacten in de samenleving om de impact van maatregelen waar te nemen. Veel tijd om nog deel te nemen aan ledenplatforms heeft de fractie niet en het bestuur vindt het geen goed idee om hen daartoe te dwingen middels een motie.

Mogelijk kunnen de indieners hun gedachten op papier zetten en die aan de betreffende volksvertegenwoordigers toezenden, het liefst als groep.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur deze motie.

Motie 11 Wijziging Wajong tarief

Ingediend door ChristenUnie Zwijndrecht

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

A. gelezen:

-concept verkiezingsprogramma hoofdstuk 2 paragraaf 2.4 in relatie met de voorgestelde wijzigingen genoemd in hoofdstuk 3.1 pag.77 regel en 22 en regel 27

B. constaterende dat:

-het afschaffen van de toeslagen en het verrekenen van een belastingkorting ernstige gevolgen heeft voor mensen met een Wajong uitkering, die zelfstandig wonen of wonen in een kleinschalige woonvoorziening. Zoals voorgesteld wordt op pag 57 regel 18. De Wajong uitkering is 75 % van het minimumloon. De opgetelde bedragen van de toeslagen zijn meer dan de voorgestelde belasting korting bedraagt.

C. overwegende dat:

-er veel voor te zeggen is, om de problematiek van toeslagen te vervangen door een verzilverbare basiskorting, dit werkt averechts voor mensen met een Wajong uitkering. Door de handicap/beperking wordt men vaak al uitgesloten van arbeid. Er is minder of geen arbeidsvermogen en daardoor wordt men al gekort met 25% ten opzichte van het minimum loon. Helaas is dit geen eigen keuze.

-Met het wegvallen van de toeslagen wordt het besteedbare inkomen nog lageren dat werkt belemmerend op de participatie in de maatschappij.

D. spreekt uit dat:

-wanneer het congres de afschaffing van de toeslagen aanneemt, er ook een verhoging wordt voorgestaan van de Wajong uitkering naar het niveau van het minimum loon.

-het verhogen van Wajonguitkering nodig is, zodat deze burgers, die deze uitkering ontvangen, niet in een armoedeval raken en mee kunnen doen in de samenleving, zoals o.a. genoemd op pag 56 regel 11-13.

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het is goed dat de indieners aandacht vragen voor de gevolgen van de voorgestelde wijzigingen voor Wajongers. Het landelijk bestuur herkent zich echter niet in de constatering dat het afschaffen van de toeslagen en het verrekenen van een belastingkorting ernstige gevolgen heeft voor mensen met een Wajong uitkering, die zelfstandig wonen of wonen in een kleinschalige woonvoorziening. Naast het voorstel voor het nieuwe belastingstelsel, wordt ook voorgesteld het wettelijk minimumloon fors te verhogen. Daarvan profiteren ook de niet-loongerelateerde uitkeringen, waaronder de Wajong; deze stijgen met 10 procent. Daarnaast komt in plaats van de toeslagen een basiskorting. Deze is maximaal 550 euro per maand voor een alleenstaande. Garanties op individueel niveau zijn natuurlijk niet te geven, maar 550 euro per maand basiskorting plus 10% extra uitkering i.p.v. de huidige toeslagen en uitkering betekent voor velen, ook in de Wajong, een forse vooruitgang. Een verhoging tot het niveau van het wettelijk minimumloon voert dan ook te ver, heeft grote extra budgettaire consequenties en had via een amendement ingebracht moeten worden op het programma.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur deze motie.

Amendement 148 Bijstand en jongeren 18-21 jaar

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Bijstand op maat voor dakloze jongere. Voor jongeren van 18 tot 21 jaar die dakloos zijn of in omstandigheden raken waarbij ouders/ verzorgers hun onderhoudsplicht niet kunnen nakomen, worden oplossingen mogelijk gemaakt. Bijvoorbeeld via de bijzondere bijstand of individueel maatwerk via de Participatiewet. (p.58, regels 28-31)

te wijzigen in:

Bijstand op maat voor dakloze jongeren en jongeren in instellingen. Voor jongeren van 18 tot 21 jaar die dakloos zijn of in omstandigheden raken waarbij ouders/ verzorgers hun onderhoudsplicht niet volledig kunnen nakomen, worden oplossingen mogelijk gemaakt. Dat gebeurt via de bijzondere bijstand, algemene bijstand of individueel maatwerk via de Participatiewet. Bijvoorbeeld door de jongerennorm (nu voor jongeren 18-21 jr) uit de huidige participatiewet te laten vervallen en jongeren te helpen zelf regie te krijgen over hun leven onder begeleiding van de hierboven genoemde jongerenregisseurs of andere begeleiding.'

Toelichting:

Jongeren van 18, 19 of 20 jaar die in een instelling wonen hebben in het geheel geen recht op de algemene bijstand Dit is an sich deels verklaarbaar. De ouders zijn namelijk tot de 21ste levensjaar financieel verantwoordelijk én deze jongeren worden door de instelling voorzien van onderdak en eten. Echter heeft niet iedereen contact met zijn of haar ouders, of is het niet vanzelfsprekend dat ouders financieel kunnen bijspringen. Het leven bestaat immers uit veel meer kosten dan enkel huur- en eetkosten. Zoals zorgverzekeringen, eigen risico, kleding, inventaris, kosten gerelateerd aan het hebben van een handicap, etc. Daarnaast vragen steeds meer instellingen huur. De mogelijkheid zou moeten worden toegevoegd dat deze jongeren niet alleen aanspraak kunnen maken op de bijzondere bijstand, maar ook op de algemene bijstand. Het is namelijk voor ouders uit bijna elke inkomensklasse onevenredig veel om ruim 1.000 euro per maand kwijt te zijn omdat hun kind instellingszorg ontvangt. Daarnaast geeft het een discriminerend signaal af aan ouder en/of kind af dat de jongere geen recht heeft op algemene bijstand omwille van het wonen in een instelling. Verder is het gebleken dat de jongerennorm uit de participatiewet (€ 255 per maand) leidt tot dak- en thuisloosheid als ouders hun onderhoudsplicht niet kunnen nakomen. Ook is gebleken uit onderzoek van o.a. Divosa en het Nibud dat gemeenten niet in staat zijn het juiste maatwerk te leveren én dat zodoende deze jongeren elke maand € 666 aan schuld opbouwen. Wat deze jongeren nodig hebben is ondersteuning om te leren eigen keuzes te maken, zonder geldstress. Voorkomen is beter dan genezen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB behandelt dit punt in twee delen.

Gewijzigd overnemen

1. De groep die dakloos is of in omstandigheden van dakloosheid dreigt te raken is breed geformuleerd en dat kunnen we verduidelijken door het woord dakloze tussen haakjes te plaatsen en daarom het voorstel om de tekst "Bijstand op maat voor dakloze jongere wijzigen in Bijstand op maat voor "dakloze" jongere zodat duidelijker wordt dat deze maatregel deze groep bedient.

Ontraden

2. De vraag is of we de algemene bijstand openzetten voor jongeren in instellingen. Het idee is sympathiek maar er zijn een aantal argumenten in te brengen waarom het geen goed idee is.
- Jongeren die in een jeugdinstelling wonen krijgen onderdak, eten en ook leefgeld van de instelling waar ze verblijven.
  - We zouden willen stimuleren dat deze jongeren een opleiding volgen en bij het doorvoeren onze plannen hebben ze recht op een basisbeurs (of bij huidige regeling recht op beurs bij laag inkomen ouders). Los van die basisbeurs, een stimulans om te studeren en een diploma te halen om daarmee in het eigen levensonderhoud te voorzien, willen wij erg bevorderen. Wij vrezen dat vangnet van bijstand een hangnet zou kunnen worden.
  - In plaats van bijstand te verlenen zouden deze jongeren beter geholpen zijn op de weg naar zelfstandigheid door zelf bij te verdienen met een bijbaantje. Dat is goed voor je zelfvertrouwen en leren omgaan met mensen en met je eigen verdiende geld.

Na overleg tussen het LB en indieners zijn indieners het eens met de voorgestelde wijziging.

Het landelijk bestuur ontraadt het amendement, maar neemt wel de voorgestelde wijziging over.

Amendement 149 Buitenschools mentorschap

Ingediend door de leden Kumar, Wilschut, Wagenaar, Drenth, Terlouw, van den Berg, Bloem, Droog, Fountain, Sluiter, de Reus, van der Does de Bye, Visser, Bijleveld, Nijzink, Yuen, Schaapman, Kamstra, van der Woerd, Heng, van de Ridder, Jeninga, Gooijer, Zoutewelle

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 63 onder regel 43:

“Ouderbijdrage echt vrijwillig. De ouderbijdrage die scholen vragen mag kinderen niet in de weg zitten bij de keuze van een school of de deelname aan een activiteit. Zo'n bijdrage is altijd vrijwillig, de inspectie gaat daarop gericht handhaven.”

Toe te voegen:

“Mentoren. In Nederland groeit een generatie op waarvan nog altijd velen voor de eerste keer gaan studeren. Dankzij buitenschoolse mentorschapprogramma's ondersteunen professionals deze generatie bij onder andere hun studiekeuze en helpen bij allerlei zaken waar geen natuurlijke mentor, bijvoorbeeld binnen de familie, aanwezig is. De ChristenUnie wil in de samenleving meer aandacht voor deze rolmodelprogramma's. Net zoals bij maatjes voor schuldenaren of ouderen heeft de overheid hierin een faciliterende rol. Zo wordt meer begeleiding geborgd, uitval voorkomen en vullen ze scholen aan die daar geen capaciteit voor hebben.”

Toelichting:

De ChristenUnie wil aandacht voor gaven en talenten van elk kind. Daarbij horen gelijke kansen voor al deze kinderen. Helaas groeit er nu een generatie op met veel kinderen die niet alleen onderwijstechnisch een achterstand kennen, maar vooral de brug naar de wereld van mbo, hbo of wo te ver vinden en daardoor vroegtijdig afhaken. Immers, in Nederland groeien nog altijd genoeg kinderen op die geen mentor of rolmodel in eigen omgeving kennen. Mentorprogramma's vangen de nodige begeleiding op die soms niet door scholen gegeven kunnen worden. Zij hebben vaak te weinig tijd om ook nog eens extra tijd te investeren in deze brug. Geenszins zijn de buitenschoolse mentorprogramma's ter vervanging van schoolmentoren. Een treffender vergelijking is die van buddy.

Dankzij deze mentorprogramma's zijn leerlingen beter in staat de brug te slaan naar het volgende onderwijsniveau.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het Landelijk bestuur ziet de meerwaarde van dit amendement niet. De werkdruk binnen het onderwijs is hoog. De afgelopen jaren is fors geïnvesteerd in het terugdringen van de werkdruk, maar dit blijft een aandachtspunt. Het verkiezingsprogramma is daarom terughoudend met het van bovenaf opleggen van nieuwe oplossingen voor diverse maatschappelijke problemen aan docenten en onderwijspersoneel. Zo wordt voorkomen dat de docent de oplossing wordt voor elk maatschappelijk probleem. In dit specifieke amendement is niet duidelijk wat de rol van onderwijsinstellingen, onderwijspersoneel en de overheid is. Niets staat in de weg aan professionals om de rol van mentor op zich te nemen en die goede initiatieven zichtbaar te maken. Het amendement maakt niet duidelijk wat de nodige beleidsmaatregel is, anders dan dat er meer aandacht voor moet zijn. Het Landelijk Bestuur ziet de meerwaarde van deze passage in het verkiezingsprogramma niet.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 150 Burn-out in het basispakket

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Hulp en ondersteuning voor wie het echt nodig heeft' op pagina 42

de volgende bullet toe te voegen:

"Burn-out in het basispakket. Psychische klachten en burn-outs vormen een groeiend probleem onder jongeren en jongvolwassenen. Het is cruciaal dat zij laagdrempelige toegang hebben tot zorg voor deze klachten. We halen daarom financiële barrières om deze hulp te zoeken weg, en vergoeden behandeling van burn-out klachten binnen de basis-GGZ in het basispakket zorgverzekering voor jongeren van 25 jaar en jonger."

Toelichting:

De ChristenUnie heeft als mede-initiatiefnemer van Coalitie-Y in het jongerenmanifest opgenomen dat 'iedere jongere toegang heeft tot hulp en zorg'. Tot zo'n vijftienvijftig procent van studenten kampt met klachten van burn-out. Sinds 1 januari 2012 wordt de behandeling van burn-out in de basis-GGZ niet meer verzekerd vanuit het basispakket. Herinvoering van de dekking van burn-out behandeling in het basispakket verlaagt de drempel voor jongeren om professionele hulp te zoeken bij hun problemen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het landelijk bestuur onderkent het probleem van psychische klachten en druk op jongeren. Geneeskundige ggz is gericht op de behandeling van een psychische aandoening. Het stellen van de diagnose rond de psychische stoornis (of ziekte) gebeurt met behulp van DSM. Overspannenheid en burn-out zijn 'aanpassingsstoornissen' en deze zijn niet in de DSM-classificatie opgenomen, waardoor er dus geen indicatie is voor geneeskundige ggz. Net zoals bij somatische klachten die nog niet wijzen

op een duidelijke ziekte, is de huisarts bij psychische klachten eerst aan zet. Het zijn vaak klachten die de huisarts of de POH-ggz goed kan begeleiden. In situaties waarbij wel sprake is van een DSM-stoornis, bijvoorbeeld een depressie, zit de behandeling wel in het basispakket. Personen met burn-out klachten hebben daarnaast ook een eigen verantwoordelijkheid voor oplossingen. Hiervoor zijn diverse zelfhulpprogramma's, ook via internet, beschikbaar. Men kan ook hulp en ondersteuning vragen in het eigen netwerk. Tevens kan bij werkgerelateerde klachten de werkgever een verantwoordelijkheid hebben. Het bestuur ziet ook een verantwoordelijkheid bij onderwijsinstellingen voor het bieden van goede hulp en begeleiding aan studenten in het beroeps- en hoger onderwijs die tegen hun grenzen aanlopen. Voor het overige verwijzen we naar de paragraaf Veerkracht in de geestelijke gezondheidszorg waarbij we - kort samengevat - aangeven dat het (verder) medicaliseren van menselijke moeilijkheden lang niet altijd de juiste weg is en meer betrokkenheid bij elkaar en weerbaarheid bij tegenslag nodig is.

En verwijzen we naar het ingediende amendement Bescherm de vrije tijd bij hoofdstuk 3 waarvan het advies is om deze over te nemen.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 151 Gezonde lunch

Ingediend door de leden Van Groningen, Van der Mooren, Verkerk, Van Schayck, Dijkstra, Van der Spoel, Koelewijn, Visscher, Ruitenburg, Van Langevelde en De Reus

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indieners stellen voor om onder de kop 'Eerlijke kans voor ieders gaven en talenten' pag 63, regel 29 een bullet toe te voegen met de volgende tekst:

Gezonde lunch. Om gezondheid van kinderen en jeugdigen te bevorderen, komt extra aandacht voor bewegen en gezonde voeding op de basisscholen en in de kinderopvang. Onderdeel hiervan is het aanbieden van een gezonde lunch. Hiermee wordt mede uitvoering gegeven aan de doelstellingen van het preventieakkoord. Dit is niet alleen van belang voor een gezonde levensstijl, maar kan ook leiden tot een positiever leerklimaat en afname van pestgedrag.

Toelichting:

De resultaten van 'De Gezonde Basisschool van de Toekomst' zijn inmiddels wetenschappelijk aangetoond en veelbelovend.⁴² Ouders, kinderen én basisscholen staan positief tegenover een gezonde schoollunch en meer bewegen op school om overgewicht tegen te gaan. Uit het onderzoek blijkt verder dat met de invoering van een schoollunch in combinatie met meer bewegen op school, het percentage kinderen van 4 tot 18 jaar met overgewicht zou kunnen dalen van 13,5% naar 10,2% in 2040, en kinderen met obesitas van 2,8% naar 2,3% in 2040. Hiermee kunnen de ambities van het Nationaal Preventieakkoord voor kinderen met overgewicht en obesitas in 2040 voor een groot deel worden gehaald.

De kosten voor een lunch op school zijn 2,40€ per dag en in combinatie met extra beweegactiviteiten 4,50€ per dag. Ouders geven aan hiervoor 1,75€ per dag per kind te willen betalen. Omdat niet alle kosten daarmee gedekt zijn, is aanvullende financiële ondersteuning nodig.⁴³

---

⁴² <https://www.degezondebasisschoolvandetoekomst.nl/voor-onderzoekers/publicaties/>

⁴³ <https://www.rivm.nl/nieuws/gezonde-schoollunch-en-meer-bewegen-op-basisschool-helpen-in-aanpak-van-overgewicht>

Onderzoek heeft uitgewezen dat de financiering van de gezonde schoollunch kosteneffectief is.⁴⁴ Uiteindelijk blijkt dus dat we een belangrijk deel van de ambities van het Preventie Akkoord halen als we de GBT landelijk implementeren. Bovendien blijkt het kosteneffectief, dwz. dat de interventie niet meer dan 20.00 euro kost per gewonnen gezond levensjaar (dat is het criterium dat het Zorg Instituut Nederland hanteert om een interventie op te nemen in het basis zorgpakket). Er zijn eventueel nog goedkopere alternatieven door alleen in lage SES wijken te implementeren.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het Landelijk bestuur vindt dit een sympathiek amendement, maar moet het toch ontraden. De werkdruk binnen het onderwijs is hoog. De afgelopen jaren is door Arie Slob fors geïnvesteerd in het terugdringen van de werkdruk. En de werkdruk blijft, mede vanwege het lerarentekort een belangrijk aandachtspunt. Het verkiezingsprogramma is daarom terughoudend met het van bovenaf opleggen van nieuwe oplossingen voor diverse maatschappelijke problemen aan docenten en onderwijspersoneel. Het programma stelt om die reden ook voor om eens in de 5 jaar te kijken of herijking van het curriculum nodig is. Zo wordt voorkomen dat de leraar in de klas de oplossing wordt voor elk maatschappelijk probleem. Als het initiatief voor een gezonde lunch of meer bewegingsonderwijs bij de school vandaan komt, staat niets daarin aan de weg. Maar dit vanuit de Rijksoverheid initiëren, gaat het Landelijk Bestuur te ver.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 152 Integraal en domeinoverstijgend werken

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage (tweede alinea introductie)

...oplossingen en ondersteuning zo normaal mogelijk organiseren, binnen hun dagelijkse omgeving. We hechten eraan dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Gemeenten moeten financieel in staat worden gesteld om hulp en ondersteuning te bieden aan mensen die dat nodig hebben.

op blz. 42, introductie van hoofdstuk 2 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

toevoeging

...oplossingen en ondersteuning zo normaal mogelijk organiseren, binnen hun dagelijkse omgeving. Per hulpvraag zal er één contactpersoon worden aangewezen zodat een eenduidige aanpak komt voor mensen die hulp nodig hebben. We hechten eraan dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Gemeenten moeten financieel in staat worden gesteld om hulp en ondersteuning te bieden aan mensen die dat nodig hebben.

Toelichting:

Integraal en domein-overstijgend werken 'en het verschil tussen de 'leef en systeemwereld 'zijn de populaire termen die het euvel van het hokjes-denken van de 3 decentralisatie zouden moeten

---

⁴⁴<https://www.degezondebasisschoolvandetoekomst.nl/upload/De%20meerwaarde%20van%20de%20Gezonde%20Basischool%20van%20de%20Toekomst.pdf>

doorbreken. Ik snap dat dit jargon is, en dat jullie dat willen vermijden. Door de zin "Per hulpvraag zal er een contactpersoon worden aangewezen zodat een eenduidige aanpak komt voor mensen die hulp nodig hebben." in te voegen, komt dit toch naar voren.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het amendement stuurt teveel op één oplossing, waarbij het landelijk bestuur zich afvraagt of dit de kern van het probleem raakt. Bovendien is een belangrijke lijn in het programma dat de afweging over wat de beste oplossing in een bepaalde situatie is door zorgverleners zelf gemaakt moet kunnen worden.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 153 Multiculturaliteit op school

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Investeren in funderend onderwijs' op pagina 65 onder regel 16

de volgende bullet toe te voegen:

"Multiculturaliteit op school. In de multiculturele context van onze maatschappij is het belangrijk dat jongeren via het burgerschapsonderwijs zo breed mogelijk leren over de multiculturele aard van onze samenleving, en dat zij hun eigen identiteit zo compleet mogelijk leren kennen. Daarom komt er binnen het schoolcurriculum meer aandacht en ruimte voor verschillende culturele achtergronden, historische achtergronden en perspectieven op de Nederlandse samenleving."

Toelichting:

Een pijnlijke constatering die leeft onder vele Nederlandse jongeren met een multiculturele of multi-etnische achtergrond, is dat zij te weinig van hun eigen geschiedenis en identiteit hebben kunnen ontdekken op school. Het is cruciaal dat daar meer ruimte voor komt voor deze jongeren. Maar ook voor jongeren met een uniculturele achtergrond is het belangrijk dat zij in het huidige Nederland bredere kennis meekrijgen van de culturele diversiteit in ons land, en de verschillende perspectieven op onze samenleving en geschiedenis.

Daarom is het belangrijk dat kennis van culturele diversiteit op alle scholen een grotere rol krijgt. Dat scherpt de kennis en reflectie op onze eigen maatschappij onder de jonge generaties, geeft jongeren de erkenning en mogelijkheid om zich daadwerkelijk onderdeel te voelen van de Nederlandse samenleving en kan zo bijdragen aan het vormen van een sterke gezamenlijke Nederlandse identiteit gebouwd op de interne diversiteit.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Terecht stellen de indieners dat er voldoende aandacht moet zijn voor de diversiteit in onze samenleving. Het ontwikkelen van burgerschapscompetenties van leerlingen is een kerntaak van het onderwijs. Onderdeel daarvan is het leven met verschillen in onze veelkleurige samenleving. Vanwege het belang hiervan heeft Arie Slob een wetsvoorstel ingediend om de burgerschapsopdracht aan te

scherpen. Ook het verkiezingsprogramma heeft veel aandacht voor deze burgerschap opdracht. Daarmee is dit, wat het Landelijk bestuur betreft, voldoende geborgd. De ChristenUnie vindt het belangrijk dat scholen vanuit hun eigen identiteit invulling kunnen geven aan deze opdracht. De onderwijsparagraaf gaat daarbij uit van vertrouwen in de onderwijsprofessionals die vanuit hun professionaliteit in hun eigen omgeving invulling geven aan het onderwijs en dus ook aan de burgerschapsopdracht. Met dit amendement gaan de indieners verder en vullen zij al in hoe dit onderwijs moet worden ingevuld.

Het verkiezingsprogramma is terughoudend met het van bovenaf opleggen van nieuwe oplossingen voor diverse maatschappelijke problemen aan docenten en onderwijspersoneel. Het programma stelt om die reden ook voor om eens in de 5 jaar te kijken of herijking van het curriculum nodig is. Zo wordt voorkomen dat de leraar in de klas de oplossing wordt voor elk maatschappelijk probleem.

Dit alles overwegend ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 154 Ratificatie van het facultatief protocol van het VN verdrag handicap

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de bullet:

Implementatie VN-Verdrag. We werken aan de volledige implementatie van het VN-verdrag, samen met de mensen om wie het gaat. Niet over maar met hen is het uitgangspunt bij het maken van beleid. (p.56, regel 19-20)

het volgende toe te voegen

Om dit verdrag zo goed mogelijk te kunnen implementeren ratificeren wij het facultatieve protocol.

Toelichting:

Dit geeft mensen het recht geeft om naar Genève te stappen als ze vinden dat hun rechten worden aangetast. Op dit moment is dit nog steeds niet mogelijk voor Nederlanders. Klachtenregeling verbetert de implementatie van dit verdrag. (als zijnde extern feedback instrument).

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De huidige stand van zaken is deze dat er in VN-verband een evaluatie gaande is naar de werking van de comités, het advies van het LB is om deze evaluatie af te wachten en dan in overleg met de doelgroep de uitkomst te bespreken.

Daarnaast is het zo dat er andere mogelijkheden zijn om klachten te melden. Naast mogelijkheden bij de eigen gemeente (en indien van de toepassing bij de gemeentelijke ombudsman) beoordeelt het college voor de rechten van de mens in Nederland de individuele klachten over discriminatie en is de bewakingsinstantie van het VN-Verdrag Handicap.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 155 Schrap de aparte behandeling van huurders onder de 23 jaar (wordt ingetrokken)

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op pagina 58, onder regel 31,

de volgende bullet toe te voegen:

'Schrap de aparte behandeling van huurders onder de 23 jaar

Alle huurders hebben in gelijke omstandigheden recht op gelijke toegang tot de huurtoeslag. We maken geen leeftijdsonderscheid binnen de huurtoeslag. Voor jongeren tot 23 jaar komen daarom dezelfde regels te gelden als voor andere huurders.'

Toelichting:

Er is een enorm tekort aan jongerenwoningen met een huur tot €442,46 per maand. Jongeren tot 23 jaar hebben alleen recht op huurtoeslag tot een huur van maximaal € 442,46 per maand. Vanaf 23 jaar ligt die grens op € 752,33 huur per maand.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het verkiezingsprogramma schrapt de huurtoeslag en voert in plaats daarvan een basiskorting in. Daarmee is dit probleem verleden tijd.

De indieners trekken het amendement in.

Amendement 156 Structurele investeringen in wetenschap (wordt ingetrokken)

Ingediend door de leden Ros, De Graaf, Paul, Van den Brink, Wallet, Oosterkamp, Foppen, Werkman, te Velde, Naaktgeboren, Perspectief.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om:

Pagina 68. Regelnummer 23

Investeringen in wetenschap en onderzoek houden ons land leefbaar, welvarend en concurrerend. De ChristenUnie wil de matchingsdruk en de lage honoreringspercentages in de tweede geldstroom verzachten, de onderzoekscomponent in de eerste geldstroom versterken en een impuls geven aan

multidisciplinair, wereldwijd toonaangevend onderzoek dat grote maatschappelijke impact beoogt. Voor multidisciplinair onderzoek zijn sterke disciplines belangrijk en alle disciplines nodig. Ook sociale en geesteswetenschappen zijn daarbij van groot belang.

te wijzigen in:

Investeringen in wetenschap en onderzoek houden ons land leefbaar, welvarend en concurrerend. De ChristenUnie wil de matchingsdruk en de lage honoreringspercentages in de tweede geldstroom verzachten, de onderzoekscomponent in de eerste geldstroom versterken en een impuls geven aan multidisciplinair, wereldwijd toonaangevend onderzoek dat grote maatschappelijke impact beoogt. We werken toe naar de Lissabon-doelstelling voor onderzoek financiering van 3% procent van het BBP. Voor multidisciplinair onderzoek zijn sterke disciplines belangrijk en alle disciplines nodig. Ook sociale en geesteswetenschappen zijn daarbij van groot belang.

Toelichting:

Investeringen in wetenschappelijk onderzoek zijn nodig voor het beantwoorden van de vragen van deze tijd. Wetenschap speelt een cruciale rol in de bestrijding van bijvoorbeeld pandemieën, polarisatie en klimaatverandering en garandeert daarbij economische groei op de lange termijn. De afgelopen jaren is de wetenschapsfinanciering tekort geschoten. De Europese norm van 3% (waarvan $\frac{1}{3}$ overheidsinvesteringen en $\frac{2}{3}$ private investeringen) van het BBP is nooit in zicht geweest die schommelt al jaren tussen de 1,64% tot 2,18% - en de financiering van onderwijsinstellingen is gelijk gebleven terwijl de studentenaantallen verdubbeld zijn, waardoor er lang niet genoeg middelen zijn voor onderzoek in alle disciplines.⁴⁵ Dit tekort heeft ernstige gevolgen. De werkdruk is torenhoog,

met ontoereikend onderwijs en burn-out klachten te over. Daarnaast doen de tekorten en doorgaande bezuinigingen kwetsbare wetenschapsgebieden wankelen. Investeringen zijn nodig.

De eerdere investeringen in wetenschap en onderzoek zijn een goede start, maar komen niet verder dan symptoombestrijding op de korte termijn, en zijn dus niet voldoende om tekorten op te vangen en het hoge niveau van de Nederlandse topwetenschap vast te houden.

Bij de ambitie om te investeren past daarom een concreet doel: de Lissabon-doelstelling. Door deze stip op de horizon voorkomen we dat langetermijninvesteringen naar de achtergrond verdwijnen en investeringen slechts gericht zijn op het bestrijden van de symptomen van structurele problemen in de wetenschap.

Een stabiele financiering, in lijn met de Europese norm, evenredig aan studentenaantallen en gericht op alle disciplines, is een kernvoorwaarde voor het behouden van de hoge kwaliteit van het Nederlandse onderzoek en de verbinding tussen onderzoek en onderwijs die typerend hoort te zijn voor academisch onderwijs. Hierbij past een concreet doel dat, net als in de programma's van bijvoorbeeld het CDA en D66, duidelijk geformuleerd is in het programma.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Dit amendement is overbodig en wordt door de indieners ingetrokken.

De indieners trekken het amendement in.

---

⁴⁵ <https://www.rathenau.nl/nl/wetenschap-cijfers/geld/wat-geeft-nederland-uit-aan-rd/twee-en-een-halfprocent>

Amendement 157 Voldoende evaluatie bij stelselwijziging

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om toevoeging bullet onder • Landelijk hoofdlijnenakkoord.

op blz. 51, hoofdstuk 2.3 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

- Grondige evaluatie voor stelselwijziging

Bij een stelselwijziging, wordt eerst een grondige evaluatie gedaan. Door onderzoek en innovatie in kleinschalige proeftuinen wordt bekeken of de beoogde veranderingen ook het gewenste resultaat bereikt. Het samenbrengen en verbinden van mensen met hun omgeving vormt hierin een belangrijk speerpunt.

Toelichting:

In het verleden is gebleken dat er niet goed onderzocht wordt of een bepaalde verandering ook de gewenste impact gaan hebben. Er worden geen grondige evaluaties gedaan.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het landelijk bestuur vindt het amendement overbodig, aangezien stelselwijziging niet aan de orde is. In het programma worden bovendien proeftuinen en pilots voorgesteld, en her en der wijzigingen voorgesteld om het stelsel beter te laten werken.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Hoofdstuk 3 – Een economie waarin mensen kunnen bloeien

Moties en amendementen met preadvies 'oordeel congres' en 'ontraden'.

Amendement 158 BTW-tarief

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pag. 78 regel 27

Zoveel mogelijk naar één btw-tarief. Alleen voor gezonde voeding, OV en reparaties geldt een laag tarief. De huidige btw-tarieven verschillen fors - 21% tegenover 9% - terwijl daar vaak geen goede reden voor is. Een bekend voorbeeld is de btw op konijnenvoer: 9%, en de btw op caviavoer: 21%. We willen zoveel mogelijk naar één tarief, dat lager is dan het huidige hoge tarief. Voor enkele specifieke productcategorieën willen we het laagst mogelijke tarief: het in de EU laagst toegestane tarief is 5%. Dit gaat om groente of fruit, ter bevordering van een gezond eetpatroon, reizen met het openbaar vervoer, reparaties en aankopen bij kringloopwinkels ter stimulering van een meer circulaire economie.

te wijzigen in

Zoveel mogelijk naar één btw-tarief. Alleen voor gezonde voeding, OV en reparaties geldt een laag tarief. De huidige btw-tarieven verschillen fors - 21% tegenover 9% - terwijl daar vaak geen goede reden voor is. Een bekend voorbeeld is de btw op konijnenvoer: 9%, en de btw op caviavoer: 21%. We willen zoveel mogelijk naar één tarief, dat lager is dan het huidige hoge tarief. Voor enkele specifieke productcategorieën willen we het laagst mogelijke tarief: het in de EU laagst toegestane tarief is 5%. Dit gaat om groente of fruit, ter bevordering van een gezond eetpatroon, reizen met het openbaar vervoer, reparaties en aankopen bij kringloopwinkels ter stimulering van een meer circulaire economie. ***Om de door COVID zwaar getroffen sectoren in de economie te steunen bij hun herstel zou ook voor deze sectoren een laag tarief moeten gelden gedurende een aantal jaren.***

Toelichting:

Ten tijde van het KUNDUZ akkoord (april 2012) heeft met name de detailhandel een serieuze bijdrage geleverd aan die crisisbegroting door een zeer snel ingevoerde btw verhoging halverwege het jaar van 19% naar 21% door te voeren. De opbrengst: 4 miljard per jaar. Het ligt in de rede om nu de crisis in bepaalde sectoren van de economie, oa horeca, detailhandel, evenementen- en cultuursector, extreem is deze sectoren een tijdelijke btw verlaging van 10% voor het huidige 21% tarief en 5% voor het huidige 9% tarief toe te kennen gedurende een aantal jaren. Het is in het algemeen maatschappelijk belang voor leefbaarheid, werkgelegenheid en sociale cohesie dat we vitale winkelstraten met mooie winkels, aantrekkelijke horeca en levendige cultuursector behouden. Krimp is onvermijdelijk maar kaalslag is schadelijk voor wijken en gemeenten.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Hoezeer het LB sympathie heeft voor de beweegredenen van de indieners, het LB vindt dit een onverstandig amendement. Uit de praktijk en uit onderzoek weten we dat regelingen als de NOW, Tozo en TOGS en veel effectiever zijn dan het verlagen van de btw, nog afgezien van de budgettaire derving. Een tijdelijke verlaging van productgebonden belastingen als de btw is een relatief weinig effectieve impuls voor door corona zwaar getroffen sectoren (zie ook dit recente spoorboekje van het CPB: <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Achtergronddocument->

[Beleidsvarianten-met-Saffier-II-1.pdf](#)). Bovendien is het karakter van de zwaar getroffen sectoren over het algemeen helaas zodanig - denk aan horeca en evenementen - dat consumptie niet zal worden ingehaald, maar weer op gang zal komen als de contactbeperkende maatregelen voorbij zijn. Het LB is van mening dat de inzet van de ChristenUnie, zoals verwoord in het conceptverkiezingsprogramma, gericht op hervorming van de arbeidsmarkt en het belastingstelsel en daarbij verlaging van de lasten op arbeid voor werkenden en werkgevers, verhoging van minimumloon en uitkeringen en gerichte investeringen een effectieve mix vormt om na de coronacrisis te herstellen.

Daarom ontraadt het LB dit amendement.

Amendement 159 Faillissementswetgeving

Ingediend door de leden van Veelen, van Dorp, Tax, Vermin, Tijhof, Plomp, Nieuwenhuis, Kolkman, Slik, van Veen, van der Woerd, Huibers

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor de tekst 'Betere positie ondernemers bij faillissement; kansen voor doorstart' (p. 89, r. 7-10)

"Het faillissementsrecht wordt aangepast waarbij de positie van de gefailleerde en onderbewindgestelden wordt verbeterd en hun belangen beter worden geborgd. Preferente en concurrente schuldeisers moeten een gelijkwaardige positie krijgen. De Belastingdienst en zeker de banken mogen een kansrijke doorstart niet frustreren."

aan te vullen met de tekst

"Het vroegtijdig inschakelen van een bewindvoerder kan veel faillissementen voorkomen. Bedrijven worden verplicht om bij naderend onvermogen tijdig de rechtbank te informeren zodat een bewindvoerder met bevoegdheden als van een curator kan worden aangesteld. De meldingsplicht geldt voor bedrijven waarvan het eigenvermogen tot onder de 10% is gedaald."

Toelichting:

Een faillissement brengt doorgaans veel leed met zich mee voor de betrokkenen. Bovendien gaat er maatschappelijk kapitaal verloren. De surseance-wetgeving werkt in de praktijk niet. 99,7% van de bedrijven die in surseance van betalingen verkeren, gaan alsnog failliet. Zowel de direct betrokkenen als de maatschappij zijn gebaat bij het voorkomen van een faillissement. De voorgestelde aanpassingen van de faillissementswetgeving kunnen daaraan bijdragen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Hoewel het bestuur het eens is met de indieners dat een faillissement veel leed met zich mee brengt, is zij van mening dat het eigen vermogen slechts een onderdeel is de gezondheid van een bedrijf. Er zijn voldoende ondernemingen die minder eigen vermogen dan de 10% norm hebben en prima draaien. Bovendien speelt bij faillissementen niet de solvabiliteit, maar juist de liquiditeit de belangrijkste rol.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 160 Financiële educatie op middelbare scholen

Ingediend door de leden Ceder, Bloem, Nede, Kumar, Rijssel-Omusuo, Hart, Westland, Hoffman, Da Costa, Wimmenhove, Kuiper, Heng, Verwijs, Alberts, Moll, Van Eerde, Visser, Romeijn, Roor, Fountain, Kennedy, Zoutewelle

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt onder de volgende tekst:

- Duidelijker waarschuwingcampagnes. 'Geld lenen kost geld' is voor velen te cryptisch, er komt daarom een betere waarschuwingcampagne om te waarschuwen voor de gevolgen van lenen van geld.

De volgende nieuwe tekst toe te voegen:

- **Financiële educatie op middelbare scholen**

In het onderwijs curriculum wordt aandacht besteed aan financiële educatie.

Toelichting:

Jongeren kunnen na hun 18e van alles en nog wat kopen en lenen, maar velen hebben nooit geleerd met geld om te gaan. Veel jongeren raken dan ook snel in de schulden. Door er ook op school als mogelijk vak/ cursus intensief aandacht aan te besteden kan dat een drempelverlagend effect hebben en stelt het jongeren in staat om weloverwogen betere financiële keuzes te maken. Uiteindelijk verlaagt dit ook de maatschappelijke kosten die gemoeid zijn met jongeren in schulden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB heeft veel sympathie voor de stellingname dat kinderen van jongs af aan moeten leren over het omgaan met geld. Toch ontraadt het LB dit amendement. Daarbij speelt het volgende mee. De werkdruk binnen het onderwijs is hoog. De afgelopen jaren is door Arie Slob fors geïnvesteerd in het terugdringen van de werkdruk. En de werkdruk blijft, mede vanwege het lerarentekort een belangrijk aandachtspunt. Het verkiezingsprogramma is daarom terughoudend met het van bovenaf opleggen van nieuwe oplossingen voor diverse maatschappelijke problemen aan docenten en onderwijspersoneel. Het programma stelt om die reden ook voor om eens in de 5 jaar te kijken of herijking van het curriculum nodig is. Zo wordt voorkomen dat de leraar in de klas de oplossing wordt voor elk maatschappelijk probleem. Als het initiatief voor financiële educatie bij de school vandaan komt, staat niets daarin aan de weg. Maar dit vanuit de Rijksoverheid initiëren en van bovenaf opleggen, gaat het Landelijk bestuur te ver.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 161 Hypotheekrenteaftrek

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

Daartegenover zullen hervormingen moeten staan die onze economie en samenleving versterken en op langere termijn de overheidsfinanciën structureel verbeteren. Een voorbeeld daarvan is het geleidelijk afschaffen van de hypotheekrenteaftrek. Dat vermindert de gekte op de woningmarkt, maakt onze economie schokbestendiger en stopt de subsidiëring van het aangaan van de in ons land toch al extreem hoge private schulden.

op blz. 75, bovenaan van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

te wijzigen in

Daartegenover zullen hervormingen moeten staan die onze economie en samenleving versterken en op langere termijn de overheidsfinanciën structureel verbeteren. Een voorbeeld daarvan is het geleidelijk afschaffen van de hypotheekrenteaftrek.

Toelichting:

1. Gefaseerde afschaffing van de hypotheekrenteaftrek blijft in dit amendement ongewijzigd staan, omdat dit onverminderd verdedigbaar is vanuit oogpunt van gelijkwaardige lastenverdeling tussen kopers en huurders.
2. De nu in het verkiezingsprogramma opgenomen argumentatie komt in het amendement te vervallen omdat dit het verhaal niet sterker maakt. (1) De "gekke op de woningmarkt" is bij de huidige zeer lage rente niet toe te schrijven aan de hypotheekrenteaftrek. De gekte komt anno nu vooral door andere factoren. (2) De regelgeving rond hypotheekrenteaftrek is de achterliggende jaren zodanig aangescherpt, dat het aangaan van problematische "extreem hoge private schulden" niet aan de hypotheekrenteaftrek kan worden toegeschreven.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB deelt met de indieners dat de steeds lager geworden kapitaalmarktrente de belangrijkste oorzaak is voor de snelle huizenprijsstijging. DNB concludeerde afgelopen zomer bijvoorbeeld nog dat de verdrievoudiging van de Nederlandse huizenprijzen in de afgelopen 25 jaar vooral samenhangt met de toegenomen financieringsruimte van kopers, die weer samenhangt met de gedaalde rente (<https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2020/dnb389563.jsp#>). Tegelijk is de hypotheekrenteaftrek ook een factor in die financieringsruimte en daarmee in de huizenprijsstijging. Niet voor niets adviseerde DNB tegelijkertijd mede om die reden de hypotheekrenteaftrek verder af te bouwen. Daarom stelt het LB voor de oude tekst te handhaven, maar daaraan wel de 'rente-component' toe te voegen. In het bezwaar tegen de notie private schulden gaat het LB niet mee. Immers, in internationaal perspectief is een loan-to-value van 100% uniek hoog, wat mede de relatief hoge Nederlandse private schulden verklaart. Het voorstel luidt als volgt: *"Daartegenover zullen hervormingen moeten staan die onze economie en samenleving versterken en op langere termijn de overheidsfinanciën structureel verbeteren. Een voorbeeld daarvan is het geleidelijk afschaffen van de hypotheekrenteaftrek. Dat vermindert de gekte op de woningmarkt enigszins - die natuurlijk hoofdzakelijk is aangewakkerd door de steeds lager geworden kapitaalmarktrente - maakt onze economie schokbestendiger en stopt de subsidiëring van het aangaan van de in ons land toch al extreem hoge private schulden."*

Het landelijk bestuur ontraadt dit amendement in zijn huidige vorm.

Amendement 162 nul-op-de-meter

Ingediend door ChristenUnie Renswoude

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

'Klimaatbestendige nieuwbouw' (pagina 100, regels 35-39);

waar staat

Bij nieuwbouw gaat het niet alleen om energiebesparing en gasvrij bouwen, maar ook om klimaatbestendigheid, zowel voor wat betreft de omgang met water - waaronder het afkoppelen van hemelwater en afvalwater - als het voorkomen van hittestress. We stimuleren gemeenten beter gebruik te maken van de huidige juridische mogelijkheden en te verkennen wat er extra nodig is, zoals aanpassing van het Bouwbesluit.

aan te vullen met

Nul-op-de-meter bij nieuwbouw. Wij stimuleren de bouw van nul-op-de-meter woningen bij nieuwbouw. Op deze manier versnellen we de verduurzaming van de woningbouwsector door ervoor te zorgen dat alle nieuw te bouwen woningen zo veel mogelijk nul-op-de-meter zijn. Woningcorporaties stimuleren we financieel om nul-op-de-meter te bouwen.

Toelichting:

Bij nieuwbouw is bijna energieneutraal (BENG) sinds 1 januari 2021 bij vergunningverlening de standaard. De markt geeft aan dat opdrachtgevers nul-op-de-meter (NOM-keur) moeten gaan eisen willen zij deze woningen bouwen. Het is daarom van belang dat de overheid nul-op-de-meter bij nieuwbouw stimuleert. Gezien het grote aantal woningen dat gebouwd moet worden de komende jaren, kan het nul-op-de-meter bouwen van nieuwbouwwoningen een enorme duurzaamheidsimpuls geven.

Voor woningcorporaties kan het lastig zijn om nul-op-de-meter te bouwen zonder dat de betaalbaarheid van hun woningen onder druk komt te staan. Woningcorporaties kunnen weliswaar een energieprestatievergoeding vragen, maar dan komt de rekening terecht bij de mensen die het geld juist hard nodig hebben – de huurders. Het is daarom van belang om woningcorporaties financieel te ondersteunen door bijvoorbeeld een korting te geven op de verhuurdersheffing (indien niet wordt afgeschaft) zodat zij kunnen verduurzamen en de woningen betaalbaar kunnen houden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De indieners geven terecht aan dat er naast de BENG norm die door de overheid is ingesteld, ook het nul op de meter (NOM) keur is wat door een beperkt deel van de markt wordt toegepast. De BENG norm is verplicht en zo worden de huizen vanaf 1 januari ook ten minste gebouwd. De indieners stellen dat huurders in een NOM woning de rekening betalen van de energieprestatievergoeding. Dat beeld lijkt ons niet helemaal juist. Immers zorgt de NOM woning voor weinig tot geen energielasten. Een deel van de besparing op de energielasten gaat als energieprestatievergoeding naar de woningcorporatie terug om daarmee een deel van de verduurzaming te financieren. Maar per saldo is een NOM huurwoning vanwege de per saldo nog steeds lagere energielasten goedkoper dan een niet NOM woning. Derhalve is stimulering van NOM niet nodig. In de koopmarkt is zoals gezegd de BENG norm de minimale eis. In de praktijk wordt bovendien vaak boven de BENG eis gebouwd. Dit keurmerk is pas vanaf 1 januari van kracht. Een extra keurmerk zou de eisen van de koopwoning verzwaren en daarmee ook de betaalbaarheid die al fors onder druk staat verder verslechteren.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 163 Vervallen verhoging erf- en schenkbelasting

Ingediend door de leden Kers, Kers, Kers-Bril, Kers-Veltkamp, Kers, Van den Berg, Van der Worp, Van den Berg, Brill, Kers, Van der Kamp, Brouwer, Van Gaalen, Brouwer, Hofstra, Schraa.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

Op blz 78 (regelns. 19/20) van het verkiezingsprogramma staat: "de tarieven in de erf- en schenkbelasting gaan omhoog, de vrijstellingen worden minder genereus"

Op blz 89 (regelns. 11-13) van het verkiezingsprogramma staat: "De continuïteit van familiebedrijven mag niet in gevaar komen wanneer ze van de ene generatie naar de volgende worden overgedragen. Dit rechtvaardigt een forse fiscale vrijstelling voor het ondernemingsvermogen bij bedrijfsoverdracht"

De indieners stellen voor om:

De zin op blz 78 (regelns. 19/20) "de tarieven in de erf- en schenkbelasting gaan omhoog, de vrijstellingen worden minder genereus" te laten vervallen.

Toelichting:

M.i.v. 2010 is door staatssecretaris De Jager (CDA) de heffing van de schenk- en erfbelasting gewijzigd. De tarieven en vrijstellingen van particulier vermogen werden verruimd, maar vooral de BOR (Bedrijfsopvolgingsregeling) zorgde ervoor dat voortaan bedrijfsvermogen makkelijker zonder of met nauwelijks heffing van schenk- of erfbelasting kan worden overgedragen binnen de familiekring. Overigens maakte de ChristenUnie destijds deel uit van dit kabinet.

Binnen de fiscale wereld bestaat veel discussie over deze genereuze vrijstellingen voor de bedrijfsoverdrachten (BOR): iemand die privé-vermogen erft van zijn ouders heeft een vrijstelling van € 21.282 (2021). Iemand die bedrijfsvermogen erft heeft een vrijstelling van € 1.119.845 (2021) en is het bedrijfsvermogen (goingconcernwaarde) hoger dan dit bedrag dan is bovendien 83% boven dit bedrag ook nog eens vrijgesteld.

De huidige tarieven voor de erf- en schenkbelasting liggen tussen de 10% en 40%. Wie bijvoorbeeld van een suikeroom of suikertante erft, betaalt 30% of 40% erfbelasting. Ter vergelijking een bedrijf/vennootschap betaalt over haar winst tot € 245.000 slechts 15% winstbelasting (in 2022 gaat deze schijfgrens zelfs naar € 395.000) en boven dit bedrag bedraagt de winstbelasting 25%. Voor het maatschappelijk draagvlak is het belangrijk dat er evenwicht is tussen de verschillende belastingtarieven. De erfbelasting wordt bovendien als onredelijk ervaren: er is in box 1 al inkomstenbelasting over betaald, daarna vermogensbelasting in box 3 en vervolgens moeten de erfgenamen nog eens fors erfbelasting betalen. De ChristenUnie wil dit nog verder verhogen.

De huidige staatssecretaris Keijzer (CDA) heeft toegezegd dat de omstreden BOR in 2021 zal worden geëvalueerd. Alvorens de schenk- en erfbelasting over privé-vermogen überhaupt te verhogen is het in ieder geval verstandig om eerst deze evaluatie af te wachten.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

De tarieven in de schenk- en erfbelasting zijn inderdaad verlaagd door staatssecretaris De Jager. De gemiddelde in Nederland betaalde erfbelasting is daarmee sindsdien gemiddeld circa 11%. Dat is een lage belastingdruk vergeleken met de lasten op winst, pensioen en zeker vergeleken met de belastingen op arbeidsinkomen. De gemiddelde belastingdruk op loon is bijvoorbeeld meer dan 25%.

En natuurlijk weet het LB dat de belasting op erfenissen niet populair is, maar het bestuur acht het verstandig en billijk dat de economisch gezien verstorende belasting die uit een tegenprestatie als arbeid wordt verkregen wat omlaag gaat en dat de economisch minder verstorende belasting op geld dat om niet wordt verkregen wat omhoog gaat en dat zo een meer rechtvaardige balans ontstaat. Dit amendement slaat dan ook een gat in de financiële dekking van het programma. Het argument dat er al belasting is betaald is niet steekhoudend. Dat geldt namelijk voor veel transacties. Als u benzine tankt, betaalt u ook met geld waar al inkomstenbelasting over is betaald en betaalt u accijns en btw over die accijns. Dit alles neemt natuurlijk niet weg dat we de evaluatie over de BOR met belangstelling tegemoet zien en daarover graag in gesprek blijven.

In de tussentijd ontraadt het LB dit amendement.

Hoofdstuk 4 – Leven op een groene en schone aarde

Moties en amendementen met preadvies 'oordeel congres' en 'ontraden'.

Amendement 164 Aantal vliegbewegingen Schiphol begrenzen

Ingediend door ChristenUnie Haarlem en ChristenUnie Haarlemmermeer en de leden Visser, Lucaciu, Van der Beek, de Vries, Cornet, Mulder, Sluiter, de Reus, Droog, Kramer, Vader, Rustenburg, de Kogel, Kroon, Kooij, Slik, van Huit, Korf, van Buren, Kolkman, Bloem, de Boer, van Buren en Linder.

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om in de passage over duurzaam mainportbeleid op blz. 105 (regel 37-42) de tekst

“Verdere groei van Schiphol past daar niet in”

te wijzigen in

“Verdere groei van Schiphol past daar niet in. Het aantal vliegbewegingen wordt daarom gemaximeerd op het huidige aantal van 500.000 vluchten. Er komt binnen twee jaar een voorstel om dit aantal uiterlijk in 2030 te verlagen naar maximaal 425.000 vluchten. In dit voorstel worden maatschappijen verplicht slots voor korte afstandsvluchten in te leveren en investeert het Rijk in betere spoorverbindingen naar Duitsland.”

Toelichting:

Het aantal vliegbewegingen op Schiphol was in 2019 496.833. Deze vliegtuigen gingen naar 333 bestemmingen⁴⁶. Een groot deel van deze vliegbewegingen is binnen Europa. Voor steeds meer van deze bestemmingen is de trein een goed alternatief. Alleen al naar Londen zijn ongeveer 50 vertrekken en 50 aankomsten per dag (pre-corona)⁴⁷. Dat zijn meer dan 35.000 vliegbewegingen per jaar. Dit gaat bovendien veelal om relatief kleine vliegtuigen waardoor de capaciteit van Schiphol niet optimaal wordt benut.

Het verkiezingsprogramma spreekt zich uit tegen verdere groei van de luchtvaart (blz. 105) en stelt voor op Europees niveau slots te beperken (blz. 121). Waar het programma duidelijk is over Lelystad Airport ontbreekt echter een duidelijke grens voor het aantal vliegtuigen op Schiphol.

Met het maximeren van het aantal vliegbewegingen op 500.000 wordt een duidelijke grens gesteld. Er blijft hiermee voldoende ruimte voor intercontinentaal vliegverkeer. Door meer nationale vrijheid bij het verdelen van vliegslots zoals bepleit op blz. 121 kan dit verkeer zelfs beperkt groeien als hiervoor Europese vluchten worden ingeleverd.

Bij voldoende investeringen in het spoornetwerk en voldoende maatregelen die het vliegverkeer eerlijker beprijzen is het mogelijk de grens van het aantal vliegbewegingen op Schiphol verder te beperken. Het aantal vliegbewegingen schommelde tussen 2008 en 2013 tussen de 397.000 en 442.000⁴⁸. Hiervan was ook toen een aanzienlijk aantal vluchten op korte afstanden. Een limiet van 425.000 is daarom goed verdedigbaar. Hiervoor is wel een voorstel nodig om dit juridisch goed te regelen omdat de huidige slots reeds vergeven zijn aan de vliegmaatschappijen. Daarom is een overgangstermijn van enkele jaren noodzakelijk.

⁴⁶ <https://www.luchtvaartnieuws.nl/nieuws/categorie/3/airports/nauwelijks-passagiersgroei-voor-schiphol-in-2019#:~:text=SCHIPHOL%20%2D%20Luchthaven%20Schiphol%20heeft%202019,hel%20netwerk%20steeg%20naar%20333>

⁴⁷ <https://www.parool.nl/nieuws/door-betere-samenwerking-kan-aantal-vluchten-schiphol-omlaag~bbe050d55/>

⁴⁸ <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/37478hvv?dl=18AE4>

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB is van mening dat in het VP stevig genoeg wordt ingezet op het beperken van de groei van de luchtvaart in Nederland met verschillende prijsmaatregelen, het niet openen van Lelystad airport en het stimuleren van alternatieve vormen van transport. Het LB vindt het te vroeg om zich binnen deze context nu al vast te leggen op het exacte aantal vluchten voor Schiphol in 2030, ook omdat e.g. de slotverdeling voor een groot deel op Europees niveau wordt bepaald en het niet openen van Lelystad airport de druk op Schiphol de komende jaren verhoogt.

Het LB ontraadt daarom dit amendement.

Amendement 165 Eerlijk speelveld luchtvaart

Ingediend door de leden

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"De geplande bijmengverplichting van bio- en synthetische kerosine wordt per 2023 nationaal ingevoerd als dit Europees niet lukt, om daarmee de productie aan te jagen en bij te dragen aan de vergroening van de luchtvaart." (pagina 120, regels 26-28)

te wijzigen in

"De geplande bijmengverplichting van bio- en synthetische kerosine wordt niet ingevoerd als dit Europees niet lukt. Dit om te voorkomen dat vluchten die op dit moment nog door Nederlandse luchtvaartmaatschappijen worden uitgevoerd, straks enkel nog worden uitgevoerd door buitenlandse (vaak Chinese of Arabische) maatschappijen. Die aanschaf in Nederland van deze duurdere bio- en synthetische brandstof kunnen omzeilen."

Toelichting:

Door het verplicht bijmengen van bio- en synthetische kerosine (ca. 4x hogere kostprijs) zullen de kerosineprijzen op de Nederlandse vliegvelden aanzienlijk stijgen. Buitenlandse maatschappijen kunnen deze hogere prijzen gemakkelijk omzeilen door voldoende (goedkope) traditionele kerosine mee te nemen vanaf hun thuisluchthaven, om zo het tanken van de duurdere bio- en synthetische kerosine op Nederlandse luchthavens te vermijden.

Bijkomend nadeel hiervan is dat vliegtuigen hierdoor op de heenweg naar Nederland zwaarder worden en nog meer kerosine gaan verbruiken. Het milieu is dus bij nationale invoering hiervan slechter af dan zonder invoering.

Nederlandse werkgelegenheid kan bovendien wellicht zelfs verdwijnen doordat de Nederlandse maatschappijen deze duurdere kerosine wel moeten betalen op hun thuishavens. Het internationale speelveld wordt dan ook ernstig verstoord ten nadele van vliegmaatschappijen met een Nederlandse thuishaven.

Daarbij zitten de huidige generatie vliegtuigen (Boeing 737 Next Generation, Airbus 320ceo), waarmee de meeste (ca. 2/3 van alle) vluchten nu nog wordt gevlogen vanaf de Nederlandse vliegvelden, tegen het einde van hun levensduur. De opvolgers van deze vliegtuigen (B737MAX, A320neo) zijn circa 20%

zuiniger (= 20% minder CO2 uitstoot) en maken circa 50% minder geluid. Om ook omwonenden van Nederlandse vliegvelden vooral van dit laatste te laten profiteren dienen de Nederlandse maatschappijen voldoende concurrerend vermogen te behouden om forse investeringen in vlootverduurzaming te kunnen waarmaken.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB wil een duidelijk signaal afgeven dat Nederland desnoods unilateraal stappen neemt om deze sector te verduurzamen als dit in internationaal verband niet of niet voldoende lukt. Bewust blijven we enigszins op de vlakte over de wijze waarop we deze verplichting willen invoeren, zodat we ruimte houden voor mitigerende maatregelen die het effect op het gelijke speelveld in elk geval deels teniet kunnen doen (e.g. rond het genoemde effect van tanken additionele kerosine in het buitenland).

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 166 Herinrichten watersysteem voor genoeg water

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage (twee punten):

- ***Natuurlijke klimaatbuffers. We investeren in onderzoek naar het gebruik van natuurlijke klimaatbuffers, zoals het minder diep en meanderend maken van beken, zodat water niet direct wordt afgevoerd, maar in de bodem kan zakken.***
- ***Herinrichten watersysteem voor genoeg water. Het watersysteem Oost- en Zuid-Nederland (hoge zandgronden) wordt opnieuw ingericht en klimaatbestendig gemaakt door het water in de winter vast te houden. Door drinkwaterwinningslocaties te verplaatsen naar locaties met een wateroverschot in plaats van een watertekort, gaan we slim met water om.***

Op blz. 107, 'Aanpassen aan klimaatverandering' van hoofdstuk 4.1 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

te wijzigen in: Punten samenvoegen. Ze vullen elkaar aan.

- ***Herinrichten watersysteem voor genoeg water. Het watersysteem in Oost- en Zuid-Nederland (hoge zandgronden) wordt opnieuw ingericht en klimaatbestendig gemaakt door het water in de winter vast te houden. Dit doen we door in te zetten op water retentie om droogte te voorkomen. Daarnaast investeren we in onderzoek naar het gebruik van natuurlijke klimaatbuffers, zoals het minder diep en meanderend maken van beken, zodat water niet direct wordt afgevoerd, maar in de bodem kan zakken. Daarnaast verplaatsen we ook de locaties voor drinkwaterwinningslocaties naar locaties met een wateroverschot in plaats van een watertekort. Op deze manier gaan we slimmer om met water.***

Toelichting:

Oost- en zuid NL hebben op dit moment echt grote problemen op het gebied van watermanagement. Simpel gesteld wordt er op dit moment meer water afgevoerd dan er bij komt. We drogen dit stuk van

NL dus uit. Beide punten gaan volgens mij over hetzelfde en kunnen daarom het beste samen worden gevat. Retentie, klimaatbuffers en verplaatsing van drinkwaterwinningen leiden dragen bij aan 'herinrichting van het watersysteem voor genoeg water'.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Door eerder amendement is er meer onderscheid toegevoegd aan deze passages, daarom kan dit amendement komen te vervallen.

Daarmee ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 167 Investeren in elektriciteitsnetwerken en netbedrijven

Ingediend door ChristenUnie Rotterdam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om:

Pagina 112, regel 34-38:

Meer wind- en zonne-energie. Via de regionale energiestrategieën (RES) wordt ingezet op 35 TWh productie aan windenergie en zonne-energie op land. De Gedragscode zon op land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan. Omdat in de praktijk niet alle projecten worden gerealiseerd, is er een voldoende grote veiligheidsmarge nodig, bijvoorbeeld door parallel grootschalige opwek op Rijksareaal voor te bereiden. Bij te weinig voortgang stuurt de Rijksoverheid bij met een concrete taakstelling. (Pagina 112, regel 34-38)

te wijzigen in

Meer wind- en zonne-energie. Via de regionale energiestrategieën (RES) wordt ingezet op 35 TWh productie aan windenergie en zonne-energie op land. De Gedragscode zon op land helpt om zorgvuldig met zonne-energie projecten om te gaan. Omdat in de praktijk niet alle projecten worden gerealiseerd, is er een voldoende grote veiligheidsmarge nodig, bijvoorbeeld door parallel grootschalige opwek op Rijksareaal voor te bereiden. Bij te weinig voortgang stuurt de Rijksoverheid bij met een concrete taakstelling. ***De grote hoeveelheid opwek hernieuwbare energie vraagt een andere manier van omgaan met onze huidige elektriciteitsnetwerk. Dat vraagt grote investeringen van de netbedrijven, maar ook nieuwe en creatieve oplossingen en nieuwe manieren van werken door de netbedrijven. Het is noodzakelijk om netbedrijven hier voldoende wettelijke ruimte voor te geven. Daarnaast is het goed om ook ruimte te geven aan transport van waterstof als alternatieve energiebron of als alternatief waar het aanleggen van een net te kostbaar is.***

Toelichting:

De hernieuwbare energieprojecten worden op dit moment overal neergelegd in het land. Er komen vooral veel zonne-energieprojecten bij. Die projecten komen over het algemeen te liggen op locaties, waar het elektriciteitsnetwerk niet heel zwaar is aangelegd. Netbedrijven hebben op dit moment vooral de taak om al die projecten aan te sluiten, wat forse investeringen vraagt. Die investeringen worden direct gesocialiseerd, via de elektriciteitsrekening van ons allemaal. Het is verstandig om

netbedrijven (wettelijke) ruimte te geven om op zoek te gaan naar creatieve oplossingen, die ertoe leiden dat die projecten nog steeds snel aangesloten kunnen worden. Maar tegelijk ook kunnen leiden tot goedkopere aansluitmethoden. Hierbij kan ook worden gekeken naar mogelijkheden voor aansluiting op warmtenetten en waterstofnetten. (regel 4 en regel 11, pagina 114).

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De noodzaak voor een robuust elektriciteitsnetwerk komt op diverse andere plekken terug (e.g. bij de investeringsagenda op pp. 76 en de frase over de regie op energie-opslag op pp. 114). De toevoeging die gemaakt wordt is niet dusdanig concreet dat het iets toevoegt. Hetzelfde geldt voor de toevoeging over waterstof, waterstof komt op verschillende andere plekken (e.g. bij het vrachttransport op pp. 119) en bij het stuk over elektriciteit en waterstof (op pp. 114).

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 168 Kernenergie

Ingediend door de leden Eilander, Kers, Schenk, Dijksterhuis, Hunink, Oosterveld, Kodde, Veldsema, Tuk, Verbruggen, Kroese, Stam, Bol, Mulder, Tol, Bijleveld, Palland, Schipper, Kers, van der Beek, Kolkman, Hofstra, de Vries

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Pagina 114; regel: 19-23

Geen nieuwe kerncentrales. De kerncentrale in Borssele kan, mits veilig en verantwoord, langer openblijven om een bijdrage te leveren aan een stabiel elektriciteitssysteem tijdens de transitie. Vanwege het afvalprobleem (wat kernenergie per definitie een niet-duurzame optie maakt) en de zorg rond veiligheid kiezen wij ervoor de energietransitie in Nederland vorm te geven zonder exploitatie- of andersoortige subsidies op nieuwe kerncentrales.

te wijzigen in

De kerncentrale in Borssele kan, mits veilig en verantwoord, langer openblijven om een bijdrage te leveren aan een stabiel elektriciteitssysteem tijdens de transitie. Kernenergie is één van de CO2-emissieloze energiebronnen en één van de weinige weersonafhankelijke bronnen, die bovendien weinig ruimte inneemt. Nieuwe kerncentrales sluiten we niet uit, maar gelet op de nadelen die aan de huidige generatie kerncentrales kleven – met name de afvalproblematiek – hebben duurzame vormen van energie onze voorkeur.

Toelichting:

In de oorspronkelijke tekst worden alle vormen van kernenergie, voor nu en in de toekomst, als niet-duurzaam en onveilig bestempeld. Er is zicht op nieuwe technologie die – kleinere of grotere – reactoren inherent veilig maakt. Reactoren op basis van thorium kunnen zelfs bijdragen aan het oplossen van het afvalprobleem van de huidige generatie kerncentrales. Mede vanwege het grote belang van de energietransitie en de beperkte alternatieven voor fossiele brandstoffen, en de beperkte ruimte, is het niet verstandig om CO2-neutrale opties op voorhand uit te sluiten. De

indieners zien de ChristenUnie als een moderne partij die open staat voor innovatie, en voor de mogelijke veilige en schone opties die moderne technologie ons biedt.

Ten aanzien van de afvalproblematiek geldt overigens dat het bedrijfsleven ook werkt aan nieuwe technieken waarmee het verwerken van dit nucleair afval mogelijk is.

Preadvies Landelijk Bestuur – Oordeel congres

Het LB ondersteunt de conclusie die door de VPC in het programma is verwoord om het genoemde afvalprobleem en de zorg rond veiligheid van kernenergie zwaarder te laten wegen dan de in dit amendement terecht genoemde voordelen van kernenergie.

Het landelijk bestuur laat dit amendement over aan het oordeel van het congres.

Amendement 169 Klimaatakkoord in onderwijsprogramma's

Ingediend door de leden Wolsheimer, Alblas, Droog, van Luijk, van der Steeg, van Zanten, Tolboom, de Ruig, Teune, Baauw, Fountain, Boers, ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Er komt een permanente nationale campagne rondom het Klimaatakkoord, gericht op de noodzaak tot handelen en op de kansen voor een betere toekomst en leefomgeving. Mensen worden meegenomen in het eerlijke verhaal dat over klimaat verteld moet worden, en ondersteund bij de concrete maatregelen die ze zelf kunnen nemen. De permanente campagne wordt geleid door een nieuw nationaal platform. Daarbij worden ook diverse lokale energienetwerken en coöperaties ingezet, omdat die het best in staat zijn de boodschap dicht bij mensen te brengen. (pagina 111, regels 13-18)

te wijzigen in

Permanente campagne rond Klimaatakkoord. Er komt een permanente nationale campagne rondom het Klimaatakkoord, gericht op de noodzaak tot handelen en op de kansen voor een betere toekomst en leefomgeving. Mensen worden meegenomen in het eerlijke verhaal dat over klimaat verteld moet worden, en ondersteund bij de concrete maatregelen die ze zelf kunnen nemen. **Hiervoor is het nodig dat kennis over de klimaatcrisis en de aanpak daarvan onderwezen wordt, zowel in het PO als in het VO.** De permanente campagne wordt geleid door een nieuw nationaal platform. Daarbij worden ook diverse lokale energienetwerken en coöperaties ingezet, omdat die het best in staat zijn de boodschap dicht bij mensen te brengen.

Toelichting:

Kinderen moeten van jongs af aan leren dat er een Klimaatakkoord is en dat het belangrijk is om als mensheid de handen ineen te slaan om de klimaatcrisis zoveel mogelijk te beperken.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB heeft veel sympathie voor de stellingname dat kinderen van jongs af aan moeten leren over klimaatverandering en manieren om daar iets aan te doen. Ze is echter van mening dat dit op heel veel scholen al gebeurt. Wat ook meespeelt is het volgende. De werkdruk binnen het onderwijs is

hoog. De afgelopen jaren is door Arie Slob fors geïnvesteerd in het terugdringen van de werkdruk. En de werkdruk blijft, mede vanwege het lerarentekort een belangrijk aandachtspunt. Het verkiezingsprogramma is daarom terughoudend met het van bovenaf opleggen van nieuwe oplossingen voor diverse maatschappelijke problemen aan docenten en onderwijspersoneel. Het programma stelt om die reden ook voor om eens in de 5 jaar te kijken of herijking van het curriculum nodig is. Zo wordt voorkomen dat de leraar in de klas de oplossing wordt voor elk maatschappelijk probleem. Als het initiatief voor educatie rond klimaatverandering bij de school vandaan komt, staat niets daarin aan de weg. Maar dit vanuit de Rijksoverheid initiëren en van bovenaf opleggen, gaat het Landelijk bestuur te ver.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 170 Lelystad Airport

Ingediend door de leden Schraa, Volmer, Messelink, van Gaalen, Brouwer, van Riel, Hofstra, Bijleveld, Brouwer, van Wageningen, van Roon, Kooistra, Kers, Kers-Bril, Eilander

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de tekst op Pagina 120:

“Geen Lelystad Airport. Er gaat definitief een streep door de opening van het nieuwe Lelystad Airport. Het openen van een extra luchthaven voor vakantievuchten past niet bij de noodzaak om minder te vliegen. Eerdere publieke en private investeringen worden gecompenseerd. Er komt een gericht programma om de sociaaleconomische positie van Flevoland en de gemeente Lelystad te verbeteren en een ruimhartige compensatie die tenminste dezelfde economische waarde en hetzelfde arbeidsmarktpotentieel vertegenwoordigt, bijvoorbeeld gericht op betere toegankelijkheid zorg, innovatieve landbouw, spooraftakking Lelylijn naar de haven van Lelystad voor goederenvervoer naar Duitsland, aanleg spoorwegemplacement en de bouw van tenminste 10.000 woningen.”

te wijzigen in:

“De opening van de meest duurzame vakantieluchthaven van Europa, Lelystad Airport, gaat door. Er is veel geïnvesteerd in deze duurzame luchthaven. Onder in elk geval twee kabinetten waar ook de ChristenUnie aan deelnam is steeds gekozen voor ontwikkeling van een vakantieluchthaven in Lelystad. Daarom getuigt het van bestuurlijke betrouwbaarheid om Lelystad Airport als vakantieluchthaven te openen. Alles binnen de gestelde randvoorwaarden voor vakantievuchten.”

Toelichting:

De laatste 4 regeringen, waar de ChristenUnie twee keer onderdeel van uitmaakte, spraken uit dat Lelystad Airport open zou gaan. De openingsdatum van Lelystad Airport die eerst op 1 april 2018 was, is al meerdere malen uitgesteld. Overheden, ondernemers en onderwijsinstellingen hebben honderden miljoenen geïnvesteerd. Lelystad Airport is al gereed voor gebruik van vakantievuchten. Daarnaast is de luchthaven de meest duurzame luchthaven van Europa. Om als overheid betrouwbaar te zijn en om Lelystad het broodnodige economische perspectief te bieden, stellen de indieners voor om de luchthaven zo snel mogelijk te openen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Ten opzichte van de oorspronkelijke beslissing rond Lelystad Airport is de context (klimaat, stikstof) ingrijpend gewijzigd en de ChristenUnie fractie heeft zich de afgelopen periode ook steeds kritisch uitgelaten over de opening. Met de in dit verkiezingsprogramma opgenomen compensatie en het in ons programma beschreven alternatieve programma met vergelijkbare economische waarde om de sociaaleconomische positie van Lelystad te verbeteren wordt voldoende tegemoet gekomen aan bezwaar rond een onbetrouwbare overheid.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 171 Lelystad Airport-2

Ingediend door de leden Kers, Kers-Bril, Kers, Kers-Veltkamp, Bril, van den Berg, van der Worp, van der Worp, van Wageningen, Messelink, Brouwer, van Galen, Volmer, Hofstra, Schraa, van den Berg, Hildebrand, Meesters, Brouwer, Schenk, Stam, Kroese, Verbruggen, Wouda, Tol, Tuk

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"Geen Lelystad Airport. *Er gaat definitief een streep door de opening van het nieuwe Lelystad Airport. Het openen van een extra luchthaven voor vakantievluchten past niet bij de noodzaak om minder te vliegen. Eerdere publieke en private investeringen worden gecompenseerd. Er komt een gericht programma om de sociaaleconomische positie van Flevoland en de gemeente Lelystad te verbeteren en een ruimhartige compensatie die tenminste dezelfde economische waarde en hetzelfde arbeidsmarktpotentieel vertegenwoordigt, bijvoorbeeld gericht op betere toegankelijkheid zorg, innovatieve landbouw, spooraftakking Lelylijn naar de haven van Lelystad voor goederenvervoer naar Duitsland, aanleg spoorwegemplacement en de bouw van tenminste 10.000 woningen."* (pagina 120, regels 32-39)

te wijzigen in

"Opening Lelystad Airport. *De komende jaren zal de luchtvaart zich (gecontroleerd) gaan herstellen omdat de behoefte aan reizen en vervoer zal terugkeren zodra reisbeperkingen wegens COVID-19 worden opgeheven. Om de voor de Nederlandse economie belangrijke netwerkfunctie voor passagiers en vracht op Schiphol te beschermen is het belangrijk dat vluchten die daar niet aan bijdragen in de toekomst worden verplaatst naar Lelystad Airport."*

Toelichting:

Voor directe verbindingen met de landen om ons heen is Nederland grotendeels afhankelijk van Schiphol. Vluchten die bijdragen aan dit netwerk horen op Schiphol thuis. Vluchten die hier niet of onvoldoende aan bijdragen (vakantieverkeer) horen op de regionale vliegvelden in Nederland thuis. De reeds bestaande regionale vliegvelden zitten vaak ook al aan de maximale (toegestane) capaciteit. Vroeg of laat zal de extra capaciteit op Lelystad Airport dan ook nodig zijn.

Daarbij heeft de COVID-19 pandemie ons laten zien dat wij nog steeds sterk afhankelijk zijn van vracht door de lucht. Voor de pandemie werd meer dan 50% van alle luchtvracht vervoerd in de vrachtruimen van passagiersvliegtuigen. Door het wegvallen van passagiersvluchten -door de vele

reisbeperkingen van diverse landen- ontstond een groot tekort aan vrachtcapaciteit. Voor beademingsapparatuur, mondkapjes, spatschermen en andere beschermende kleding zijn wij volledig afhankelijk van productie in landen als China en de VS. Om deze spullen toch in Nederland te krijgen werden met (lege) passagiersvliegtuigen luchtbruggen opgezet. In de vrachtruimen en op de lege passagiersstoelen werden dozen vol mondkapjes en andere beschermende middelen naar Nederland gevlogen. Dit onderstreept eens te meer hoe belangrijk een netwerkvluchthaven voor passagiers en vracht als Schiphol voor Nederland is. Om deze positie te behouden is opening van Lelystad Airport in de toekomst dan ook nodig.

Het zou kapitaalvernietiging zijn om, vanwege het wegvallen van de vraag naar reizen wegens COVID-19 (in)reisbeperkingen, Lelystad Airport niet meer te openen. Zodra de reisbeperkingen worden opgeheven zal de vraag weer toenemen. Zeker in de gedachten dat er geen rendabel alternatief is voor vluchten verder dan 500-700km en de vraag naar reizen zich in de komende jaren weer zal herstellen, zal Schiphol mogelijk alsnog vollopen.

In de definitieve luchtvaartnota 2020-2050

(<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/11/20/bijlage-1-luchtvaartnota-2020-2050>) is de reductie van nachtvluchten (van 32.000 terug naar 25.000) op Schiphol gekoppeld aan de opening van Lelystad Airport.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Ten opzichte van de oorspronkelijke beslissing rond Lelystad Airport is de context (klimaat, stikstof) ingrijpend gewijzigd en de ChristenUnie fractie heeft zich de afgelopen periode ook steeds kritisch uitgelaten over de opening. Met de in dit verkiezingsprogramma opgenomen compensatie en het in ons programma beschreven alternatieve programma met vergelijkbare economische waarde om de sociaaleconomische positie van Lelystad te verbeteren wordt voldoende tegemoet gekomen aan bezwaar rond een onbetrouwbare overheid.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 172 Minimumafstand vlieguren op Europese vasteland

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om aan de paragraaf 'Schonere luchtvaart', op p. 120 onder regel 28 van het concept-verkiezingsprogramma,

de volgende bullet toe te voegen:

Minimumafstand vlieguren. We voeren geleidelijk een minimumafstand van 500km in voor vlieguren, waaronder niet gevlogen mag worden op het Europese vasteland, en streven naar implementatie op Europees niveau. Daarmee kiezen we op de kortere reisafstanden definitief voor duurzame transportvormen. Een voorwaarde voor regionale invoering is wel dat er een redelijk reisalternatief bestaat.

Toelichting:

De klimaatcrisis bevindt zich in een dergelijk vergevorderd stadium dat ingrijpende maatregelen echt nodig zijn. We kunnen ons niet langer twijfel veroorloven, maar moeten in beleid het zekere voor het onzekere nemen. Dit voorstel beperkt het aantal vliegbewegingen sterk, en beschermt zo een gezond milieu. Bovendien zet het mensen er écht toe aan om dezelfde reis op een duurzamere manier af te leggen, hetgeen daarmee op termijn kan normaliseren. Een specifiek argument dat deze maatregel anders maakt dan anderen: hiermee differentieer je niet op basis van de portemonnee, en zo moeten dus zowel vermogende als minder vermogende mensen hetzelfde steentje bijdragen.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Weliswaar wordt de urgentie zoals die in de toelichting doorklinkt door het LB onderschreven, maar een verbod, met alle praktische en juridische bezwaren van dien, lijkt het LB, op dit moment, een brug te ver.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 173 Omvorming ProRail

Ingediend door de leden Pijnacker Hordijk, Van Kuyeren, Van der Goot, Wever, Visser 't Hooft, Peeters, Van der Woerd, Van Beuzekom, IJmker, Van Dijk, Van Dorth, Van Herwaarden, Teuwissen, Dreve, Stoel, De Bruin, Hardick, De Vos, Van der Hoeven

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

aan paragraaf 4.3 Duurzaam onderweg toe te voegen:

Omvorming ProRail

Het kabinet heeft een wetsvoorstel ingediend ([Wet publiekrechtelijke omvorming ProRail](#)) om ProRail BV (nu reeds 100% eigendom van de Staat) om te vormen in ZBO ProRail (Zelfstandig BestuursOrgaan). Daarmee zou de sturing en verantwoording van ProRail beter geregeld worden. Hieraan ligt echter geen probleemanalyse noch alternatieven afweging ten grondslag. Dit wetsvoorstel ligt nog bij de Tweede Kamer.

Mocht het wetsvoorstel in deze kabinetsperiode niet door beide Kamers worden aangenomen, dan zal een volgend kabinet waaraan de ChristenUnie deelneemt, alleen akkoord gaan met een ZBO ProRail indien dit de beste optie blijkt te zijn na het uitvoeren van een probleemanalyse en alternatieven afweging.

Toelichting:

Doordat het kabinet de keuze voor een ZBO ProRail consequent als 'principiële' benoemt, is een probleemanalyse en alternatieven afweging steeds omzeild, ondanks ook politieke vragen daarnaar. Een dergelijke principiële keuze geldt kennelijk wel voor de hoofdspoorweg infrastructuurbeheerder (ProRail), maar niet voor de elektriciteitsnet infrastructuurbeheerder (Tennet) en evenmin voor de beheerders van het drinkwaterleidingnet (drinkwaterbedrijven). De Raad van State heeft ook negatief gereageerd op het ontbreken van een probleemanalyse en alternatieven afweging. De weerstand tegen de omvorming is groot: de gehele spoorsector (met heel veel verschillende spelers) is nog altijd

bijna unaniem tegen. De sector ziet deze omvorming als een verstoring van het huidige evenwicht en de noodzakelijke samenwerking die nodig is om de topprestaties vol te houden, met alle risico's van dien. Ook de OR van ProRail is tegen. ProRail zelf kan niet anders dan loyaal hieraan meewerken, omdat de Staat haar aandeelhouder is.

Het kabinet bevestigt en benadrukt dat ProRail momenteel prima functioneert, dat de prestaties van de spoorsector in NL tot de beste in de wereld behoren en dat de verhouding met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat prima is. Feitelijk en formeel heeft de verantwoordelijke staatssecretaris nu al alle sturings- en verantwoordingstouwtjes en mogelijkheden in handen als concessiegever, aandeelhouder, beleidsbepaler, toezichthouder, financier en opdrachtgever. Op expliciete (ook politieke) vragen als 'wat kunt u nu niet in de BV status en straks wel in de ZBO-status, is dan ook nooit een concreet antwoord gekomen.

Gevreesd wordt dat de professionaliteit van ProRail in het gevraagd en ongevraagd adviseren nog veel meer dan nu al op gespannen voet komt te staan met de politieke realiteit (de bewindspersoon uit de wind houden). De omvorming levert geen betere informatiepositie op van de Kamer, want een ZBO (ZELFSTANDIG BestuursOrgaan) heeft slechts infoplicht richting een bewindspersoon. De Kamer is het zonder tussenkomst/ bemiddeling van de minister dan ook niet meer toegestaan om rechtstreeks contact te hebben met medewerkers van ProRail (Oekaze Kok).

Bij ProRail is hiervoor een gedeeltelijk dubbele boekhouding nodig om wel en niet BTW-plichtig ordentelijk te kunnen administreren. Per saldo gaat deze mega-omvormingsoperatie per jaar structureel €3 mio extra kosten. Dit belastinggeld kan dus niet voor andere infrastructuur zaken worden besteed.

Inhoudelijk deskundigen bevestigen dat alle vermeende voordelen van een omvorming ook nu al in de huidige BV status bereikt kunnen worden. ProRail legt steeds gedetailleerd verantwoording af van alle middelen die haar verstrekt worden, beter wordt het niet. Anderzijds wordt betwijfeld of er in een ZBO-situatie daadwerkelijk betere sturing en verantwoording zal optreden.

Een ZBO worden geeft geen enkele garantie op het voorkómen van problemen: zie UWV, CBR en SVB, maar ook de Belastingdienst en DUO.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

In de ogen van het landelijk bestuur past de omvorming van ProRail van een BV naar een ZBO bij een beweging om publieke diensten meer publiek en dichterbij de overheid te organiseren, zeker waar het diensten betreft die raken aan de ruimtelijke inrichting. Bovendien investeert ProRail jaarlijks zo'n 2 miljard euro belastinggeld in beheer, onderhoud en aanleg van het spoor investeert. Bij deze publieke taak hoort publieke verantwoording, iets wat bij een zelfstandig bestuursorgaan beter is geregeld dan bij een BV.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 174 Originale salderingsregeling zonnepanelen herstellen

Ingediend door de leden van Luijk, de Ruig, Baauw, Boers, Alblas, van Luijk, de Vries, Droog, van Zanten, van der Steeg

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Zeven jaar terugverdientijd. Zonnepanelen bij consumenten dragen bij aan draagvlak voor de transitie. We houden vast aan het uitgangspunt van zeven jaar terugverdientijd via terugleververgoedingen. Eventueel in combinatie met een financiële prikkel voor opslag achter de voordeur om zo bij te dragen aan lagere benodigde investeringen in netcapaciteit (pagina 112, regel 36-39)

te wijzigen in

Herstel 100% salderingsregeling. Zonnepanelen bij consumenten dragen bij aan draagvlak voor de transitie. Zelf stroom leveren betekent ook niet voor die stroom te hoeven betalen. Een 100% salderingsregeling zoals die eerder gold, zorgt voor een eerlijke en direct stimulerende milieumaatregel gericht op iedereen die mee wil werken aan de energietransitie. Door de originele regeling te handhaven betoont de overheid zich een betrouwbare partner in dezen. Capaciteits- en netwerkproblemen worden versneld opgelost.

Toelichting:

De nieuwe regeling levert onduidelijkheid en oneerlijkheid op. Door 100% salderen te garanderen zorgt de overheid voor een stimulans op de verdere uitbreiding van zonnepanelen. Investeren hierin moet aangemoedigd worden en niet lastiger worden gemaakt. Het capaciteits- en wisselende opbrengstprobleem dient niet afgewenteld te worden op diegenen die meehelpten aan de energietransitie.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Zonnepanelen worden steeds goedkoper en met de huidige salderingsregeling is daarom toenemend sprake van over-subsidiering voor de toepassing. Onderzoek laat daarnaast zien dat consumenten terugverdientijden van rond de zeven jaar acceptabel vinden. De tekst in het verkiezingsprogramma, bijvoorbeeld vorm te geven via het trager afbouwen van de salderingsregeling, is al een extra stimulans t.o.v. het nu voorgenomen beleid en zorgt ervoor dat de regeling blijft doen waarvoor hij bedoeld was, namelijk het garanderen van een acceptabele terugverdientijd. We stellen dus al een extra investering voor om zonnepanelen betaalbaar te houden t.o.v. het voorgenomen beleid.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 175 Stimulering energiecoöperaties en lokale initiatieven (wordt ingetrokken)

Ingediend door ChristenUnie Utrecht

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

- *Energiecoöperaties en lokale initiatieven. Energiecoöperaties brengen de energietransitie dichterbij de burger. Daarom willen we dat coöperaties door het ministerie van EZK voor vol worden aangezien. EZK heeft de focus nu nog vooral op de grote spelers in de energiemarkt. Er komt een ontwikkelfonds om energiecoöperaties te ondersteunen. Daarnaast doen we aan*

*capaciteits- en kennisontwikkeling, ook voor kleine lokale initiatieven, gericht op kleinere maatregelen thuis, zoals isolatie. **We stimuleren goede lokale participatie in duurzame energieprojecten, waarbij op lokaal niveau wordt gekeken naar wat nodig en wenselijk is.***

Op blz. 112, 'Aanpassen aan klimaatverandering' van hoofdstuk 4.2 van het Verkiezingsprogramma "Kiezen voor wat écht telt"

Toevoeging na '*...gekeken naar wat nodig en wenselijk is.*'

'De gemeenten pakken hierbij de regie in wijken waar geen initiatieven vanuit bewonersparticipatie ontstaan'.

Toelichting:

De uitvoering van de energietransitie rust op dit moment voornamelijk op lokale initiatieven en bewonersgroepen en soms coöperaties. Dit zijn vaak de echte 'enthousiastelingen' en ondernemende, goed ingelichte burgers. De echte uitdaging zit in wijken en dorpen waar dit niet vanzelf ontstaat. Verduurzamen kost geld en iemand moet daarin het voortouw nemen. Vooralsnog is niemand verplicht om wat te gaan doen. Het is wenselijk dat de gemeente in die gevallen het initiatief neemt om mensen in beweging te krijgen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het amendement lijkt te suggereren dat bewonersparticipatie door regie van gemeentes afgedwongen kan worden. De zinssnede zoals opgenomen was juist bedoeld om weliswaar goede lokale participatie maximaal te stimuleren, maar vrijheid te hebben in de exacte wijze waarop. De toevoeging voegt wat dat betreft weinig toe en is ongelukkig door de hierboven genoemde suggestie van het kunnen afdwingen van lokale participatie door de gemeente.

Indiener heeft aangegeven het amendement in te trekken.

Amendement 176 Stop framing luchtvaart

Ingediend door de leden Kers, Kers-Bril, Kers, Kers-Veltkamp, Bril, van den Berg, van der Worp, van der Worp, van Wageningen, Messelink, Brouwer, van Galen, Volmer, Hofstra, Schraa, van den Berg, Hildebrand, Meesters, Kers, Brouwer, Kers, Schenk, Stam, Kroese, Verbruggen, Wouda, Tol, Tuk

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"Groei van de luchtvaart is geen vanzelfsprekendheid. De overheid moet actief sturen op de omvang van deze meest milieubelastende vorm van transport. De CO2-emissies en de hinder van de luchtvaart moeten naar beneden. De coronacrisis heeft laten zien dat minder vliegen kan. Een mid-week dicht bij huis is echt veel minder milieubelastend dan een korte stedentrip met het vliegtuig. Na de coronacrisis kan worden ingezet op een gecontroleerd herstel van de luchtvaartsector, maar ruim binnen de kwaliteitsgrenzen rond hinder en milieubelasting. De tijd van ongebreidelde groei is definitief voorbij. Het uitgangspunt wordt: zo mogelijk niet reizen, waar dat kan anders reizen (trein) en alleen vliegen als het echt moet." (pagina 120, regel 7-13)

te wijzigen in

"Groei van de luchtvaart is geen vanzelfsprekendheid. De CO2-emissies en de hinder van de luchtvaart moeten naar beneden. Na de coronacrisis kan worden ingezet op een gecontroleerd kwalitatief herstel van de luchtvaartsector welke bijdraagt aan de economie, maar ruim binnen de kwaliteitsgrenzen rond hinder en milieubelasting."

Toelichting:

De stelling "meest milieubelastende vorm van transport" is niet te staven met onafhankelijke onderzoeken en is dan ook "framend". Verplaatsen van transport door de lucht naar transport over per rail, levert per passagierskilometer (pkm) een gelijke (bij evt. bestaande railinfrastructuur) dan wel hogere uitstoot op als ook rekenkundig het onderhoud, de aanleg van de rails, viaducten etc. worden meegenomen. Bovendien vraagt aanleg van nieuwe railinfrastructuur forse investeringen vanuit de publieke middelen (op dit moment wordt slechts 40% van de kosten van een treinreis door de ticketprijs gedekt). Financiële middelen die veel effectiever ingezet kunnen worden om de CO2-uitstoot in andere sectoren (denk aan industrie, woningisolatie etc) terug te dringen (vaak factor 40-50 minder emissies voor iedere euro die wordt geïnvesteerd).

Bovendien blijkt uit cijfers van het Europees Milieugentschap uit 2019 dat de luchtvaart verantwoordelijk was voor slechts 3,77% van de totale uitstoot van CO2 in Europa. De luchtvaartsector heeft zich bovendien inmiddels al gecommitteerd aan het sterk reduceren van deze CO2-emissies. Zo committeerde de grootste luchtvaartgroep in Nederland zich aan het feit dat in 2030 de CO2 uitstoot per passagierskilometer 50% minder moet zijn dan in 2005. Zie:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/06/26/kamerbrief-steenmaatregelen-klm>

De coronacrisis heeft daarbij niet direct laten zien dat "minder vliegen kan" zoals het verkiezingsprogramma stelt. Een klein -maar beperkt- deel van de reizen waarvoor voorheen vlieguren nodig waren zal in de toekomst wellicht best digitaal kunnen. Echter zal een groot gedeelte van deze contacten toch ook weer verplaatsen van digitaal naar fysiek, in zowel de economische- als relationele sfeer. Zodra bijvoorbeeld bezoeken -met inachtneming van voorzorgsmaatregelen- in de verpleeghuizen weer mogelijk werden -na de 1^e lockdown- gingen mensen ook weer fysiek op bezoek bij hun dierbaren. Het is niet zo dat met dierbaren, vrienden, familie en zakenrelaties enkel nog digitaal contact zal blijven plaatsvinden in de tijd na corona: fysieke afspraken zullen altijd blijven.

De oproep tot "niet reizen" moet zich niet alleen op de luchtvaart richten maar op iedere vorm van gemotoriseerd (en dus energie verbruikend) vervoer. Om dicht bij huis te beginnen: zo kunnen kinderen in stedelijk gebied ook prima per fiets naar school worden gebracht i.p.v. met de (elektrische) auto.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB ontraadt dit amendement. Het LB wil een duidelijk signaal afgeven dat de tijd van ongebreidelde groei van de luchtvaart voorbij is. Het LB realiseert zich dat de luchtvaartsector weliswaar stappen zet om de relatieve vervuiling (per pkm of tkm) terug te dringen, maar dat de ambities in absolute zin achterblijven bij wat nodig is om klimaatverandering tegen te gaan, zie bijvoorbeeld de door indieners aangehaalde kamerbrief waarin naast de 50% reductie per pkm ook de absolute doelstelling van gelijkblijvende emissies in 2030 (t.o.v. 2005) wordt genoemd, niet in de buurt van reductie percentages die voor andere sectoren gelden.

Het LB deelt de mening dat het gebruik van de term "meest vervuilende vorm van transport" wellicht niet in alle interpretaties correct is en zou er daarom mee kunnen instemmen dat het woord "meest" in de tekst geschrapt zou worden in de tekst. Het gewijzigd overnemen van dit amendement met

alleen het woord "meest" geschrapt, doet geen recht aan de intentie die de indiener heeft met dit amendement.

Het amendement wordt daarom in zijn geheel ontraden, zodat het ook in zijn geheel in stemming kan worden gegeven.

Amendement 177 Veilig en vlot de nacht door

Ingediend door de leden Eilander, Bol, Kers, Kers-Bril, Hunink, Mulder, Verbruggen, Tol, Schenk, Schipper, Palm, Stam

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

P 116-117; regelnr: 41 - 3

Maximumsnelheid = 100. De reductie van de maximumsnelheid naar 100 kilometer per uur is een no-regretmaatregel, die bijdraagt aan een groot aantal beleidsdoelstellingen rond verkeersveiligheid, doorstroming, klimaat, luchtkwaliteit en stikstof. De maximumsnelheid van 100 kilometer per uur gaat daarom ook tussen 19:00 en 07:00 op autosnelwegen gelden. We onderzoeken of een differentiatie mogelijk is naar voertuigtype. Zo kan bijvoorbeeld voor emissieloze voertuigen in de nacht een hogere maximumsnelheid gelden. We wegen daarbij mee welke impact dat heeft op de verkeersveiligheid.

te wijzigen in

Een passende maximumsnelheid op snelwegen. De reductie van de maximumsnelheid naar 100 kilometer per uur overdag is een no-regretmaatregel, die bijdraagt aan een groot aantal beleidsdoelstellingen rond verkeersveiligheid, doorstroming, klimaat, luchtkwaliteit en stikstof. In de avond en nacht blijft de maximumsnelheid ongewijzigd, tenzij er ter plekke redenen zijn dit aan te passen.

Toelichting:

Het aanpassen van de maximumsnelheid in de avond en nacht dient geen concreet doel. De doorstroming verbetert er niet door en ook de beperking van de uitstoot van stikstof en CO2 is verwaarloosbaar. Tegelijk wordt de snelweg juist in de avond en nacht ook veel gebruikt door mensen in "vitale beroepen". Verpleegkundigen en politieagenten die na een lange avond- of nachtdienst graag naar huis willen. Verlaging van de maximumsnelheid naar 100 leidt tot onnodig oponthoud, zeker in de delen van ons land die buiten de Randstad gelegen zijn.

Op dit moment is er op diverse plaatsen zoals knooppunten ook in de nacht sprake van een beperking van de maximumsnelheid, met name vanuit veiligheidsoogpunt. Vanzelfsprekend blijven dergelijke beperkingen van kracht.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het LB deelt de mening niet dat deze maatregel geen doelen dient. De doelen zijn in de tekst van het VP opgesomd. Weliswaar zijn de positieve effecten niet groot, maar bij dit geldt ook voor de genoemde negatieve effecten, te weten het kleine tijdsverlies. Bovendien is dit één van de weinige

maatregelen rond genoemde beleidsdoelen, die zonder veel moeite kan worden ingevoerd en niets kost. Op een aantal van deze doelen (e.g. stikstof) is echt alle inzet nodig om de doelen te halen.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 178 Verbod op fossiele reclame

Ingediend door de leden van den Berg, Snoeij, Snoeij, Rozenkamp, Elsenbroek, Plug, Westerink, van de Beld, Suithoff, Slingerland

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt de volgende toevoeging voor aan Paragraaf 4.2 pagina 109, *'Een klimaatneutrale toekomst'*;

Verbod op reclame door bedrijven die fossiele brandstoffen produceren (olie, kolen en gas)

Er komt een verbod op reclame door bedrijven die zich bezig houden met de productie van fossiele brandstoffen (olie, kolen en gas) en op verkooppunten voor fossiele brandstof komt een waarschuwing over de schade van fossiele brandstof, bijvoorbeeld een waarschuwingsticker op de benzinepomp.

Toelichting:

Een reclameverbod is een normaal instrument van de overheid op het moment dat een product ernstige maatschappelijke schade veroorzaakt. Fossiele reclame zorgt voor meer broeikasgasuitstoot, fijnstof en vervuiling. Het ondermijnt onze doelen voor 50% gezondheidswinst door schone lucht, voor duurzame mobiliteit, voor vermindering van de uitstoot van broeikasgassen en stikstof, voor de transitie naar een duurzaam energiesysteem en ons streven naar ecologische en sociale rechtvaardigheid.

We zijn geroepen om goede rentmeesters te zijn, een verbod op reclame door bedrijven die zich bezig houden met de productie van fossiele brandstoffen draagt ertoe bij dat we de schepping behouden voor toekomstige generaties. Volgens wetenschappers zorgt een verbod voor een kantelpunt in de bewustwording over de oorzaak en gevolgen van klimaatverandering, waardoor we het doel van het Klimaatakkoord van Parijs sneller kunnen halen.

Deze effectieve en logische klimaatmaatregel raakt burgers niet in de portemonnee. Daarnaast stimuleert een verbod op deze reclame innovatie binnen de vervuilende industrie, groene bedrijven en initiatieven van bewoners op weg naar een groen energiesysteem. Tot slot, in ons verkiezingsprogramma pleiten we voor 'het eerlijke verhaal' en onderkennen we de schadelijke rol van reclame voor gokken, de seksindustrie, alcohol en reclame gericht op jongeren. Op eenzelfde manier is reclame van de fossiele industrie schadelijk, want die reclame verleidt ons om vast te houden aan een vervuilende en ongezonde levensstijl.

Preadvies Landelijk Bestuur – Oordeel congres

Het LB vindt het sterker in het VP met positieve oplossingen te komen, die mensen in staat stelt om de stap te maken naar fossiel-vrije levensstijl. Een negatieve benadering met verboden en waarschuwingstickers past hier minder goed bij. Het kan irritatie oproepen (betutteling), zeker omdat niet voor alle gebruik van fossiele brandstoffen al voldoende voor iedereen betaalbare alternatieven

zijn. Tegelijkertijd stel dit amendement slechts voor reclame te verbieden en de consument te waarschuwen wat in lijn is met hoe we met een aantal andere schadelijke vormen van consumptie omgaan.

Het LB laat dit aan het oordeel van het congres.

Amendement 179 Wijziging afstand extra vliegtax

Ingediend door de leden Kers, Kers-Bril, Kers, Kers-Veltkamp, Bril, van den Berg, van der Worp, van der Worp, van Wageningen, Messelink, Brouwer, van Galen, Volmer, Hofstra, Schraa, van den Berg, Hildebrand, Meesters, Kers, Brouwer, Kers, Schenk, Stam, Kroese, Verbruggen, Wouda, Tol, Tuk

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

*"De vliegbelasting wordt enerzijds meer gebaseerd op de daadwerkelijke CO2-belasting, anderzijds komt er een significante opslag voor vluchten tot **1250 km** om duurzamer vervoer per trein te stimuleren."* (pagina 120, regelnummers 18-20)

te wijzigen in

*"De vliegbelasting wordt enerzijds meer gebaseerd op de daadwerkelijke CO2-belasting, anderzijds komt er een significante opslag voor vluchten **naar bestemmingen tot 700 km* waarbij de bereikbaarheid, reisduur en kosten voor vervoer per trein op vergelijkbaar niveau zijn.**"*

Toelichting:

Voor afstanden tot 700km (Brussel, Parijs, Luxemburg, Hamburg, Frankfurt, Berlijn etc) is de trein een goed alternatief, zeker ook omdat de kostbare (hogesnelheids)railinfrastructuur hier reeds voorhanden is en gebruikt kan worden.

Voor steden als bijvoorbeeld Dublin (750km), Oslo (910km), Stockholm (1125km), maar ook geografisch binnen de 700km per trein lastiger te bereiken steden als Manchester (490km), Norwich (245km), Birmingham (460km), Newcastle (515 km) is er op dit moment nog geen goed, rendabel en duurzamer alternatief voorhanden. Met de aanleg van nieuwe railinfrastructuur zijn veel publieke middelen nodig en moeten exploitatietekorten structureel aangevuld worden vanuit publieke middelen.

Per saldo zal de CO2-uitstoot per passagierskilometer (pkm) toenemen vanwege de aanleg van nieuwe infrastructuur en de benodigde ferry verbindingen op deze trajecten (uitstoot scheepvaart is veelal al fors hoger per passagierskilometer).

* = In de CU luchtvaartvisie "Naar het einde van de wereld" (april 2020) op pagina 55 wordt eveneens gesproken over een afstand tot 700 km. Het (concept) verkiezingsprogramma spreekt op dit punt dus de recente luchtvaartvisie tegen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het differentiëren naar bestemming zoals door de indieners wordt bepleit is praktisch lastig vorm te geven en de onderliggende motivatie en toelichting (niet investeren in uitbreiden van railinfrastructuur) wordt door het LB niet onderschreven. Het LB ondersteunt daarnaast de lijn om via de opslag een prikkel te geven voor alternatieve vormen van transport die verder gaat dan de door de indieners genoemde 700 km.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Hoofdstuk 5 – Internationale vrede en gerechtigheid

Moties en amendementen met preadvies 'oordeel congres' en 'ontraden'.

Motie 12 Debat over de koers van het defensiebeleid

Ingediend door de leden Valk, Meinen, Miedema, Kodde, de Reus, de Gier, Uitenbroek, Zijlstra, Dijkstra, van Holten, Ceuleers, de Graaf, Bloem, Visser

Motie behoort bij agendapunt verkiezingsprogramma, hoofdstuk "Internationale vrede en gerechtigheid"

Het Partijcongres, in vergadering bijeen op 30 januari 2021, digitale partijcongres

A. gelezen:

- De defensieparagraaf in het hoofdstuk "Internationale vrede en gerechtigheid" van het verkiezingsprogramma;

B. constaterende dat:

- Dat hierin het idee van een zelfstandige Nederlandse krijgsmacht die de grondwettelijke hoofdtaken kan uitvoeren losgelaten wordt en een krijgsmacht die alleen in bondgenootschappelijk verband het grondgebied kan verdedigen uitgangspunt wordt;

C. overwegende dat:

- Een dergelijke fundamentele keuze de uitkomst zou moeten zijn van een uitgebreid intern partijdebat over de koers van het defensiebeleid waaraan alle leden van de ChristenUnie deel zouden kunnen nemen;

D. verzoekt het Landelijk Bestuur:

- Zo'n debat te organiseren waarbij de beleidskeuze om niet langer te streven naar een krijgsmacht die ook zelfstandig in staat is de grondwettelijke taken uit te voeren onderdeel van de discussie is

en gaat over tot de orde van de dag.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het verkiezingsprogramma is tot stand gekomen na brede discussies, waarbij ook enkele van de indieners van deze motie betrokken zijn geweest. De voorliggende tekst is dus zeker niet zonder partijdebat tot stand gekomen. Bovendien kan elk verkiezingsprogramma geamendeerd worden, waar er opnieuw over gedebatteerd wordt. Dat is manier waarop partijstandpunten tot stand komen.

Het bestuur is nooit tegen inhoudelijke bijeenkomsten, maar vindt niet dat die gemist zijn bij het tot stand komen van deze tekst.

Daar komt bij, dat het bestuur zich niet herkent in de weergave van de koerswijziging.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur deze motie.

Amendement 180 Ambassade Israël

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om:

'De Nederlandse ambassade wordt gevestigd in Jeruzalem, de ongedeelde hoofdstad van de staat Israël.'

te vinden op pagina 133, regel 36 van het conceptverkiezingsprogramma,
te schrappen.

Toelichting:

1. In het conceptverkiezingsprogramma wordt de hoop uitgesproken dat Israël en de Palestijnen zich verzoenen. De ChristenUnie steunt programma's die dit doel nastreven.
2. Deze verzoening wordt bevorderd door rust in de regio en de-escalatie van de spanningen tussen Israël en de Palestijnen.
3. Het verplaatsen van de Nederlandse ambassade van Tel Aviv naar Jeruzalem is een onnodige stap weg van een vreedzame oplossing van het conflict tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit en zal spanningen tussen Israël en de Palestijnen eerder voeden dan verminderen.
4. Daarmee is dit standpunt niet verenigbaar met de hoop op verzoening tussen Israël en de Palestijnen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

In de conceptparagraaf 'Rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten' is een bestendige ChristenUnie-lijn opgetekend, die ook door vorige congressen is bevestigd. Dat geldt ook voor de passage over Jeruzalem die de indieners willen schrappen. Dit doorkruist het zorgvuldig gevonden evenwicht.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 181 Defensie-uitgaven naar NAVO norm van 2%

Ingediend door de leden Timmermans, ChristenUnie Waddinxveen

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

De tekst op pagina 140, regelnr. 23-25: *De ChristenUnie wil dat de defensie-uitgaven de komende jaren toegroeien naar het Europese gemiddelde van 1,5% van het bruto binnenlands product (BBP). Om op termijn te voldoen aan de 2% norm van de NAVO wordt een meerjarenplan opgesteld.*

te wijzigen in

De ChristenUnie streeft er naar de defensie-uitgaven de komende 4 jaren te laten toegroeien naar de 2% norm van de NAVO met gelijke stappen per jaar.

Toelichting:

De ChristenUnie en voorlopers zijn altijd voor een kwantitatieve en kwalitatieve defensie geweest die ons land adequaat kan verdedigen. In de begeleidende tekst bij het hoofdstuk Defensie staat dat op dit moment de Nederlandse krijgsmacht door bezuinigingen onvoldoende in staat is zijn grondwettelijke taken naar behoren te vervullen.

In NAVO verband is afgesproken dat de leden om in 2024 minimaal 2% van het nationaal inkomen aan defensie besteden. Nederland zit nog niet eens op het Europees gemiddelde van 1,5%.

Al te lang is de norm niet gehaald en is onvoldoende prioriteit gegeven die norm wel te halen. Dat gaat de ChristenUnie nu wel als doel stellen, ook omdat de CU een partij is die afspraken wil nakomen.

De focus die dit amendement voorstelt betekent dat we 2024 niet halen, maar wel later. Er is veel geld mee gemoeid, maar dat is ondergeschikt aan de bondgenootschappelijke afspraak en al 6 jaar hebben we de tijd gehad naar de norm van 2% toe te groeien.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het Landelijk Bestuur is het eens met de indieners dat we serieus werk moeten maken van de NAVO-norm. Daarom staat deze ook opgenomen in het verkiezingsprogramma. De afgelopen kabinetsperiode is daarin een eerste stap gezet, door structureel 1,5 miljard euro te investeren in Defensie. Het volgende kabinet moet hierin een volgende stap zetten, door minimaal een miljard extra te investeren. Het Europees gemiddelde van 1,5% is dan ook een realistisch tussendoel. Investerings in Defensie en aanschaf van materieel zijn langdurige trajecten die veel langer duren dan één kabinetsperiode. Juist daarom is het belangrijk om een meerjarenplan op te stellen om in de toekomst te gaan voldoen aan de 2% NAVO-norm. Het amendement stelt voor om in deze periode de stappen naar de 2% NAVO-norm te zetten. Dat vraagt om een investering van 7 à 8 miljard euro. Indieners geven niet aan waar dit geld vandaan moet komen.

Dit alles afwegend ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 182 Een duidelijk Europees mandaat

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om op p.135 onder regel 26 de volgende bullet toe te voegen:

Een duidelijk Europees mandaat. Het is noodzakelijk dat ook grote, grensoverschrijdende problemen zoals klimaatverandering, vluchtelingencrises en belastingontwijking, op het niveau worden opgelost waar dat het meest effectief is (subsidiariteit), namelijk op Europees niveau. Gezien de verstrekende gevolgen van dergelijke Europese besluitvorming, is het essentieel dat het gekozen Europees Parlement hier grotere inspraak in krijgt. Daarom krijgt het Europees Parlement het recht om, ten aanzien van gebieden waarop de Europese Unie bevoegd is, initiatief te nemen (initiatiefrecht). Daarnaast krijgt het Europees Parlement het recht om specifieke onderdelen van Europese begrotingen terug te sturen naar de Commissie, evenals het recht om met een simpele meerderheid een motie van wantrouwen in te dienen jegens individuele commissarissen. Zo wordt de democratische controle op het werk van de Commissie versterkt, evenals de democratische legitimiteit van die besluiten.

Toelichting:

Gezien de grensoverschrijdende problemen waar wij ons voor gesteld weten (o.a. de assertiviteit van China, klimaatverandering, vluchtelingencrises; vgl. het kopje "Meer Europese samenwerking" op pagina 134) is het cruciaal dat het draagvlak voor Europese besluitvorming versterkt wordt. Aangezien

het Europees Parlement het enige direct gekozen Europese orgaan is, stelt dit amendement voor om deze 'stem van het volk' een duidelijker mandaat en meer mogelijkheden te geven. Naast dat dit het draagvlak voor ingrijpende besluitvorming kan vergroten, ontlast het de nationale parlementen van allerlei dubbel werk. In de context van het hele verkiezingsprogramma van de ChristenUnie geeft dit amendement bovendien concrete inhoud aan de volgende zin op pagina 134: 'De ChristenUnie wil een einde maken aan besluitvorming waarbij zowel het Europees Parlement als nationale parlementen het nakijken hebben.' (p.135, regel 22-26) Niet per definitie méér Europa, maar een democratischer Europa.

Nog altijd is een veelgehoorde klacht dat Brussel te ver van de kiezers af staat en dat Brusselse besluitvorming te traag tot stand komt om adequaat te kunnen reageren op de actualiteit. Het initiatiefrecht stelt het Europees Parlement om op een directere wijze de stem van de kiezers ten gehore te brengen in de Brusselse politieke arena wanneer de actualiteit daarom vraagt. Dit initiatiefrecht blijft wel beperkt tot de gebieden waarop de Europese Unie bevoegd is, om te voorkomen dat de Europese Unie zich op oneigenlijke wijze zou mengen in nationale aangelegenheden.

De middelen die het Europees Parlement momenteel heeft om, namens haar kiezers, het werk van de Commissie te controleren, zijn te beperkt. Zo is voor de huidige motie van afkeuring in Europa een 2/3 meerderheid nodig en dit geeft het Europees Parlement enkel de mogelijkheid om een gehele Commissie naar huis te sturen bij gebrek aan vertrouwen. Dit is zo'n zware maatregel dat effectieve bijsturing op het werk van de Commissie in de praktijk vaak onhaalbaar blijkt. Daarom is het goed om twee nieuwe middelen toe te kennen aan het Europees Parlement, namelijk de mogelijkheid om specifieke onderdelen van een Europese begroting terug te sturen naar de Commissie, alsook de mogelijkheid om het vertrouwen in individuele Commissarissen op te zeggen wanneer dat nodig is. Hiermee kan het Europees Parlement doelmatiger ingrijpen in het werk van de Commissie, mocht daar aanleiding toe zijn, zonder dat direct een alomvattende crisis dreigt doordat een hele begroting afgekeurd of een hele Commissie naar huis gestuurd zou worden.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Dit amendement is een breuk met het ChristenUnie-denken over Europa en doet voorstellen die leiden tot een meer federaal georganiseerde Europese democratie. Het amendement past het model van regering en parlement ten onrechte toe op het Europees Parlement en de Europese Commissie, terwijl dat geen recht doet aan de feitelijke verhoudingen in Europa, waarin ook regeringsleiders en nationale parlementen een rol hebben. Dit amendement staat bovendien haaks op de voorstellen in de rest van het verkiezingsprogramma. Daarin wordt voorgesteld om op een aantal terreinen nauwer samen te werken binnen Europa, maar tegelijkertijd de democratische borging en controle daarop op nationaal niveau te versterken. Dat past ook bij de inzet van de ChristenUnie-fracties, nationaal en Europees, sinds jaren.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 183 Erkenning Israël

Ingediend door Perpectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

“Vrede komt alleen in zicht als Israël in het nederzettingenbeleid oog heeft voor de belangen van de Palestijnen en als de Palestijnen de staat Israël zonder voorwaarden vooraf accepteren en erkennen” (p.133, regel 46; p.134, regel 1)

te schrappen.

Toelichting:

Dit gedeelte in het verkiezingsprogramma brengt een rechtvaardige vrede tussen Israëliërs en Palestijnen niet dichterbij en het is daarom beter om het te schrappen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

In de conceptparagraaf is een bestendige ChristenUnie-lijn opgetekend, die ook door vorige congressen is bevestigd. De voorgestelde wijzingen verbeteren de tekst niet en doorkruisen het zorgvuldig gevonden evenwicht, waarvoor een inhoudelijke motivatie ontbreekt. Het Landelijk Bestuur vindt het belangrijk dat Israël in het nederzettingenbeleid oog heeft voor de belangen van de Palestijnen en het Landelijk Bestuur vindt het belangrijk dat de Palestijnen de staat Israël zonder voorwaarden vooraf accepteren en erkennen. De indiener motiveren niet waarom deze zaken niet van belang zouden zijn.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 184 Europees Defensiefonds

Ingediend door de leden Valk, Meinen, Miedema, Kodde, de Reus, de Gier, Uitenbroek, Zijlstra, Dijkstra, van Harten, van Holten, Ceuleers, Bloem, Visser

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Op p. 141 de regels 23-25 over het onderwerp Europees Defensiefonds te vervangen door:

Defensie-industrie strategie. De ChristenUnie ziet de waarde van het hebben van een hoogwaardige defensie-industrie vooral vanuit strategische capaciteit. Er zijn specifieke sectoren, denk aan de maritieme sector, die cruciaal zijn voor de nationale veiligheid. Ook in geval van nood moet de industrie in staat zijn om defensie te ondersteunen met onderhoud, ontwikkeling en de levering van onderdelen. De corona-crisis heeft laten zien dat kritieke systemen niet afhankelijk van andere landen zouden moeten zijn. Denk aan de recente voorbeelden van hoogwaardige medische apparatuur.

Toelichting:

Op papier is het Europees Defensiefonds een goed idee. In de praktijk zijn er echter veel zorgen over dominantie van de grote fabrieken uit de grote landen, ten koste van kleinere producenten. De kostenefficiëntie en interoperabiliteit blijken daarnaast vooral theorie. De Europese samenwerkingsprojecten die er tot nu toe zijn geweest, zoals bijvoorbeeld de NH90-helicopter, zijn niet kostenefficiënt uitgepakt. Om deze redenen zijn we als ChristenUniefraction in de Tweede Kamer de afgelopen periode steeds kritisch op dit fonds geweest. Omdat het geen gegeven is dat dit fonds het effect heeft dat we zouden willen, is het beter dit punt niet in het verkiezingsprogramma op te nemen.

De bestaande Defensie Industrie Strategie heeft een strategische meerwaarde voor Nederland. Een Nederlandse hoogwaardige defensie-industrie helpt bij het vergroten van de mogelijkheid om zelfstandig op situaties voorbereid te zijn. Dit vergroot het voortzettingsvermogen en voorkomt afhankelijkheid van andere landen. Het is juist vanwege dit strategische belang dat de ChristenUniefractie heeft zich de afgelopen periode heeft ingezet voor een maximale betrokkenheid van de Nederlandse industrie bij de verwerving van de nieuwe onderzeebootcapaciteit.

Preadvies Landelijk Bestuur - Ontraden

Het Landelijk Bestuur herkent zich in de waarde die de indieners hechten aan een hoogwaardige Nederlandse defensie-industrie. Nederland heeft een sterke maritieme sector, dat biedt kansen, juist ook bij het in Europees verband investeren in materiaal. De indieners lijken zich te laten leiden door zorgen over de concurrentie binnen Europa. Die worden in het verkiezingsprogramma ook geadresseerd. Tegen de achtergrond van de toenemende en complexe dreigingen, is samenwerking in NAVO- en EU-verband cruciaal voor onze veiligheid. Hier lijken de indieners aan voorbij te gaan. Voorkomen moet worden dat Nederland én Europa afhankelijk zijn van andere wereldspelers als de VS en China. De zorgen van de indieners, die het Landelijk bestuur ook herkent, zijn voldoende geadresseerd in de tekst van het conceptverkiezingsprogramma.

Daarom ontraadt Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 185 EU met EMU

Ingediend door de leden Palm, Wierenga, Fountain, Dekker, van Kralingen-Paul, de Bonte, Droog, van der Does de Bye, Stam, van Haeften, Sluiter, Stam, Kunst, te Velde, Verbruggen, Kroese, van Vliet, de Graaf, Westerveld, Niemeijer-Schaap, Meinen, Valk

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om de passage

Er kan zelfs een moment komen dat de vraag op tafel ligt of de gemeenschappelijke munt opgegeven moet worden om de Europese Unie te behouden. Dat zullen wij nooit eenzijdig bepleiten of beslissen. Maar wel geldt dat de samenwerking in de Europese Unie ons te lief is om die op het spel te laten zetten door de euro(zone).

Geen koppeling tussen EU en EMU. De ChristenUnie wil dat de automatische koppeling tussen de Europese Monetaire Unie en de EU, die nu in de Verdragen is opgenomen, wordt losgelaten.

op blz. 136 onderaan (laatste zin) en blz. 137 bovenaan (t/m eerste "bolletje")

te schrappen.

Toelichting:

1. De paragrafen "Dienstbaar in Europa" en "Hoe verder met de euro?" verwoorden zowel de voordelen en de noodzakelijkheid van Europese samenwerking als de hieromtrent levende zorgen en door te voeren, c.q. voorgestane verbeteringsmaatregelen. Dat blijft zo met dit amendement.

2. Het verkiezingsprogramma noemt in de bovenbedoelde paragrafen klimaat, biodiversiteit, grensoverschrijdende criminaliteit, migratie en belastingontwijking als (grensoverschrijdende) gezamenlijk aan te pakken onderwerpen.
3. Op alle genoemde (en tal van andere) onderwerpen is samenwerking en gezamenlijke aanpak beslist weerbarstig, maar tegelijkertijd ook niet-vrijblijvend en onontkoombaar.
4. Dat geldt evenzeer voor wat betreft de euro. Het is niet consistent en ongewenst om in dit verkiezingsprogramma voor wat betreft de euro de weg van gezamenlijke aanpak (hoe uitdagend ook) te verlaten en een loskoppeling van EU en EMU te bepleiten.
5. Specifiek is voor de EMU van belang, dat geld een sociale afspraak is, die het beste functioneert bij vertrouwen; het bestaansrecht in twijfel trekken is niet zonder gevolgen.
6. Dit amendement maakt per saldo het verkiezingsprogramma sterker ("less is more").

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De passage die de indieners willen schrappen bevat een kerngedachte uit het denken van de ChristenUnie over de meest wenselijke vormgeving van de Europese Unie, die zij consequent en consistent verwoord heeft, ook in het vorige verkiezingsprogramma. Wij beseffen dat de huidige muntunie opnieuw onder druk kan komen te staan na de coronacrisis, terwijl het juist nu zo noodzakelijk is om de samenwerking in de EU te intensiveren op gebieden als klimaat en energie, migratie en belastingontwijking. Het lidmaatschap van en de samenwerking in de Europese Unie moet wat de ChristenUnie betreft niet samenvallen met de verplichting om op enig moment tot de eurozone toe te treden. Dat zijn twee onderscheiden zaken. Als bijvoorbeeld Zweden wel een toegewijd lid van de Europese Unie wil zijn, maar niet wil toetreden tot de eurozone, dan is dat het goed recht van het Zweedse volk. Het Landelijk Bestuur vindt het onjuist om die automatische koppeling tussen EU en EMU te laten bestaan. In de europaparaaf is van de eerste tot de laatste zin duidelijk en evenwichtig met politieke en economische argumenten verwoord hoe de ChristenUnie de euro benadert, inclusief de zin en het actiepunt dat met dit amendement zou worden geschrapt.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 186 Focus op de NAVO-norm

Ingediend door Perspectief en de leden, Visser, van Donkelaar, Meinen, Miedema, Valk, van Holten, de Graaf, Bloem, van Harten, Dijkstra, Kumar, Kolkman, Kodde

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

De ChristenUnie wil dat de defensie-uitgaven de komende jaren toegroeien naar het Europese gemiddelde van 1,5% van het bruto binnenlands product (BBP). Om op termijn te voldoen aan de 2% norm van de NAVO wordt een meerjarenplan opgesteld. (p.140, 23-25 regels)

te wijzigen in

De ChristenUnie wil dat de defensie-uitgaven de komende jaren toegroeien naar 2% van het BBP zoals in NAVO-verband is afgesproken.

Toelichting:

Wij hebben hiervoor een aantal redenen. Deze paragraaf begint goed en terecht over de turbulente en wat onveilige globaliserende wereld. Ook bespreekt het juist extra benodigdheden om de grondwettelijke taken naar behoren uit te voeren, terwijl dat nu onvoldoende mogelijk is. Om beter op dit niveau van dreigingen en risico's aan te sluiten en onze krijgsmacht beter daarop voor te bereiden zijn meer investeringen nodig voor de genoemde doelen zorg voor defensiepersoneel, meer ontwikkeling op cybergebed, betere lonen voor defensiepersoneel, en daarnaast beter materiaal. Hiervoor is meer investering nodig en moet sneller en ambitieuzer dan in het huidige verkiezingsprogramma gesteld naar de 2% gewerkt worden.

Ook overwegen wij de positie van de betrouwbare overheid die zich in NAVO-verband heeft gecommitteerd en dat doel nog niet nakomt terwijl het daar wel keer op keer wordt gewezen door de NAVO-bondgenoten. Verder lijkt het de indieners onlogisch om het tussendoel van 1.5% BBP uitgaven te stellen, omdat dit een gemiddelde is van anderen die dezelfde afspraak ook niet nakomen. Het oriënteren op anderen die ook niet nakomen lijkt ons niet de juiste koers.

De indieners overwegen ook dat het belangrijk is om aangegane afspraken met internationale organisaties gelijkter mate na te komen of niet naar eigen voorkeur selectief na te komen. Zo willen we in het verkiezingsprogramma voor noodhulp en ontwikkelingssamenwerking de OESO-norm van 0.7% BBP nastreven en meer geld daar uitgeven, en het lijkt de indieners wenselijk om óók andere afspraken na te komen.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het Landelijk Bestuur is het eens met de indieners dat we serieus werk moeten maken van de NAVO-norm. Daarom staat deze ook opgenomen in het verkiezingsprogramma. De afgelopen kabinetsperiode is daarin een eerste stap gezet, door structureel 1,5 miljard euro te investeren in Defensie. Het volgende kabinet moet hierin een volgende stap zetten, door minimaal een miljard extra te investeren. Het Europees gemiddelde van 1,5% is dan ook een realistisch tussendoel. Investeringen in Defensie en aanschaf van materieel zijn langdurige trajecten die veel langer duren dan één kabinetsperiode. Juist daarom is het belangrijk om een meerjarenplan op te stellen om in de toekomst te gaan voldoen aan de 2% NAVO-norm. Het amendement stelt voor om in deze periode de stappen naar de 2% NAVO-norm te zetten. Dat vraagt om een investering van 7 à 8 miljard euro. Indieners geven niet aan waar dit geld vandaan moet komen.

Dit alles afwegend ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

[Amendement 187 Gekwalificeerde meerderheid Europa \(wordt ingetrokken\)](#)

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

“Gekwalificeerde meerderheid bij machtsoverdracht. Besluiten waarbij sprake is van een structurele overdracht van nationale soevereiniteit aan Europa neemt ons nationale parlement met een twee derde meerderheid” (p.135, regel 13-15)

te schrappen.

Toelichting:

Ten eerste biedt dit voorstel geen criteria om te bepalen wat een (structurele) machtsoverdracht is. Feitelijk gezien kan dit voorstel op elk EU-besluit van toepassing zijn en leiden tot een impasse in besluitvorming.

Daarmee blokkeert dat in de praktijk waarschijnlijk de door de ChristenUnie zelf voorgestelde verdragswijziging voor meer Europese samenwerking op klimaatverandering, migratiebeleid, een eerlijke (digitale) economie en geopolitiek beleid (pagina 134, regel 40-43).

Tot slot volgt uit dit voorstel dat bij ingrijpende besluiten de stemmen tegen zwaarder gewogen worden dan de stemmen voor. Om een besluit te blokkeren hoeft je immers minder mensen te overtuigen dan om een besluit doorgang te laten vinden. Hiermee worden euro-kritische stemmen van de bevolking onterecht verzwaard.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Zoals de indieners terecht benoemen, wordt met dit verkiezingsprogramma gekozen voor nadere Europese samenwerking op een aantal belangrijke terreinen. Voor het draagvlak voor Europa is het belangrijk dat daarbij ook betere democratische borging van ingrijpende Europese besluiten wordt geregeld. Dat is de reden voor het voorstel om, net als in Nederland bij grondwetswijzigingen, bij machtsoverdracht een tweederde meerderheid voor te schrijven. Het is niet zuiver om dat voorstel in te trekken uit angst voor onvoldoende draagvlak voor de voorstellen in ons programma. Het bestuur is daar ook optimistischer over dan de indieners, gelet op de kracht van die voorstellen.

Dit amendement wordt ingetrokken.

[Amendement 188 Gekwalificeerde meerderheid Europa-2](#)

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om:

Decentrale democratische hervorming. De democratische legitimatie van Europese besluitvorming is onvoldoende. Dit tast het draagvlak voor het hele Europese project aan. De ChristenUnie wil daarom een democratische hervorming van de Europese Unie. Het uitgangspunt is dat Europa een samenwerking is van nationale lidstaten. Het democratische primaat ligt bij de nationale parlementen en de regeringsleiders, niet bij de Europese Commissie en het Europees Parlement.

te vinden op p. 135, regels 22-26 van het conceptverkiezingsprogramma,

te schrappen.

Toelichting:

1. Deze bullet is feitelijk niet correct.
2. Het is een hardnekkig misverstand dat de democratische legitimatie van Europese besluitvorming onvoldoende is. Een nieuwe Europese wet moet gesteund worden door zowel de Europese Raad (bestaande uit democratisch verkozen regeringsleiders, met mandaat van nationale parlementen) en het Europees Parlement (verkozen door de Europese burgers).
3. Bovendien heeft de Europese Raad zowel initiatief- als stemrecht, i.t.t. het Europees Parlement (alleen stemrecht) en de Europese Commissie (alleen initiatiefrecht). Het democratisch primaat ligt dus al bij de nationale parlementen en de regeringsleiders.
4. Het echte democratische probleem is dat de opkomst bij verkiezingen voor het Europees Parlement. Deze bullet lost dat probleem niet op.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Zie het amendement "*Versterking democratische legitimatie Europa*" dat deze passage wijzigt (i.p.v. het voorstel om te schrappen). Daarover adviseert het Landelijk Bestuur overnemen, omdat hiermee op een positieve manier wordt aangegeven waarvoor de ChristenUnie zich wil inzetten: namelijk versterken van democratische legitimatie op Europees en nationaal niveau. Het LB vindt het belangrijk dat het programma over dit onderwerp een passage bevat, helemaal gelet op de ambitie van dit verkiezingsprogramma om in Europa op een aantal belangrijke terreinen meer samen te werken. In Europa wordt ook nagedacht over democratische hervormingen. Deze bullet in geamendeerde vorm geeft richting aan dat denkproces.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 189 Grondwettelijke taak

Ingediend door de leden Valk, Meinen, Miedema, Nieuman, Kodde, de Reus, de Gier, Uitenbroek, Zijlstra, Dijkstra, van Harten, van Holten, Ceuleers, de Graaf, Bloem, Visser

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

Op p. 140 in regels 11-13 de zin: "De ChristenUnie staat voor een krijgsmacht die Nederland in bondgenootschappelijk verband kan verdedigen en een bijdrage levert aan vrede en veiligheid elders."

te wijzigen in

"De ChristenUnie staat voor een krijgsmacht die het grondgebied van ons Koninkrijk kan verdedigen en een bijdrage levert aan vrede en veiligheid elders, ook in bondgenootschappelijk verband."

En om

Op p. 140 in regels 15 en 16 de zin "Ook bij forse investeringen is de Nederlandse krijgsmacht zonder bondgenoten niet in staat zijn grondwettelijke taken uit te voeren."

te verwijderen.

Toelichting:

De wijziging is bedoeld om het verkiezingsprogramma beter aan te laten sluiten op de grondwettelijke eerste en tweede hoofdtak van onze krijgsmacht. Zoals het er nu staat, kan de passage opgevat worden alsof de Nederlandse krijgsmacht niet meer in staat hoeft te zijn het eigen grondgebied te verdedigen, maar slechts in bondgenootschappelijk verband. Volgens de grondwet is onze eigen krijgsmacht daarvoor echter verantwoordelijk. Uiteraard zijn bondgenoten voor een klein land als Nederland onmisbaar en dient samenwerking in bondgenootschappen bevorderd en onderhouden te worden, maar de verantwoordelijkheid voor de verdediging ligt bij onze krijgsmacht en deze moet ook op deze taak ingericht zijn.

De aangehaalde zin in regel 15-16 kan de indruk laten ontstaan dat de ChristenUnie de grondwettelijke taak van onze krijgsmacht als het ware opgeeft omdat het onmogelijk zou zijn. De grondwet draagt echter een inspanningsverplichting op, geen resultaatsverplichting. Bovendien is een krijgsmacht die de grondwettelijke taken kan uitvoeren wel degelijk mogelijk zonder dat hiervoor onevenredig grote investeringen nodig zijn.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Er wordt in de toelichting van dit amendement een tegenstelling gecreëerd waar het Landelijk Bestuur zich niet in herkent. Natuurlijk is onze krijgsmacht primair verantwoordelijk voor de verdediging van ons grondgebied. Het conceptprogramma stelt dan ook letterlijk dat 'Nederland op dit moment onvoldoende in staat is zijn grondwettelijke taken naar behoren te vervullen: bescherming van het grondgebied en bevordering van de internationale rechtsorde'. Daar moeten we wat aan doen: 'Om de krijgsmacht op orde te krijgen, zijn forse investeringen nodig.'

Juist vanwege het feit dat de bescherming van ons grondgebied één van de grondwettelijke taken van defensie is, die van onverminderd groot belang is, moet hiervoor nauw worden samenwerkt in bondgenootschappen. Zij zijn onmisbaar voor de veiligheid van Nederland. Daarnaast geldt dat de grondwettelijke taak van defensie breder is dan de bescherming van het grondgebied. Om uitvoering te geven aan de twee andere grondwettelijke taken, de bescherming van de belangen van het Koninkrijk en de handhaving en de bevordering van de internationale rechtsorde, zijn bondgenoten eveneens onmisbaar. Daar wordt in de conceptparagraaf uitdrukking aan gegeven. De voorgestelde wijzigingen doen afbreuk aan dit uitgangspunt.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 190 Kernwapens

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

"Nederland ondertekent het nieuwe Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons en voldoet aan de daaruit voortvloeiende verplichtingen" (p.133, regel 3-4) te schrappen.

Toelichting:

Vóór deze zin wordt al aangegeven dat ontwapening van kernwapens belangrijk is en dat het multilateraal gebeurt. Het eenzijdig verbieden van het gebruik van nucleaire wapens gaat een kernwapenvrije wereld niet dichterbij brengen. De nucleaire staten (VS, VK, Frankrijk, China, Rusland, India, Pakistan en Noord-Korea) hebben aangegeven het verdrag niet te gaan ondertekenen. Tegelijkertijd verwachten wij, terecht, wel nucleaire bescherming van de VS, VK en Frankrijk. Belangrijk is ook dat de NAVO gevraagd heeft om dit verdrag niet te ondertekenen. We spelen dus én met onze veiligheid én we zetten ons internationale relaties onder spanning. Daarbij moeten we niet vergeten dat nucleaire afschrikking juist erg nuttig is gebleken in het voorkomen van oorlog.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De NAVO heeft inderdaad negatief op het verdrag gereageerd. Dat was ook wel te verwachten: belangrijke staten binnen de NAVO (VS, VK, Frankrijk) beschikken over eigen kernwapens. Vanuit die staten is op allerlei manieren druk gezet op andere (ook niet NAVO) staten om het TPNW niet te ondertekenen. Toch is dat geen argument. Nederland was het enige NAVO land dat wél mee deed aan de onderhandelingen voor het verdrag. Ook daarmee ging Nederland al flink tegen de wens van de NAVO in. Alleen het feit dat de NAVO iets vindt zou een eigen afweging niet in de weg moeten staan. De NAVO is uiteindelijk een organisatie van staten, die staten moeten hun eigen afweging maken. Dat hebben andere landen ook gedaan, zoals België. Er wordt in het verkiezingsprogramma niet gepleit voor eenzijdige ontwapening, dat is ook niet de opzet van het TPNW. Kernpunt blijft dat het gaat om massavernietingswapens, afgekeurd door het Internationaal Comité van het Rode Kruis, en nog een hele rits organisaties.

Dit alles afwegend ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 191 Mensenrechten Israël en Palestijnse Autoriteit

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

“De Palestijnse Autoriteit dient de democratische waarden en mensenrechten te bevorderen, waaronder godsdienstvrijheid voor christenen. Ook dient zij corruptie en terrorisme te bestrijden” (p.134, regel 3-4)

te wijzigen in

“De Palestijnse Autoriteit **en Israël** dienen de democratische waarden en mensenrechten te bevorderen, waaronder godsdienstvrijheid voor christenen. Ook dienen zij corruptie en terrorisme te bestrijden”

Toelichting:

Als vrienden van het Joodse volk moeten we ook kritisch zijn wanneer zij over de schreef gaan. Zo gaat bijvoorbeeld het Israëlische leger regelmatig 's nachts zonder rechterlijke machtiging Palestijnse huizen binnen. Ook worden regelmatig Palestijnse huizen vernietigd om plaats te maken voor illegale Israëlische nederzettingen. Binnen Israël krijgen de Arabieren steeds meer een tweederangs plek

waardoor bijvoorbeeld het Arabisch geen officiële taal meer is. Een rechtvaardige vrede tussen beide volken is alleen mogelijk als beiden aansprakelijk zijn op fouten.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het Landelijk Bestuur is het met de indieners eens dat ook Israël aanspreekbaar moet zijn op haar handelen. Niet voor niets wordt in het conceptprogramma gesteld dat de ChristenUnie staat voor politieke steun, met inachtneming van de internationale rechtsbeginselen. Ook verderop in de tekst worden hier woorden aangegeven. Toch is het Landelijk Bestuur niet gelukkig met de voorgestelde wijziging. Het geeft geen pas om Israël in te voegen in een rij met specifieke problemen die de Palestijnse Autoriteit aan gaan. Daarnaast is deze toevoeging ook overbodig, vanwege de eerder genoemde passage.

Het Landelijk bestuur ontraadt dan ook dit amendement.

Amendement 192 Openhouden van de optie tot Eurobonds

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om pg. 137 regels 14-18:

'Solidair, maar geen eurobonds.

In tijden van nood willen we bij uitstek solidair zijn binnen de Europese Unie. Dit betekent dat de ChristenUnie door corona zwaar getroffen regio's ruimhartig wil bijstaan. Toch mag dit geen aanleiding zijn om de door sommigen lang gekoesterde wens voor eurobonds te vervullen en daarmee een volgende stap richting federalisering te zetten. Solidair zijn en gul geven is iets anders dan het belonen van slechte begrotingsdiscipline.'

te wijzigen in

'Solidair, dus eurobonds.

In tijden van nood willen we bij uitstek solidair zijn binnen de Europese Unie. Dit betekent dat de ChristenUnie door corona zwaar getroffen regio's ruimhartig wil bijstaan. Daarom steunen wij incidentele schuldendelingprogramma's, zoals het coronaherstelfonds van 750 miljard euro, bestaande uit 390 miljard euro schenking en 360 miljard euro lening. Een stap richting schuldendeling zou ook moeten betekenen dat er voorwaarden worden gesteld aan de hand waarvan lidstaten invloed krijgen op economische maatregelen van andere lidstaten, zodat er het *freerider-effect* kan worden voorkomen, en schulden in te toekomst afbetaald zullen worden.'

Toelichting:

Het argument van slechte begrotingsdiscipline dat zou worden beloond door de invoering van eurobonds is te kort door de bocht. Het was niet duidelijk waarom het geven van giften (solidair zijn en gul geven) beter is dan het aangaan van gezamenlijke leningen; iets waar de EU al naartoe beweegt, met name buurland Duitsland. Verwijzend naar de inleidende alinea (p124, r25-26) zou ook hier moeten gelden: Zo lang Duitsland in de [eurobonds] zit, zit Nederland er ook in. Punt.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

De introductie van eurobonds gaat uit van een andere grondgedachte dan het denken van de Christenunie over de meest wenselijke vormgeving van de Europese Unie. Eurobonds, oftewel het aangaan van gezamenlijke schulden, betekent een principiële stap op weg naar verdergaande politieke en economische integratie. Dat staat op gespannen voet met hoe de ChristenUnie naar de EU kijkt als primair intergouvernementele samenwerking tussen lidstaten. Bovendien zijn de verschillen in concurrentiekracht en bereidheid tot economische hervormingen groot wat juist leidt tot groeiende spanning tussen de economieën en regeringen van lidstaten en hun vermogen om schulden terug te betalen. Ook het afdwingen via voorwaarden van bijvoorbeeld hervormingen als verhoging van de pensioenleeftijd, zoals in het amendement wordt voorgesteld, verhoudt zich slecht met het democratische recht van een volk.

Daarom ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.

Amendement 193 Positiever over de euro

Ingediend door Perspectief

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om pg. 136 regels 17-26:

En toch heeft de ChristenUnie de introductie van de Europese gemeenschappelijke munt en vooral de toetreding van enkele Zuid-Europese landen tot deze muntunie altijd gezien als ongelukkige besluiten in de geschiedenis van de Europese samenwerking. Ongelukkige besluiten die tot de dag van vandaag - en zeker straks na de coronacrisis - tot grote spanningen leiden tussen lidstaten en tot divergentie van economieën, alle beloftes en doelstellingen ten aanzien van economische convergentie ten spijt. Het laatste decennium is er heel veel tijd en energie gaan zitten in het met kunst en vliegwerk overeind houden van de euro en de eurozone, terwijl die tijd en energie had moeten worden gestoken in hechtere en intensievere samenwerking op terreinen als klimaat, migratie en de aanpak van belastingontwijking. Tegelijkertijd geldt: gedane zaken nemen geen keer. We kunnen de eurozone niet zonder grote schade ongedaan maken. Zo lang Duitsland in de eurozone zit, zit Nederland er ook in. Punt.

te wijzigen in

Daarom staat de ChristenUnie overwegend positief tegenover de Europese gemeenschappelijke munt, hoewel over het democratische draagvlak omtrent de totstandkoming en uitvoering hiervan vraagtekens te plaatsen zijn. De Europese landen zijn in de 21e eeuw steeds meer op elkaar aangewezen -zowel Noordelijke als Zuidelijke-, en intensieve economisch-monetaire samenwerking is daar een belangrijke peiler voor. De Europese Unie wordt voor veel mensen immers gelegitimeerd vanwege de welvaart die het gebracht heeft. Het afbouwen van Europese competenties en het focussen op de eigen natiestaat zou op belangrijke terreinen als klimaat, migratie en de aanpak van belastingontwijking een verslechtering betekenen. In de verdere ontwikkeling van de monetaire unie werkt de ChristenUnie nauw samen met kijkt goed naar de belangrijke buur Duitsland als het gaat om Euro-beleid.

Toelichting:

De toon van het verkiezingsprogramma was in deze passage ten onrechte wat zuur, mede aangezien in regels 14-16 argumenten worden genoemd die op zichzelf genomen al meer spreken voor een sterke monetaire unie dan dat ze die ontkennen. Intensievere samenwerking op gebied van klimaat, migratie en aanpak van belastingontwijking wordt immers alleen maar moeilijker als er op andere (zeer belangrijke) gebieden, zoals de monetaire unie, divergentie ontstaat.

Anders gezegd gaat het daarom niet aan om de Euro te karakteriseren als een ongelukje - het is immers de pijler waar onze huidige welvaart voor een groot gedeelte op is gebaseerd. Er is geen toekomst voor Nederland en haar ondernemers buiten de Euro. Daarom is het van belang dat het verkiezingsprogramma deze mogelijkheid niet impliciet boven de markt laat hangen. Verstandiger is het om te wijzen op de positieve weg vooruit: focus op belangrijke thema's en nauwe samenwerking met Duitsland op monetaire dossiers.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Met het tekstvoorstel van de indieners wordt de europaparaaf minder evenwichtig. Op duidelijke wijze staan in de europaparaaf nu de voor- en nadelen van de euro en eurozone verwoord inclusief de vertrouwde positie van de ChristenUnie daarin. De tekst laat aan duidelijkheid niets te wensen over als het gaat om het verlaten van de euro: geen denken aan een Alleingang. De in het amendement voorgestelde formulering betekent een breuk met hoe de ChristenUnie tot op heden de euro en de eurozone heeft benaderd, ook in het vorige verkiezingsprogramma.

Daarom ontraadt het landelijk bestuur dit amendement.

Amendement 194 Rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten

Ingediend door de leden Reinders, Stam, Dekker, Fountain, van Kralingen-Paul, de Graaf, de Waard, Louwerse, Steenbeek, van den Berg, Sluiter

Digitaal Partijcongres 30 januari 2021

Amendement behoort bij agendapunt 2, Behandeling ingekomen amendementen op het verkiezingsprogramma

De indiener stelt voor om

De paragraaf 'Rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten' (pag. 133 en 134)

te wijzigen in

Rechtvaardige vrede in het Midden-Oosten

Christenen weten zich op Bijbelse gronden met het Joodse volk verbonden. De staat Israël, een van de weinige democratieën in het Midden-Oosten, is voor Joden de laatste hoop op een veilige plek in een wereld waarin het giftige antisemitisme onuitroeibaar blijkt. Gelet hierop en op de instabiliteit van Israëls buurlanden, staat de ChristenUnie voor politieke steun aan de staat Israël, met inachtneming van internationale rechtsbeginselen.

Het doet pijn om te zien dat het vredesproces in het Midden-Oosten op een dood spoor is geraakt. De ChristenUnie is van opvatting dat een vredesregeling pas kan standhouden met veilige en erkende grenzen voor Israël en de erkenning van de Palestijnse aspiraties om tot een eigen staat te komen.

Daarnaast laten kleinschalige verzoeningsprojecten op een prachtige manier zien hoe Israëliërs en Palestijnen elkaar echt kunnen ontmoeten en samenleven. Hoopvol zijn ook de

verbeterde betrekkingen tussen Israël en enkele Arabische landen in de regio. Inwoners van de Palestijnse gebieden hebben recht op een menswaardig bestaan. Israël moet de bewegingsvrijheid voor de inwoners van de Palestijnse gebieden en het economische verkeer bevorderen. De Palestijnse Autoriteit dient de democratische waarden en mensenrechten te bevorderen, waaronder godsdienstvrijheid voor christenen. Ook dient zij corruptie en terrorisme te bestrijden.

- Verzoening en samenwerking van onderop.

Om vrede 'van onderop' te bevorderen, investeren we in verzoeningsprojecten, economische en humanitaire samenwerking en een duurzame water- en energievoorziening. Processen van vrede, verzoening en samenwerking worden gestimuleerd en niet met boycots gefrustreerd. Dit is een opdracht voor beide kampen.

- Toezicht op hulp gelden.

Hulp gelden aan de Palestijnse Autoriteit moeten ten goede komen aan de Palestijnse burgers. Directe financiële hulp aan de Palestijnse Autoriteit wordt gestopt als deze wordt aangewend voor zaken die het vredesproces belemmeren, zoals het belonen van veroordeelde Palestijnse terroristen en het verheerlijken van terreurdaden.

- Economische en academische samenwerking.

We bevorderen economische en academische samenwerking tussen Nederland en Israël en de Palestijnse gebieden, vanuit het principe dat een belangrijke randvoorwaarde voor vrede het hebben van een stabiele economie en de mogelijkheid tot onderzoek, kennisuitwisseling en innovatie is.

Toelichting:

A. De ChristenUnie en haar leden willen niets liever dan vrede in het Midden-Oosten. Sinds haar ontstaan ligt de staat Israël onder vuur, en vanuit de bijzondere lotsverbondenheid met haar inwoners is het logisch dat de ChristenUnie Israël op een aparte positie zet. Christelijke verbondenheid gaat echter verder, en betekent ook verbondenheid met naasten in de verdrukking, in uitzichtloze situaties.

B. Daarnaast betekent lotsverbondenheid niet dat de ChristenUnie het altijd eens hoeft te zijn met de gevoerde Israëliëse expansiepolitiek. Echte vrede kan pas bewerkstelligd worden als er erkenning is voor de situatie van beide kampen. In de originele tekst was te weinig aandacht voor het gegeven dat vrede een opdracht aan twee kanten is.

C. Daarnaast wordt de kans op rechtvaardige vrede door het verplaatsen van de Nederlandse ambassade naar Jeruzalem eerder verkleind dan vergroot.

Preadvies Landelijk Bestuur – Ontraden

Het Landelijk Bestuur herkent zich in het verlangen naar vrede in het Midden-Oosten zoals ook de indieners dat uitspreken. Het landelijk bestuur herkent zich niet in de stelling van de indieners dat in de oorspronkelijke tekst te weinig aandacht is voor het gegeven dat vrede een opdracht aan twee kanten is. Sterker nog, daar is in het conceptprogramma expliciet aandacht voor. In de conceptparagraaf is een bestendige ChristenUnie-lijn opgetekend, die ook door vorige congressen is bevestigd. Dat geldt ook voor de passage over Jeruzalem die de indieners willen schrappen. Zie ook het preadvies bij het andere amendement op dit punt. De voorgestelde wijzingen verbeteren de tekst niet en doorkruisen het zorgvuldig gevonden evenwicht.

Dit alles overwegend, ontraadt het Landelijk Bestuur dit amendement.